

Riksdagens protokoll

1987/88:46

Protokoll
1987/88:46

16 december 1987

Debatter m. m.

Onsdagen den 16 december

Lag om kommunal bostadsanvisningsrätt m. m.	7
Räntebidraget till allmännyttiga bostadsföretag, m. m.	21
Ett nytt plan- och bostadsverk	40
Meddelande om kallelse till sammanträde med bostadsutskottet ..	79
Beräkning av låneunderlag m. m.	79
Beskattning av naturaförmåner, m. m.	87
Ändringar i arvs- och gåvoskattelagstiftningen, m. m.	113
Vallagen m. m.	124
Vissa socialförsäkringsfrågor	135
Styrelserepresentation för de privatanställda, m. m.	137
Vissa TV- och radiofrågor	152
Utökning av antalet suppleanter i socialförsäkringsutskottet	159
Meddelande om val	160
Meddelande om interpellation	
1987/88:151 av John Andersson (vpk) om sysselsättningen vid Stensele Mekaniska Verkstad	160
Meddelande om frågor	
1987/88:285 av Hadar Cars (fp) om anordnande i visst fall av en gemensam skolledning för en gymnasieskola och en vuxens- kola	162
1987/88:286 av John Andersson (vpk) om pensionsrätten för vissa skogsarbetare hos domänverket	163
1987/88:287 av John Andersson (vpk) om ersättningsbeloppen vid skador i militärtjänst	163

Avgjorda ärenden

Onsdagen den 16 december

Försvarsutskottets betänkande

1987/88:2 om begränsningar i utländska långtradares trafik i Sverige	3
---	---

<i>Kulturuskottets betänkanden</i>	
1987/88:6 om svenska språket och datorn	3
1987/88:8 om statlig garanti för anordnande av olympiska vinter- spel i Sverige år 1994	3
1987/88:9 om tilläggsbudget I: utbildningsdepartementet	4
<i>Trafikuskottets betänkanden</i>	
1987/88:5 om säkerheten för barn i bil m. m.	4
1987/88:6 om förbud mot radarvarnare	5
<i>Jordbruksutskottets betänkande</i>	
1987/88:14 om tilläggsbudget I: miljö- och energidepartementet ..	5
<i>Näringsutskottets betänkande</i>	
1987/88:8 om utrikeshandel	5
<i>Arbetsmarknadsutskottets betänkande</i>	
1987/88:12 om tilläggsbudget I: arbetsmarknads-, industri- och civildepartementen	6
<i>Bostadsutskottets betänkanden</i>	
1987/88:4 om lag om kommunal bostadsanvisningsrätt m. m.	7
1987/88:3 om slopande av räntebidrag vid överlåtelse av allmännyt- tiga bostadsföretag eller sådana företags bostadsbestånd m. m.	21
1987/88:5 om ett nytt plan- och bostadsverk (återförvisat till utskott)	40
1987/88:6 om beräkning av låneunderlag m. m.	79
<i>Skatteutskottets betänkanden</i>	
1987/88:8 om beskattning av naturaförmåner, m. m.	79
1987/88:16 om följdändringar till ny tullagstiftning m. m.	112
<i>Socialförsäkringsutskottets betänkande</i>	
1987/88:12 om uppörd av socialavgifter m. m.	112
<i>Näringsutskottets betänkande</i>	
1987/88:11 om 1987 års redogörelse för de statliga företagen	112
<i>Skatteutskottets betänkande</i>	
1987/88:14 om ändringar i arvs- och gåvoskattelagstiftningen med anledning av äktenskapsbalken, m. m.	113
<i>Konstitutionsutskottets betänkande</i>	
1987/88:15 om ändring i vallagen, m. m.	113
<i>Socialförsäkringsutskottets betänkande</i>	
1987/88:11 om vissa socialförsäkringsfrågor	113
<i>Arbetsmarknadsutskottets betänkande</i>	
1987/88:10 om styrelserepresentation för de privatanställda m. m.	137

Onsdagen den 16 december

Kl. 09.00

Förhandlingarna leddes till en början av andre vice talmannen.

1 § Justerades protokollet för den 8 innevarande månad.

2 § Föredrogs och hänvisades

Skrivelse

1987/88:68 till utrikesutskottet

3 § Föredrogs och hänvisades

Förslag

1987/88:11 till finansutskottet

Redogörelse

1987/88:10 till finansutskottet

4 § Föredrogs men bordlades åter

Näringsutskottets betänkande 1987/88:10

5 § Företogs till avgörande försvarsutskottets betänkande 1987/88:2, kulturutskottets betänkanden 1987/88:6, 8 och 9, trafikutskottets betänkanden 1987/88:5 och 6, jordbruksutskottets betänkande 1987/88:14, näringsutskottets betänkande 1987/88:8 samt arbetsmarknadsutskottets betänkande 1987/88:12 (beträffande debatten i dessa ärenden, se prot. 45).

Försvarsutskottets betänkande 2

Utskottets hemställan bifölls.

Kulturutskottets betänkande 6

Utskottets hemställan bifölls.

Kulturutskottets betänkande 8

Mom. 1 (visst bemyndigande)

Utskottets hemställan bifölls med 306 röster mot 18 för reservation 1 av Alexander Chrisopoulos.

Kerstin Keen (fp) anmälde att hon avsett att rösta ja men markerats ha röstat nej.

Mom. 2 (förändrad inriktning av de olympiska spelen)

Utskottets hemställan bifölls med 307 röster mot 16 för reservation 2 av Alexander Chrisopoulos.

Kulturutskottets betänkande 9

Punkt F 3

Mom. 1

Utskottets hemställan bifölls.

Mom. 2 (fördelningen av engångsbeloppet till fria teatergrupper)

Utskottets hemställan bifölls med 271 röster mot 53 för reservationen av Jan-Erik Wikström och Margareta Mörck.

Punkt F 14

Utskottets hemställan bifölls.

Trafikutskottets betänkande 5

Mom. 3 (undantag från krav på särskild skyddsanordning för barn vid tillfällig förhyrning av bil)

Utskottets hemställan bifölls med 304 röster mot 19 för reservation 1 av Berit Larsson. 2 ledamöter avstod från att rösta.

Mom. 5 (undantag från krav på särskild skyddsanordning för barn vid taxitransporter, m. m.)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 2 av Berit Larsson – bifölls med acklamation.

Mom. 6 (undantag från straffrättsligt ansvar för förare i yrkesmässig persontrafik)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 3 av Berit Larsson – bifölls med acklamation.

Mom. 10 (sittplatser för alla barn vid skolskjutsning i vanlig buss)

Utskottets hemställan bifölls med 305 röster mot 19 för reservation 4 av Berit Larsson. 1 ledamot avstod från att rösta.

Mom. 18 (skolskjutsning som obligatorisk uppgift för kommunerna och statsbidrag härför)

Utskottets hemställan bifölls med 304 röster mot 16 för reservation 5 av Berit Larsson. 1 ledamot avstod från att rösta.

Övriga moment

Utskottets hemställan bifölls.

Trafikutskottets betänkande 6

Mom. 1 (frågan om avslag på proposition 1987/88:49)

Utskottets hemställan bifölls med 251 röster mot 70 för reservation 1 av Rolf Clarkson m. fl. 4 ledamöter avstod från att rösta.

Jerry Martinger (m) anmälde att han avsett att rösta nej men markerats ha röstat ja.

Mom. 2 (lagtexten i 3 § förslaget till lag om förbud mot radarvarnare)

Utskottets hemställan bifölls med 167 röster mot 156 för reservation 2 av Gösta Andersson m. fl.

Mom. 3

Utskottets hemställan bifölls.

Jordbruksutskottets betänkande 14

Punkt 4

Mom. 2 (anslag till Övervakning av miljöförändringar, m. m.)

Utskottets hemställan bifölls med 236 röster mot 90 för reservationen av Karl Erik Olsson m. fl.

Övriga punkter och moment

Utskottets hemställan bifölls.

Näringsutskottets betänkande 8

Mom. 1 (fri handel med varor och tjänster)

Utskottets hemställan – som ställdes mot *dels* reservation 1 av Christer Eirefelt m. fl., *dels* reservation 2 av Ivar Franzén och Per-Ola Eriksson, *dels* reservation 3 av Jörn Svensson – bifölls med acklamation.

Mom. 2 (selektivt industristöd)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 4 av Christer Eirefelt m. fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 3 (u-landshandeln)

Hemställan

Utskottets hemställan – som ställdes mot *dels* hemställan i reservation 6 av Ivar Franzén och Per-Ola Eriksson, *dels* hemställan i reservation 7 av Jörn Svensson – bifölls med acklamation.

Motivering

Utskottets motivering – som ställdes mot den i reservation 5 av Christer Eirefelt m. fl. anförda motiveringen – godkändes med acklamation.

Mom. 4 (socialklausul i internationella handelsavtal)

Utskottets hemställan bifölls med 267 röster mot 59 för reservation 8 av Ivar Franzén m. fl.

Mom. 5

Utskottets hemställan bifölls.

Mom. 6 (tillfällig utförelse av metallskrot)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 9 av Christer Eirefelt m. fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 7 (handels- och bytesbolag)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 10 av Jörn Svensson – bifölls med acklamation.

Arbetsmarknadsutskottets betänkande 12

Punkt I:1

Mom. 1 (anslag till Arbetsmarknadsutbildning)

Utskottets hemställan bifölls med 251 röster mot 74 för reservation 1 av Bengt Wittbom m. fl.

Margareta Fogelberg (fp) anmälde att hon avsett att rösta ja men markerats ha röstat nej.

Mom. 2 (behovet av arbetsmarknadspolitiska insatser för långtidsarbetslösa och handikappade)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 2 av Elver Jonsson och Sigge Godin – bifölls med acklamation.

Punkt I:2

Utskottets hemställan bifölls.

Punkt II

Mom. 1 (kapitaltillskott till Sorbinvest AB)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 3 av Bengt Wittbom m. fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 2

Utskottets hemställan bifölls.

Punkt III (anslag till Administration av statens personskadeförsäkring, m. m.)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 4 av Bengt Wittbom m. fl. – bifölls med acklamation.

6 § Föredrogs

bostadsutskottets betänkanden

1987/88:4 om lag om kommunal bostadsanvisningsrätt m. m. (prop. 1987/88:35) och

1987/88:3 om slopande av räntebidrag vid överlåtelse av allmännyttiga bostadsföretag eller sådana företags bostadsbestånd m. m. (prop. 1986/87:168).

Andre vice talmannen meddelade att betänkandena skulle debatteras i angiven ordning och avgöras i ett sammanhang efter avslutad debatt.

Först upptogs till behandling bostadsutskottets betänkande 4 om lag om kommunal bostadsanvisningsrätt m. m.

Lag om kommunal bostadsanvisningsrätt m. m.

Anf. 1 AGNE HANSSON (c):

Herr talman! Centerpartiet har i en motion avstyrkt regeringens förslag till ny bostadsanvisningsrättslag. Vi har gjort det av följande skäl.

För det första tillskapas inte en enda ny lägenhet genom att kommunerna genom lagstiftning får anvisningsrätt för lägenheterna. Det måste enligt vår uppfattning ske på annat sätt.

För det andra präglas regeringens förslag av tvång och förbudstänkande. Om inte parterna, dvs. kommunen och fastighetsägarna, kommer överens frivilligt, skall anvisningsrätten uppkomma genom beslut av hyresnämnden. Det skapar inga goda förutsättningar för samarbete mellan kommuner och husägare. Risken är uppenbar att förslaget i stället leder till betydande merarbete i kommunerna, med ökad byråkrati som följd.

Enligt centerns mening måste ett nära samarbete finnas mellan kommunen och husägarna för att bereda alla bostadssökande lämplig bostad. Ett sådant samarbetsklimat skapas bäst genom frivilliga överenskommelser, utan att någon av parterna tvingas att förhandla under bilan av en lagstiftning, om man inte skulle komma överens i alla situationer såsom den som har favör av en lagstiftning önskar. Vi kritiserade den gamla bostadsanvisningslagen för att den innehöll samma krångel och byråkrati. Det visade sig snart i fråga om tillämpningen att vi fick rätt. Därför kom lagen aldrig att tillämpas. Nu tvingas regeringen själv konstatera detta faktum och föreslår att den gamla anvisningslagen avskaffas. Så långt är det bra. Men det är samtidigt förvånande att man nu vill skapa en ny anvisningsrättslag som i praktiken kommer att bli lika byråkratisk, krånglig och svår att tillämpa.

Herr talman! Vi står i dag inför en svår bostadsbristsituation, där t. ex. mellan 120 000 och 130 000 människor enbart här i Stockholm står i bostadskö för att få en lägenhet – en lägenhet som inte finns. Samtidigt frodas spekulationen, som medför att många människor tjänar stora pengar på att folk saknar bostäder. De som har råd kan köpa sig en bostad, t. ex. en bostadsrätt till kraftigt överpris som staten är med om att subventionera. Detta är exempel på en bostadsmarknad som bragts ur funktion. En ytterligare reglering genom lagstiftad bostadsanvisningsrätt förbättrar inte utan förvärrar i stället denna situation.

För att lösa dessa problem fordras det helt andra åtgärder. Den bostadsbristsituation som den socialdemokratiska bostadspolitikern tvingat oss in i och genom vilken marknaden bringats ur balans, undergräver möjligheterna för en social bostadspolitik.

Vi har i vår motion betonat vikten av att de sociala målen i bostadspolitikern inte får undergrävas på det sätt som nu sker. Var och en skall ha rätt till en bra bostad till rimlig kostnad och i en god miljö. En social bostadspolitik skall ta hänsyn till handikappade, invandrare och andra utsatta gruppers situation på

bostadsmarknaden. Det är dessa grupper som först kommer i kläm i den bristsituation och obalans som vi i dag har – inte bara här i Stockholm utan i 170 andra kommuner, som nu också uppger att de har bostadsbrist.

Ett viktigt mål i den sociala bostadspolitiken är att slå vakt om ett blandat boende och undvika att det skapas miljöer med en ensidig social struktur. Men det gör man inte genom tvångslagstiftning, som ger möjligheter att genom centrala beslut anvisa bostäder mot de inblandade fastighetsägarnas och boendes vilja. Ett sådant tillvägagångssätt är bara ägnat att skapa ytterligare motsättningar och sociala problem.

Det är öppenhet, förståelse och frivillighet som krävs – inte tvång och diktat.

De åtgärder vi har föreslagit bygger på frivillighet. Vi har bl. a. pekat på att det behövs effektivare bostadsförmedling. Vi har vidare pekat på att rörligheten på bostadsmarknaden måste öka så att fler lägenheter kommer i omlopp. Till det krävs en rättvisare reavinstbeskattning och förändringar i hyreslagen.

Vi har föreslagit lösningar på problemen med övernattningsbostäder i Stockholm. Antalet ligger i storleksordningen 100 000 lägenheter. Dessa lägenheter skulle innebära ett betydande tillskott på marknaden. Vi har föreslagit åtgärder mot smygkontoriseringen och åtgärder för att skapa fler smålägenheter.

Herr talman! Regeringens proposition innehåller också ett förslag om att den s. k. tapetreformen skall permanentas. Det tycker vi är bra. Vi har inga invändningar mot regeringens förslag på den punkten. Men vi menar att det nu kan vara dags att myndigförklara hyresgästerna fullt ut. En enskild hyresgäst bör även utan att avtal om förhandlingsordning finns kunna få förhandla med hyresvärden om innehållet i tapetreformen.

Herr talman! Jag ber därmed att få yrka bifall till reservationerna 2, 3, 7 och 8 och i övrigt bifall till utskottets hemställan.

Anf. 2 MARGARETA GARD (m):

Herr talman! Att själv få bestämma var och hur man vill bo borde vara en självklar rättighet för varje medborgare i ett demokratiskt land. Att själv få förfoga över enskild egendom borde också vara en självklar rättighet i ett demokratiskt land. Det lagförslag som vi nu har att behandla – lagen om kommunal bostadsanvisningsrätt – medför ytterligare inskränkningar i båda dessa hänseenden.

Bostaden har för alla människor stor betydelse. Var och hur man vill bo varierar väsentligt från individ till individ. Närhet till arbete, släkt eller vänner, skola eller daghem för barnen eller viss service är ofta önskemål som styr val av bostadsområde. Avgörande för bostadsvalet kan också vara att bostaden som sådan motsvarar den bostadssökandes önskemål.

I en situation med bostadsbrist, vilket i huvudsak skall vara styrande för tillämpning av den nya lagen, kan det förvisso vara svårt att som förstahandsalternativ få sina önskemål uppfyllda. Men om man har en bostad, är det betydligt lättare att genom en överenskommelse med hyresvärden byta bostad till ett alternativ som passar vederbörande bättre.

Enligt det nya lagförslaget blir det betydligt svårare för en hyresgäst som

anvisats lägenhet att kunna byta bostad. Detta kommer att leda till att bostadsmarknaden blir ännu mera trögrörlig och problemfylld. Enligt propositionen är det nya lagförslaget tillkommet för att uppnå de bostadssoziala målen och att åstadkomma en rättvis fördelning av bostäderna samt att motverka ensidig befolkningssammansättning i bostadsområdena.

Som kommunalpolitiker har jag försökt att sätta mig in i hur politikerna skall agera för att uppfylla lagens intentioner. Det torde bli så att kommunen får upprätta någon form av laggspel där kommuninvånarna indelas i svaga och icke svaga bostadskonsumenter, varefter en kartläggning görs av var de olika kategorierna bor. Med denna kartläggning som grund sker så en uppdelning i bostadsanvisningsområden. Hur upplever då en kommunmedborgare att bli anvisad en bostad i ett område där han eller hon inte känner någon tillhörighet med sin omgivning, utan bor där endast för att bidra till någon form av balans för att de bostadspolitiska målen skall uppfyllas?

Herr talman! Lagförslaget om kommunal bostadsanvisningsrätt präglas av övertro på politikerns och byråkraterns förmåga att på ett rättvist sätt häva en bristsituation som tidigare regleringar på bostadsmarknaden medverkat till att skapa. Några nya bostäder skapas inte med en ny bostadsanvisningsrättslag.

Genom införandet av kommunal bostadsanvisningsrätt sker en ytterligare begränsning av äganderätten. Förslaget om anvisningslag kan inte ses isolerat i bostadslagstiftningen. För närvarande gäller flera inskränkningar för ägaren av en hyresfastighet. Han kan inte själv bestämma hyran, utan detta sker genom bruksvärdessystemet. Hyresrätten har förändrats till en i princip permanent upplåtelseform genom det s. k. besittningsskyddet. Nu föreslås i bostadsanvisningslagen en kraftig inskränkning av fastighetsägares rätt att själv påverka vilka hyresgäster som skall bo i hans fastighet.

Äganderätten i vårt land har varit föremål för prövning i Europadomstolen, och det råder inget tvivel om att den nu diskuterade lagen är ett ärende som ligger på gränsen för vad Europakonventionen medger när det gäller råddighet över egen egendom. Det finns också fog för att ifrågasätta om inte lagförslaget leder till expropriation av egendom.

Förslaget om anvisningsrätt strider också mot kommunallagens likabehandlingsprincip. Förhållandet att två fastighetsägare med likvärdiga fastigheter får olika ekonomiska villkor på grund av att den ena fastigheten behäftas med anvisningsrätt är ett klart brott mot likabehandlingsprincipen. Utskottsmajoriteten behandlar den frågan på följande sätt: "Eftersom det emellertid är tillgodoseendet av bostadsförsörjningsbehovet som är lagens huvudsyfte och detta behov ofta gestaltar sig på olika sätt i skilda delar av kommunen kan det inte anses motiverat att generellt ställa samma krav på alla husägare i kommunen. Det är i själva intresseavvägningen som likabehandlingsprincipen får sin främsta betydelse." Här medger utskottsmajoriteten att likabehandlingsprincipen får ge vika, och det finns inte ens ett uns av strävan hos socialdemokrater och kommunister att leva upp till en av kommunallagens viktigaste principer: att behandla alla kommuninvånare lika.

En annan oformlighet som lagförslaget är behäftat med är att anvisningsrätten även skall omfatta personalbostäder. Som skäl för detta anför

Prot. 1987/88:46
16 december 1987

Lag om kommunal bostadsanvisningsrätt,
m. m.

bostadsministern att det kan uppstå två bostadsköer på samma ort, vilket han måste anse vara bostadssocialt oacceptabelt.

Regeringen anser uppenbarligen att den kommunala bostadsförmedlingen på sikt skall vara den enda som skall få förmedla lägenheter. Ett monopol anses vara lösningen på de bostadssökandes problem. Denna uppfattning delas med säkerhet inte av alla dem som förgäves sökt få sina bostadsproblem lösta genom bostadsförmedlingen.

En utökad och offentlig bostadsförmedling kommer troligen att få den svarta och grå bostadsmarknaden att växa betydligt.

Redan tidigare har regeringen lagt en snara runt den privata fastighetsmarknaden som den med jämna mellanrum drar åt genom att försämlra de ekonomiska villkoren för privata fastighetsägare. Målsättningen är måhända att så småningom strypa hela den fria bostadsmarknaden.

Den socialdemokratiska regeringen borde ha lärt sig vid det här laget att ju fler regleringar och restriktioner vi får, desto sämre fungerar bostadsmarknaden.

Herr talman! Lagförslaget om kommunal bostadsanvisningsrätt strider mot flera lagar som är viktiga för det demokratiska samhället och måste därför avvisas.

Betänkandet upptar också förslag om ett upphävande av tidsbegränsningen av den s. k. tapetreformen. Vi ansluter oss till förslaget men föreslår i enlighet med reservation 8 att avtal skall kunna upprättas direkt mellan hyresvärd och hyresgäst utan medverkan av organisationerna på området.

Jag yrkar bifall till reservationerna 1, 3, 7, och 8.

Anf. 3 SIW PERSSON (fp):

Herr talman! Regeringen har lagt fram ett förslag som innebär att 1980 års bostadsanvisningslag nu ersätts med en kommunal bostadsanvisningsrätt som heter anvisningsrättslagen. Nu får kommunen generellt rätt att anvisa bostadssökande till sådana lägenheter som en husägare upplåter med hyresrätt eller bostadsrätt för annat ändamål än fritidsändamål. Detta kan ske antingen genom utfästelse av husägaren eller genom beslut av hyresnämnden.

Vi i folkpartiet hävdar att den nya lagen, anvisningsrättslagen, är en skärpning i förhållande till den bostadsanvisningslag som har gällt sedan 1980. Den nya lagen kommer att motverka den rörlighet som så väl behövs på bostadsmarknaden. På en väl fungerande bostadsmarknad behövs byten av lägenheter – inte hinder för sådana byten, vilket nu blir fallet. Dessutom innebär den föreslagna lagen att ersättningen blir otillräcklig till husägare som gör hyresförluster till följd av beslut om att anvisning dröjer och till följd av beslut om att anvisningsrätt skall få meddelas, vilket erfordras även om husägaren har gjort en frivillig överenskommelse. Vi i folkpartiet anser också att det är principiellt felaktigt att generella överenskommelser skall fungera styrande vid lagens tillämpning i enskilda fall.

När det gäller bostadsförmedlingarna har folkpartiet lagt fram förslag om att man skall få ta ut avgifter. Även på den punkten har vi blivit nedröstade. Avgifter behövs för att man skall kunna få en väl fungerande verksamhet.

I motionen Bo7 menar folkpartiet att den enskilda hyresgästen skall kunna

träffa avtal med fastighetsägaren när det gäller reparationer, även om det inte finns någon förhandlingsöverenskommelse. Om dessa förslag hade godtagits hade vi fått en mycket bättre fungerande bostadsmarknad med en rörlighet som är en förutsättning för att de enskilda hyresgästerna skall känna att de kan påverka sin situation.

Herr talman! Jag yrkar bifall till de reservationer som folkpartiet står bakom, dvs. reservationerna 2, 3, 7 och 8.

Anf. 4 TORE CLAESON (vpk):

Herr talman! Vänsterpartiet kommunisterna har under många år i olika sammanhang förespråkat och föreslagit åtgärder i syfte att förbättra möjligheterna till en rättvisare fördelning av både nybyggda och ledigblivna bostadslägenheter. En aktiv kommunal bostadsförmedling är därvid ett viktigt medel för att uppnå bostadssociala mål.

Vpk:s utgångspunkt är att alla lägenheter skall förmedlas genom bostadsförmedlingen, dvs. obligatorisk bostadsförmedling. Det innebär bl. a. att vi förordar en effektiv lagstiftning framför avtalslösningar. Erfarenheterna av frivilliga avtal är generellt sett dåliga, och avtalslösningar innebär i sig att grundläggande bostadssociala rättigheter blir föremål för förhandlingar och ger utrymme för ett visst godtycke.

En konsekvens av nu föreliggande förslag, med eventuella förändringar eller förbättringar, måste enligt vår mening bli en allmän upprustning av de kommunala bostadsförmedlingarna. Förmedlingarna måste vara informations- och serviceorgan för både dem som saknar egen bostad och dem som önskar byta. De hushåll som inte kan konkurrera på en allt hårdare kommersialiserad bostadsmarknad och dess villkor måste ha rätt till och frihet i val av bostad.

Bostadskommittén föreslog i sitt slutbetänkande våren 1986 (SOU 1986:6) en rad åtgärder för att förbättra kommunernas tillgång på förmedlingsbara lägenheter. Kommittén förordade bl. a. sanktioner för att säkra förmedlingsrätten vid statliga lån, enhetligt förfarande vid prövning av hyresgästerna och preciserade anvisningstider. Vidare menade man att anvisning enligt bostadsförsörjningslagen skulle förenklas och samordnas med prövning enligt lånebestämmelserna och förenklingar genomföras av bostadsanvisningslagens besvär- och delgivningsförfarande. Det var alltså en rad förslag som bostadskommittén hade, som skulle innebära ordentliga förbättringar på det här området.

Förslagen i det betänkande vi nu behandlar tillgodoser en del av dessa förslag och innebär bl. a. förenkling och förtydligande av lagstiftningen, mer enhetligt prövningsförfarande och införande av vissa sanktionsbestämmelser.

Förslagen är dock inte tillfredsställande i vissa avseenden. Jag har inledningsvis anfört erinringar beträffande förslagets grundläggande konstruktion, att avtal skall träffas mellan kommuner och fastighetsägare. Vår utgångspunkt är att husägaren skall vara skyldig att godta anvisad hyresgäst och att kommuner skall ha en generell rätt att förmedla lediga lägenheter. Vill inte kommunerna använda sig av denna rätt bör de självfallet ha möjlighet att avstå från den.

Om man inte inför en skyldighet för fastighetsägare att godta anvisad hyresgäst, menar vi att möjlighet till en särskild inflyttningsprövning skall införas, liknande den prövning som sker enligt hyreslagen vid byte men med den skillnaden att husägaren får begära prövningen. Skulle en sådan prövning innebära att husägaren inte behöver godta hyresgästen, skall kommunen alltid kunna hyra lägenheten och låta hyresgästen hyra i andra hand. Varje undantag från sådana grundläggande bestämmelser innebär en försvagning då det gäller att kunna förmedla bostäder på ett rättvist sätt.

Det har anförts argument beträffande dem som har svårigheter att betala hyra, som kan tänkas missköta sig osv., men de argumenten kan avvisas med att det alltid finns möjlighet för husägaren att säga upp hyresavtalet enligt reglerna i hyreslagen.

Då det gäller anvisningsrätten måste möjlighet föreligga att tvinga fram en upplåtelse även av lägenheter som står tomma i avvaktan på ombyggnad, försäljning av hus eller av andra skäl.

Det är tveksamt om en bra förmedlingsverksamhet kan åstadkommas med den anvisningstid om en månad som följer av bestämmelserna i 10 § i den föreslagna lagen. Flera remissinstanser har också påpekat detta och föreslagit att en anvisningstid om två månader för kommuner skall skrivas in i lagen. Det är en uppfattning som vi från vpk delar.

Hyresgästorganisations ställning har vi tagit upp i detta sammanhang. Vi menar att hyresgästorganisation på samma sätt som kan ske enligt bostadssaneringslagen (dvs. upprustningsåläggande eller anvisningsförbud) eller anläggningslagen (då det gäller förrättning) bör ha rätt att anhängiggöra ärende om tillämpning av lagen om kommunal anvisningsrätt.

Jag vill också understryka att om den föreslagna ordningen med att förena beslut om anvisningsrätt med vite skall få en bra effekt, måste vitesbeloppet vara kännbart och storleken ställas i relation till resp. lägenheters värde. I annat fall finns risk för att vitet blir mer eller mindre verkningslöst.

Herr talman! Bostadsutskottets majoritet har inte tillmötesgått vpk-förslaget om obligatorisk bostadsförmedling, trots att de flesta nog är medvetna om att det bara är genom en sådan som målet om en rättvis fördelning av bostäder kan nås. Pengar och godtycke kommer även i fortsättningen att i stor utsträckning avgöra då det gäller denna viktiga bostadssociala rättighet. Utskottet tar här ställning mot, som man säger, långtgående generella ingrepp i äganderätten.

Då det gäller vårt förslag om upplåtelse tvång för lägenheter som står tomma i avvaktan på ombyggnad, försäljning osv. säger utskottet att det skulle innebära förmögenhetsrättsliga problem och svåra gränsdragningsproblem. Detta väger tydligen tyngre än fördelen för alla bostadslösa att via bostadsförmedling få tillgång till sådana lägenheter under längre eller kortare tid.

Vpk-förslaget om en generell skyldighet för husägare att godta de hyresgäster som kommunen anvisar avvisas också av utskottet, liksom förslaget om att hyresgästorganisationer skall ges rätt att på likartat sätt som enligt bostadssanerings- eller anläggningslagen begära tillämpning av anvisningsrätten. Inte heller då det gäller viss förlängning av den tid kommunen har på sig för att ge besked om anvisad hyresgäst har utskottet accepterat

vpk:s förslag. Utskottets borgerliga ledamöter säger att man anser att det inte finns något behov av anvisningsrätt för kommunerna, och s-ledamöterna anser förslagen för långtgående.

Vi vill att anvisningsrätten inte skall kunna urholkas genom obefogade invändningar från husägarna och att man måste kunna begära att de kan styrka sina invändningar mot hyresgäster inför hyresnämnden. En initiativrätt för hyresgästföreningarna har, tvärt emot vad utskottsmajoriteten anser, ett självständigt värde och kan bidra till att kommunerna får bekänna färg i viktiga bostadsförsörjningsfrågor.

Till sist, herr talman, vill jag understryka att förslaget om den nya lagen om kommunal bostadsanvisningsrätt innebär vissa förbättringar i jämförelse med den lagstiftning som vi nu har. Jag vill i det här sammanhanget gärna uttrycka förhoppningen att vi så snart som möjligt skall kunna gå vidare på den inslagna vägen och genomföra de förändringar och förbättringar som vi från vänsterpartiet kommunisterna har föreslagit, till båtнад för landets bostadskonsumenter.

Anf. 5 MAJ-LIS LANDBERG (s):

Herr talman! När jag har hört de borgerliga talarna här i dag, förstår jag att de inte har en aning om hur det är att vara utan bostad, kontakter och pengar. De borgerliga partiernas företrädare ställer sig helt på fastighetsägarnas sida. Vi som har sysslat med bostadsförmedling på det lokala planet ända sedan 1960-talet vet att de som har kontakter och pengar inte behöver stå i bostadsförmedlingsköerna.

Nu är det fråga om en rättvis fördelning av bostäder. I en situation där bostadsbristen tilltar och segregationen förvärras är det angeläget att bostadsförmedlingarnas tillgång på bostäder ökar. Det förslag som behandlas i bostadsutskottets betänkande 4 och som vi i dag diskuterar ligger därför rätt i tiden och kommer att betyda att låginkomsttagare, unga barnfamiljer, ungdomar som saknar både kontakter och pengar får ökade möjligheter att få bostad.

Regeringens förslag innebär att 1980 års bostadsanvisningslag ersätts med en ny lag om kommunal bostadsanvisningsrätt – anvisningsrättslagen. Lagen kommer att vara frivillig så till vida att varje kommun själv bestämmer om den vill tillämpa lagen eller ej. I första hand skall kommunen och husägarna försöka uppnå frivilliga överenskommelser om hur många lägenheter som skall gå till bostadsförmedlingen, men om de inte kan komma överens eller om inte fastighetsägarna följer överenskommelsen kan kommunen enligt den nya lagen vända sig till hyresnämnden.

Hyresnämnden skall bifalla ansökan i den mån anvisningsrätten behövs för bostadsförsörjningen. Beslut får dock inte meddelas i den mån det är oskäligt med hänsyn till särskilda villkor som kan gälla för upplåtelse av lägenheterna i huset, husägarens särskilda behov av att förfoga över lägenheterna eller övriga omständigheter.

Ett beslut om anvisningsrätt gäller tills vidare. Det får omprövas efter fem år – i vissa fall redan tidigare, bl. a. om det är uppenbart att en husägare missgynnas i förhållande till andra husägare eller om anvisningsrätten orsakar husägaren stora olägenheter. För skada som uppstår genom det

dröjsmål som orsakas av anvisningsförfarandet har husägare rätt till ersättning av kommunen. Ersättning skall dock ej utgå om husägaren senast inom en månad från det han meddelat kommunen att lägenheten är ledig får besked om att han själv får föfoga över den.

Till betänkandet har fogats åtta reservationer. Samtliga borgerliga partier yrkar inte bara avslag på förslaget till ny lag om anvisningsrätt utan också upphävande av den nu gällande bostadsanvisningslagen, som föreslogs av dåvarande bostadsministern Birgit Friggebo. Jag frågar mig: Vart är folkpartiet på väg? – Tydligen allt längre in i högerburen.

Vidare är de tre borgerliga partierna överens om att ge kommunerna möjligheter att uttaga avgift för bostadsförmedling. Vi avstyrker detta förslag.

När det gäller den s. k. tapetreformen tillstyrker vi att tidsbegränsningen upphör. Däremot kan vi ej tillstyrka folkpartiets förslag om möjligheter för enskild hyresgäst att träffa avtal med fastighetsägare om inflytande över reparationer i den egna lägenheten, även om det inte finns någon förhandlingsöverenskommelse. Ej heller kan vi tillstyrka förslaget att individuella avtal skall kunna träffas som inskränker hyresvärdens generella underhållsskyldighet.

Vpk vill skärpa lagen ytterligare och driver gamla välkända krav med någon otålighet. Jag kan ha en viss förståelse för det.

Det förslag som nu behandlas är enligt min mening en förstärkning av bostadsförmedlingarna och det är också genomförbart. Jag yrkar avslag på vpk-reservationerna.

Jag yrkar bifall till reservation 5 samt i övrigt till utskottets hemställan, vilket innebär avslag på resterande reservationer.

Anf. 6 TORE CLAESON (vpk):

Herr talman! Låt mig börja med att yrka bifall till de vpk-reservationer som fogats till detta betänkande.

Sedan skulle jag, med anledning av vad Maj-Lis Landberg här underströk om att lagen kommer att vara frivillig, vilja göra den kommentaren att det är just denna grundläggande konstruktion av lagen som är problemet – utgångspunkten att det skall träffas avtal mellan kommunen och fastighetsägarna.

Det innebär ju inte i och för sig någon som helst rätt för kommunen att föfoga över någon lägenhet.

Allting är förhandlingsbart. Även de lägenheter som kommunerna i dag kan tillförsäkra sig genom utfästelse från fastighetsägarna i samband med att statliga lån ges blir därmed förhandlingsbara. Det finns risk för att den praxis som har utvecklats på detta område kan rivs upp genom den här föreslagna lagstiftningen. Det är en del av bakgrunden till den oro som vi försökt ge uttryck för och anledningen till att vi trycker på hur viktigt det är att vi i stället får en lagstiftning, som inte utgår från frivilligheten som det grundläggande.

Jag kan säga, utan att överdriva, att de flesta erfarenheter från frivilliga avtal med fastighetsägarna i vårt land om upplåtelse av lägenheter tyder på att frivillighet inte är bra – och när jag säger det har jag varit snäll i mitt omdöme. Från den utgångspunkten hade det varit angeläget att tackla det

här problemet på ett annat sätt. Också rent praktiskt kommer det nämligen att uppstå stora svårigheter. I stora kommuner med många fastighetsägare är det i praktiken nästan omöjligt att förhandla med varje enskild fastighetsägare. Där får man förlita sig på resp. fastighetsägareförening. Men vi vet erfarenhetsmässigt hur dåligt relationerna mellan fastighetsägareföreningarna och enskilda fastighetsägare har fungerat. Det har varit svårt att förmå dessa senare att lämna nyproducerade eller ledigblivna lägenheter till bostadsförmedlingen.

Jag menar att det för närvarande inte finns tillräckliga resurser för att detta skall fungera bra. Inte heller hyresnämnderna eller bostadsdomstolen klarar att pröva hundratals eller tusentals ärenden. Detta ger fastighetsägarna en alldeles för stark förhandlingsposition. Kommunerna blir mer eller mindre tvingade att komma överens med fastighetsägarkollektivet och har därför inte ett särskilt bra utgångsläge.

Det som jag sade förut kvarstår. Jag hoppas att de förändringar som den nya lagstiftningen ändå innebär skall kunna följas upp, så att lagen kan förbättras ytterligare.

Anf. 7 MARGARETA GARD (m):

Herr talman! Maj-Lis Landberg sade att de borgerliga inte har någon aning om hur det är att vara utan bostad, pengar och kontakter. Jo, det vet vi, men vi vet också hur bostadsmarknaden fungerar i dag, nämligen inte särskilt väl. Vi vet med bestämdhet att det inte blir fler bostäder genom att det inrättas en bostadsförmedling i varje kommun – det bidrar inte till att öka bostadsbeståndet.

Det finns kommunala bostadsförmedlingar, som inte fungerar särskilt bra, där det behövs pengar för att komma fram i kön. Även inom monopolets ram finns det alltså vissa avarter. Jag skulle kunna berätta för Maj-Lis Landberg att det kommunala, allmännyttiga bostadsbolaget i vissa kommuner fungerar så dåligt att alla som bor där flyttar, om de kan, till bostäder hos privata fastighetsägare, där ansvaret för och uppträdandet gentemot hyresgästerna är betydligt bättre.

Maj-Lis Landberg ger en mycket ensidig bild av bostadsmarknaden. Det är inte mer monopol som behövs, utan mer flexibilitet och mångfald i samhället för att bristsituationen i någon mån skall kunna åtgärdas.

Det är också ganska anmärkningsvärt att Maj-Lis Landberg utmålar de privata fastighetsägarna som socialt oansvariga. Det är inte min uppfattning om och min erfarenhet av privata fastighetsägare. De har ett socialt ansvar. De har gått med på förhandlingar om upplåtelse av lägenheter. I Malmö har t. ex. de privata fastighetsägarna tillfrågats om de var villiga att ställa lägenheter till förfogande för utslagna människor och arbetslösa personer i kommunen. Det har de gjort, och därmed har kommunmedborgare som tidigare bott på hotell och varit inhysta på annat sätt fått en riktig bostad.

Den bild som socialdemokraterna ger av den privata fastighetsmarknaden behöver nyanseras.

Anf. 8 SIW PERSSON (fp):

Herr talman! När det gäller den nya anvisningsrättslagen är det, Maj-Lis Landberg, synnerligen tveksamt om förslaget ens uppfyller Europarådskon-

ventionen om de mänskliga rättigheterna i vissa hänseenden. Det hade verkligen inte skadat om propositionen hade innehållit en analys av denna fråga. Vad lagen definitivt inte främjar är en rättvis fördelning av bostäderna och en allsidig befolkningssammansättning.

Regeringens förslag bygger på tvång och förbudstänkande. Anvisningsrättslagen leder dessutom till ökad byråkrati och merarbete för kommunerna.

När vi i folkpartiet, som 1980 föreslog bostadsanvisningslagen, märkte att lagen inte fungerade, tog vi konsekvenserna av det och föreslår alltså att den inte skall fortsätta att gälla. Om något fungerar dåligt skall man naturligtvis ta konsekvenserna och ändra på det.

För att bostadsmarknaden skall bli bättre bör onödiga regleringar tas bort och öppenhet skapas, vilket leder till möjligheter till samarbete mellan kommuner och fastighetsägare. Detta främjar en ökad produktion av bostäder och en större rörlighet på bostadsmarknaden. Vilka är det som får glädje av detta? Jo, det är naturligtvis konsumenterna, dvs. hyresgästerna. Det skapas inte fler lägenheter genom att sådana här lagar införs.

I anvisningsrättslagen finns det inte heller några effektiva spärrar när det gäller utnyttjandet i kommunerna. Det kommer alltså att finnas risk för att vissa kommuner använder lagen på ett annat sätt än andra kommuner, och det är mycket betänkligt.

Herr talman! Om folkpartiets yrkande om avslag på lagförslaget hade tillstyrkts skulle en ökad rörlighet på bostadsmarknaden ha främjats, och det hade gynnat inte först och främst fastighetsägarna, men konsumenterna, dvs. hyresgästerna.

Anf. 9 AGNE HANSSON (c):

Herr talman! Vi är i denna debatt ense om att det finns ett problem som vi skall försöka lösa. Däremot är vi oense om på vilket sätt problemet skall lösas. Problemet är alltså att det i dag råder en stor bostadsbrist. Vi har debatten från i somras i färskt minne, då vissa fackliga representanter på ett eller annat sätt hade skaffat sig lägenheter och gått före i kön. Införandet av denna lag skulle då vara ett sätt att lösa också detta problem, men jag tror inte heller att man därmed kommer åt det problemet.

Maj-Lis Landberg inledde sitt anförande starkt med att påstå att hon är insatt i hur det är att vara utan bostad och att de borgerliga inte har någon uppfattning om hur de bostadslösa har det. Eftersom denna lag skulle vara botemedlet mot bostadsbristen vill jag fråga Maj-Lis Landberg: Hur många nya lägenheter beräknar socialdemokraterna att den nya lagstiftningen skapar? Hur skall ni kunna åstadkomma en rättvis fördelning av dessa lägenheter? Hur skall ni rättvist fördela lägenheter som inte finns i Stockholm till de 130 000 som står i bostadskön? Varför säger ni inte i stället ja till centerns förslag om att plocka fram de 100 000 övernattningslägenheterna och börja fördela dessa till dem som vill bo här i Stockholm men inte har någon bostad? Vad är det egentligen för skillnad mellan den nya lagen och den gamla bostadsanvisningslagen, som aldrig kom att tillämpas därför att den var alldeles för krånglig och skapade för mycket byråkrati? Nu blir det ju samma tvång och byråkrati, om inte än mer.

Jag tycker att socialdemokraterna skulle ta konsekvenserna av det här, på samma sätt som folkpartiet har gjort, och gå med på att avskaffa bostadsanvisningslagen utan att införa någon annan lag i stället. Varför inte i stället tillämpa frivillighet? Hur tror socialdemokraterna att man kan få till stånd ett blandat boende genom tvång? Varför förmenar ni de inblandade, de boende och fastighetsägarna, att vara med och diskutera på vilket sätt bostadsområdena lämpligen skall sammansättas för att den sociala bostadsmiljön skall bli bra och kunna fungera?

Anf. 10 MAJ-LIS LANDBERG (s):

Herr talman! Först och främst vill jag säga till fru Gard att jag inte har sagt att fastighetsägarna är asociala. Jag har sagt att de borgerliga ställer sig helt på fastighetsägarnas sida, och det är en helt annan sak.

Denna lag är en frivillig lag, så till vida att kommunerna själva får bestämma om de vill träffa avtal med fastighetsägarna. Jag kan försäkra att jag, som har representerat Norrköping där bostadsbristen var stor under 60-talet, vet att det går att förhandla med fastighetsägarna. Men den här lagen ger oss ett stöd ute i bostadsförmedlingarna. Om man har läst remissvaren vet man att bostadsförmedlingarna hälsar den här lagen med tillfredsställelse.

Det är klart att man som Tore Claeson kan önska sig mer. Men vi har gått balansgången mellan rättssäkerheten och vår vilja att hjälpa de människor som har det sämst på bostadsmarknaden.

Vill Maj-Lis Landberg tala om ifall det här förslaget ger några fler lägenheter, säger Agne Hansson. Vi har icke i dag en debatt om bostadsbyggande, vi har en debatt om fördelningen av lägenheter som blir lediga. Jag kan tala om för Agne Hansson att det sker en ganska stor förmedling utanför bostadsförmedlingarna. De bostäderna går inte till de grupper som jag talar för, de går till grupper som har pengar eller kontakter.

Siw Persson tycker att vi skall ändra oss i vår uppfattning. Jag vet att förra bostadsministern, Birgit Friggebo, hade ett hårt arbete för att få lägga fram sitt förslag, vilket hon gjorde 1980. Att den lagen blev så pass dålig berodde på att man arbetade tillsammans med två andra borgerliga partier. Den lagen har vi ändå försökt att använda i Norrköping. Det är inte alls som någon sade här att man inte kunde använda den, men den var krånglig och besvärlig. Därför hälsar jag med tillfredsställelse att vi i dag kan ta ställning till ett nytt förslag, som ger möjlighet för bostadsförmedlarna att arbeta på ett helt annat sätt än vad de har gjort tidigare.

Bostadssituationen i Stockholm är svår, men inte försämrar den här lagen möjligheterna för dem som flyttar hit att få en bostad. Det blir snarare en förbättring för de grupper som i dag är utan bostad.

Anf. 11 MARGARETA GARD (m):

Herr talman! Maj-Lis Landberg sade faktiskt att det behövdes pengar och kontakter för att få bostad. Det gällde då hos de privata fastighetsägarna. Det tycker jag faktiskt är att säga att de inte har något ansvar, utan att det bara är pengar och kontakter som behövs för att få en bostad. Det tycker jag inte är en riktig beskrivning.

Prot. 1987/88:46
16 december 1987

*Lag om kommunal bostadsanvisningsrätt,
m. m.*

Sedan säger Maj-Lis Landberg att när man hade bostadsbrist i Norrköping gick det mycket bra att komma överens med de privata fastighetsägarna. Men varför i all sin dar skall vi då behöva ha den här lagen? Den behövs ju inte när det ändå går bra att komma överens. Bostadsministern skriver t. o. m. i propositionen: "Jag noterar också att Sveriges fastighetsägareförbund, även om förbundet inte önskar någon lagstiftning på detta område, ställer sig bakom att alla fastighetsägare i proportion till sitt lägenhetsinnehav bör acceptera att ta emot socialt och ekonomiskt svaga hushåll."

Det framgår av propositionen att fastighetsägarna har medgivit att så kommer att ske. Vi behöver inte denna lag, och därför tycker jag att det är helt onödigt att införa den.

Jag är fortfarande kommunalpolitiker och följer med vad som sker, framför allt på bostadsområdet i min egen kommun och mitt eget län, och jag skulle vilja fråga Maj-Lis Landberg: Blir det enklare att tillämpa den här lagen? Det tror jag inte ett ögonblick att det blir. Den blir utomordentligt svår att tillämpa, för här skall man inte bara ta hänsyn till att människor får en bostad, utan man skall se till att det blir en social fördelning av bostäderna. Man skall titta efter vilka människor som bor i fastigheten och vilka som skall få komma dit, dvs. om de är svaga eller starka bostadskonsumenter. Så blir det om man skall följa lagens intentioner. Det tycker jag är en grannliga uppgift som vi lägger på våra kommunalpolitiker och som jag med säkerhet tror att de betackar sig för.

Anf. 12 TORE CLAESON (vpk):

Herr talman! Får jag först göra en kommentar till det som Agne Hansson sade beträffande övernattningslägenheter och att centern är anhängare av att man skall kunna komma åt dem. Nu sade väl Agne Hansson fel när han nämnde 100 000 lägenheter, men 10 000 handlar det säkert om i Stockholmsområdet. Vpk har aktualiserat den här frågan tidigare. Jag hälsar med tillfredsställelse om centern nu ställer upp. Det hade funnits möjlighet att göra det redan i dag i anslutning till detta betänkande och vår reservation nr 4. I den talar vi om möjligheterna att komma åt lägenheter som utan godtagbara skäl står tomma. Det är möjligt att vi får anslutning från centern under voteringen på den frågan. Det skall bli intressant att se.

Den bostadsanvisningslag som vi nu har var, för att använda Siw Perssons ord, ett folkpartistiskt initiativ. Motivet för den lagens tillkomst var att man skulle få tillgång till nyproducerade och ledigblivna lägenheter som fastighetsägarna vägrade att lämna ifrån sig. Det var motivet för lagen. Sedan gjordes lagen, jag vill påstå medvetet, så krånglig att den blev nästan omöjlig att tillämpa i praktiken. Bara ett fåtal kommuner har tillämpat den. Men att lagen fungerat dåligt kan inte vara något skäl för att avskaffa all lagstiftning på det här området, utan man skall naturligtvis ändra och förbättra den lagstiftning man infört med de här motiven.

Siw Persson säger att ett avslag nu, enligt folkpartiets modell, på den föreslagna lagstiftningen skulle gynna en ökad rörlighet. Jag tror säkert att det skulle gynna en ökad rörlighet. Men framför allt skulle det gynna en ökad spekulation på bostadsmarknaden och en ökad segregation, dvs. de som redan ligger sämst till och har svårast att få bostäder, de som inte har pengar

och kontakter, skulle komma i ännu sämre läge och få en ännu sämre situation.

Herr talman! Jag skall inskränka mig till de kommentarerna.

Anf. 13 MAJ-LIS LANDBERG (s):

Herr talman! Jag vill ytterligare understryka att den här lagen får kommunerna frivilligt bestämma sig för om de skall använda. Ett ytterligare frivillighetsmoment är att man på frivillighetens väg skall försöka att komma överens med fastighetsägarna om fördelningen av lediga lägenheter. Om man inte då kommer fram till något resultat, skall man gå till hyresnämnden. Då har hyresnämnden att ta hänsyn till bostadsförsörjningen och många särskilda skäl som står angivna i lagen. Detta är en lag som naturligtvis kommer att betyda förbättringar jämfört med den nuvarande lagen. Men, jag vill gärna säga det, den är egentligen inte på något sätt tvingande, för det är kommunerna som på grundval av sin egen situation har rätten att bestämma.

Anf. 14 SIW PERSSON (fp):

Herr talman! Först vill jag säga att det är konstigt när Maj-Lis Landberg hävdar att det har gått att förhandla med fastighetsägarna och att man har kunnat komma överens. Varför vill man då införa tvång?

När det gäller det nya förslaget hävdar Maj-Lis Landberg också att det inte är tvingande utan bara ger möjlighet att arbeta på ett nytt sätt. Men tala då om för mig hur Maj-Lis Landberg menar. I betänkandet sägs: "Enligt förslaget kan anvisningsrätt uppkomma antingen genom *utfästelse* av vederbörande husägare" – det kan alltså vara frivilligt – "eller genom *beslut av hyresnämnd*." Är det då också frivilligt? Jag tolkar detta som tvingande.

Tore Claeson sade att vi medvetet hade gjort lagen krånglig. Det var väl ett fantastiskt påpekande. Jag tror väl ändå inte att någon medvetet gör en lag krånglig. Däremot har vi märkt att lagen har motverkat den rörlighet på marknaden och den ökade produktion som vi ville ha. Det har vi dragit ut konsekvenserna av, och det tycker vi att man skall göra.

Det allvarligaste är den misstro vpk har mot fastighetsägarna. Den är tydligen total. Vi i folkpartiet tror faktiskt på människors förmåga att lösa problem genom frivilliga överenskommelser. Det gäller alla människor, även fastighetsägare.

Anf. 15 AGNE HANSSON (c):

Herr talman! Maj-Lis Landbergs och socialdemokraternas resonemang går ju inte ihop. Först säger Maj-Lis Landberg att vi inte skall föra en debatt om byggandet och tillskapandet av nya lägenheter och sedan säger hon att lagen medför en förbättring för dem som är utan bostad här i Stockholm. Men skall stockholmarna få någon förbättring måste det såvitt jag kan förstå bli fler bostäder här, och då måste motivet för lagen – det sägs i både propositionen och utskottsbetänkandet – vara att lagen skall avskaffa denna bristsituation. Det tillskapas ju inte en enda lägenhet med denna lag. Jag har inte fått svar på min fråga om hur många nya lägenheter som skulle kunna tillskapas.

Lagen bygger på frivillighet, sade Maj-Lis Landberg, och det har flera

Prot. 1987/88:46
16 december 1987

Lag om kommunal bostadsanvisningsrätt, m. m.

andra talare här poängterat. Det kan innebära att lagen inte kommer att tillämpas särskilt mycket. Om det går att förhandla med fastighetsägarna, som det också har sagts här, varför skall man då använda denna bila, som en part i förhandlingen skall ha över sig som tvingande, för att man skall komma överens i en förhandling? Borde inte parterna få stå på lika grund vid en förhandling? Det är också min uppfattning att man genom frivillighet skall kunna hitta mycket bättre lösningar på problemet.

Hur tror Maj-Lis Landberg att vi skall få en socialt bättre sammansatt boendemiljö genom att utöva tvång? Det är svårt att tvinga folk att trivas i bostadsområden där grannar och andra hyresgäster inte är med i resone- manget och inte har möjlighet att själva vara med och utveckla sin miljö. All tvångslagstiftning i sådana situationer är till skada. Varför inte i stället försöka få fram de 10 000 övernattningsbostäderna? Det är, Tore Claeson, ett år sedan vi började driva denna fråga. Det gjorde vi i samband med propositionen om de ungas boende, tyvärr utan framgång vid det tillfället. De andra partierna sade ifrån.

Men vi kommer inte att ansluta oss till vpk:s reservation. Den andas samma tvång och obligatorium och föreslår inga konkreta åtgärder för att tillskapa de ersättningsrum som behövs för att bostadsförmedlingen skall komma åt lägenheterna.

Anf. 16 TORE CLAESON (vpk):

Herr talman! Agne Hansson resonerar så som han brukar göra. Han låtsas inte om alla de konkreta förslag till åtgärder som vpk under en rad år har lagt fram, inte minst då det gäller frågan om på vilket sätt man skulle kunna komma åt en del av de tomma lägenheterna. Men vi kan lämna den diskussionen, eftersom vi får anledning att återkomma till den under den allmänna motionstiden. Då får vi se om vi vid motionsbehandlingen kan komma till gemensamma uppfattningar.

Jag begärde ordet med anledning av Siw Perssons påstående att vi generellt skulle hysa misstroende mot fastighetsägare och husägare. Siw Persson får väl visa när och i så fall i vilket sammanhang vi har uttryckt sådant generellt misstroende mot Sveriges fastighetsägare. Det finns liksom på andra områden i samhällslivet olika sorter. Jag vill bara understryka att både den tidigare bostadsanvisningslagen och den nu föreslagna lagen ger de kommuner som vill tillämpa den en möjlighet att förhandla med de fastighetsägare som inte vill medverka till att lämna lägenheter i rimlig utsträckning till bostadsförmedlingen. De fastighetsägare som träffar avtal och lämnar lägenheter och de fastighetsägare som *vill* medverka till en smidig lösning drabbas på intet sätt av denna lag.

Anf. 17 MARGARETA GARD (m):

Herr talman! Maj-Lis Landberg backar nu och säger att lagen är frivillig, så den behöver inte användas. Jag tror att Maj-Lis Landberg själv inte är riktigt övertygad om att lagen är särskilt bra. Vi kan kanske vara överens om att det mera är klåfingrighet att införa en sådan här lag i stället för att låta fastighetsägarna fritt sköta detta. Vi bör se till att få ett större utbud, en större mångfald och en större rörlighet på bostadsmarknaden. Det skulle främja

hyresgästerna och bostadskonsumenter på ett helt annat sätt än ytterligare en tvångslag.

Prot. 1987/88:46
16 december 1987

Anf. 18 MAJ-LIS LANDBERG (s):

Herr talman! Det har påtalats här flera gånger att jag har sagt att det går bra att förhandla med fastighetsägarna. Ja, det är min erfarenhet att det har gått bra i Norrköping, men på många andra håll i landet har det inte lyckats lika bra.

Denna lag är en tvåstegslag, där man först har möjlighet att förhandla med kommunen. Lyckas inte detta kan man gå till hyresnämnden, som bedömer om det finns sådana skäl att hyresnämnden kan besluta att lägenheter skall lämnas till bostadsförmedlingarna. Jag vill understryka att man i första hand skall förhandla med fastighetsägarna. Som Tore Claeson säger finns det olika slags fastighetsägare, och därför måste vi ha en lagstiftning i ryggen. Det är vad vi i dag skall besluta om. Jag hoppas verkligen att denna lagstiftning skall förbättra möjligheterna för de svagare grupperna att snabbare få bostad.

Anf. 19 MARGARETA GARD (m):

Herr talman! Helt kort till Maj-Lis Landberg. Det står i propositionen att fastighetsägarna genom sin organisation har ställt sig bakom förslaget att fastighetsägarna i proportion till sitt lägenhetsinnehav bör ta emot socialt svaga hyresgäster, som det uttrycks i propositionen. Det är ingenting att diskutera, eftersom fastighetsägarna ställt sig bakom detta.

Överläggningen i detta ärende var härmed avslutad.

(Beslut fattades efter debatten om bostadsutskottets betänkande 3.)

Kammaren övergick till att debattera bostadsutskottets betänkande 3 om slopande av räntebidrag vid överlåtelse av allmännyttiga bostadsföretag eller sådana företags bostadsbestånd m. m.

Räntebidraget till allmännyttiga bostadsföretag, m. m.

Anf. 20 AGNE HANSSON (c):

Herr talman! Vi skall nu behandla ett ärende som berör de allmännyttiga bostadsföretagen. Jag vill därför börja med att deklarerat hur centern ser på allmännyttan. Vi menar att de allmännyttiga företagen fyller en viktig funktion på bostadsmarknaden.

För det första spelar de en helt avgörande roll för utvecklingen av en social bostadspolitik. De gör det därför att de ägs och drivs av kommunerna utan särskilt vinstsyfte. Genom bruksvärdesystemet blir de normerade för hyrorna, en hyra som baseras på självkostnadsprincipen. Allmännyttan fungerar därmed återhållande på boendekostnaderna.

För det andra främjar allmännyttan rörligheten på bostadsmarknaden. Lägenheterna upplåts med hyresrätt. Det innebär att de är lättillgängliga för dem som inte har kapital att köpa en bostad eller för dem som av andra skäl på litet längre sikt inte vill binda sig för en bostad genom ett förvärv.

Allmännyttan är särskilt viktig för rörligheten i sådana områden som t. ex. i Stockholmsområdet, där bristen på lägenheter för närvarande är mycket stor.

För det tredje har allmännyttan genom sin uppbyggnad och sin omfattning blivit ledande för hyresgästinflytandet i landet.

För det fjärde främjar de allmännyttiga bostadsföretagen decentralisering och motverkar därmed den mycket starka detaljreglering och centralstyrning som i övrigt i mycket stor utsträckning präglar just bostadspolitikens område. De främjar decentralisering därför att de i så hög grad står under inflytande av den kommunala demokratin och de kommunalt förtroendevalda.

Det här gör sammantaget att de allmännyttiga bostadsföretagen är särskilt viktiga som instrument för att utveckla en social bostadspolitik.

För att den sociala bostadspolitikerna skall kunna utvecklas, krävs att allmännyttan kan utvecklas. Det kan den bara göra om den har möjlighet att förnya bostadsbeståndet, utveckla nya bostäder, ändra lägenhetssammansättning för att undvika kategoriboende och experimentera. För att det skall vara möjligt krävs det att allmännyttan, såväl som andra fastighetsägare kan avyttra fastigheter för att få loss kapital till förnyelse.

Synen på de allmännyttiga bostadsföretagen, allmännyttan som garant för en social bostadspolitik och möjligheterna för allmännyttan att kunna utvecklas trodde jag att vi i centern hade gemensam med socialdemokraterna. Men med det förslag som regeringen och bostadsministern nu har lagt fram och det bifall det har fått av socialdemokraterna i bostadsutskottet blir jag fundersam.

Med det här förslaget kan inte allmännyttan utvecklas. Risken är att förslaget i stället kväver allmännyttan. Genom att med hjälp av räntebidraget, eller bristen på räntebidrag, sätta stopp för avyttring av den nyare delen av allmännyttans bostadsbestånd får inte de allmännyttiga företagen möjlighet till kapitaltillskott och förnyelse, vilket jag tidigare har berört.

Vidare löser inte propositionens förslag det grundproblem som avses att lösas; det görs i stället än värre. Med förslaget berörs endast den nyare delen av beståndet. Alla äldre fastigheter utan räntebidrag kan fortfarande avyttras. Det föder åtminstone två problem.

Ett av dem konfronterades vi med i bostadsutskottets presidium för drygt en vecka sedan. Det var hyresgästföreningen i Storstockholm. Danderydsavdelningen, som uppvaktade oss. Deras huvudbekymmer var just att kommunen avyttrade det äldre beståndet i allmännyttan, vilket gjorde att de som inte hade kapital eller ekonomisk möjlighet fick svårt att klara de högre boendekostnaderna som blev följderna, eftersom det inte byggts några nya allmännyttiga bostäder i Danderyd på senare år. Deras problem löser inte regeringen med detta förslag.

Är regeringen ute efter att stoppa moderaterna, som har ett tungt inflytande i Danderyds kommun, från att avyttra allmännyttan, då har man totalt misslyckats.

Det andra problemet som uppstår med regeringens förslag är att de hyresgäster som vill äga sin bostad och därför önskar förvärva huset de bor i och ombilda det till bostadsrätt måste söka sig till nyproduktion. Det blir då en dyr lösning både för staten och för den enskilde. En nyproducerad

bostadsrätt drar dryga kostnader i räntesubventioner från staten, samtidigt som den boendes egen kostnadsdel blir högre. Risken är att vi får en utflyttning från det nyare allmännyttiga bostadsbeståndet. Allmännyttans hyresgäster borde i stället få köpa fastigheten de bor i. Det blir billigare för staten – billigast och bäst för hyresgästerna själva.

För det tredje ställs kommunalpolitikerna under förmynderi. Vad är det som gör att socialdemokraterna inte litar på sina egna kommunalpolitiker i denna fråga?

För det fjärde begränsar förslaget den boendes valfrihet. Det vill man ju för övrigt även på andra områden, så ur den synpunkten ligger förslaget väl i linje med den socialdemokratiska ideologin. Men varför skall det vara möjligt att omvandla privata fastigheter till bostadsrätter men inte allmännyttans? Varför skall de hyresgäster som bor i allmännyttan diskrimineras i det fallet? Varför skall de tvingas söka sig till en ur kostnadssynpunkt ofördelaktig nyproduktion, som jag tidigare berörde, om de vill skaffa sig en bostadsrätt?

För det femte ger förslaget allmännyttan en ännu mer särpräglad ställning på bostadsmarknaden. Det främjar inte allmännyttan.

Nu är det tydligen så att socialdemokraterna efter det att propositionen lagts upptäckt att de har hoppat i galen tunna. I betänkandet har man därför föreslagit att det skall bli möjligt att i vissa sammanhang göra en överlåtelse, men då endast till folkrörelsekooperativt företag, dvs. HSB och Riksbyggen. Det medför alltså ännu mera detaljreglering och förmynderi. Varför finns dessa begränsningar och favoriseringar?

Centern anser att allmännyttan skall få fortsätta att utvecklas. Bäst gör den det på lika villkor med alla andra parter och konkurrenter på bostadsmarknaden. Någon särbehandling är varken nödvändig eller lämplig. Då blir det precis som inom barnets värld. Ett överbeskyddat barn blir lätt hackkyckling och har svårt att klara sig i framtiden i konkurrens med sina kamrater. Han eller hon tappar lätt självförtroendet. Regeringen vill tydligen medverka till att de som står i ansvarig ställning i de allmännyttiga bostadsföretagen skulle göra det.

Vi från centern tror på allmännyttan. Vi menar att allmännyttan bäst utvecklas i fri konkurrens på bostadsmarknaden, utan särbehandlingar. Vi får då också en totalt sund och fungerande marknad. Det är därför som vi ställt oss bakom de krav som finns i reservation nr 3 om att främja bostadsrättsboendet, och som vi i övrigt tidigare har framfört.

Det gäller också centerns inställning beträffande aktieutdelningen från allmännyttiga bostadsföretag som behandlas i reservation 5.

Herr talman! Med det anförda ber jag att få yrka bifall till reservationerna 2, 3, 4 och 5 och i övrigt till utskottets hemställan.

Anf. 21 ROLF DAHLBERG (m):

Herr talman! I Sverige har vi under lång tid styrt bostadsproduktionen mot hyreslägenheter, främst till de allmännyttiga företagen. Detta har skett genom att utformningen av låne- och skatteregler i kombination med olika bidrag direkt gynnat allmännyttan. Därför ägs i dag mycket riktigt cirka två tredjedelar av alla hyreslägenheter av de allmännyttiga företagen.

Detta är en olycklig utveckling. Konkurrensen försvinner, och många hyresgäster har i praktiken bara en hyresvärd att söka bostad hos. Ett sådant system stimulerar inte till att ge bästa service.

Det räcker emellertid inte med dessa bekymmer för dem som bor i de allmännyttiga bostäderna. Efter regimskiftet 1982 tog socialdemokraterna bort möjligheten till förköpsrätt för omvandling till bostadsrätt för hyresgäster som bor i kommunägda fastigheter, medan de som bor i privatägda hus har denna rätt. Vad är detta för rättvisa?, har vi borgerliga upprepade gånger frågat bostadsministern och de socialdemokratiska bostadspolitikerna i detta hus utan att få något svar. Det spelar tydligen mindre roll vad hyresgästerna tycker. Den uppfattning som har betydelse och styr den socialdemokratiska bostadspolitiken är den som företräds av hyresmarknadens parter Hyresgästernas riksförbund och SABO.

Många av oss som under en följd av år deltagit i bostadsdebatten har nog närt en viss förhoppning om att socialdemokraterna skulle ändra sin inställning, inte minst när många hyresgäster börjat protestera. Men härvidlag har vi misstagit oss grundligt. I stället kommer nu regeringen med ytterligare restriktioner. Med stor hast ilade bostadsministern från Malmö till Stockholm på försommaren för att plocka fram den proposition som vi nu skall behandla. Att stoppa några få försäljningar av allmännyttiga fastigheter var det viktigaste som Sveriges bostadsminister då kunde tänka sig. Att låta några hundra hyresgäster få sin vilja igenom och tillsammans i bostadsrättens form äga och förvalta de hus de bor i går inte för sig i socialdemokraternas Sverige. Gör man så fråntas man de statliga lånen och räntebidragen, var budskapet från I Hans Gustafsson. I de flesta fall innebär detta att det blir helt omöjligt att göra en omvandling från hyres- till bostadsrätt, även om ägaren kommunen och hyresgästerna är överens. Många kommunalpolitiker – även socialdemokrater – anser med all rätt att regeringen genom denna lag satt sig som förmyndare över dem.

Varför vill då allt fler gå över från hyresrätt till bostadsrätt? Det vanligaste skälet är att det är det enda sättet att pressa ner boendekostnaderna. Som bostadsrättshavare är man sin egen fastighetsförvaltare. Man lagar, reparerar och vårdar sin bostad, och det gör att kostnaderna minskar, ibland påtagligt jämfört med kostnaderna för ren hyresrätt. Undersökningar visar att det inte är ovanligt med 20 % lägre kostnader i jämförbara hus. Man skall heller inte bortse från att det många gånger är lättare att byta sin bostad, om det är fråga om en bostadsrätt. Många upplever också det personliga ägandet i sig som en särskild trygghet och tillfredsställelse. I systemet ligger också ett privat sparande, som ur alla synpunkter är värdefullt.

För samhället är det också en fördel om fler människor får möjlighet att äga sin bostad. Ökat sparande till egen bostad medför att lånebehovet minskar och därmed även statens utgifter för t. ex. räntebidrag. Allmännyttans bostäder finansieras till 100 % med lån och därpå beräknade räntebidrag och är därför de kostsammaste för statskassan.

Det kommunala bostadsföretaget, ägaren, kan ha olika skäl för att vilja sälja en fastighet. I många fall rör det sig om en sund ekonomisk syn på verksamheten. Genom en försäljning av några fastigheter lösgör man medel för att kunna rusta och underhålla det kvarvarande beståndet. En försäljning

kan också vara ett led i en rationellare förvaltning. Styrelserna i dessa bolag är som bekant politiskt valda. Detta medför att de också bör vara – och ofta är – mycket lyhörda för vad hyresgästerna önskar. Det är hyresgästernas önskemål som man om möjligt skall uppfylla.

Allt talar alltså för att samhället bör underlätta för medborgarna att på ett eller annat sätt få möjlighet att äga sin bostad.

Socialdemokraterna går tyvärr den rakt motsatta vägen. Man hittar ständigt på nya hinder genom en rad lagar, som försvårar eller förhindrar att människors önskan om en egen ägd bostad skall bli uppfylld.

Herr talman! Jag yrkar bifall till reservation 1 från de moderata och folkpartistiska ledamöterna i bostadsutskottet.

I en borgerlig trepartireservation kräver vi reserverter att åtgärder skall vidtas för att främja ett boende med bostadsrätt. Ett program i detta syfte bör utarbetas. Agne Hansson var nyss inne på den saken, och jag vet att Siw Persson senare kommer att närmare utveckla våra synpunkter i detta avseende. Därför nöjer jag mig med att yrka bifall till reservation 3.

I reservation 5 motsätter vi reserverter från moderaterna, folkpartiet och centern oss att – som majoriteten föreslår – staten skall reglera vilken aktieutdelning som de kommunala bostadsbolagen skall ha möjlighet att få med hänsyn till insatt kapital. Aktiebolagens regler skall naturligtvis gälla för dessa företag precis som för alla andra aktiebolag, och några nya pekpinningar till kommunalfolket är verkligen inte lämpliga. Därför yrkar jag bifall till reservation 5.

Jag vill slutligen säga att det i betänkandet behandlas ett motionsförslag från vpk om ett nytt stöd till allmännyttiga företag för förvärv av äldre hyresfastigheter och egnahem. Övriga partier i bostadsutskottet är överens om att vpk:s yrkande skall avstyrkas. Moderaternas och folkpartiets ledamöter i utskottet har dock i reservation 6 klarare än majoriteten avfärdat vpk:s förslag. Jag ber därför att få yrka bifall till den motivreservationen.

Anf. 22 SIW PERSSON (fp):

Herr talman! Regeringen har nu föreslagit att räntebidragen skall slopas vid överlåtelse av allmännyttiga bostadsföretag eller sådana företags bostadsbestånd. Detta är ytterligare ett steg bort från en fungerande bostadsmarknad.

Regeringens förslag innebär också en avsevärd inskränkning i den kommunala demokratin. Udden i förslaget är riktad mot de kommuner som vill öka andelen bostadsrätter, t. ex. Malmö kommun, och på så sätt också öka de boendes inflytande och ansvarstagande. Ett accepterande av regeringens förslag innebär att frågan om räntebidrag skall utgå avgörs av vem som är överlåtare. I praktiken blir det därmed omöjligt för hyresgäster i allmännyttigt ägda bostäder att få hyresrätten omvandlad till bostadsrätt. Vi i folkpartiet anser att regeringen i stället bör främja bostadsrättsboendet. Vi har bl. a. föreslagit att ett program för främjande av boende i bostadsrätter bör utarbetas.

Vi menar att de boendes förköpsrätt vid försäljning skall gå före kommunernas. Vi anser också att krav på kvalificerad majoritet vid bildande av bostadsrättsföreningar skall mildras till krav på minst 50 % och att detta

krav skall omfatta även HSB och Riksbyggen, som i dag är undantagna.

Vi i folkpartiet kräver att de boende skall ha förköpsrätt även när det gäller fastigheter som ägs av stat, landsting, kommuner och allmännyttiga bostadsföretag. Och naturligtvis skall den gällande hembudsskyldigheten också avskaffas.

Vad vi inte förstår och som vi också kräver en ändring på är att SCB skall särbehandlas. Diskrimineringen av SCB i förhållande till HSB och Riksbyggen måste avskaffas, och ombildningslagen skall gälla för fastigheter med tre lägenheter eller fler.

Realisationsvinstbeskattningen av bostadsrätter anser vi skall ändras i linje med vad som gäller för egna hem.

Till sist, herr talman, anser folkpartiet att det bör bli lättare att använda bostadsrätter som säkerhet för lån.

Jag vill också säga några ord när det gäller aktieutdelningen i allmännyttiga bostadsföretag. Vi i folkpartiet anser att när allmännyttiga bostadsföretag är organiserade som aktiebolag, är det självklart att reglerna i aktiebolagslagen skall gälla. Vi anser att det är varken lämpligt eller nödvändigt att i särskild ordning fatta beslut om vilka regler som skall gälla för aktieutdelning.

Herr talman! Jag vill yrka bifall till reservationerna 1, 3, 4, 5 och 6.

Anf. 23 TORE CLAESON (vpk):

Herr talman! "En av de grundläggande förutsättningarna för den sociala bostadspolitiken är att slå vakt om den allmännyttiga hyresrätten och den folkrörelsekooperativa bostadsrätten, HSB och Riksbyggen. Samtidigt skall ett spekulativt utnyttjande av ombildning av privatägd hyresrätt till bostadsrätt motverkas.

En utvidgning av inflytande för de boende måste bygga på värderingen att det är boendet och inte ägandet som utgör grunden för bestämmande.

Inflytandefrågan vid allmännyttig hyresrätt skall därför inte angripas genom utförsäljning av dessa lägenheter utan ske genom att de boende får rätt att medverka i det ekonomiska ansvaret för dels sin lägenhet, dels den yttre förvaltningen.

Den *allmännyttiga hyresrätten*, som tillkom som ett medel för att förverkliga den sociala bostadspolitiken, bygger på målsättningen att den skall vara tillgänglig för alla bostadssökande, att den inte skall kunna göras till föremål för handel, att den skall vara hyresbestämmande på bostadsmarknaden samt att den skall tillhandahållas till självkostnadspris."

Herr talman! Det jag nu har citerat är ur den socialdemokratiska partimotionen 1981/82:2506 med bl. a. Olof Palme och nuvarande bostadsministern Hans Gustafsson som undertecknare. Jag tycker att det är bra, och jag har velat erinra inte minst socialdemokraterna om den här klara och bestämda skrivningen och målsättningen som man har, som bakgrund till dagens diskussion om det betänkande vi nu har att behandla.

I propositionen och i utskottsbetänkandet har bl. a. erinrats om de allmännyttiga bostadsföretagens ställning och uppgifter, syftet med deras verksamhet och den centrala roll som allmännyttan har i bostadspolitiken. Vidare har framhållits allmännyttans ledande roll då det gäller utvecklingen,

av hyresgästinflytande, att hyrorna är normerande för hela hyresmarknaden och att företagen verkar utan vinstsyfte.

Mot den här bakgrunden och med anledning av vissa fastighetsförsäljningar som har skett under senare tid föreslås att räntebidrag inte skall garanteras för lån om ett allmännyttigt ägt bostadshus försäljs eller överläts till annan ägare.

En viss inskränkning föreslås beträffande de allmännyttiga företag som drivs i aktiebolagsform, gällande deras möjligheter till vinstutdelning på aktiekapitalet. Det framhålles att höga krav på avkastning kommer i konflikt med företagets grundläggande uppgifter och skall kunna leda till återkallande av godkännande av bostadsföretaget som allmännyttigt. En sådan utdelning kan inte anses förenlig med kravet om att företagen skall arbeta utan vinstsyfte.

Vänsterpartiet kommunisterna har sedan många år tillbaka bl. a. framhållit att man måste slå vakt om hyresrätten och att man måste bidra till att utveckla allmännyttan. Vi har varnat för de skadliga bostadspolitiska och sociala konsekvenser som följer av försäljning och överlåtelse av allmännyttiga bostadshus, och vi har aktivt sökt motverka sådana försäljningar.

Vänsterpartiet kommunisterna har också i olika sammanhang framhållit att det är nödvändigt att stärka allmännyttans ställning, om den skall kunna fylla sin roll som instrument för en bra bostadspolitik.

Bl. a. har vpk föreslagit riktat stöd i olika former när det gäller finansiering, miljöförbättringar, boinflytande samt sociala och allmänna merkostnader. Våra förslag gäller vidare räntelån för förvärv av privatägda hyreshus och småhus som skall upplåtas med hyresrätt, vilket bl. a. kan få stor betydelse för möjligheten att motverka bostadsspekulationen i främst storstädernas centrala delar. Vi har nu i det här sammanhanget aktualiserat det förslaget.

Vpk vänder sig mot det som kallas sparande och kapitalbildning och vinstutdelning från allmännyttiga bostadsföretag. Vi anser det inte förenligt vare sig med deras roll och uppgifter i en socialt inriktad bostadspolitik eller med den s. k. självkostnadsprincipen och kravet om att företagen skall arbeta utan vinstsyfte.

Allmännyttans roll och uppgifter kan enligt vpk:s mening inte förenas med en utförsäljning och övergång till bostadsrätter eller andra ägandeformer. De privata hyreshusen skall successivt överföras i samhällets, kommunernas och de allmännyttiga bostadsföretagens ägo, med kollektiv förvaltning skött av de boende.

Av vad jag nu sagt framgår att vi har anslutit oss till förslagen i regeringens proposition. Vi vill dock framhålla att vi inte kan ge vår anslutning till eventuella förslag från departementsarbetsgruppen om olika undantag som innebär medgivande av utförsäljning av allmännyttiga bostadshus i vissa fall med bibehållna ränteförmåner. Erfarenheterna från olika utförsäljningar visar enligt vår mening att det inte varit ägnat att främja bostadsförsörjningen eller underlättat för företagen att fullgöra sina grundläggande uppgifter.

Utskottet har också framhållit att enbart en utförsäljning av enstaka eller flera allmännyttiga fastigheter inte löser problem av bostadssocial karaktär. Utskottet understryker vidare bl. a. att kommunerna givetvis kan avstå från utdelning på aktiekapital i de fall allmännyttiga bostadsföretag drivs i

aktiebolagsform. Den grundläggande principen för ett bostadsföretag som skall arbeta utan vinstsyfte måste vara att vinstutdelning från allmännyttiga bostadsföretag inte skall förekomma.

Inte heller en utdelning som begränsas till vad som svarar mot en normal upplåningsränta för långfristiga krediter kan godtas, då detta kan innebära hyreshöjningar i storleksordningen 100 kr. per månad eller mera för en normallägenhet. Sådan utdelning har enligt vår mening inget med den s.k. självkostnadsprincipen, som är vägledande för de allmännyttiga bostadsföretagen, att göra. Tvärtom innebär en sådan utdelning ytterligare fördelar för det privata fastighetsbeståndet, som kan tillgodogöra sig ökade vinster utan egna insatser enbart genom jämförelser med allmännyttan enligt bruksvärdesprincipen.

Herr talman! Jag noterar att utskottsmajoriteten inte heller i det här sammanhanget har godtagit vpk:s och tidigare bostadskommitténs förslag om räntestöd till allmännyttiga bostadsföretag för förvärv av äldre hyresfastigheter och egna hem. Ett sådant stöd kan verksamt bidra till att stoppa strävandena till utförsäljning och avveckling av allmännyttan, och det kan främja en utveckling mot att stärka och utveckla allmännyttan till gagn för landets hyresgäster. Jag yrkar bifall till vpk-reservationen.

Låt mig sedan helt kort kommentera den beskrivning som Rolf Dahlberg gav inledningsvis. Det var måhända en felsägning när han sade att två tredjedelar av hyreslägenheterna tillhör allmännyttan. Det riktiga är ju att de allmännyttiga bostadsföretagens hyreslägenheter inkl. dem som stat, lands- ting och kommuner har uppgår till nästan precis hälften av hyreslägenheterna.

Anf. 24 ROLF DAHLBERG (m) replik:

Herr talman! Till det senaste som Tore Claeson sade: Jag talade enbart om hyreslägenheter, medan Tore Claeson i sina nu redovisade siffror räknar med bostadsrätter i flerfamiljshus. Jag talade aldrig om flerfamiljshus utan om hyreslägenheter.

Anf. 25 TORE CLAESON (vpk) replik:

Herr talman! Om det här kan vi naturligtvis tvista, men jag har fått fram uppgifterna med utgångspunkt i tillgänglig statistik från statistiska centralbyrån. Bostadsrättslägenheterna, som uppgår till ungefär en halv miljon här i landet, har jag icke räknat med i detta sammanhang.

Anf. 26 PER OLOF HÅKANSSON (s):

Herr talman! När vi nu skall ta ställning till förslaget om slopande av räntebidrag vid överlåtelse av allmännyttiga bostadsföretag eller delar av sådana företags bestånd måste vi ha i minnet att det finns två viktiga åsiktsgrupperingar när det gäller bostadspolitik. Det är alldeles klart att dessa åsiktsgrupperingar är politiskt kontroversiella, men de har väldigt stor betydelse för den ståndpunkt som majoriteten i utskottet har intagit.

Det ena som jag tänker på är den rollfördelning som gäller för bostadssektorn och de uppgifter som de allmännyttiga bostadsföretagen har på bostadsmarknaden. I fråga om rollfördelningen inom bostadssektorn vet vi

alla att där gäller ett system där staten svarar för kapitalförsörjningen och också för vissa subventioner i sammanhanget, medan kommunerna har till uppgift att svara för planering och delvis också förverkligande. Jag tror att det är bra att vi håller de olika leden isär och icke blandar ihop dem.

Den andra av de åsiktsgrupperingar som jag helt kort vill påminna om som utgångspunkt för de slutsatser vi har dragit är den centrala roll i bostadspolitikens genomförande som de allmännyttiga företagen spelar. För att spara tid skall jag be att få hänvisa till texter om det jag framför allt tänker på, och den närmast tillgängliga texten finns i bostadsutskottets betänkande nr 3 på s. 2 i de tredje och fjärde styckena under det avsnitt som inleds med rubriken Propositionen. Där redovisar man kortfattat den centrala roll som de allmännyttiga bostadsföretagen har i den sociala bostadspolitiken. Om Agne Hansson och i viss mån också Rolf Dahlberg läser detta, kommer i varje fall Agne Hansson där att hitta svaren på de frågor som han ställde.

Får jag sedan säga till Tore Claeson, som ibland brukar känna sig litet övergiven och ensam i debatten, att jag delar väldigt många av de synpunkter som han framförde. Jag tror att det kan vara bra, om vi i stället för att diskutera de små skillnader som kan finnas oss emellan gemensamt försöker ta en diskussion med dem som vill riva upp den sociala bostadspolitiken – för det är i grunden det det handlar om.

Mycket i det här resonemanget har nalkats det som kan kallas förbudstal, dvs. att förslaget i sig skulle innebära ett förbud mot att syssla med det som benämns överlåtelse. Så är det ju inte. Det handlar inte alls om något förbud. Detta är närmast ett förtal av propositionens innehåll och majoritetens förslag till riksdagen. Det handlar kanske heller inte om det som på industrispråk och handelspråk kan kallas att bygga upp konkurrensbarriärer, utan vad det i grunden rör sig om är att staten utifrån sin syn på rollfördelningen och på vilka uppgifter de allmännyttiga bostadsföretagen skall ha i den sociala bostadspolitiken tar sitt ansvar konsekvent och fullt ut. Staten lägger alltså fast ramar och principer. Om man då kan se att någon inom dessa ramar och principer försöker spela på ett felaktigt sätt, skall självfallet inte staten sitta still, vilket många kan tycka utifrån politiska utgångspunkter som jag inte anser vara riktiga, utan måste markera.

Det som sker är alltså att någon inte längre vill spela i den orkester som är sammansatt för att fullfölja den centrala bostadspolitiken på förutsett sätt. För att fortsätta med bilden från musiken är det klart att orkestern behövs även fortsättningsvis och också noterna, och då tar staten sitt ansvar och flyttar undan noterna dit där de behövs bättre.

I diskussionen har ibland framförts uppfattningen att det skulle finnas en självklar rättighet att ha tillgång till de subventionsmedel som staten tid efter annan ställer till förfogande, men så kan det ju inte vara, och det är inte så heller. Det är ingen rättighet som man har, det är en möjlighet som erbjuds vid vissa tillfällen.

Herr talman! Med utgångspunkt i detta är jag beredd att yrka bifall till bostadsutskottets hemställan i dess helhet, men jag vill gärna lägga till någonting, främst till Siw Persson, som sade att detta är ett mycket stort ingrepp i den kommunala demokratin. Påståendet slutade där. Det blev inget ytterligare resonemang om på vilket sätt det skulle vara ett ingrepp. Det vare

intressant att få höra litet grand om vad Siw Persson egentligen menar att det skulle vara för ingrepp i den kommunala demokratin som den här propositionen innebär.

Siw Persson sade också att förslaget har sin udd riktad mot dem som vill öka antalet bostadsrätter. Det är en fullständigt felaktig slutsats, det är en vantolkning av förslaget. Siw Persson värnar om bostadsrätterna för att det skall bli fler lägenheter på bostadorterna. Då skulle man kunna ställa frågan så här: Hur många fler lägenheter blir det på bostadorterna om man omvandlar jämfört med om man i stället skulle bygga bostadsrätter?

Jag vill gärna till Siw Persson säga att jag är beredd att när som helst diskutera den frågan, nämligen hur vi skall kunna öka bostadsbyggandet i de folkrörelsekooperativa företagen, men det är inte det det gäller i dag, utan det är att vi skall se till att organisera det som vi uppfattar som viktiga element i den sociala bostadspolitiken så att den når fram till de mål vi har satt upp. När vi då kan se att det sker förändringar bland dem som är operatörer på marknaden måste staten alltså agera. Jag tycker att det är väl avvägda förslag som propositionen innehåller och ber att få yrka bifall till bostadsutskottets hemställan.

Anf. 27 AGNE HANSSON (c) replik:

Herr talman! Per Olof Håkansson undviker att svara på mina frågor och hänvisar till skrivningarna i betänkandet. Men dessa skrivningar ger inte svar på mina frågor. Jag förstår att han tvingas att göra på detta sätt, eftersom han tydligen inte har några svar på de frågor som jag har ställt. De är besvärande, för tror man på allmännyttan som bas för utvecklingen av en social bostadspolitik, kan man inte ställa sig bakom ett sådant förslag som det här är fråga om.

Socialdemokraterna och centern är tydligen överens om rollfördelningen på bostadsmarknaden och om allmännyttans roll när det gäller att utveckla en social bostadspolitik. Men är vi också överens om att allmännyttan måste utvecklas för att en social bostadspolitik skall kunna förverkligas? Hur skall vi kunna utveckla allmännyttan, om allmännyttan inte får möjlighet att utvecklas genom avyttring för att man skall få kapital för att sedan bygga vidare? Varför, Per Olof Håkansson, är det bara det nya bostadsbeståndet som inte får avyttras? Hur vill socialdemokraterna lösa de boendes situation i Danderyd? Där behöver man verkligen en social bostadspolitik som stöd. Varför, Per Olof Håkansson, göra det dyrare för dem som har en hyresrättslägenhet och vill äga en bostad? Varför skall de tvingas till en ny bostadsrätt utanför allmännyttan? Överensstämmer det verkligen med en social bostadspolitik att göra det dyrare både för den enskilde och för staten? Varför litar inte socialdemokraterna på att de socialdemokratiska kommunalpolitikerna skall kunna lösa den här frågan, och hur skall ni kunna åstadkomma valfrihet i boendet? Valfrihet är också ett viktigt inslag i en social bostadspolitik.

Anf. 28 ROLF DAHLBERG (m) replik:

Herr talman! Jag lyssnade med intresse på Per Olof Håkanssons anförande och hans försvar för den märkliga proposition som vi nu behandlar.

Genomgående i hans anförande var tanken att staten har dragit upp vissa ramar och riktlinjer och att man inte får ändra dessa när det gäller allmännyttan. Beträffande upplåtelseformer kan det, menar han, göras vissa justeringar, men blir det fråga om ändringar av allmännyttan måste staten gripa in. Detta är en mycket märklig inställning och stämmer mycket bra med vad jag sade i mitt inledningsanförande, nämligen att det är hyresgästföreningens och SABO:s inställning som helt styr socialdemokraternas syn. Man struntar alltså i vad hyresgästerna och ägarna till fastigheterna tycker. Det spelar en mindre roll. Huvudsaken är att den övergripande staten får som man har tänkt sig:

I höstas läste jag en intressant artikel i SABO:s tidning Bofast. Riksdagsledamoten Lennart Nilsson i Uddevalla hade en intressant synpunkt. Lennart Nilsson är också ordförande i bostadsbolaget på orten. Det gällde att sälja ut vissa fastigheter. Lennart Nilsson hade då en diskussion med hyresgästföreningens ombudsman, som var helt emot tanken att sälja ut, medan Lennart Nilsson mycket riktigt framhöll att det var bra för det kommunala bostadsbolaget att sälja en del. Då skulle det komma in pengar som skulle göra det möjligt att rusta upp och sköta de fastigheter som sedan fanns kvar. Genomförs nu det föreliggande förslaget får man alltså inte den möjlighet som det här är fråga om. Det skulle alltså inte gå att t. ex. sanera ett kommunalt bolag. Lennart Nilsson uttryckte också i tidningsartikeln den fasta övertygelsen att de hyresgäster som skulle beröras av försäljningen skulle få det bättre efteråt. Här har man alltså ägarens syn på förvaltningen av ett sådant här bolag. Men nu går således staten in och säger nej. Handlar man ändå, mister man räntebidragen och då omöjliggörs en affär.

Anf. 29 TORE CLAESON (vpk) replik:

Herr talman! Per Olof Håkansson tycker att det är bättre att vi gemensamt diskuterar med dem som vill riva upp den sociala bostadspolitiken. Jag är helt överens med honom om detta. Under de år då jag har varit aktiv här i riksdagen och på andra håll har jag försökt att följa den linjen, och jag kommer också att fortsätta på det sättet. Jag vill emellertid i olika sammanhang påminna om vissa grundläggande principer inom bostadspolitiken som inte får eftersättas. När socialdemokratin är på väg att inta ståndpunkter som fjärrar sig från viktiga, grundläggande principer för en social bostadspolitik, ser jag det också som min uppgift att påminna socialdemokraterna om vissa saker.

Vänsterpartiet kommunisterna vill alltså kunna hålla tummen på ögat på makthavarna, det må vara en socialdemokratisk eller en borgerliga regering, och ständigt påminna om den stora betydelse som bostadspolitiken har för människornas välfärd. Jag är också överens med de socialdemokrater som hävdar att en utförsäljning av allmännyttiga bostäder egentligen inte löser några av de problem som dominerar bland hyresgästerna. Det löser inga problem i fråga om segregation och då det gäller att sänka boendekostnaderna. Egentligen är det alltså ganska verkningslöst.

Däremot finns det exempel på att man har sålt ut bra delar av allmännyttan, vilket har inneburit att man har måst höja hyran för dem som blivit kvar. Detta skulle annars inte ha varit nödvändigt. Vi har också exempel på att det i

fall då man har sålt ut och gjort bostadsrätt – i syfte att minska boendesegregationen och få blandade upplåtelseformer – efter en tid har visat sig att segregationen i stället har ökat.

Över huvud taget finns det inga bra motiv för att man skall sälja ut någonting av allmännyttan. Nej, stärk i stället allmännyttans ställning! Det har landets bostadskonsumenter nytta av.

Anf. 30 SIW PERSSON (fp) replik:

Herr talman! Det är, Per Olof Håkansson, kommunerna som har det direkta ansvaret för att de bostadspolitiska principerna skall förverkligas i praktisk handling. Är det då inte ett ingrepp i den kommunala demokratin när man tar ifrån dem rätten att fördela på olika upplåtelseformer som de själva vill? Denna fördelning har hittills fått avgöras av de berörda på kommunal nivå, dvs. av kommunen som ägare till allmännyttan och av de boende. Det finns inga bärande motiv till att de boende just i allmännyttan skall fråntas möjligheten att ta ansvar för sitt boende och att öka sitt boendeflytande på det sätt som man faktiskt kan göra när man bor i bostadsrätt.

I praktiken är det de som bor i det yngre beståndet inom allmännyttan som drabbas, eftersom det är där som en sänkning av bidragen har någon betydelse. I praktiken kommer hyrorna att fördubblas. Just i det nyare bostadsbeståndet, Per Olof Håkansson, har övergången från hyresrätt till bostadsrätt haft ett mycket positivt inflytande på både den inre och den yttre boendemiljön. Det är alltså verkligen fråga om ett ingrepp i den kommunala demokratin.

Anf. 31 PER OLOF HÅKANSSON (s) replik:

Herr talman! Rolf Dahlberg var missnöjd med mitt anförande. Jag kan inte tolka det på annat sätt än att jag inte har hamnat fel när det gäller den sociala bostadspolitikens genomförande. Alla som har studerat vad moderata samlingspartiet vill vet ju att det inte är särskilt intresserat av den sociala bostadspolitiken.

Till Siw Persson vill jag säga att den bostadspolitiska debatten här och i andra sammanhang skulle må bra av att föras från litet sakligare utgångspunkter. Siw Persson säger att avskaffandet av den kommunala fördelningsrätten är ett ingrepp i den kommunala demokratin. Jag kan inte se var rätten att fördela behandlas i detta betänkande från bostadsutskottet. Siw Perssons påstående att åtgärden generellt skulle leda till fördubblade hyror är alldeles för orimligt för att ens behöva kommenteras.

Då är, herr talman, Agne Hanssons inlägg intressantare. Han säger att jag hänvisar till texten i bostadsutskottets betänkande som svar på de frågor han ställde. Sedan godtar han detta svar men kommer tillbaka med frågorna. Det är möjligt att Agne Hansson inte har förstått svaret eller inte vill förstå min kortfattade hänvisning till vår syn på den roll som de allmännyttiga bostadsföretagen skall spela i den sociala bostadspolitiken.

Låt mig göra två ytterligare kommentarer. Agne Hansson säger att det framlagda förslaget leder till att allmännyttan inte får någon möjlighet att avyttra och skaffa kapital. Med anledning av det kan jag bara tryggt hänvisa

till bostadsutskottets betänkande nr 3. Om man läser det skall man finna att det där finns ett svar på den frågan.

Vad som är spännande i sammanhanget är kanske Agne Hanssons fråga varför förslaget enbart är inriktat på det yngre beståndet, dvs. det som i dag har räntebidrag. Låt mig ställa en fråga, även om den säkerligen inte får något svar: Vad är det som egentligen föresvävar centern när man uttrycker sig på det viset? Är det ett förbud över hela linjen, eller vad är det för idéer som centerpartiet kan ha på den här punkten?

Anf. 32 SIW PERSSON (fp) replik:

Herr talman! Sanningen är tydligen illa hörd av Per Olof Håkansson. Faktum är, kort sagt, att den som bor i ett allmännyttigt bostadsföretag förvägras rätten att ombilda boendeformen till bostadsrätt med bibehållande av räntebidraget.

När det gäller kostnaderna skall jag med glädje överlämna ett papper från Aktiebolaget Bunkeflobyggen, Rapsen 2, och ett annat från Aktiebolaget Bunkeflobyggen, Blanklaxen 1. I det första papperet framhålls att boendekostnaden nästan fördubblas genom borttagandet av räntebidraget, och i det andra anförs: "Boendekostnaden ökar sålunda med mer än 1,5 gånger värdet med beaktandet av slopat räntebidrag."

Anf. 33 AGNE HANSSON (c) replik:

Herr talman! De som påstår sig vilja föra en social bostadspolitik värjer sig här i debatten genom att säga att de som är emot det framlagda förslaget vill riva upp den sociala bostadspolitiken. Får jag först säga att vi från centern inte på något sätt vill riva upp den sociala bostadspolitiken. Vi anklagar inte heller socialdemokraterna för att vilja rasera den. Vi säger att förslaget inte är i linje med utvecklandet av en social bostadspolitik.

Jag godtar inte, Per Olof Håkansson, de svar som finns i texten, och det var därför som jag upprepade mina frågor om varför man skall ha denna särbehandling. Jag vill, eftersom Per Olof Håkansson tog upp det, säga att det naturligtvis vore konsekvent med ett förbud rakt över, men jag har inte sagt att jag önskar det. Jag önskar inga förbud över huvud taget, och man löser inte hela problemet med den lagstiftning som regeringen har utarbetat. Jag har uttryckt mig på det sätt som jag har gjort, för att bevisa bräckligheten i det förslag som föreligger.

Nu har också kommunisternas representant här förklarat att detta förslag är verkningslöst. Jag har sagt att det blir dyrare för de boende. Det förhindrar en bra social sammansättning av bostadsbestånden, det begränsar välfriheten i fråga om val av besittningsform ur den enskilde boendes synpunkt, det kväver en utveckling av allmännyttan och det hämmar den kommunala demokratin. Kasta det här förslaget i papperskorgen, Per Olof Håkansson! Då främjar vi allmännyttan och ger bättre möjligheter för de enskildas boende. Därefter kan vi fortsätta att utveckla en social bostadspolitik.

Anf. 34 ROLF DAHLBERG (m) replik:

Herr talman! Per Olof Håkansson försvarade sig med att upprepade gånger hänvisa till den sociala bostadspolitiken. Jag vill fråga Per Olof

Håkansson: Vad är det för socialt i att hindra de boende från att få bo som de själva önskar? En fråga till: Vad är det för socialt i att hindra de allmännyttiga bolagens ägare att hantera fastigheten på det sätt som vederbörande tycker är bäst ur företagets och de boendes synpunkt?

Anf. 35 PER OLOF HÅKANSSON (s) replik:

Herr talman! Det gläder mig att Agne Hansson återkommer på det här sättet till att diskutera frågan hur vi skall inom det allmännyttiga beståndet kunna behålla de fastigheter som har byggts upp inom detta. Ett förslag måste vara legalt, stå i samklang med de principer enligt vilka vi här i riksdagen brukar utforma lagstiftningen, men också vara i samklang med de förbindelser som vi har gjort gentemot omvärlden. Det är ett av de problem som vi har att avväga alla förslag emot.

Jag kan bara konstatera att när vi har arbetat ytterligare med den här frågan och förhoppningsvis hittat ett förslag som står i samklang med de tre ting jag nämnde och även kan tillgodose det som Agne Hansson så varmt förespråkar, nämligen att behålla lägenheterna i det allmännyttiga beståndet, skall vi säkert gemensamt kunna rösta igenom ett sådant förslag i riksdagen.

Anf. 36 BIRGIT FRIGGEBE (fp):

Herr talman! När den socialdemokratiska regeringen tillträdde 1982 tillsattes en jättestor bostadsutredning. Den skulle ta ett helhetsgrepp för att lösa alla problem på bostadsmarknaden, så att vi skulle få en sammanhängande bostadspolitik.

Dessförinnan hade den socialdemokratiska regeringen lagt ned ett antal utredningar som tillsatts av den borgerliga regeringen. Alla dessa utredningar hade ett bestämt, målinriktat syfte. Socialdemokraterna hade tidigare hånat mig för att vi förberedde våra beslut på det sättet. Men jag undrar om inte detta var bättre än det som socialdemokraterna nu håller på med.

Av bostadskommitténs förslag "bidde det en tumme". I stället läggs nu ofta förslag fram utan några som helst utredningar i botten. Bostadsdepartementet har blivit ett rent ad hoc-centrum. Inga bestämda mål eller principer tycks styra förslagen – förutom att redan etablerade organisations- och företagsstrukturer skall bevaras. Det är "de tre benen", HSB, Riksbyggen och allmännyttan, som skall stärkas och försvaras, precis som Hans Gustafsson sade i sitt tal till den socialdemokratiska partikongressen.

Vad bostadskonsumenterna och de boende säger och tycker struntar man i. Men vad värre är ur socialdemokratisk synvinkel är att man – utan någon som helst motivering eller analys – fråntar kommunerna ansvaret för bostadsförsörjningen. Alla bostadsministrar som jag minns har predikat om kommunernas ansvar – detta har inte minst Hans Gustafsson gjort. Det tycks som om det förslag som nu läggs fram från regeringen innebär att det kommunala ansvaret skall få gälla så länge det passar den socialdemokratiska regeringen. Dessutom är det förslag som vi nu skall ta ställning till ett direkt slag mot den kommunala demokratin. Här finns det partier som har gått till val på att lova omvandling av hyreslägenheter till bostadsrätter. När denna politik sedan skall genomföras, då klipper regeringen till. Socialdemokrater-

na visar alltså inte respekt för lokala valutslag.

Det anges en del skäl till förslagen i den proposition som vi nu behandlar. Ett skäl är att det statliga stöd som allmännyttan har inte lämnas med sikte på försäljning eller för att ge vinster som en sådan försäljning kan ge. Men det finns ju även andra företagsformer som har ett statligt stöd. I stort sett alla hus som byggts under senare år har ett sådant stöd. Det är alldeles uppenbart att det egentligen inte handlar om att folk kan göra vinster på subventionerna vid försäljning. I så fall skulle man ju ha lagt fram ett mer heltäckande förslag – ett förslag om en översyn beträffande försäljningen av såväl småhus, bostadsrätter som privata hyreshus. Ett sådant förslag skulle vi från folkpartiet ha kunnat se positivt på, för det finns flera motiv för att vi skall spara på bostadssubventionerna.

Ett annat skäl till detta förslag är att man vill försvara allmännyttans ställning. Men det är alldeles uppenbart att det egentligen inte heller handlar om detta, eftersom det görs en mängd undantag. Om de allmännyttiga företagen behöver pengar och kan få det genom försäljningar, ja, då spelar den här principen inte någon som helst roll. Då kan man få sälja ut allmännyttiga lägenheter. Om HSB och Riksbyggen vill göra bostadsrätter, spelar denna princip inte heller någon roll. Då kan man sälja ut. Det är alltså alldeles uppenbart att de redovisade skälen inte är de egentliga skälen. Vad det egentligen handlar om är att stoppa boende, som vill ta över sina lägenheter i form av bostadsrätter. Och man vill stoppa de kommuner som önskar fullfölja en borgerlig bostadspolitik. Men om detta sägs inte ett enda dugg i propositionens text. Ordet bostadsrätt nämns över huvud taget inte. Jag undrar varför socialdemokraterna inte kommer med ett förslag till riksdagen om att rakt upp och ned förbjuda s. k. privata bostadsrättsföreningar. Detta vore ju mycket enklare än att man skall behöva behandla det ena förslaget efter det andra. Riksdagen har fått ta emot ett tiotal sådana förslag under de senaste fem åren. Det vore som sagt mycket klarare och redigare.

Det är alldeles uppenbart att bostadspolitiken i dag bedrivs totalt principlöst, och att det inte finns några som helst mål inför 90-talet, med den nya bostadspolitiska situation som vi befinner oss i. Men det är klart att en bostadsminister och ett bostadsutskott också måste göra någonting, varför man då och då klipper till – ad hoc-artat och utan någon som helst analys. Det sker på samma sätt som vi har sett tidigare och som sker när det gäller nästa ärende som skall behandlas, det som handlar om plan- och bostadsverket. Och resultatet kan vi ju se här, med det uppror som det har lett till och med den i dag ovanligt välfyllda åhörarläktaren.

Jag skulle vilja rekommendera socialdemokraterna att sätta sig ned och tänka ut en linje i fråga om bostadspolitiken och därefter komma med förslag om en bostadspolitik som har utgångspunkt i de boendes önskemål och väl och ve.

Anf. 37 LENNART NILSSON (s):

Herr talman! Jag begärde egentligen ordet med anledning av att Rolf Dahlberg nämnde mig och det allmännyttiga bostadsföretaget i Uddevalla. Men sedan Birgit Friggebo har varit uppe i talarstolen, finns det kanske

Prot. 1987/88:46
16 december 1987

Räntebidraget till allmännyttiga bostadsföretag, m. m.

anledning att också kommentera litet av hennes inlägg.

Det genomgående i vad den andre folkpartisten som var uppe i talarstolen och vad Birgit Friggebo sade, är att kommunerna skulle fråntas sina demokratiska rättigheter. Det är en litet märklig logik i dessa frågor. De borgerliga tycker å ena sidan att man skall minska på subventionerna – inte minst moderaterna, som vill plocka bort alla räntesubventioner som över huvud taget finns. Å andra sidan säger de borgerliga att kommunernas demokrati hotas. Men kommunerna och de allmännyttiga företag som finns i landet har ju möjlighet att sälja. Det är bara det att poängen i förslaget är att man blir av med räntesubventionerna, vilka Birgit Friggebo och moderaterna ändå vill slopa. Därför begriper jag inte vad man har emot detta förslag. Vitsen är ju att staten inte skall subventionera någon att kunna spekulera. Detta med att demokratin skulle hotas stämmer alltså inte, eftersom kommunerna och de allmännyttiga företagen ju är suveräna att göra precis vad de vill med sina fastigheter. Men de skall naturligtvis inte ha räntesubventioner, om de inte handlar i enlighet med intentionerna i de riktlinjer som vi här i riksdagen har dragit upp.

Om man tar Uddevalla, som Rolf Dahlberg nämnde, som exempel, skall sägas att vi där har upplevt enorma problem – inte minst under Birgit Friggebos tid som bostadsminister, när hjulen inte rullade i det här landet och då vi hade 500 tomma lägenheter. Tack vare en socialdemokratisk politik har Uddevalla genomgått en enorm omställningsperiod genom det s. k. Uddevalpaketet. Tidigare hade Uddevalla 500 tomma lägenheter, i dag har man inga tomma lägenheter, i stället är man på gång att bygga nytt. Men orsaken till den försäljning som man i Uddevalla var tvungen att göra, och som Rolf Dahlberg nämnde, var de problem som uppstod inte minst under den period då Birgit Friggebo var bostadsminister och då Rolf Dahlberg och hans kolleger härjade i regeringskansliet.

Jag begriper inte den debatt som har förts från de borgerliga partierna. Jag sitter i bostadsutskottet, och jag är ordförande i det kommunala bostadsföretaget i Uddevalla, som sålde några fastigheter på grund av att man måste stärka allmännyttan och för att göra det möjligt att i framtiden bedriva en bra bostadspolitik i Uddevalla. Det var naturligtvis inte bra att man måste göra detta. Men i rådande situation med de problem som har uppstått under åren ansåg vi i det kommunala bostadsföretaget att det för hyresgästernas bästa, för att man skulle kunna reparera och för att stärka det kommunala bostadsföretagets ekonomiska ställning var bäst att sälja en liten andel av fastigheterna. Men man äventyrar inte bruksvärdet, eftersom man fortfarande är hyresledande. Hyresgästerna kommer inte att drabbas. Därför är de borgerligas resonemang litet märkligt, och jag begriper det inte. Det finns ju möjlighet till undantag. I propositionen och i utskottets betänkande framgår det nämligen att man i vissa situationer kan få behålla räntesubventionerna, om det gagnar allmännyttan. Men varken regeringen eller riksdagen kan förbjuda ett kommunalt företag att sälja. Räntesubventionerna minskar, men dessa vill ju borgarna ändå ha bort. Därför begriper jag inte varför de är så förgrymmade över detta förslag.

Anf. 38 BIRGIT FRIGGEBO (fp):

Herr talman! Jag vill inte bidra till att vi river upp en debatt om världskonjunkturerna, den ekonomiska situationen i Sverige under den gångna tioårsperioden och bostadsbyggandet, m. m., utan jag försöker koncentrera mig på den fråga som det nu handlar om.

Jag tror inte att Lennart Nilsson riktigt lyssnade på vad jag sade. Om vi hade fått en proposition där det stått att syftet är att minska subventionerna så att budgetunderskottet minskar, då hade regeringen inte kommit med detta förslag. Då hade regeringen sagt att det vid en försäljningssituation, där man i dag kan ta ut ganska höga priser, uppstår vinster och att regeringen vill låta staten kamma hem en del av dessa vinster när det gäller försäljning av allmännyttiga företag eller lägenheter, småhus, bostadsrätter eller privata hyreshus. Men så ser inte förslaget ut. Förslaget är totalt principiöst. Det gäller endast försäljningar från allmännyttiga bostadsföretag och endast när de gör vinster vid vissa försäljningar, nämligen vid försäljning till dem som bor i husen och som vill överta dem i form av bostadsrätter. Regeringen har nämligen gjort undantag för HSB:s och Riksbyggens bildande av bostadsrätter. Då går det bra för allmännyttiga bostadsföretag att göra vinster på den statliga belåningen. Det skall även gå bra att göra vinster vid andra försäljningar, om det allmännyttiga företaget kan visa att man behöver dessa vinster. Då kan man sälja ut husen med fortsatt hyresrätt även till privata fastighetsägare. Det är just denna principiöshet som det är fullständigt oacceptabelt att vi här i Sveriges riksdag skall sitta och fatta beslut om. Det är en helt ogenomtänkt och oöverlagd bostadspolitik. Syftet, som inte framkommer någonstans, är att visa och i praktiken ta fram förslag som redovisar hatet mot privata bostadsrättsföreningar.

Anf. 39 ROLF DAHLBERG (m):

Herr talman! Lennart Nilsson lät en aning irriterad när han var uppe i talarstolen. Det förvånade mig, eftersom jag, då jag nämnde Lennart Nilssons namn, gjorde det i berömmande ordalag för att han hade fattat riktiga ekonomiska beslut i sin styrelse hemma i Uddevalla. Han säger att det kommunala bostadsföretaget i Uddevalla har sålt några fastigheter för att kunna föra en bra bostadspolitik. Det är ett bra yttrande, Lennart Nilsson. Vi vill ge möjlighet för allmännyttiga företag att av ekonomiska skäl sälja och därmed ge hyresgästerna möjlighet att köpa fastigheter för ombildning till bostadsrätt. Vi vill inte rycka undan denna möjlighet genom den föreslagna lagen. Det är detta frågan gäller. Vi är alltså helt överens, Lennart Nilsson och jag. Det här skall nog bli bra om vi bara slipper denna lag.

Anf. 40 LENNART NILSSON (s):

Herr talman! Jag tackar Rolf Dahlberg för komplimangen. Det är bara litet märkligt att man är motståndare till ett sådant förslag samtidigt som man över huvud taget inte vill ha några räntebidrag.

Birgit Friggebo! Om allt från folkpartiet är så genomtänkt och så bra, skulle jag, som kanske inte förstår lika mycket som Birgit Friggebo, vilja ha svar på en enkel fråga om uttalanden som har gjorts av folkpartiets representanter i samband med förslaget i bostadsutskottets betänkande 3.

Både Birgit Friggebo och folkpartiets andra talesman har sagt att den kommunala demokratin hotas. Då kan väl Birgit Friggebo, som ju sitter i konstitutionsutskottet, förklara för mig på vilket sätt den kommunala demokratin hotas med anledning av det här förslaget om slopande av räntebidrag vid försäljning.

Sedan begriper inte jag att det kan vara principiöst att en majoritet i denna riksdag vill bevara och förstärka allmännyttan för att garantera en god social bostadspolitik.

Anf. 41 SIW PERSSON (fp):

Herr talman! Det är folkpartiets andra talesman Siw Persson som begärt ordet.

Något som ofta återkommer i Lennart Nilssons yttranden är att han inte begriper. Jag vill säga till Lennart Nilsson att om man inte vill begripa så gör man det inte.

Det är helt klart att kommunerna fråntas sin rätt att på samma sätt som tidigare fördela olika former av lägenheter. Det är precis lika klart att hyresgästerna som bor i allmännyttan inte längre har samma möjligheter som andra. Jag kommer osökt att tänka på vad många har sagt, nämligen: Tyck gärna vad du vill, bara du tycker som vi.

Anf. 42 BIRGIT FRIGGEBE (fp):

Herr talman! När det gäller kommunerna handlar det om två saker. För det första handlar det om det kommunala ansvaret för bostadsförsörjningen, där det är alldeles uppenbart att man genom detta förslag vill lägga sig i det kommunala ansvaret och försöka styra det i en annan riktning än vad vissa kommuner vill. För det andra handlar det om den kommunala demokratin som sådan. Det finns partier som i val har gått ut och lovat en viss politik och sagt att om de får majoritet skall de se till att människor får större inflytande i boendet via bostadsrätter. Sedan visar det sig att förslag läggs fram som är direkt riktade mot dessa partier så att de inte kan genomföra sin politik. Då handlar det om förtroende för politiker som går ut i val och lovar och sedan inte kan genomföra det som de har lovat. Förtroendet för politikerna är en mycket viktig fråga, som är grundvalen för hela vår demokrati. Jag skulle vilja be de ärade socialdemokraterna och även centerpartisterna att tänka på det framför allt vid behandlingen av nästa ärende.

Överläggningen i detta ärende var härmed avslutad.

Kammaren övergick till att fatta beslut i de förevarande ärendena.

Bostadsutskottets betänkande 4

Mom. 1 (grunderna för anvisningsrättslagen)

Först biträdades reservation 2 av Agne Hansson m. fl. med 96 röster mot 73 för reservation 1 av Knut Billing m. fl. 157 ledamöter avstod från att rösta.

Härefter bifölls utskottets hemställan med 168 röster mot 90 för reservation 2 av Agne Hansson m. fl. 68 ledamöter avstod från att rösta.

Mom. 2

Utskottets hemställan bifölls.

Mom. 3 (upplåtelse tvång och generell förmedlingsrätt)

Utskottets hemställan bifölls med 308 röster mot 16 för reservation 4 av Tore Claeson.

Mom. 4 (vissa skärpningar av anvisningsrätten)

Hemställan

Utskottets hemställan bifölls med 307 röster mot 17 för hemställan i reservation 6 av Tore Claeson. 2 ledamöter avstod från att rösta.

Motivering

Den i reservation 5 av Oskar Lindkvist m. fl. anförda motiveringen godkändes med 167 röster mot 159 för utskottets motivering.

Mom. 5 (avgiftsfri bostadsförmedling)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 7 av Agne Hansson m. fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 6 (hyresgästinflytande över reparationer i egen lägenhet)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 8 av Agne Hansson m. fl. – bifölls med acklamation.

Bostadsutskottets betänkande 3

Mom. 1 och 2 (räntebidrag vid överlåtelse av allmännyttiga bostadsföretag m. m.)

Först biträdades reservation 1 av Rolf Dahlberg m. fl. med 120 röster mot 40 för reservation 2 av Agne Hansson och Eva Rydén. 166 ledamöter avstod från att rösta.

Härefter bifölls utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 1 av Rolf Dahlberg m. fl. – genom uppresning.

Mom. 3 (ett program för att främja ett bostadsrättsboende)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 3 av Agne Hansson m. fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 4

Utskottets hemställan bifölls.

Mom. 5 (aktieutdelningen från allmännyttiga bostadsföretag)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 5 av Agne Hansson m. fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 6 (räntestöd till allmännyttiga bostadsföretag för vissa fastighetsförvärv)

Hemställan

Utskottets hemställan bifölls med 308 röster mot 16 för hemställan i reservation 7 av Tore Claeson. 1 ledamot avstod från att rösta.

Motivering

Utskottets motivering – som ställdes mot den i reservation 6 av Rolf Dahlberg m. fl. anförda motiveringen – godkändes med akklamation.

7 § Föredrogs

bostadsutskottets betänkande

1987/88:5 om ett nytt plan- och bostadsverk (prop. 1987/88:37).

Ett nytt plan- och bostadsverk

Anf. 43 AGNE HANSSON (c):

Herr talman! Jag har hittills i de ärenden som vi har behandlat i dag haft motiv för att vara ganska kritisk mot de socialdemokratiska förslagen. Nu behandlar vi ett ärende som vi är överens om – det finns också sådana.

Bostadsutskottets betänkande 5, som vi nu skall fatta beslut om, innehåller två väsentliga förslag till reformering av bostadsadministrationen. Dels föreslås att ett nytt plan- och bostadsverk inrättas fr. o. m. den 1 juli 1988 genom att det tidigare planverket sammanslås med bostadsstyrelsen, dels föreslås att den nya, bantade och effektiviserade myndigheten förutom låneförvaltningsdelen lokaliseras till Karlskrona.

Förslaget om sammanslagningen och förnyelsen har föregåtts av utredningsarbete enligt tidigare beslut som fattats här i riksdagen. Från början var det ett motionskrav från oss i centerpartiet som låg till grund för beslutet om utredning. Det är med tillfredsställelse jag noterar att vi nu är redo att fatta beslut i denna fråga i stort sett efter de riktlinjer som vi förordade då vi första gången väckte frågan.

Från centerns sida har vi sedan länge envist hävdat att man måste anlägga en helhetssyn på bebyggelsefrågorna. Alla skall kunna få en bra bostad till rimlig kostnad i en god miljö. Samhällsplaneringen skall ge förutsättningar för en decentraliserad bebyggelsestruktur och utgå från en ekologisk grundsyn. Bostadssamhällena bör planeras så att man där samlar arbetsplatser, bostäder, service, fritids- och motionsområden i nära anslutning till varandra. Planeringen av mark och vatten måste ske med hänsyn till värdet av en god fysisk miljö och med bevarande av tillgång till både friskt vatten och ren luft. Det säger sig självt att man med en sådan helhetssyn inte kan hantera planeringsfrågorna om hur vi skall använda mark och vatten och hur vi skall utforma den yttre miljön skilt från bebyggelsefrågorna – och hur vi utformar en bra boendemiljö i övrigt. Genom en sammanslagning av statens planverk och bostadsstyrelsen ges nu förutsättningar för att på myndighetsnivå anlägga denna helhetssyn.

Vi har från centerns sida inte bara ställt upp på förslaget att sammanföra statens planverk och bostadsstyrelsen, utan vi har tagit initiativ till och aktivt arbetat för att det skall komma till stånd.

Jag yrkar, fru talman, bifall till utskottets hemställan i denna del.

Dock har vi från centerns sida gjort vissa invändningar mot förslaget. Vi

hade velat gå längre i fråga om förenklingar och effektiviseringar, och vi har närmare redogjort för det i reservation 5.

Jag ber att få yrka bifall till reservation 5.

I reservation 3 redovisar vi från centern närmare de allmänna utgångspunkterna för det nya plan- och bostadsverkets verksamhet. I reservationen anför vi två synpunkter som vi tycker borde beaktas mera i det nya verkets verksamhet.

Centralstyrningen beträffande den översiktliga planeringen får inte bli så stark att översiktsplanerna får en bindande verkan.

Vi vill med vår reservation 3 fästa uppmärksamheten på den översiktliga fysiska planeringens ställning i organisationen i förhållande till vad riksdagen har beslutat vid behandlingen av den nya plan- och bygglagen. I det beslutet slås tydligt fast att översiktsplanerna inte får göras bindande för den mera detaljbetonade planeringen.

För att undvika återgång till det tidigare mera centralistiska synsättet är det viktigt att inte den centrala samordningen och styrningen av den fysiska översiktsplaneringen görs så stark att översiktsplanerna får karaktären av bindande planeringsdokument för detaljplaneringen. Vi tycker att det finns tendenser i den riktningen.

Jag ber att få yrka bifall till reservation 3.

Så till lokaliseringsfrågan. Den har väckt uppståndelse och debatt, och det är naturligt. Många är inblandade. Beslut om utlokalisering är alltid svåra att fatta. De berör inte minst enskilda individer. Det är fråga om att flytta på anställda som är rotade på en plats med hem och familj. Ändå måste det göras. Det måste göras därför att vi har ett samhälle i obalans. Det måste göras därför att vissa regioner hotas av utarmning, medan andra får växt- och trängselproblem. Det måste göras därför att koncentrationskrafterna tvingar andra människor att flytta i motsatt riktning mot en utlokalisering, vilket medför samma problem för de enskilda människorna.

Det är för att undvika dessa ofrivilliga flyttningar av människor som vi från centern driver decentraliseringsfrågorna och kravet på regional balans så hårt. Så länge det inte tas krafttag för att stoppa koncentrationskrafterna och för att skapa regional balans, så länge tvingas vi ta ställning till frågor av den typ vi nu skall behandla. Förslaget att utlokalisera det nya plan- och bostadsverket innebär en åtgärd för att ge bättre förutsättningar för skapande av regional utveckling i ett utsatt regionalt problemområde, nämligen Karlskrona och sydöstra Sverige, och därmed en åtgärd för totalt bättre regional balans i vårt land.

År 1982 fattade riksdagen beslut, efter beredning i arbetsmarknadsutskottet, om nya riktlinjer för regionalpolitiken. För det första slog riksdagen fast, i 1982 års regionalpolitiska beslut, att prövning av utlokalisering skall ske för ny eller tillkommande statlig verksamhet. För det andra fastställde riksdagen en prioritetsordning efter vilken en utlokalisering skall ske.

Så gott som samtliga beslut av någon storleksordning som riksdag och regering har fattat i lokaliseringsfrågor sedan 1982 har lett fram till resultatet att lokaliseringsorten blivit Stockholm.

Fru talman! Menar riksdagen allvar med vad den har sagt, måste riksdagen också visa det i handling. I annat fall står parlamentets trovärdighet på spel.

Ju längre det dröjer tills riksdagen handlar i en utlokalisering, desto mer får utlokaliseringen karaktär av symbolfråga.

Det är mot den bakgrunden som vi från centern har tagit initiativet till en utlokalisering av det nya plan- och bostadsverket. Vi var förvånade över att inte frågan om en utlokalisering fanns med vare sig i direktiven till utredningen eller som förslag i propositionen.

Det var därför som vi agerade, först i utredningen genom Birgitta Hambraeus från vårt parti och sedan motionsvägen i anledning av propositionen.

Vi är från centerns sida tillfredsställda över att tveksamheten till en utlokalisering nu har släppt hos såväl regeringen som den socialdemokratiska riksdagsgruppen och att det varit möjligt att i bostadsutskottet bilda en majoritet mellan centern och socialdemokraterna för en utlokalisering. Jag vill ge de socialdemokratiska ledamöterna i utskottet, och inte minst utskottets vice ordförande, en cloge för ett utmärkt arbete i det sammanhanget.

Fru talman! Låt mig sedan gå över till att kommentera den kritik som har riktats mot förslaget i de reservationer som fogats till betänkandet.

En invändning är att beslutet har kommit till för snabbt. Till det vill jag säga: För det första har frågan väckts av centern i utredningen för snart ett år sedan, så den har funnits med hela tiden och det har funnits tid att tänka.

För det andra är det med hänsyn till personalen och från rekryteringssynpunkt viktigt att kunna ge besked, så att personalen inte skall tvingas sväva i ovisshet om framtiden och så att god tid ges till omställning. Bostadsutskottet har valt det alternativet framför att vänta och fundera och därmed ge mindre tid för denna omställning.

Förslaget är inte tillräckligt utrett, arbetsmarknadsutskottet borde ha hörts, är en annan invändning. Även andra lokaliseringsbeslut har fattats av riksdagen utan att arbetsmarknadsutskottet har hörts. Utan mer omfattande utredningar än vad som nu har gjorts föreslås i Bergslagspropositionen att 200 statligt anställda vid statens banverk utlokaliseras till Borlänge, 100 tjänster vid statistiska centralbyrån lokaliseras till Örebro, 100 tjänster vid Vattenfall föreslås lokaliseras till Ludvika och 80 tjänster vid Vattenfall föreslås lokaliseras till Luleå.

Det förslag som bostadsutskottet nu lagt fram om lokalisering av det nya plan- och bostadsverket följer helt 1982 års regionalpolitiska beslut, som arbetsmarknadsutskottet har berett.

Det formella beslutet skall fattas av regeringen. Regeringspartiet står bakom förslaget; de vidare överväganden som krävs av regeringen har gjorts i det sammanhanget. Ställningstagandet har vidare växt fram vid arbetet inom resp. partigrupper, där arbetsmarknadsutskottets ledamöter funnits med och tillfört ärendet sina synpunkter.

Vidare vill jag framhålla att det i betänkandet ställs mycket stora krav både på berörd kommun och på staten för att omlokaliseringen skall kunna ske på ett så smärtfritt sätt som möjligt både vad gäller personalen och vad gäller verksamheten.

Såväl verkets ledande personal som de fackliga organisationerna har fått företräde att inför utskottet redovisa sina synpunkter. Flertalet av de aktuella

lokaliseringskommunerna har genom uppvaktningar inför utskottet redovisat sina resurser och motiv.

Fru talman! Varför då Karlskrona? Flera lämpliga orter har diskuterats, men bland flera lämpliga orter måste man till sist göra en prioritering. De skäl som har talat starkast för Karlskrona är följande:

1. Sydöstra Sverige är ett prioriterat område enligt 1982 års regionalpolitiska beslut.
2. Kommunen har förlorat över 1 000 statliga arbetstillfällen under den senaste tioårsperioden.
3. Kommunens representanter kunde vid uppvaktningen inför utskottet redovisa både tomma lokaler för myndigheten och lediga lägenheter för de anställda. Karlskrona var den enda av de aktuella lokaliseringsorterna som kunde redovisa detta. Alla andra visade på både lokalbrist och bostadsbrist.

Fru talman! Jag ber att få yrka bifall till bostadsutskottets majoritetsskrivning för en utlokalisering av det nya plan- och bostadsverket till Karlskrona. Dessutom yrkar jag bifall till reservationerna 3 och 5.

Under detta anförande övertog förste vice talmannen ledningen av kammarens förhandlingar.

I anförandet instämde Birgitta Hambræus (c).

Anf. 44 KNUT BILLING (m):

Fru talman! Handläggningen av frågan om sammanslagning av bostadsstyrelsen och planverket är ett av de mest slående exemplen på beslutsordningen "handla först - tänk sedan" som jag upplevt under min tid i riksdagen. För ganska exakt ett år sedan beslöt en riksdagsmajoritet bestående av centern och socialdemokraterna att godkänna den socialdemokratiska regeringens beslut att slå samman planverket och bostadsstyrelsen.

Enligt vår uppfattning hade den naturliga handläggningsordningen varit att först studera vilka av myndigheternas uppgifter som är nödvändiga och värdefulla. Därefter borde man undersöka hur dessa skall organiseras och om de skall kvarligga på nuvarande myndigheter, överföras till andra eller privatiseras. Först därefter finns underlag för beslut om en eventuell sammanslagning.

När man studerar de två myndigheternas arbetsuppgifter hör utgångspunkten vara att bostadsbyggande och bostadslångivning skall avregleras och förenklas. I bostadsutskottets betänkande nr 6, vilket kommer att debatteras omedelbart efter detta betänkande, har vi moderater utvecklat hur en kraftigt förenklad bostadslånehantering skulle kunna organiseras.

Fru talman! I reservation 1 har vi moderater föreslagit att riksdagen av regeringen skall begära ett snabbt förslag om den bostadspolitiska administrationens framtida organisation. Vad som behövs i svensk bostadspolitik är främst en förenkling och avbyråkratisering. Jag yrkar därför bifall till reservation 1.

I propositionen har inte lokaliseringsfrågan tagits upp. Utskottsmajoriteten, centern och socialdemokraterna, vill dock att riksdagen i dag skall

besluta att förlägga plan- och bostadsverket till Karlskrona.

Den första fråga man ställer sig är naturligtvis vilka bostadspolitiska motiv utskottsmajoriteten har för detta ställningstagande. Av betänkandet framgår att majoriteten anser att det "från regionalpolitisk utgångspunkt" är väl motiverat att föreslå lokalisering till Karlskrona. Punkt, slut. Centern och socialdemokraterna har, fru talman, inte lyckats uppbära en enda bostadspolitisk motivering. Men inte nog med det – förslaget har inte blivit föremål för utredning och beredning. Det finns heller inga uppgifter om de direkta kostnaderna för den föreslagna lokaliseringen. Agne Hansson berörde detta i sitt inlägg, då han kommenterade våra reservationer i den något ovanliga talarordning som vi har här i dag. Han menade att det inte var nödvändigt att göra denna utredning och beredning utan att det mer handlade om att leva upp till riksdagens mål beträffande regionalpolitik.

Denna brist på kunskap om konsekvenserna av en lokalisering till Karlskrona är skrämmande och den hade varit svår att förstå om det inte varit för Agne Hanssons särskilda yttrande, som alla bör läsa. Av det framgår nämligen att det viktiga inte är att myndigheten lokaliseras där det finns bäst förutsättningar för att den skall kunna fungera bra utan att den lokaliseras utanför Stockholmsregionen.

Fru talman! Tillvägagångssättet av utskottets socialdemokrater och centerpartister kan minst av allt beskrivas som att det kännetecknas av respekt för de statliga myndigheternas arbete. Än värre blir det om man ser det utifrån de anställdas utgångspunkt.

Riksdagen kan när det gäller detta ärende liknas vid en bolagsstämma i jämförelse med näringslivet. Tänk, om en sådan stämma helt plötsligt, utan några som helst utredningar i sak, skulle besluta omlokalisera exempelvis ett dotterföretag – utan att veta hur företaget kan fungera på den nya orten, utan att veta vad det kostar och, inte minst, utan att diskutera frågan med berörd personal. Vilket liv det skulle bli; säkerligen också från de riksdagsledamöter som utgör utskottsmajoritet i detta ärende! Olika statsråd skulle med all sannolikhet bli överhopade med frågor angående företagens cynism och bristande respekt för de anställda.

I en artikel i DN i dag säger ett av dessa statsråd, bostadsminister Hans Gustafsson, att omlokaliseringen av det nya plan- och bostadsverket inte är problemfri. Men det handlar om regionalpolitik, säger han, och avslutar sitt inlägg med orden: "En del av oss tror att nyttan överväger problemen."

Detta är ett yttrande som säger det mesta. Det handlar inte om vetande, det handlar om tro. Detta framgick också mycket tydligt av Agne Hanssons anförande tidigare, där han talade om att kommunerna hade varit här och redovisat sina synpunkter, att det fanns bostäder, osv. Men, fru talman, han hade icke ett enda ord att säga om hur myndigheten skall fungera.

Som framgår av detta ärende är det i Sveriges riksdag fullt möjligt för en majoritet att genomdriva ett beslut utan några som helst kunskaper om beslutets konsekvenser – ja, t. o. m. utan att ens vilja skaffa sig dessa före beslutet.

Fru talman! Enligt moderata samlingspartiets uppfattning saknas underlag för beslut om omlokalisering. Jag yrkar därför bifall till reservation nr 6.

I detta anförande instämde Filip Fridolfsson (m).

Anf. 45 AGNE HANSSON (c) replik:

Fru talman! Knut Billing anför många frågetecken och tveksamheter. I och för sig representerar han ett parti som jag tycker har motiv för att behöva tänka. Jag förstår att det är på det sättet som han vill angripa sakfrågan. Jag tycker det vore bättre att då angripa sakfrågan än att skjuta in sig på handlägningsfrågan. Vi diskuterar om vi är oense i sak.

Jag är verkligen förvånad över att Knut Billing säger att analysen av hur verket skall fungera efter sammanslagningen inte är gjord. Det är ju precis detta som utredningen har suttit och funderat på i nästan ett helt år för att sedan komma fram till detta förslag. Jag är verkligen lika fundersam där, som i fråga om de andra frågetecknen som han har rest.

Knut Billing är tydligen också inne på att det här ärendet skall avgöras snabbt. Han vill ju begära ett mycket snabbt besked i ett nytt förslag från regeringen. Alltså är vi ense på den punkten.

Däremot är vi oense i sak, om hur detta skall fungera. Det är klart att är man, som Knut Billing i det här fallet, beredd att avveckla det mesta av denna bostadsadministration, så behöver man inte ha särskilt mycket bekymmer om hur den skall fungera i framtiden. Enligt moderat bostadspolitik finns det ju inga uppgifter att fullgöra.

Men, Knut Billing, det finns ett bostadssocialt motiv bakom utlokaliseringen. Detta framgår av betänkandet på s. 9, där bostadsutskottet slår fast vilka utgångspunkter som har varit avgörande vid beslutsfattandet. Det första skälet var att den nya myndigheten självfallet skall kunna sköta verksamheten på ett tillfredsställande sätt även på den nya orten. På den punkten har vi alltså gjort det konstaterandet att den mycket väl kan fungera lika bra där. När det gäller kostnaden trycker vi mycket starkt på att kommunen skall ta sitt ansvar. Vi har också sagt att staten skall ta sitt ansvar.

Det finns ingenting som säger att inte ett bostadsverk skulle kunna fungera precis lika bra utanför Stockholm som i Stockholm.

Anf. 46 KNUT BILLING (m) replik:

Fru talman! Agne Hansson är bekymrad över att jag sätter frågetecken och anför tvekan inför detta beslut. Det är kanske bl. a. det som skiljer oss åt i det här fallet, att jag föredrar att tänka först och handla sedan.

Agne Hansson säger: Det har ju suttit en utredning i ett helt år som har tagit reda på vad myndigheten skall göra, så därför är det inget problem när man gör en utlokalisering till Karlskrona – det förändrar ingenting. Agne Hansson har tydligen över huvud taget inte förstått det här. Vad det handlar om nu är ju att se om det förslag som denna utredning har lagt fram om den nya myndigheten har bärighet även vid en lokalisering till Karlskrona, och det finns det icke en enda utredningsrad om.

Då säger Agne Hansson att detta finns i utskottsbetänkandet. Vi har tagit upp det, säger han. Och så fortsätter han: Vi har konstaterat att verket kan fungera mycket bra i Karlskrona. Ja visst, det har ni konstaterat – men vad har ni för stöd för det? Inte ett dugg! Det är klart att man kan påstå vad som helst här i kammaren, men någon liten aning om fakta bakom påståendena borde vi kunna kräva.

Det är mycket riktigt att vi vill ha en annan bostadsadministration. Vi vill

ha en snabb utredning om detta. Vi menar nämligen att det är oerhört viktigt för bostadsbyggande och samhällsplanering att få en förenklad långgivning och en förenklad bostadsadministration. Att detta innebär att det kommer att bli färre anställda i denna myndighet är också högst troligt, liksom att den kommer att organiseras på ett annorlunda sätt. Och det är som sagt viktigt att vi får detta klart mycket snart, men det hindrar oss ju inte att kritisera ett förslag som är så totalt utan underbyggnad som det som Agne Hansson och socialdemokraterna har presterat i utskottet.

Anf. 47 AGNE HANSSON (c) replik:

Fru talman! Knut Billing frågar om vi inte har provat om utredningen har bärighet även vid en utlokalisering till Karlskrona. Som jag sade har vi ju konstaterat att vi har gjort den bedömningen att verket kan fungera även i Karlskrona.

Vad är det, Knut Billing, som säger att ett bostadsverk inte skulle kunna fungera i Karlskrona? Det var den enda plats – om vi nu är ense om att utlokalisera – som kunde anvisa lokaler och som kunde anvisa bostäder. Det finns kommunikationer i Karlskrona: det finns sju avgångar till och sju avgångar från Stockholm med flyg varje dag, det finns tåg, det finns vägar och det finns telefon. Jag kan inte förstå varför inte ett bostadsverk skall kunna fungera i Karlskrona på samma sätt som någon annanstans. Det har anförts att det skulle finnas rekryteringsproblem, men det har redan anmälts intresse av att flytta till Karlskrona från dem som har högre befattningar.

Det är mycket viktigt att komma ihåg i den här debatten att vi inte skall tro att vi har eller är på väg att bygga upp en bostadsadministration som skulle vara så kvalificerad och behöva så mycket kvalificerat folk att man inte skulle kunna lokalisera en sådan myndighet till vilken residensstad som helst i detta land. Är det på det sättet är det verkligen dags att börja fundera på att handla ur regionalpolitisk synvinkel. Det är regionalpolitiska skäl som är huvudskäl till bostadsutskottets förslag till utlokalisering.

Anf. 48 KNUT BILLING (m) replik:

Fru talman! Jag tolkar det som Agne Hansson senast sade så att man får se till att dessa myndigheter inte är lika kvalificerade som de har varit. Sedan säger han: Vi har undersökt detta. Det finns telefon i Karlskrona. Det finns lokaler, och det finns bostäder – och sju gånger varje dag kan man åka till Stockholm. Det är tydligen mycket viktigt även för Agne Hansson att de som arbetar på den nya myndigheten skall kunna åka till Stockholm. Och ett motiv till att det går att flytta skulle alltså vara att det går att resa hit sju gånger per dag.

Han anför inga som helst argument när det gäller huruvida vi kan få en kompetent personal. Har vi diskuterat detta? Vad anser de anställda själva? Agne Hansson säger: Vi har lyssnat på dem. De var och hälsade på bostadsutskottet en kvarts timme – det var det lyssnande det handlade om.

Vad är det för kostnader förknippade med en utlokalisering? Kanske de pengarna skulle kunna göra större nytta för Karlskrona om de lades på något annat! Och inte minst: Vad blir det för effektivitet med den nya organisationen? Agne Hansson har hittills under debatten inte kunnat säga ett ord om

detta. Det är det som gör en så beklämd – til syvende og sidst handler det för Agne Hansson inte om huruvida myndigheten skall kunna fungera eller inte utan bara om att den skall lokaliseras någon annanstans än i Stockholm.

Prot. 1987/88:46
16 december 1987

Ett nytt plan- och bostadsverk

Förste vice talmannen anmälde att Agne Hansson anhållit att till protokollet få antecknat att han inte ägde rätt till ytterligare replik.

Anf. 49 ERLING BAGER (fp):

Fru talman! Inledningsvis vill vi från folkpartiet ifrågasätta om det är lämpligt att riksdag och regering i detalj fastställer ämbetsverkens inre organisation. Risken är att man då i organisationen bygger in gränser och hierarkier som kan försvåra en smidig anpassning till en förändrad verklighet och begränsa verkets egna möjligheter att utveckla och effektivisera sitt eget arbete. Ett led i en nödvändig inre reformation av den offentliga sektorn är en minskad styrning via centralt fattade beslut och centralt fastställda regler och organisationsplaner.

Jag vill nu kommentera det i bostadsutskottet genomdrivna förslaget från socialdemokraterna och centerpartiet om att utlokalisera bostadsverket till Karlskrona.

Allra först: I regeringspropositionen i november 1986 och riksdagsbeslutet i december 1986 angavs ingenting om den kraftiga neddragning av personalresurser som nu blir aktuell. Ej heller antydde någon annan lokalisering än till Stockholm. Detsamma gällde direktiven i april 1987 till organisationskommittén. Det var först i september 1987, då kommittén avlämnade sitt organisationsförslag, som neddragningarna angavs – och då talade man om en minskning med ca 60 personer, dock utan beskrivning av konsekvenserna för verkets arbetsuppgifter. Först därefter, i oktober 1987, sköt diskussionerna om lokaliseringsort fart. Resultatet blev – efter ett hastigt beslut i bostadsutskottet – förslag om lokalisering till Karlskrona, detta sedan den socialdemokratiska riksdagsgruppen hade haft en omröstning mellan Gävle och Karlskrona.

Från tre partier i bostadsutskottet, folkpartiet, moderaterna och vpk, har begärts att varje beslut om bostadsverkets lokalisering skall bygga på ett grundligt utredningsmaterial. Hittills har bostadsutskottet inte haft ett sådant material. Regeringen har inte i sin proposition presenterat något som helst underlag för en utlokalisering. Utskottet har inte tagit fram någon utredning. Arbetsmarknadsutskottet, som givetvis borde ha fått framföra sin uppfattning i en sådan viktig utlokaliseringsfråga, har inte ens tillfrågats. Utskottets majoritet gick till beslut utan någon som helst utredning om de kostnader som är förenade med en omlokalisering. Ingen kommunikationsteknisk utredning har tagits fram trots att det här beslutet bl. a. kommer att beröra praktiskt taget alla andra kommuners fastighetskontor och byggnadsnämnder.

Beträffande konsekvenserna för de viktiga uppgifter som bostadsverket skall handlägga finns det inte heller någon beskrivning. Detta är obegripligt, inte minst med tanke på den nya plan- och bygglagen och naturresurslagen. Jag vill också instämma i det som Knut Billing har sagt om hantering av personalfrågorna på bostadsstyrelsen och planverket, nämligen att kontak-

terna borde ha tagits på ett tidigt skede av de partier som ämnar genomdriva flyttningen. Den här handläggningen är upprörande och hänsynslös. Folkpartiet och moderaterna kräver i reservation 6 att ett utredningsmaterial värt namnet skall framtagas.

Fru talman! I konsekvens med detta yrkar jag på att hela detta betänkande om bostadsverket återremitteras till bostadsutskottet för förnyad behandling. Jag kräver att hela frågan om bostadsverkets lokalisering utreds med hjälp av ett grundligt utredningsmaterial.

Frågan om inrättande av plan- och bostadsverket var första gången uppe till behandling i riksdagen hösten 1986. Folkpartiet motsatte sig då förslaget till sammanslagning. Vi framhöll då att det råder stora skillnader mellan de uppgifter som planverket och bostadsstyrelsen har. Bostadsstyrelsen är en sektorsmyndighet med många praktiska uppgifter, däribland låneadministration.

Planverket har uppgifter som berör bostadspolitiken men också många andra samhällssektorer. Det är, menade vi, en fördel att planverket inte är helt integrerat med bostadsstyrelsen, eftersom en avvägning mellan olika intressen då lättare kan göras.

Regeringens proposition, som grundar sig på organisationskommitténs förslag, som jag tidigare nämnde, har inte dämpat vår skepsis. Utöver vad vi anförde förra hösten kan det ifrågasättas om det är lämpligt att förändra den centrala bostadspolitiska myndigheten innan den regionala organisationens framtid klarlagts, vilket kommer att ske först i och med det beslut om försöksverksamhet med samordnad länsförvaltning som riksdagen förutsätts fatta våren 1989.

Vidare framgår det tydligt av den nu föreliggande propositionen att låneadministration är en verksamhet som inte låter sig integreras med flertalet av de övriga uppgifter som det nya verket skall ta på sig. Detta har ju nu t. o. m. socialdemokraterna och centern begripit, och de har beslutat att låneförvaltningen tills vidare skall få ligga kvar i Stockholm. Samma verk förutsätts samtidigt ansvara för en så helt annorlunda verksamhet som naturresursfrågorna och den översiktliga planeringen.

Mot denna bakgrund är vårt förstahandsyrkande fortfarande att propositionen skall avslås vad beträffar ett nytt plan- och bostadsverk och att 1986 års beslut om plan- och bostadsverket skall rivs upp.

Fru talman! Jag vill i detta sammanhang ytterligare kommentera frågan om vilket verk som skall ha uppsikt över hushållning med naturresurser. Denna uppgift har hittills legat på statens planverk, samtidigt som en rad andra myndigheter, inte minst naturvårdsverket, i sak har ansvar för en rad naturresursfrågor.

Det vore direkt olämpligt att ge ett nytt plan- och bostadsverk, som företräder ett exploateringsintresse – byggande och boende – uppgiften att också bevaka naturresurslagens tillämpning. Detta ansvar bör ett nytt bostadsverk under inga omständigheter ha.

Men även i ett läge där bostadsstyrelsen och planverket skulle finnas kvar, enligt folkpartiets förslag, finns det anledning att pröva frågan om var NRL-ansvaret i framtiden skall ligga. Naturvårdsverket har en rad viktiga uppgifter på detta område, bl. a. bevakningen av hur naturresurser utnyttjas

från miljösynpunkt. Verket har därtill en hög kompetens på området.

Folkpartiet har i sin miljöpolitiska motion föreslagit att miljö- och naturresursfrågorna skall samordnas på departementsnivå. Det skulle ske genom bildandet av ett miljö- och naturresursdepartement, i stället för det nuvarande miljö- och energidepartementet. Ett av motiven är den starka knytningen mellan miljöfrågorna och hushållningen med naturresurser. Motsvarande motiv talar för att dessa frågor skall hållas samman även på verksnivå.

För att skapa tydliga ansvarsförhållanden, undvika dubbelarbete och ge uppsikten över naturresurshushållningen en miljöpolitisk profil vore det naturligt att föra över NRL-ansvaret till statens naturvårdsverk.

Fru talman! Jag yrkar slutligen givetvis bifall till samtliga reservationer som folkpartiet står bakom i detta betänkande.

Jag vill också ställa en fråga till Agne Hansson. Jag uppfattade hans inlägg så att centerpartiet hade ett bostadssocialt mål som grund för att så hastigt besluta om att föreslå en ort, i detta fall Karlskrona, utan något riktigt underlag. Inbegriper detta bostadssociala mål även de konsekvenser i Stockholm som utflyttningen får? Har ni diskuterat med personalen på planverket och bostadsstyrelsen och i god tid förvarnat de anställda om att ni så snabbt tänkt föreslå en utlokalisering, som inte nämndes i propositionen från regeringen och som så sent som i maj 1987 inte fanns med i direktiven till organisationskommittén? Om ni i centerpartiet har ett bostadssocialt mål som grund för ert beslut har ni förmodligen tagit sådana kontakter, och i så fall bör ni redovisa dem, Agne Hansson.

I detta anförande instämde Karl-Göran Biörsmark, Ingrid Hasselström Nyvall och Siw Persson (alla fp).

Anf. 50 KNUT BILLING (m) replik:

Fru talman! Med anledning av Erling Bagers anförande vill jag säga att vi moderater stöder yrkandet om återförvisning av hela ärendet till utskottet.

Anf. 51 AGNE HANSSON (c) replik:

Fru talman! Jag vill börja med att yrka avslag på förslaget om återförvisning.

Mycket av det som Erling Bager sade kommenterade jag i anledning av Knut Billings anförande, på ungefär samma angreppspunkter. Beträffande konsekvenserna av en utlokalisering anser centerpartiet att verket kommer att kunna fullgöra sina uppgifter.

Vad är det som behöver utredas mer när det gäller konsekvenserna från personalrekryteringssynpunkt, Erling Bager? Utskottet har ju fått besked av personalen om hur man ser på det. Jag förstår de anställdas inställning – jag skulle svara likadant om det berörde mig personligen.

Det är naturligtvis förenat med stora svårigheter att tvingas bryta upp, och det är därför som det är så viktigt att personalen nu får ett besked, så att de anställda kan förbereda sig och handla. Vi anser att det är ärligt och riktigt, jämfört med att, som Erling Bager vill göra, utreda frågan ytterligare och segdra den i riksdagen, så att personalen får leva i ovisshet och oro innan

besked lämnas och de sedan mycket snabbt tvingas omställa sig.

Med detta förslag tar vi betydligt större hänsyn till personalens synpunkter än vad som skulle bli fallet om vi intog Erling Bagers inställning. Jag tror att det finns anledning för dem som i sin iver försöker framstå som talesmän för personalen att lugna ner sig litet. Det speglar bara en beslutsvanda inom ifrågasvarande partier, när de olika ledamöterna redovisar sina ställningstaganden. Det bästa sättet att gagna saken är att riksdagen med fasthet och konsekvens hanterar dessa frågor.

Anf. 52 ERLING BAGER (fp) replik:

Fru talman! Jag måste säga att jag inte förstår logiken i Agne Hanssons sätt att behandla ett viktigt utlokaliseringsärende. Det har inte lagts fram något förslag i propositionen. Det har inte lämnats något förslag till organisationskommittén, där Agne Hanssons parti, centerpartiet, har varit representerat, om att en utlokalisering skulle göras. Tanken har väckts under oktober månad.

En rimlig hantering vore att först och främst gå ut och öppet redovisa ett förslag, så att den personal som berörs och de politiska partierna får god tid på sig att diskutera och överväga förslaget. Om det fastställs att en utlokalisering skall ske borde ett utredningsmaterial tas fram, där de ekonomiska konsekvenserna av en utlokalisering till de orter som nämnts redovisas. En utredning bör också behandla kommunikationsfrågorna och givetvis själva verksamheten, bl. a. vilka uppgifter bostadsverket skall ha. Dessutom bör det utskott i riksdagen som heter arbetsmarknadsutskottet och som spelar en viktig roll i regionalpolitiken åtminstone tillfrågas om vilken uppfattning man har om en utlokalisering.

Detta är rimliga steg som bör tas i en viktig utlokaliseringsfråga. När sedan ett material har tagits fram kan det utgöra ett underlag för att ta ställning. Så har inte centerpartiet och socialdemokraterna handlat. Ni har snabbt fattat beslut på basis av regionalpolitiska motioner, det fanns inga partimotioner eller kommittémotioner. Efter en votering i den socialdemokratiska riksdagsgruppen förklarade Agne Hansson att man hade valt att ansluta sig direkt till det förslaget. Jag tycker inte att ordföranden i bostadsutskottet, Agne Hansson, kan stå här och säga att det är korrekt och riktigt att behandla utlokaliseringen av ett så här viktigt verk på detta sätt.

Beträffande verkets fortsatta arbete måste en del del problem påverkas av det sätt på vilket ni hanterar frågan. Men Agne Hansson tycker alltså att detta är ett korrekt sätt att handlägga ärendet på. Jag förstår inte ett dugg av logiken i det.

Anf. 53 AGNE HANSSON (c) replik:

Fru talman! Erling Bager gör två helt felaktiga konstateranden i sitt inlägg.

För det första, Erling Bager, har den här frågan väckts under utredningsarbetet och funnits med i utredningsarbetet. Det sade jag i mitt inledande anförande. Om Erling Bager hade lyssnat borde han ha känt till detta.

För det andra säger Erling Bager att det inte har funnits några kommittémotioner, där något parti stått bakom tanken på en utlokalisering. Får jag erinra Erling Bager om att centerpartiet i den här frågan har väckt en

kommittémotion med krav på utlokalisering av det nya bostadsverket, helt i linje med reservationen av Birgitta Hambraeus till utredningsbetänkandet.

Jag tycker att de här två påståendena är symptomatiska för hur folkpartiet hanterar den här frågan. Vill man inte ta ställning, vill man inte utlokalisera, försöker man hitta all världens argument emot det. Naturligtvis får man då ta till sådana nödlögner som dessa två påståenden för att få argumenten att räkna till.

Jag hävdar att det finns precis samma beslutsunderlag i den här frågan som beträffande de utlokaliseringar som riksdagen har att behandla i samband med Bergslagspropositionen och även i andra sammanhang. När riksdagen tog beslutet om energiverkets lokalisering hördes heller inte arbetsmarknadsutskottet. Det här är alltså inget unikt. Frågan om utlokalisering har funnits med, och nu gäller det att med fasthet och konsekvens från politikerhåll hantera frågan så att det blir möjligt både för de anställda och för den nya verksamheten att på ett rimligt sätt komma i gång.

Anf. 54 ERLING BAGER (fp) replik:

Fru talman! Jag har hävdat i mina anföranden – varav det andra var en upprepning av det första – att i direktiven till den av regeringen tillsatta organisationskommittén, som skulle utreda frågan om sammanslagning av bostadsstyrelsen och planverket, fanns inga direktiv om utlokalisering. Det har jag hävdat och ingenting annat. Agne Hansson. Agne Hansson har väckt en motion i vilken han har föreslagit Kalmar, det är riktigt.

Det folkpartiet kritiserar är att underlaget för beslutet är bristfälligt. Jag skall väl inte behöva upprepa för tredje gången vilka delar vi tycker bör tillföras utredningsmaterialet för att det skall vara värt namnet. Det har inte presenterats för utskottet. Vi har i huvudsak haft att ta ställning till de regionalpolitiska motioner som inkommit till utskottet. Några kommuner har begärt företräde hos utskottet, och de har fått 20 minuter var att redovisa varför just den eller den kommunen vore lämpligast att få bostadsverket. Detta är – det skall hela kammaren veta – det enda underlag som har funnits i utskottet för att fatta detta beslut. Det tycker Agne Hansson är ett gott och bra underlag för att fatta beslut. Det tycker inte vi.

Anf. 55 TORE CLAESON (vpk):

Fru talman! Jag kommer att uppehålla mig vid frågan om lokalisering och förslaget om utlokalisering av plan- och bostadsverket.

Det är ett ärende vars karaktär vi dess bättre inte upplever så ofta. Ärendet är dåligt förberett, i synnerhet då det gäller beslut om utlokalisering till Karlskrona. Det är ett viktigt beslut, som gäller en betydelsefull och avgörande verksamhet för människorna i landet. Det berör många människor, många familjer. Därför är det minst sagt skandalöst att man inte har tagit fram ett bättre beslutsunderlag.

Jag tog för ett par dagar sedan kontakt med representanter för moderaterna och folkpartiet och aktualiserade frågan om en återförvisning av ärendet. Det kommer också att bli resultatet av dagens överläggningar. Men jag gjorde inte det för att vi skall få tillbaka ärendet i samma skick, vilket socialdemokraterna och centerpartiet, såvitt jag förstår av uttalanden i

pressen i dag, tänker sig. Man tänker helt enkelt blunda, köra huvudet i väggen – använd vilket uttryck ni vill – och strunta i att tre av riksdagens partier klart uttalar att man inte anser sig kunna ta ställning till ett sådant här förslag på grund av det bristfälliga underlag som finns.

Jag tror att det var Lennart Holm från planverket som skrev en artikel, eller om det var en skrivelse som vi fick till bostadsutskottet, där han pekade på att det verkligen är tveksamt om detta förslag står i överensstämmelse med den regeringsform vi har att arbeta efter. Det må nu vara hur som helst med det formella i samband med sådana här beslut. Kvar står att man vid förberedelserna för sammanläggningen av de här båda verken icke har aktualiserat frågan om utlokalisering, utan tvärtom vid flera tillfällen har understrukt att verket skall ligga kvar i Stockholm. Det är vad resp. myndighet och berörd personal har haft att agera utifrån. Jag vet att personalen både på bostadsstyrelsen och planverket helhjärtat har ställt upp i det organisationsarbete och de förberedelser som har pågått och pågår för en sammanläggning av verken till ett nytt verk, där man dessutom skall banta bort 60 tjänster.

Det är minst sagt oförskämt att bostadsutskottets majoritet – utan att frågan har aktualiserats ens i den regeringsproposition som ligger såsom underlag för dagens beslut och sedan det inlämnats 17 motioner med förslag till utlokaliseringar till olika delar av landet – helt plötsligt tar ställning för en av de föreslagna lokaliseringssorterna och föreslår riksdagen att det nya verket skall utlokaliseras till Karlskrona.

Jag vill erinra om att det egentligen inte är fråga om ett nytt verk utan om två statliga myndigheter, som sammanläggs till ett verk. Redan i inledningsskedet skall 60 anställda försvinna. Riksdagen har beträffande utlokaliseringsfrågor sagt att man, då det blir fråga om nya eller expanderande verk, skall pröva frågan om en utlokalisering. Det gäller nu inte ett nytt och allra minst ett expanderande verk.

Vpk stöder självfallet det återförvisningsyrkande som ställts. Förslaget om utlokalisering har inte föregåtts av någon utredning, där frågan om ny lokaliseringsort kunde ha penetrerats. Det finns inte heller något sakligt underlag för ett ställningstagande. Det minsta man kan begära för att ta ställning i en så pass viktig fråga är ett sakligt och väl genomarbetat beslutsunderlag.

Vpk hade erinringar mot sammanläggningen av bostadsstyrelsen och planverket. Vi framhöll de risker som redan då förelåg, dvs. att en omorganisation skulle försvåra möjligheterna att bedriva en bostadspolitik med social inriktning. Det är alldeles klart att ett beslut om en utlokalisering som sker över huvudet på berörda verk och berörd personal kan äventyra viktiga delar av en social bostadspolitik. Det är huvudskälet till att vi från vpk intagit den ställning vi har gjort i denna fråga. Vi menar alltså att majoriteten i utskottet har börjat i helt galen ände. Man har bestämt sig för en utlokalisering innan man utrett förutsättningar och konsekvenser av en sådan utlokalisering.

När jag aktualiserade och med mina partikamrater diskuterade frågan om återförvisning av ärendet och vi sedan tog kontakt med moderater och folkpartister och kom överens om en återförvisning, var det med den

självlara förhoppningen att majoriteten skulle ta sitt förnuft till fånga och att bostadsutskottet skulle ta någon eller några månader på sig för att få in det underlag som vi rimligtvis bör ha för ett beslut.

Jag måste ställa frågan: Om majoriteten i utskottet nu hårdnackat vidhåller att man inte skall ta in något som helst underlag eller göra några som helst ytterligare utredningar beträffande utlokaliseringssort, vad är man då rädd för? Är man möjligen medveten om att en förutsättningslös utredning av dessa frågor skulle visa att motiven – om det man anfört för Karlskrona nu skall kallas för motiv – inte kommer att bära särskilt långt. Då kommer man troligen att få göra ett annat ställningstagande.

Även om jag mot bakgrund av andra liknande situationer inte har så särskilt stora förhoppningar, skulle jag ändå vilja vädja till socialdemokraterna och centern att vid den behandling som nu vidtar med återförvisning av ärendet till bostadsutskottet medverka till att skjuta upp ställningstagandet om utlokalisering och om utlokaliseringssort så länge att man får rimlig tid för att få fram ett något så när ordentligt underlag för ett ställningstagande.

De uppgifter som det nya plan- och bostadsverket får blir inte mindre och inte mindre komplicerade än de uppgifter som de båda verken var för sig eller sammantaget nu har. Alla som följer med vad som händer och sker när det gäller plan- och bostadsfrågor och bebyggelsefrågor vet att vi har fått en ny plan- och bygglag och en ny naturresurslag. Och alla som följt med litet grand vet att det har varit betydande svårigheter, inte minst då det gäller att förmedla bra information till kommuner, byggnadsnämnder och andra som berörs av dessa frågor. Vi vet att det har inneburit stora och delvis nya uppgifter, och dessa kommer att åläggas det nya verket. Vi vet att det kommer att krävas mera kontakter med organisationer och myndigheter av olika slag om uppgifterna skall klaras av på ett tillfredsställande sätt.

Vi har sedan bostadsutskottet tog ställning i denna fråga fått en rad skrivelser med synpunkter från olika organisationer och olika slag av verksamheter, som är mer eller mindre beroende av täta och nära kontakter med nuvarande bostadsstyrelsen och planverket och följaktligen med det nya plan- och bostadsverket. En av de skrivelser som vi fick häromdagen är från handikapporganisationerna, som betonar det mycket stora utbyte och det täta samråd och samarbete som organisationerna har haft med inte minst planverket. Man är uppenbarligen allvarligt oroad av vad en utlokalisering till Karlskrona skulle innebära.

Fru talman! Det finns oerhört många argument för att inte nu ta ställning för någon utlokaliseringssort utan fortsätta att utreda frågan.

Mot bakgrund av de uppgifter plan- och bostadsverket kommer att få och mot bakgrund av den betydelse jag tillmäter den verksamheten har jag personligen synnerligen svårt att tänka mig att verket över huvud taget skulle kunna utlokaliseras utan att man riskerar skadeverkningar när det gäller den svenska bostadspolitiken. Jag tror inte att ett utlokaliserat plan- och bostadsverk skulle kunna fungera på ett bra och tillfredsställande sätt.

Men som framgår av den reservation som jag avgivit till betänkandet kan jag ändå tänka mig att man kan ta upp en diskussion om en utlokalisering av det nya verket. Som vi för dagen ser det är det längsta man kan sträcka sig – det har vi också avgivit – en utlokalisering till Södertörn eller Gävle, vilket

inte skulle få så svåra konsekvenser för det nya verkets arbete.

Jag skall strax sluta mitt anförande, fru talman. Jag tyckte det här ämnet var så angeläget att jag anmälde mig för 20 minuters taletid, och jag har nu 5 minuter kvar av den tiden. Men innan jag slutar vill jag med anledning av Agne Hanssons anförande säga att det är mycket av det han sade som kan verka bestickande. Han talade om helhetssynen på bebyggelsefrågorna, han talade om ett samhälle i obalans, och han talade om att skapa regional balans. Han talade om detta som om enda möjligheten att lösa de problemen vore en utlokalisering till Karlskrona av det nya verket. Det är inte alls på det sättet. En lösning av samtliga de problem som Agne Hansson aktualiserade kommer att försvåras av en utlokalisering, i varje fall i inledningsskedet och under överskådlig tid.

Agne Hansson sade att man skall undvika ofrivilliga flyttningar. Jo, jag tackar jag – undviker man ofrivilliga flyttningar genom att genomdriva tvångsflyttningar av myndigheter och människor?

Agne Hansson talade om att man skall ta hänsyn till personalen och sade att det därför är viktigt att snabbt ge besked. I diskussionerna i utskottet inför det här ställningstagandet har det från centerns och socialdemokraternas sida mycket skarpt betonats att det viktigaste för personalen är att snabbt få ett besked. Så är det inte. Vi vet från de uppvaktningar och andra kontakter vi har haft med resp. verk och personal att de har ett önskemål, nämligen att i lugn och ro få fortsätta och jobba med planeringen och komma i gång med det nya bostadsverket. Man vill alltså inte bli utlokaliserad. Det är det önskemål som framförts från verkens och personalens sida till bostadsutskottet. Jag tycker det är litet ohederligt att i olika sammanhang framföra argumentet att det är för personalens bästa som man gör på det här sättet. Det är inte alls så, och det vet i själva verket också de som framför det argumentet. Företrädare för verk och personal har sagt nej till en utlokalisering nu av verket.

Även om det har oerhört stor betydelse vad personalen vill, vilka arbetsvillkor den får, osv. är det, menar jag, trots allt av underordnad betydelse. Man måste se till hela frågan om den verksamhet som skall utövas av verket och den betydelse den har. Om man skall kunna jobba på ett bra sätt förutsätter det faktiskt att man får behålla den kunniga och kompetenta personal man har.

Agne Hansson sade också att utredningen skulle ha kommit till samma slutsats som majoriteten här har gjort. Det är helt fel – det har redan påtalats. Det är Birgitta Hambraeus som i en reservation till utredningen har föreslagit en lokalisering utanför Stockholmsregionen.

Agne Hansson sade att Karlskrona skulle vara den enda ort som vid uppvaktningar för utskottet kunnat redovisa att man har möjlighet att lösa både lokal- och bostadsfrågan. Det är fel, och det vet Agne Hansson också. Såväl Gävle, Karlstad och Kalmar som Hanninge har vid uppvaktningar för bostadsutskottet pekat på lösningar, som man mycket väl kan realisera inom den tidsrymd som det är fråga om för en utlokalisering, nämligen till den 1 juli 1989.

Jag ber, fru talman, att få yrka bifall till vpk-reservationen och till återförvisningsyrkandet.

Anf. 56 AGNE HANSSON (c) replik:

Fru talman! Jag försöker undvika att i onödan förlänga debatten, men när Tore Claeson tillvitar mig sådant som jag inte har sagt – Tore Claeson har tydligen inte lyssnat – måste jag korrigera honom. Det gäller framför allt två punkter.

Jag har inte sagt att utredningen har haft samma inställning i lokaliseringsfrågan som majoriteten i bostadsutskottet nu har. Jag har sagt att lokaliseringsfrågan har behandlats i utredningen. Jag sade att utredningen hade samma inställning som majoriteten när jag svarade Erling Bager, som sade att uppgifterna som det nya verket skall ha inte har utretts – de har utretts mycket ingående, och det framgår av s. 2 i betänkandet vad det nya verket skall ha för uppgifter.

Jag har heller inte sagt att en utlokalisering av bostadsverket till Karlskrona löser hela vårt stora regionalpolitiska problem och rättar till de obalanser vi har här i landet. Jag har sagt att det är *en* i raden av åtgärder som bidrar till att lösa problemen. Det borde inte vara Tore Claeson obekant att en utlokalisering ger en injektion till näringslivet i den region där verket placeras.

Jag sade också att det här är ett av flera steg som vi måste gå för att få tillbaka regional balans här i landet. Vi i centern kämpar för att åstadkomma en sådan balans. Det är först vid en obalans som människor ofrivilligt får flytta – på grund av koncentrationen till expansionsorterna, som utarmar glesbygden. Om vi har balans slipper vi tillgripa utlokaliseringsinstrumentet.

Tore Claeson sade att *personalens ståndpunkt* vet vi – den vill inte flytta. Det är riktigt. Men den säger sig ju också Tore Claeson vara beredd att gå emot, bara han får fundera ett tag till. Jag vill hänvisa till vad jag sagt tidigare: Det är renhårigare och ärligare att så tidigt som möjligt ge besked om den viljeinriktning som här finns.

När det gäller bostadsfrågan, Tore Claeson, var det på det sättet att Karlskrona var den enda kommun som inför bostadsutskottet kunde redovisa att det fanns lediga lägenheter. Alla de andra kunde anvisa mark för byggnation men inga färdiga lägenheter.

Anf. 57 TORE CLAESON (vpk) replik:

Fru talman! Jag kan fatta mig mycket kort i den här repliken till Agne Hansson – egentligen finns det inte så mycket att gemäla mot det som han sade.

Agne Hansson sade att jag skulle kunna gå med på en utlokalisering bara jag fick fundera ett tag till. Det har jag inte sagt, Agne Hansson. Agne Hansson beskyllde mig för att inte ha lyssnat på vad han sagt, men det kanske vore bra om Agne Hansson själv lyssnade på vad andra säger. Det kan faktiskt vara nyttigt ibland.

Det är inte särskilt renhårigt eller ärligt, Agne Hansson, att över huvudet på den som berörs lägga fram ett förslag som detta, rätt upp och ned utan någon utredning och underlag. Det är betydligt renhårigare att ta i anspråk den tid som behövs för att skaffa fram ett underlag och ge de människor som berörs av åtgärden möjlighet att ta ställning till olika utlokaliseringsalternativ.

Anf. 58 PER OLOF HÅKANSSON (s):

Fru talman! Den här debatten har nu pågått en dryg timme och kommer med säkerhet att fortsätta ytterligare en timme innan kammaren tar ställning till frågan om att forma och placera ett nytt plan- och bostadsverk. Jag skall försöka avstå från att upprepa Agne Hanssons argument och resonemang, eftersom jag till stora delar kan ställa mig bakom dem. I stället skall jag koncentrera mitt inlägg till att säga några saker om själva sammanläggningsfrågan som sådan och något kommentera frågan om lokalisering.

Synen på frågan om sammanläggning har växlat under den tid som debatten pågått. Med början från en offentlig utredning på 1970-talets mitt och efter ytterligare ett antal utredningar har åsikterna så småningom stabiliserats. Via en organisationskommitté, som arbetat i år, har vi så småningom fått en proposition. Vi kan nu konstatera att det politiskt sett finns en bred samsyn om sammanläggningen. Det tycker jag är ett viktigt konstaterande.

Självfallet finns det dock uppfattningar som inte överensstämmer med denna samsyn. Det resonemang som Knut Billing för förvånar mig något. Han resonerar som om han nu är en vän av planverket och bostadsstyrelsen. I själva verket har Knut Billing gång på gång, år ut och år in, argumenterat för att planverket skall avskaffas. Det bostadsstyrelsen sysslar med skall enligt vad han tidigare har sagt begränsas och vad som blir kvar ges en helt annan inriktning. Nu kan Knut Billing inte ens tänka sig att flytta det han tidigare varmt har förespråkats skall avskaffas. För mig klingar hans resonemang falskt.

På samma sätt gör han ett nummer av att beredningsprocessen inte skulle ha gått rätt till. Jag vill ställa följande motfråga: Vilket underlag finns för analys för konsekvensbeskrivning av vad som skulle hända om riksdagen biföll reservation 1? Jag tror inte att det är ett hållbart argument när Knut Billing påstår att beredningsprocessen har varit felaktig. Den saken skall jag återkomma till senare. Faktum är att ingen fråga hänger kvar obesvarad i bostadsutskottets beredning. I syfte att förhålla verksamheten – eller vad man nu skall kalla det för – har man nu i debatten ställt ett antal frågor som till stor del, för att inte säga till fullo, redan har besvarats. Men syftet är inte att göra en beredning, utan något helt annat.

Jag konstaterar således beträffande sammanläggningsprocessen att det finns en bred politisk uppfattning om att det är klokt och förnuftigt att slå ihop planverket och bostadsstyrelsen.

Låt mig här efter, fru talman, övergå till att säga några ord om utflyttnings- och lokaliseringsfrågorna. Den första frågan gäller om det över huvud taget skall ske en utflyttning från Stockholm. Först gäller det då att besvara den principiella frågan om varför det sker utlokaliseringar av statliga verk. För mig står det fullt klart att det görs för att tillgodose vissa behov och för att åstadkomma vissa resultat.

I debatten har det talats mycket om personalsociala skäl, och visst är de betydelsefulla. Men jag hoppas och tror att vi alla är överens om att de statliga verken inte enbart är till för att de som arbetar i dem skall trivas och må bra. Jag vet att det är en sanning som det inte alltid är populärt att säga. De statliga verken är till för åstadkomma någonting. Vi flyttade inte heller ut

ett antal verk på 1970-talet av personalsociala skäl. Det fanns orsaker till att statliga verk utlokaliseras till Gävle, Norrköping, Karlstad osv.

Utflyttningsresonemanget bör i första omgången föras utifrån ett principiellt ställningstagande. Självklart skall sedan de personalsociala problem som uppstår lösas, men den frågan ber jag att få återkomma till. Ur personalsocial synpunkt är det dock viktigt att få besked, dvs. att få veta vad som kommer att hända. En utdragen process med luft i för att förhålla resultatet av beredningen är en dålig grund för den goda personalsociala verksamhet som statliga verk också skall bedriva.

Hur ser då, fru talman, stödet ut för en utlokalisering utanför Stockholmsområdet? Det kan finnas skäl att studera den saken. Att det finns ett stöd och en bred politisk majoritet för en utlokalisering behöver vi inte diskutera. Men frågan är var folkpartiet står. Jag har ägnat ganska mycken tid åt att läsa reservation 6 och även lyssnat på Erling Bager. Ändå vågar jag i dag inte ha någon bestämd uppfattning om vad folkpartiet vill. Partiet har tidvis haft fasta ståndpunkter i dessa frågor, men såsom läget är just nu vet jag inte om folkpartiet är för en utlokalisering eller om man vill ha kvar verket i Stockholm.

Hur är det då med moderaterna? Knut Billing gjorde sig till tolk för deras uppfattning och framförde bestämda åsikter. Han sade att verket inte skulle utlokaliseras. Han framförde också kritik mot dem som bildar majoritet för att det inte fanns ett enda ord sagt om hur myndigheten skulle fungera i Karlskrona. Jag tror att det vore välgörande om moderaterna förde en intern diskussion om verkets lokalisering av följande skäl.

Vilket underlag finns för den moderata reservationen, nr 8? I den reservationen föreslås att verket skall utlokaliseras till Gävle. Vilket underlag, Knut Billing, finns för reservation 9 i vilken föreslås att verket skall utlokaliseras till Kalmar? Knut Billing gör sig till talesman för moderaterna, men på goda grunder är det värt att notera att det till bostadsutskottets betänkande 5 finns två moderata reservationer i vilka föreslås en utlokalisering av verket till två olika orter. Jag gör inget nummer av det eller av att man föreslår en utlokalisering, men jag vill påvisa att Knut Billings resonemang faller platt till marken. Vad han kräver av dem som bildar majoritet bör han rimligtvis kräva också av sina egna. Var finns det underlaget och den analysen, Knut Billing?

Självfallet framförs det kritik på annat sätt mot att verket flyttas ut från Stockholm. Den kritiken förs från ett antal olika utgångspunkter. En är att medflyttande inte får något arbete, att det blir bekymmer med barnomsorg och skola och sådana saker.

En annan linje är att det blir brister i verkets kompetens. Man kommer inte att få allt folk med sig. Det blir en svacka i kapaciteten.

De här tingen går att klara, tror jag.

Så tar man upp ett antal tekniska ting. Vi vet ingenting om lokalerna, heter det. Vi vet ingenting om arbetsförhållandena.

Den frågan har översiktligt diskuterats, och det har konstaterats att det finns lokaler tillgängliga som säkert är lämpliga för verksamheten. Så lokalfrågorna går att ordna.

Sedan finns det en fjärde kritiklinje som jag definitivt inte solidariserar mig

med ens så mycket att jag vill diskutera den, men jag vill kommentera den.

Det är märkligt, anser jag, när man säger att det inte finns någon kompetens att få, för ingen vill väl bo där! Precis som om de som bor och verkar och är aktiva utanför Stockholmsområdet har någon sorts underordnad kapacitet, kvalitet och kompetens, jämfört med dem som verkar i Stockholmsområdet.

Jag sade att jag inte vill diskutera den sortens argumentation. Jag bara konstaterar att den har förekommit som ett motiv för att verket skall vara kvar i Stockholm. Jag tycker att det är ett dåligt sätt att resonera.

Var befinner sig då socialdemokraterna när man har resonerat sig fram utifrån de principiella ståndpunkterna och också tagit del av den kritik som finns mot en eventuell utflyttning? Vi har vägt ihop en massa ting som skall vägas ihop, men den största tyngden i vågskålen är de regionalpolitiska skälen.

De regionalpolitiska skälen kan uttryckas på många sätt. Ett är att staten har varit och fortfarande är en stor arbetsgivare i Karlskrona. Denna arbetsgivarroll har i volym minskat, och vi kan dess värre säga att den kommer att fortsätta att minska. Jag tycker att det är fullt rimligt, när nu tillfälle gives, att staten tar ett ansvar för sysselsättningen. Det kan också finnas personalsociala skäl som gäller dessa statligt anställda att ta hänsyn till vid de överväganden som görs.

Vi har alltså landat på den bedömningen att Karlskrona är en bra lokaliseringsort för det nya plan- och bostadsverket. Då kommer vi till frågan: Vad kommer det här att betyda?

Någon har raljerat om den artikel som Hans Gustafsson i dag har publicerat, där han skriver att en utflyttning inte kommer att bli problemfri. Vi är fullständigt klara över att det här inte går av sig självt. Vi måste satsa och ta tag i den läkningsprocess som måste gå i gång.

Jag vill då säga att den processen kan vi inte diskutera som om den bara funnes om vi placerar verket i Karlskrona, utan den är i högsta grad beroende av vilken ort man väljer. Hur har de tänkt klara läkningsprocessen som vill ha verket till Kalmar eller Gävle, för att nu inte dra upp alla andra orter?

Det besvärliga som jag ser framför mig är den risk som består i att läkningsprocessen, som är så oerhört viktig, kan förhållas och försvåras, för att inte ta till ännu starkare ord.

Därför vill jag litet grand redovisa den grund som majoriteten står på i denna oerhört betydelsefulla process. Jag skall därför be att få citera bostadsutskottet som på s. 10 skriver så här:

"Det kan också finnas anledning för regeringen att beakta att även andra insatser kan behövas så att verket kan fullgöra sina arbetsuppgifter på ett sätt som rimligen kan begäras såväl före som efter en omlokalisering. Vad utskottet nu närmast avser är att det kan visa sig erforderligt att speciella medel ställs till förfogande så att kompetensen kan behållas och utvecklas. Vikten av att verket vid en omlokalisering kan behålla den resurs som personalen utgör vill utskottet betona."

Jag är övertygad om att detta utgör en bra grund för den läkningsprocess som vi inte skall förringa nödvändigheten av och som vi inte skall försvåra eller förhåla. Det utgör en bra grund för att komma igenom svårigheterna.

Jag tror att det kan vara bra för regionalpolitiken och därmed också på sikt för bostadspolitiken, även om det självfallet kommer att innebära besvärsligheter att omlokalisera en så väsentlig verksamhet till Karlskrona.

Jag vill till sist, fru talman, eftersom yrkandena är ställda bara instämman i de yrkanden som innebär bifall till bostadsutskottets hemställan i betänkandet nr 5 och avslag på yrkandena om återremiss.

Som en motivering för det vill jag något kommentera ett resonemang som Erling Bager har fört. Han återkom ett par gånger i sitt anförande till att "bostadsutskottet har hastigt beslutat". Vad är det Erling Bager vill åstadkomma när han har valt ordet "hastigt"? Jo, det är naturligtvis att underbygga de tankar som eventuellt kan finnas – och som i så fall är felaktiga – att ärendet inte har beretts på rätt sätt.

Erling Bager har också resonerat kring att arbetsmarknadsutskottet inte har fått titta på det här ärendet. Det finns ett antal personer som har varit med i utskottet. De vet alla, inkl. Erling Bager, att inget yrkande framställts om att ärendet skulle skickas till arbetsmarknadsutskottet. När man nu vill återremittera det, tycker jag att det finns fog för att ställa frågan: Vad är det för frågor som man nu skall ha svar på, frågor som utskottet inte i sak redan har översiktligt tittat på?

Det är klart att det alltid kan föras en diskussion om detaljeringsgraden i ett beslutsunderlag, men här handlar det också om modet att våga fatta beslut. Jag konstaterar på nuvarande underlag att det som sker är att modet sviker några beslutsfattare. Då springer de bakom formella yrkanden, och det må så vara.

Jag är övertygad om att beslutet om utflyttning till Karlskrona blir ett bra beslut när det kommer till verkställighet, förutsatt att läkningsprocessen kan gå på det sätt som jag har skisserat.

Fru talman! Jag instämmer som sagt i yrkandet om avslag på återremissyrkandet och också i yrkandet om avslag på reservationerna.

Anf. 59 KNUT BILLING (m) replik:

Fru talman! Per Olof Håkansson undrade var underlaget och analysen fanns i reservationerna 8 och 9. Men, Per Olof Håkansson, blir det förslag som har vunnit majoritet i utskottet sakligare och bättre därför att det i likhet med de här reservationerna inte har någon analys?

Sedan säger Per Olof Håkansson att han kan till största delen ställa upp på Agne Hanssons argument. Det är på sitt sätt litet förvånande, därför att Per Olof Håkansson är känd som en person som brukar tänka igenom sakerna innan han yttrar sig. Men nu är han beredd att ställa upp på en omlokalisering enbart av regionalpolitiska skäl, utan att först undersöka hur detta verkligen skall kunna fungera.

Han säger vidare till mig att mina resonemang minsann är förvånande, för jag har ju gjort mig känd för att tala om att planverket skall avskaffas, så jag borde egentligen inte yttra mig i den här frågan. Men, Per Olof Håkansson, vad vi moderater har sagt är att när man har att göra med ett sådant här ärende skall man först titta på vilka uppgifter som det är nödvändigt att de olika myndigheterna handlägger, sedan avgöra hur de skall organiseras och därefter besluta om de skall läggas samman eller inte.

När det gäller bostadsstyrelsen har vi klart talat om – det framgår av det betänkande som kammaren har att debattera alldeles efter detta – att vi vill ha en helt annan, förenklad bostadslåneadministration. Det finns en ganska väl utarbetad skiss till hur detta skulle kunna tillgå. Vi har i en lång rad motioner och reservationer i riksdagen under de senare åren talat om, hur vi vill att man i ett sådant utredningsarbete skall titta på planverket. Vi menar att det finns delar av denna verksamhet som kan avskaffas, delar som kan privatiseras och delar som kan läggas över på andra myndigheter. Om sedan denna utredning sammantaget leder till att dessa två myndigheter skall slås ihop är det det slutgiltiga ställningstagandet. Sedan är det naturligtvis också en diskussion om var i så fall en sådan myndighet skall ligga. Detta är precis det vi utvecklar i reservationen, och därför är det vi säger i högsta grad logiskt.

Slutligen vill jag säga att de argument som har kommit från Per Olof Håkansson har styrkt mig i övertygelsen om att vad det här handlar om inte är en sakfråga utan en känslifråga där det gäller att återigen tala först och tänka sedan.

Anf. 60 TORE CLAESON (vpk) replik:

Fru talman! Det är klart att det är svårt att frigöra sig från känslor när man diskuterar en sådan här fråga från de utgångspunkter vi har för vårt ställningstagande.

Per Olof Håkansson har i sitt inlägg egentligen inte kommenterat någonting av det jag sade eller ställde frågor om. För att han skall få möjlighet att klara ut detta vill jag på nytt ställa ett par frågor till honom med utgångspunkt i vad han sade i sitt anförande.

Vilket syfte menar Per Olof Håkansson att de har som vill skjuta på ett ställningstagande? Det nämnde han inte när han talade om att vi hade några slags syften. Vilka syften menar han att vi skulle ha? Och vidare en fråga som jag redan har ställt: Vad har ni för skäl att vägra utreda förutsättningar och konsekvenser av utlokalisering? Och vem eller vilka har sagt att ingen kompetens finns att få vid en utlokalisering?

Centern har i olika sammanhang när de här frågorna diskuterats gjort klart att man tycker att det är bra, om verket blir av med en del personal och får in, som man har uttryckt det, friska, nya krafter. Man har också talat om att det är nyttigt med betydande nedbantning utöver den som nu sker i samband med sammanläggningen. Delar Per Olof Håkansson och socialdemokraterna den uppfattningen?

Jag sade och upprepar det att vi i vänsterpartiet kommunisterna bestämt motsätter oss alla förslag och åtgärder som kan leda till en nedrustning av plan- och bostadsväsendet och därmed av bostadspolitikerna. Det är grundmotiv, och det är tillräckligt starkt för att vi skall försöka övertyga andra om att man i varje fall inte får gå till väga på det sätt man nu har gjort, när man över huvudet på dem som berörs vill fatta beslut om en utlokalisering.

Anf. 61 ERLING BAGER (fp) replik:

Fru talman! Per Olof Håkansson sade i sitt inledningsanförande – två gånger, tror jag – att det nu finns en bred majoritet för att slå samman bostadsstyrelsen och planverket. Jag vill då fråga honom vad som är kriteriet för en bred majoritet. Folkpartiet har vid alla tillfällen då frågan varit uppe yrkat avslag på sammanslagningen. Moderata samlingspartiet gör det, och såvitt jag förstår har även vpk den meningen. Jag tycker det är litet märkligt att då t. o. m. två gånger anföra att det finns en bred majoritet för att slå samman bostadsstyrelsen och planverket. Jag kan inte se att det gör det, men tydligen har vi olika sätt att mäta en sådan uppfattning.

Jag har tidigare när jag har tagit upp frågan i samband med Agne Hanssons debattinlägg beskrivit vilka krav vi ställer på prövning av en lokalisering. Jag skall inte upprepa allt detta på nytt, men konsekvenserna för bostadsverkets uppgifter måste man rimligen noggrant gå igenom, inte minst med tanke på plan- och bygglagen och de ytterligare krav som nu kommer och naturresurslagen.

Vi har också sagt att man bör pröva frågan om lokalisering till de orter som är nämnda genom att göra en ekonomisk utredning som tar upp kostnadsfrågan för resp. ort. Dessutom har vi hävdad att Stockholm givetvis är med i en sådan prövning där man har jämförelsematerialet. Vi vill att man prövar frågan om kommunikationerna till de olika lokaliseringsorterna. Vi tycker att ett bostadsverk, som skall ge allmänheten råd, har kontakter med praktiskt taget alla kommuners fastighetsnämnder och byggnadsnämnder och har uppgifter som i övrigt hör samman med bostadspolitiken, bör ligga på en sådan plats att det har utomordentligt goda kontaktvägar fördelade över landet. Det är viktigt att ta fram detta.

Vi är alltså beredda från folkpartiets sida att pröva lokaliseringsfrågan med ett grundligt utredningsmaterial och, när vi har det materialet, fatta beslut om vad som är den lämpliga placeringen. Är det så märkvärdigt att registrera att det är ett krav som vi nu har uttalat tre fyra gånger här och tidigare i utskottet?

Anf. 62 PER OLOF HÅKANSSON (s) replik:

Fru talman! Låt mig börja med Erling Bagers resonemang om bredden. Vi skall väl inte här bestämma vilket måttssystem vi skall använda. Jag kan bara fortsätta Erling Bagers resonemang och komma till en fråga med anledning av det.

Erling Bager säger att man i folkpartiet är beredd att pröva lokaliseringen av det nya bostadsverket. En första förutsättning, om man skall pröva en lokalisering, är väl att man på något sätt har accepterat tanken att de nuvarande verken skall slås ihop. Innan vi då börjar mäta bredden i hållbarheten osv. får folkpartiet bestämma sig för var man står i den här frågan.

För Knut Billing vill jag bara visa på det faktum som är ovedersägligt, nämligen att det moderata budskap som han bar ut och som nu upprepades klingar falskt. Det finns reservationer till utskottsbetänkandet, underskrivna av moderater som uppenbarligen vill någonting annat än Knut Billing. Man skulle med hänvisning till årstiden och den snö som faller kunna alludera på

det ordspråk som säger: Det är bäst att sopa framför egen dörr först. Det var egentligen detta jag ville säga till Knut Billing och ingenting annat.

Sedan måste jag säga några ord till Tore Claeson, som nu kommer igen med ett antal frågor. Jag trodde att jag hade svarat på dem genom att säga att vi har ett underlag som vi tycker är tillräckligt för att gå till beslut på. Det ansåg uppenbarligen också bostadsutskottet när det fattade sitt beslut, för där restes inga nya frågor och kompletterande utredningar etc. i det läget. Vi står kvar vid bedömningen att vi är beredda att fatta beslut på detta underlag i dag. Vi har kommit en bit in i den process som det här rör sig om. Ni tycker att vi skall rusa ytterligare en ganska lång bit och skaffa oss ett underlag för att se hur processen kommer att utvecklas. Vi för vår del anser att det går att fatta beslut i dag. Vi har modet att fatta beslut och sysslar inte med några manövrer med ett eller annat syfte. Enligt vår mening är det nu som man bör fatta beslut.

Till sist: Tore Claeson talar också samtidigt litet för mycket om å ena sidan och å andra sidan. I huvudanförandet sade han att det inte borde bli någon utlokalisering, men en stund därefter talade han om att det möjligen kunde bli fråga om Södertörn eller kanske, som yttersta utpost, Gävle. Jag frågar mig: Vad är det som vi skall utreda, vilka förutsättningar finns det att gå vidare? Jag tycker att det är klokt att nu rakryggat säga till de berörda: Så här kommer det att bli, här är ett besked. Några kan tycka illa om det, och andra kan tycka att det är bra. Men det har i alla fall getts ett besked, och sedan kan man gå vidare.

Anf. 63 KNUT BILLING (m) replik:

Fru talman! Per Olof Håkansson vill fortfarande hellre diskutera reservationerna 8 och 9 än majoritetsyttrandet. Jag kan förstå detta med tanke på den totala bristen på sakinformation i majoritetsyttrandet. Det hade varit bra om vi hade kunnat få svar på frågorna av Per Olof Håkansson under hans inlägg, eftersom vi inte fått det tidigare. Kan verket fungera i Karlskrona? Det finns inte en rad om detta i betänkandet. Vad kostar utflyttningen? Är det väl använda pengar – ni åberopar ju regionalpolitik. Eller skulle kanske pengarna kunna göra större nytta nere i Blekinge, om de användes på ett annat sätt. Det finns icke ett ord om detta i hela betänkandet.

Som sammanfattning av majoritetens yttrande skulle man kunna säga: Det är tur för Sverige att utskottsmajoriteten inte sitter i beslutsställning i svenskt näringsliv, men det är tråkigt för Sverige att utskottsmajoriteten har den ställningen i Sveriges riksdag.

Anf. 64 TORE CLAESON (vpk) replik:

Fru talman! Jag vill först göra ett tillrättaliggande med anledning av vad Erling Bager sade.

Vpk har nu accepterat att bostadsstyrelsen och planverket sammanläggs. Detta principbeslut fattade ju riksdagen i december förra året. Då personalen på resp. verk har engagerat sig i ett organisationsarbete som skall utmynnas i sammanläggning, tycker vi inte att det är meningsfullt att återigen aktualisera tanken att inte sammanlägga verken.

Sedan till Per Olof Håkansson. Beträffande behandlingen i bostadsutskot-

tet vill jag understryka att vi har haft ungefär en vecka på oss att diskutera och ta ställning till utlokaliseringsalternativ. Det har förekommit en del besök och uppvaktningar från olika kommuner, myndigheter och organisationer. Tiden har emellertid varit alltför kort, och underlaget har varit alltför ostrukturerat och dåligt för att vi skulle kunna ta ställning i en sådan här viktig fråga. Det var först i onsdags i förra veckan som vi fick besked av utskottets vice ordförande att socialdemokraterna och centern nu har kommit överens om en utlokalisering av det nya bostadsverket och att förslaget var förankrat inom regeringen. Jag skall inte gå in på regeringens insats i detta fall, men vill fästa uppmärksamheten på att det är litet underligt att en regering som lägger fram ett sådant här förslag inte ens nämner problemet med utlokalisering. Efter det att det har kommit ett antal motioner till utskottet går regeringen in och tar bestämd ställning för en av utlokaliseringsorterna, trots att underlaget är bristfälligt.

Anf. 65 ERLING BAGER (fp) replik:

Fru talman! Först sammanslagningen av bostadsstyrelsen och planverket, som även kommenterats av Tore Claeson.

Jag såg inte att det fanns någon bred uppslutning bakom tanken på sammanslagning. Folkpartiet och moderaterna motsätter sig en sammanslagning. Jag nämnde också att vi inte visste var vi hade vpk. Det finns emellertid i betänkandet två reservationer, där frågan tas upp, en reservation från folkpartiet och en från moderaterna.

Per Olof Håkansson sade att han inte försöker manövrera. Därefter ställde han en fråga till mig om utlokaliseringen och sammanslagningen till ett verk.

Vi har under flera år i motioner krävt att sammanslagning inte skall ske. I det föreliggande betänkandet redovisas hur vi ser på sammanslagningen, att vi går emot det hela. I utskottet yrkade jag på att man inte skulle göra någon sammanslagning. I mitt anförande här i kammaren har jag tydligt framhållit att vårt förstahandsyrkande, Per Olof Håkansson, är att inte göra någon sammanslagning och riva upp 1986 års beslut. Om Per Olof Håkansson inte vill lyssna och höra på vad som är folkpartiets förstahandsyrkande, blir det naturligtvis i fortsättningen en mängd enfaldiga frågor: Vårt förstahandsyrkande går alltså ut på att vi tycker att det är felaktigt att slå samman bostadsstyrelsen och planverket. Men nu när två partier på nytt gör upp i bostadspolitiken – det började ju med plan- och bygglagen – och genomdrivar en sammanslagning, tillsätter en kommitté och fortsätter att arbeta, har vi ett andrahandsyrkande som går ut på att vi bör kunna få vara med och resonera om de olika platser som tas upp till diskussion. Det kan väl inte vara så svårt att begripa; att när det nu finns en uppgörelse mellan två partier om att genomdriva sammanslagningen och utflyttningen, att tre partier kan kräva ett ordentligt underlag för att kunna fatta ett beslut. Jag tycker att även Per Olof Håkansson debatterade på samma sätt som ordföranden Agne Hansson gjorde. Han tar inte upp till diskussion underlagets brister, utan försöker i stället manövrera och bortse från att förstahandsyrkandet kanske har fallit bort, till stor del på grund av det sätt på vilket den socialdemokratiska gruppen har hanterat frågan. Jag tycker alltså att det rör sig om en ganska svag argumentering i sakfrågan.

Anf. 66 PER OLOF HÅKANSSON (s) replik:

Fru talman! Jag vill gärna säga till Erling Bager att jag verkligen har försökt att sätta mig in i vad folkpartiet eventuellt kan vilja. Jag har snabbt övergett de uttalanden som gjordes vid beredningen i utskottet och i andra sammanhang och försökt att bilda mig en uppfattning på basis av bostadsutskottets betänkande.

Förstahandsyrkande och andrahandsyrkande, som Erling Bager nu talar om, kan jag inte finna någon motsvarighet till i betänkandet. Men det är möjligt att Erling Bager läser på ett helt annat sätt än vad som är brukligt.

Till Knut Billing vill jag egentligen bara säga något som jag har sagt tidigare, nämligen att jag noterar den omsorg om planverket som Knut Billing nu visar.

Jag kan dock inte tro honom på hans ord. I praktisk handling har han nämligen tidigare när han lagt fram förslag och ställt yrkanden inte visat omsorg om att utveckla och stödja planverkets verksamhet, utan snarare gått i motsatt riktning. Det är också manifesterat i bostadsutskottets handlingar att det är fråga om att rasera och lägga ned planverket.

Tore Claeson kom igen och sade att det var först i onsdags som man fick ett besked, precis som om frågan om utlokalisering då dök upp helt plötsligt. Låt mig ställa två frågor till Tore Claeson. För det första: Vad tror Tore Claeson är anledningen till att utskottet tog emot ett antal uppvaktningar från olika kommuner? För det andra: Hur lång tid behöver Tore Claeson, när en beredningsprocess har genomgåts och olika alternativ hänger i luften, för att kunna lämna sitt besked om var han står i lokaliseringsfrågan?

Tore Claeson hade säkerligen varit nöjd om beskedet hade varit att Gävle, Södertörn eller Stockholm skulle komma i fråga.

Förste vice talmannen anmälde att Erling Bager och Tore Claeson anhållit att till protokollet få antecknat att de inte ägde rätt till ytterligare repliker.

Anf. 67 ROLF DAHLBERG (m):

Fru talman! Det råder politisk enighet om att problemen med de regionala obalanserna på olika sätt måste angripas. Riksdagen har uttalat att nya verksamheter – hela verk eller delar av verk – bör få en annan lokalisering än till Stockholm.

Även ledande personer i Stockholm inser att utlokalisering av verksamhet från huvudstaden är önskvärd. I en debattartikel i Svenska Dagbladet den 13 december skriver t. o. m. verkställande direktören för handelskammaren i Stockholm, Sven Swarting, bl. a. följande:

”Trots vad representanter för personalen hävdar talar övervägande skäl för att bostadsverket mycket väl kan fungera på annan plats än Stockholm. Därtill kommer den allvarliga bostadsbristen liksom svårbemästrade trafik- och miljöproblem i Stockholm. Problemen är så svåra och långsiktiga att de kan få allvarliga konsekvenser för arbets- och boendemiljö och för regionens möjligheter att fungera effektivt som landets centrum för näringsliv och förvaltning. Om ingenting görs!”

Om man utgår från att verket skall utlokaliseras, talar alla sakskalet för Gävle. Gävle är den ort som snabbast kan få det nya verket att fungera efter

en utflyttning. Detta påstående baserar jag på två utomordentligt starka skäl.

1. Avståndet till Stockholm är relativt kort. Mycket goda tågförbindelser (under två timmar) gör att många anställda kan pendla under en övergångstid, medan andra kanske varaktigt kan veckopendla. Kontakterna med släkt och vänner på nuvarande bostadsort går bra att upprätthålla. För dem som är villiga att flytta med hela familjen är förutsättningarna goda för medföljande make/maka att få arbete i Gävle.
2. Vakanser kommer dock alltid att uppstå vid det nya verket. Ingen av de andra lokaliseringsorterna har Gävles förutsättningar att fylla dessa vakanser. I Gävle finns i dag tre statliga verk och institutioner med anknytning till bostadsverkets verksamhetsområde, nämligen lantmäteriverket, statens institut för byggnadsforskning och centralnämnden för fastighetsdata. Vid dessa myndigheter finns personer med den kompetens och erfarenhet som är önskvärd för en del av tjänsterna vid det nya verket. Det bör därför bli relativt lätt att fylla de vakanser som uppstår vid en förflyttning från Stockholm till Gävle. Verket får en chans att snabbt börja fungera på den nya orten.

Högskolan i Gävle har sedan en tid tillbaka också en viss specialinriktning på samhällsbyggande, och en fastighetsskötarlinje har nyligen inrättats.

Om man väljer Gävle uppfyller man också riksdagens målsättning att utlokalisering av statlig verksamhet i första hand skall ske till något av skogslänen.

Jag har vidare i en artikel i Gefle Dagblad häromdagen sett en intervju med personalen på de två berörda verken här i Stockholm. Där uttalade man att om man måste bli utlokaliserad föredrar man Gävle framför Karlskrona som lokaliseringsort. Detta är inte oväsentligt med tanke på en fortsatt positiv inställning från personalen till vidare arbete vid det nya verket.

Fru talman! Jag skall inte argumentera mot Karlskrona. Jag är medveten om att denna del av landet är hårt drabbad av nedläggningar och att inte minst staten har ett stort ansvar för att nya arbetstillfällen skapas. Dock tror jag att alla som har satt sig in i denna fråga inser att inga sakskalet talar för att just det nya plan- och bostadsverket skall förläggas till Karlskrona. Alltså: gärna en utlokalisering till Karlskrona av någon verksamhet, men först bör plan- och bostadsverket placeras i Gävle.

Jag ber med detta, fru talman, att få yrka bifall till min reservation nr 8 vid bostadsutskottets betänkande nr 5, innebärande att plan- och bostadsverket lokaliseras till Gävle. Skulle riksdagen ej bifalla min reservation om lokalisering till Gävle, kommer jag i den följande voteringen att biträda förslaget i reservation nr 6 att frågan återförs till regeringen för vidare beredning.

Anf. 68 DANIEL TARSCHYS (fp):

Fru talman! Det finns i vårt land något av ett informellt kontrakt mellan riksdagen och statsförvaltningen, ett kontrakt som innebär ömsesidig respekt. Statsförvaltningen har respekt för att riksdagen och regeringen fattar väl genomtänkta beslut. Statsförvaltningen arbetar lojalt på att verkställa de beslut och förverkliga de intentioner som ligger bakom dessa.

Riksdagen å sin sida har respekt för den professionalism, det ansvar och det allvar som finns i statsförvaltningens arbete samt för det engagemang som tjänstemännen lägger i dagen när de utför sina uppgifter. Det förslag som i dag ligger på riksdagens bord tycker jag fräter på den respekt för riksdagen som statsförvaltningen har hyst och, hoppas jag, fortfarande hyser.

Om vi i Sverige skall ha en statsförvaltning som arbetar lojalt, professionellt och kompetent, är det nödvändigt att riksdagen känner ansvar för statsförvaltningens arbetsbetingelser och att riksdagen har ett solitt underlag när den fattar beslut som berör dessa arbetsbetingelser. Det gäller här inte bara personalsociala aspekter, inte bara personalens närliggande intresse av att kunna fortsätta ett arbete som man har påbörjat, utan det gäller också ämbetsverkets funktionssätt på lång sikt. Vi måste ha ämbetsverk som har kraft, kompetens och förmåga att arbeta effektivt tillsammans med andra inrättningar i samhället.

Jag känner en oerhört stark beklämning över det sätt på vilket bostadsutskottet har hanterat denna fråga. Jag känner beklämning, men kanske i grunden inte förvåning över centerpartiets ställningstagande – centern har ju länge arbetat för en omfattande utlokalisering. Jag känner både beklämning och förvåning över socialdemokraternas sätt att hantera denna fråga. Socialdemokraterna har tidigare utmärkt sig för ett ansvarsfullt förhållningssätt gentemot statsförvaltningen. Man har bemödat sig om att se till att våra statliga myndigheter har goda arbetsbetingelser. Man har varit intresserad av sakfrågorna, av att fatta beslut som kunnat verkställas av kompetenta tjänstemän. Nu verkar det plötsligt som om socialdemokraterna betraktar ämbetsverken och deras anställda enbart som lokaliseringsobjekt.

Det här är en fråga där ställningstagandet har återverkningar långt utanför plan- och bostadsverket. Det sänder en signal till de anställda inom hela den statliga förvaltningen att socialdemokraterna struntar i deras arbetsvillkor och enbart uppfattar ämbetsverken som regionalpolitiska placeringsobjekt. Jag tycker att det är ytterst beklagligt att detta sker. Det ligger faktiskt i socialdemokratins intresse att vi här i riksdagen ger den socialdemokratiska gruppen tillfälle att tänka en gång till på denna fråga. Jag stöder därför, fru talman, kravet på en återremiss.

Till utskottets ordförande – var han nu befinner sig – vill jag säga att det, om riksdagen i dag beslutar om en återremiss, vore skam och skandal om vi i morgon hade ett förslag från bostadsutskottet som innebar att man vägrar den ytterligare beredning som kammaren i så fall begär. Om det begärs en återremiss, innebär det en beställning på ett bättre beslutsunderlag, en noggrannare beredning. Det är bostadsutskottets sak att exekvera den beställningen och se till att kammaren har ett bättre underlag att utgå från när man fattar beslut.

Agne Hansson sade att det här har varit ett beslut som varit svårt att fatta. Men varför fattar man det då så lättvindigt? Om det är ett svårt beslut, varför ser man då inte till att ha det fullständiga underlaget som behövs?

Karlskrona är en stad med sju flygavgångar till Stockholm, har vi fått höra. Jag menar att man borde förlägga det här verket till ett ställe som har flyglinjer till 37 olika städer i Sverige, nämligen till det ställe där de

nuvarande myndigheterna i dag redan finns. Detta tycker jag är den bästa placeringen av det nya verket.

Jag medger emellertid gärna att man kan diskutera en utlokalisering. Det skall man självfallet kunna göra, även om det i det här fallet, tvärt emot vad Agne Hansson sade, inte handlar om en ny och tillkommande verksamhet. Den här verksamheten är ju gammal och minskande. Låt gå för att man diskuterar en utlokalisering. Men då måste man ändå ta hänsyn till att det finns funktionskrav i verksamheten som måste beaktas. När vi tidigare här i Sverige talade om utlokalisering har det ju inte gått till så, att man på måfå strött ut ämbetsverken över landet. Det fanns faktiskt en tanke bakom de utlokaliseringar som skedde tidigare. Vi har skapat ett komplex av försvarsmyndigheter i Värmland. Vi har ett komplex av trafikmyndigheter i Dalarna och ett komplex av myndigheter som sysslar med bostads- och byggande frågor i Gävletrakten. Om man aktualiserar en utlokalisering är det naturliga att man ansluter till de komplex som redan existerar. Men om man får tro bostadsministern, som nu har försvunnit från kammaren, är frågan om var verket skall ligga, så snart man har konstaterat att en utlokalisering skall ske, bara en regionalpolitisk fråga. Så skriver han i dagens tidning. Jag blev alldeles förbluffad när jag läste detta. Det är bara en regionalpolitisk fråga! Det är alltså bara fråga om vilken del av Sverige som har det största behovet av tillkommande arbetsplatser eller var i landet det i december 1987 råkar finnas lediga lägenheter. Som om det vore likgiltigt från funktionssynpunkt om detta ämbetsverk låg i Karesuando eller i Smygehuk!

Bostadsutskottet skriver att utskottet i valet mellan orter och regioner har *stannat* för Karlskrona. Det är som om rouletthjulet snurrade och kulan plötsligt stannade vid något fack. Jag måste säga att denna hantering inte länder bostadsutskottets majoritet till heder. Det är min förhoppning att också bostadsutskottet skall få tillfälle att göra förnyade och ganska djupa reflexioner i den här frågan.

Det har här i dag begärts att vi snabbt skall ge ett besked till personalen vid det blivande plan- och bostadsverket. Jag instämmer i detta. Men det besked vi snabbt skall ge dem, det är att vi har respekt för deras arbete.

Fru talman! Med det anförda ber jag att få yrka bifall till förslaget om återremiss.

Anf. 69 GUNNAR BJÖRK (c):

Fru talman! Gävle är en samhällsbyggarstad – det tycker jag bör klargöras i den här debatten. Till Gävle har staten tidigare lokaliserat lantmäteriverket, statens institut för byggnadsforskning och centralnämnden för fastighetsdata. Och vid högskolan har vi också en speciell inriktning på fastighetsfrågor. Jag tycker att detta hör hemma i debatten om på vilket sätt vi skall utlokalisera den nu aktuella verksamheten. En av principerna bakom den första utlokaliseringen – som för övrigt var mycket framgångsrik – var nämligen att myndigheter med samma huvudinriktning lokaliserades till samma region.

När bostadsutskottet nu föreslår att planverket skall lokaliseras till Karlskrona, bryter man mot den princip som riksdagen tidigare har följt.

Vid en lokalisering till Gävle skulle man kunna byta företag men ändå

kunna bo kvar i samma region. Att just kunna ta hänsyn till personalen är något som man i dag diskuterar inom andra regioner och andra samhällssektorer. Inom andra områden har man i dag alltså som princip att försöka följa den tanken. När det gäller bostadsområdet går man nu en väg som enligt min mening har en helt felaktig inriktning från regionalpolitisk synpunkt.

Vissa uttalanden från ledamöter i bostadsutskottet föranleder mig att också fundera litet grand över vissa jämförelser som kan göras mellan Gävleborg och Blekinge. Jag tror att det finns regionalpolitiska skäl och skäl av mera allmänpolitisk karaktär att flytta planverket till Karlskrona. Men om man jämför förändringen i fråga om antalet arbetslösa i år med motsvarande period 1980, så finner man att antalet arbetslösa i Gävleborg har ökat med 851 personer och med 91 i Blekinge. Ser man på antalet personer i åldern 16–64 år, har befolkningen i Gävleborg under denna period minskat med 3 483 och i Blekinge med 1 117. Den relativa arbetslösheten är i dag 3,2 % i Gävleborg och 2,5 % i Blekinge.

Det enda område där minskningen har varit mindre i Gävleborg än i Blekinge är när det gäller antalet sysselsatta. Om man studerar siffrorna för antalet 18–19-åringar i ungdomslag, är det 16,6 % i Gävleborgs län och 14,8 % i Blekinge. Andelen arbetslösa i Gävleborg uppgår till 8,6 % och till 6,3 % i Blekinge.

Fru talman! Jag skulle kunna fortsätta med denna uppräknings. Det är nämligen inte korrekt, när man hävdar att arbetsmarknadspolitiska skäl talar för att verket skall flyttas till Karlskrona. Som bekant har vanligtvis Gävleborg den näst efter Norrbotten största arbetslösheten. Det verkar som om bostadsutskottet inte riktigt har känt till dessa siffror, och det var därför som jag nämnde dem.

Regeringen har dessutom avstått från att vidta särskilda åtgärder i Gävleborg. Detta gör att situationen där naturligtvis är bekymmersam. I stället har lantmäteriverket fått 20 milj. kr. extra av regeringen för att utveckla verksamhet i just Karlskrona. Såvitt jag förstår har väl detta skett efter påtryckningar från bostadsministern, som under sin tid som statsråd har sett sitt län utvecklas allt mindre negativt – dock inte från en sådan negativ situation som den som råder i Gävleborgs län. Jag tycker att man verkligen skall ifrågasätta den åtgärd som man har bett lantmäteriverket att vidta och dessa 20 milj. kr. som verket har fått. Dessa pengar borde inte betalas ut till lantmäteriverket om majoritetens beslut blir detsamma som bostadsutskottets förslag.

Det finns alltså enligt min mening inte några sakliga skäl att förorda Karlskrona. På en punkt tycker jag att utskottet dock är inne på rätt väg. Det gäller själva huvudfrågan, nämligen att en utlokalisering av verket bör ske. Detta tycker jag är riktigt.

Det finns anledning – inte minst efter Daniel Tarschys inlägg – att fundera över vad som är skälet till att vi nu tvingas ta till utlokaliseringsåtgärder. Det är många decenniers misslyckad samhällsplanering och regionalpolitik som ligger bakom. Det har lett till att vi nu måste vidta dessa åtgärder, eftersom den centrala byråkratin i Stockholm under 20–30 års tid har fått växa obehindrat.

Det har förekommit en debatt om lokalfrågorna. Det har sagts att Gävle

kommun inte har lokaler. Kommunen har sagt att det den dag man skall flytta ut ett verk kommer att finnas lokaler. Gävle kommun menar vidare att man också skall klara frågan om bostäder den dag de kommer att behövas. Jag tycker också att det finns anledning att något fundera över moderaternas agerande – tre ledamöter intar fyra olika ståndpunkter. Det inger inte någon större respekt för partiets ställningstagande. Jag finner dessutom inget som helst skäl till att biträda förslaget om återremiss. Allt tyder ju på att bostadsutskottet tänker ha ett sammanträde snabbt och föra fram samma förslag i morgon. Då tycker jag att ett yrkande om återremiss framstår mer som en taktisk fint. De som biträder detta förslag är tydligen också medvetna om att förslaget kommer tillbaka till kammaren före jul.

Jag vill med det anförda, även om jag tycker att moderaterna agerat märkligt i denna fråga, yrka bifall till reservationen av Rolf Dahlberg.

Anf. 70 AXEL ANDERSSON (s):

Fru talman! Jag har begärt ordet som talesman för ett antal socialdemokrater från Gävleborgs län. Vi har noga övervägt hur vi skall ställa oss till förslaget om återremiss av frågan om lokalisering av verket.

Med all sannolikhet innebär återremissen bara en formell snabbresa mellan utskott och kammare utan någon som helst förändring i sakfrågan. Därför kommer vi inte att biträda det framlagda återförvisningsyrkandet.

Vi anser emellertid att både regionalpolitiska och verksamhetsmässiga skäl talar för en lokalisering av plan- och bostadsverket till Gävle.

Fru talman! I motion Bo22, där jag ingår bland motionärerna, föreslås att det nya plan- och bostadsverket skall utlokaliseras till Gävle. Eftersom bara den första tredjedelen av motionen redovisas i det riksdagstryck som delats till ledamöterna så sent som denna dags morgon, finner jag det befogat att kortfattat redogöra för motionens innehåll.

Motiven för Gävle som lokaliseringsort är två:

Ett motiv är det regionalpolitiska. Gävleborgs län har under en följd av år legat i "sämsta ligans" topp när det gäller utvecklingen på arbetsmarknaden – värre är det bara i Norrbotten.

Ett annat motiv är det verksamhetsmässiga. Sedan mitten av 1970-talet har grunden lagts för att Gävle skall bli en samhällsbyggarstad. Då utlokaliseras lantmäteriverket och statens institut för byggforskning till Gävle. Dessutom har centralnämnden för fastighetsdata tillkommit.

För plan- och byggfrågan har omlokaliseringen till Gävle inneburit att ett kraftfullt och samverkande kunskaps- och utvecklingscentrum i samhällsbyggnadsfrågor kunnat skapas. Dessutom har vår högskola nyligen inrättat en fastighetsförvaltarlinje.

Det nya plan- och bostadsverket skulle finna sig väl till rätta i den miljön. Därför bör verket utlokaliseras till Gävle.

Fru talman! Jag ber att få yrka bifall till reservation nr 8, i vilken Gävle föreslås som lokaliseringsort för det nya plan- och bostadsverket. I övrigt yrkar jag bifall till utskottets hemställan.

I detta anförande instämde Wivi-Anne Cederqvist, Olle Östrand, Lennart Holmsten och Ing-Marie Hansson (alla s).

Anf. 71 BERTIL DANIELSSON (m):

Fru talman! Kritiken från moderat håll, i dag framförd av Knut Billing, beträffande regeringens proposition om ett nytt plan- och bostadsverk ställer jag mig helt bakom. Vi har i vår motion framfört förslag om hur bostadsadministrationen skall organiseras, vilket framgår i reservation 1, och jag yrkar inledningsvis bifall till denna reservation.

I regeringens proposition tas endast inrättandet av det nya verket upp. Lokaliseringsfrågan berörs över huvud taget inte. Regeringens och bostadsministrernas handlingskraft sträcker sig inte så långt. Men när bostadsministern var på resa i Afrika gjorde socialdemokraterna och centern upp i lokaliseringsfrågan. Om detta på något sätt avspeglar bostadsministrernas ställning undandrar sig min bedömning.

Eftersom det på ett tidigt stadium stod klart att olika lokaliseringssorter skulle föreslås och att en utlokalisering inte kunde uteslutas väckte jag en motion om i första hand avslag på propositionen och i andra hand, om man fattade beslut om en flyttning, en förläggning av verket till Kalmar. Min och Ewy Möllers motion var inte den enda i denna riktning om en utlokalisering till Kalmar. Både Bengt Kronblad, socialdemokrat, och Agne Hansson, centerpartist, för övrigt ordförande i bostadsutskottet, har föreslagit Kalmar.

Det finns flera skäl till att just Kalmar skulle komma i fråga. Jag skall nämna två. För det första måste riksdagens uttalande om att sydöstra Sverige skall bli föremål för regionalpolitiska insatser ge resultat i påtagliga beslut. För det andra skulle verket kunna fungera väl i en stad som Kalmar genom att lokaler och bostäder där snabbt skulle kunna ordnas. När riksdagen nu står inför ett avgörande kan man konstatera att såväl Bengt Kronblad som Agne Hansson frånträder sina motionskrav och stöder förslaget om Karlskrona.

Tidigare här i debatten har Agne Hansson uttalat att det i denna fråga gäller att handla med fasthet och konsekvens. Kan man kalla ett handlande som innebär att man väcker en motion i vilken det föreslås att verket skall ligga i Kalmar men att man stöder förslaget om Karlskrona för fast och konsekvent? Jag finner detta något tveksamt. Tillåt mig att travestera en gammal socialdemokratisk valaffisch genom att göra följande uttalande: Gärna en utlokalisering till Kalmar men först ett rejält verk till Karlskrona.

Fru talman! Om riksdagen nu beslutar om en utlokalisering anser jag att Kalmar är ett lika gott alternativ som det andra föreslagna – om inte bättre. Jag vidhåller min uppfattning. Jag yrkar därför bifall till reservation 9 och i andra hand bifall till reservation 6.

Anf. 72 AGNE HANSSON (c) replik:

Fru talman! Bertil Danielsson kritiserade bl. a. mig för att jag skulle frånträda kraven på en utlokalisering av bostadsverket till Kalmar och att jag inte skulle vara konsekvent i mitt handlande. Han börjar emellertid med att raljera litet grand över bostadsministrernas inflytande i denna fråga, och det har jag inte någon anledning att bemöta. Men han sade samtidigt att han delar den moderata kritiken av hur detta ärende har hanterats och det bristfälliga underlagsmaterialet när det gäller frågan om utlokalisering. Märk väl detta. Det var ju en ganska kraftig kritik mot det egna handlandet från Bertil Danielssons sida. Vad är det egentligen för ytterligare underlag som

finns i ställningstagandet i Bertil Danielssons reservation för en utlokalisering till Kalmar?

Sedan kritiserar Bertil Danielsson mig för att jag skulle svika länet i detta fall. Men vad har han själv gjort i denna fråga? Jo, han har tillsammans med sina moderata kolleger sagt att bostadsverket inte skall utlokaliseras utan förläggas till Stockholm. Om han hade fått sin vilja igenom skulle Kalmar aldrig varit aktuellt. Det är ju först sedan centern lyckats få ett krav på utlokalisering tillgodosett som Bertil Danielsson har kunnat börja agera, och då bryter det verkliga slagmålet ut inom det moderata partiet.

Av de tre moderata ledamöter som sitter i bostadsutskottet är Rolf Dahlberg från Gävle. Han föreslår en utlokalisering till Gävle. Knut Billing är från Stockholm. Han vill helst ha verket i Stockholm, men han räknar upp många andra orter. Och han vill framför allt utreda mera. Bertil Danielsson är från Kalmar, och han vill ha verket i Kalmar. Vad har, Bertil Danielsson, Kalmar läns invånare att förvänta sig av en representant för ett parti med sådan regionalpolitisk syn som moderaterna har? Jag har högre tankar om väljarna i Kalmar län. Jag tror att de genomskådar taktiken, och de förstår att det först krävs en majoritet för att man över huvud taget kan fatta ett beslut. De inser också att de med en sådan resultatpolitik som jag och centern har försökt föra snart kan få ett verk till Kalmar också, något som Bertil Danielsson här försökt travestera. Jag är säker på att det blir så om vi i centern fortsätter arbeta konsekvent utan att ge oss.

Anf. 73 BERTIL DANIELSSON (m) replik:

Fru talman! De uppmärksamma lyssnarna, till vilka Agne Hansson uppenbarligen inte hör, observerade att mitt stöd för Knut Billings uttalande gällde reservation 1, där vår grundläggande inställning till bostadsadministrationen framgår.

Turerna kring vad man stöder och inte stöder förstår jag är något besvärande för Agne Hansson, eftersom han själv har skrivit en motion, där Kalmar län föreslås bli föremål för utlokalisering av verket. Det finns olika sätt att ta vara på opinionen. I en intervju i Västerviks-Tidningen säger Agne Hansson till reportern: "Skriv gärna Västervik". Det är klart att det kan bli bra med Västervik, men till slut blev det alltså Karlskrona. Det är möjligt att detta är fasthet och konsekvens, men jag kan inte förstå det.

Jag har väckt en motion där jag föreslår Kalmar, och jag vidhåller det. Det må kritiseras eller gillas, men jag står i alla fall för vad jag har skrivit i min motion.

Anf. 74 AGNE HANSSON (c) replik:

Fru talman! Det gäller att ta vara på opinionen, säger Bertil Danielsson. Det är väl detta som Bertil Danielsson försökte göra när han anklagade mig för att svika länet och själv försökte framstå som någon som skulle kunna nå ett för Kalmar län bättre resultat. Med Bertil Danielssons agerande och moderat regionalpolitik skulle all lokalisering av statlig verksamhet ske till Stockholm. Det var detta jag försökte säga.

Självfallet har jag slagits för Kalmar in i det sista. När jag inte har fått gehör hos socialdemokraterna, har jag naturligtvis böjt mig i vetskap om att man

måste nå resultat i utlokaliseringsfrågan. Om Bertil Danielsson hade arbetat lika helhjärtat för Kalmar och fått sin egen grupp att ställa upp för Kalmar, hade jag självfallet haft en bättre förhandlingsposition med Bertil Danielsson som stöd i ryggen. Men det gjorde inte Bertil Danielsson. Han hade inte förmåga att ens samla sitt parti bakom förslaget om utlokalisering. Jag tycker att det finns skäl nog att säga att Kalmar län hamnar i bakvattnet, om man agerar på detta sätt. Det är inte att främja Kalmar län.

Man kan skriva hur många motioner som helst, men effekten blir noll och intet om man inte förmår att nå resultat i politiken. Har man inte den ambitionen, Bertil Danielsson, blir det lätt att man friar till opinionen, som Bertil Danielsson gör, vilket jag inte tror ger så mycket, för folk inser snart att det krävs resultat i politiken.

Anf. 75 BERTIL DANIELSSON (m) replik:

Fru talman! Det mesta i denna debatt är givetvis redan sagt, men jag vill erinra om en sak, nämligen att socialdemokraterna i bostadsutskottet, liksom i alla andra utskott, inte har någon egen majoritet utan måste söka stöd hos något annat parti för att deras linje skall vinna gehör. I denna fråga hade det inte varit helt uteslutet med ett annat ställningstagande i utskottet, om Agne Hansson hela tiden varit konsekvent och kämpat för Kalmar. Majoriteten i utskottet hade då föreslagit Kalmar i stället för Karlskrona. Så är nu icke fallet.

Förste vice talmannen anmälde att Agne Hansson anhållit att till protokollet få antecknat att han inte ägde rätt till ytterligare replik.

Anf. 76 JOHN ANDERSSON (vpk):

Fru talman! Det mesta som kan sägas i denna debatt är redan sagt. Jag kan därför spara kammarens tid genom att fatta mig mycket kort.

När den här propositionen framlades uppstod självfallet frågan om en eventuell utlokalisering av det nya plan- och bostadsverket. Vi var sju ledamöter i vpk som beslöt väcka en motion i frågan. Vi hade den meningen att om man skall utlokalisera verket borde det ske till Gävle. Axel Andersson och andra har på ett utmärkt sätt framfört de skäl som talar för Gävle som lokaliseringsort. Jag har ingenting att tillägga därutöver utan vill bara understryka vad som tidigare har anförts.

Fru talman! Jag ber att få yrka bifall till reservation 8.

Anf. 77 HADAR CARS (fp):

Fru talman! Jag har av olika skäl kommit att vara rätt mycket i Blekinge. Jag vet att det är ett förtjusande vackert landskap med vänlig befolkning. Jag kan inte säga att jag tycker synd om någon som måste bo i Blekinge. Min egen uppfattning om detta landskap har dock oerhört litet att göra med det som frågan i dag handlar om, nämligen en utflyttning av plan- och bostadsverket.

Självfallet, fru talman, är all verksamhet underkastad förändring. Inga arbetstillfällen är eviga. Företag, också sådana som länge har grönskat och varit framgångsrika, kan förlora sin konkurrenskraft och tvingas lägga ner.

Många gånger tvingas de anställda att flytta för att finna nya arbeten. Flyttningen blir en objektiv nödvändighet.

Fru talman! Grundläggande för all rationell verksamhet är att den bedrivs med de människor som är bäst lämpade och kvalificerade för verksamheten i fråga och på den plats där verksamheten bäst kan bedrivas. Innebär det att Stockholm alltid är bäst? Naturligtvis inte. Att decentralisera beslutfattande, att flytta verksamheter och beslut närmare dem som berörs, kan ge stora och betydelsefulla effektivitetsvinster och inte minst vinster på det mänskliga planet. När beslutanderätten och därmed arbetstillfällen flyttas från centrala myndigheter till kommuner, landsting och länsstyrelser sker en positiv decentralisering, som vi i folkpartiet starkt engagerar oss för. Som exempel kan jag anföra folkpartiets förslag om en kraftig förstärkning av länsstyrelsernas miljövårdsenheter, ett förslag som avlogs av den socialdemokratiska riksdagsgruppen så sent som för några timmar sedan. Men regeringens förslag om utlokalisering av det nya plan- och bostadsverket har ingenting med decentralisering att göra. Ämbetsverket behåller alla sina centrala funktioner fastän det flyttas till en annan plats i riket.

När verksamheten gagnas av det, skall arbetsplatser spridas i landet. Det finns många exempel på det, t. ex. när Handelsbanken för några år sedan beslöt att bryta upp sin centrala verksamhet och i stället fördela den mellan nio huvudkontor i olika delar av landet.

Men förslaget om utflyttning av det nya plan- och bostadsverket motiveras inte av att det skulle leda till en effektivare och bättre verksamhet. Tvärtom konstaterar alla – även bostadsministern – att utflyttningen under lång tid kommer att leda till högre kostnader och skapa problem för verksamheten.

Fru talman! Det finns på många håll i landet en uppfattning om att vi som bor i Stockholm önskar att vår stad skall fortsätta att växa genom inflyttning från andra delar av landet. Ingenting är felaktigare. Vårt behov av ökad trängsel, mer trafik och fortsatt bostadsbrist är obefintligt. Men, fru talman, vad vi vill är att människor som bor i Stockholm skall ha samma rätt som andra till sin hembygd.

Visst händer det att människor i andra landsändar tvingas flytta från sina hemorter. Men då är det på grund av att deras arbetstillfällen har gått förlorade av skäl som ingen av oss önskar.

Uppenbart gäller för stockholmarna helt andra lagar. För dem räcker det inte att jobben finns, att jobben behövs och att arbetet bäst utövas i Stockholm. De riskerar ändå att hänsynslöst fördrivas från sin hembygd för att deras arbeten skall fylla en regionalpolitisk uppgift.

Wilken signal är det som socialdemokraterna sänder till tjänstemän i alla statliga verk i Stockholm? Jo: Nu måste ni se upp! Avväj för allt i världen med kraft propåer om att rationalisera verksamheten, t. ex. genom att slå ihop två myndigheter som har uppgifter inom samma område. För om ni gör det, då riskerar ni omedelbart att som ett brev på posten få ett krav från riksdagen på att verksamheten skall lämna Stockholm!

Jag tycker att det sätt på vilket den här frågan har behandlats är en skymf mot de tjänstemän som är berörda. Socialdemokratin gör klart för dem att deras arbete, deras vilja och förmåga att effektivt sköta sina jobb är av underordnad betydelse för den svenska socialdemokratin. Om man behöver

deras jobb för att skapa underlag för sysselsättning, skatter och service i någon annan del av landet, ger man de anställda valet mellan förflyttning och avsked. Då struntar man i deras kvaliteter, deras kompetens, all erfarenhet som de har byggt upp, deras ekonomi, deras barns skolgång och deras familjeliv. Då reduceras deras värde som individer. De blir – för kollektivismens främsta företrädare i den svenska riksdagen – en hop, en dominobricka i det socialdemokratiska läggspelet.

Herr talman! Man gör utflyttningen för att lösa vissa behov, sade Per Olof Håkansson. Ja, det är alldeles uppenbart, men det handlar inte om behovet av en rationellt skött verksamhet, och utflyttningen sker utan hänsyn till de anställda.

Per Olof Håkansson sade också att vi inte har de statliga verken för att de anställda skall trivas och må bra. Nej, det är alldeles uppenbart – för socialdemokrater spelar det ingen roll hur de anställda mår.

Under detta anförande övertog talmannen ledningen av kammarens förhandlingar.

Anf. 78 KARL-ANDERS PETERSSON (c):

Herr talman! I många år har vi i Blekinge brottats med problem vad gäller näringslivets utveckling och därmed sysselsättningen. För ungdomarna har i regel enda möjligheten efter genomgången skolutbildning varit att flytta till Stockholm, Göteborg eller Malmö för att få ett jobb som man har velat ha. Varje år i mer än tio år har Blekinge minskat sin befolkning, nu med sammanlagt ca 10 000 invånare.

För residentsstaden Karlskrona har utvecklingen varit lika negativ. Kommunen hade 64 000 invånare år 1951, och år 1986 var antalet invånare nere i 58 996. Denna utveckling beror i stor utsträckning på minskad statlig verksamhet. Medan den statliga verksamheten i landet i övrigt har ökat, har den minskat kraftigt i Karlskrona.

Därför var det med stor glädje som man i Karlskrona mottog beslutet i bostadsutskottet om att det nya plan- och bostadsverket skulle lokaliseras till Karlskrona. Kommunen började omedelbart att förbereda mottagandet, så att lokaler och bostäder skulle finnas färdiga och tillgängliga vid inflyttningen den 1 juli 1988.

Men de sista dagarna har Karlskrona plötsligt fått veta vilken olämplig lokaliseringsort för det nya verket orten är. Personalen på såväl bostadsstyrelsen som planverket har betraktat flyttningen till Karlskrona som en förvisning.

Planverkets generaldirektör har avslöjat vad en extrem centralbyråkrat i Stockholm anser om Karlskrona och Blekinge. Han betraktar Karlskrona som en av landets mest svårtillgängliga platser och avslöjar därmed att generaldirektören för planverket tydligen aldrig försökt besöka Karlskrona. Från Arlanda är det 55 minuters flygtid till Ronneby, och sedan är det 20 minuters bilväg till Karlskrona. En timme och 15 minuter är alltså restiden till denna "otillgängliga" plats. Flygtiden till Köpenhamn är 20 minuter, och därmed har Karlskrona från Kästrup tillgång till betydligt fler linjer än vad

som kan erbjudas från Arlanda, herr Tarschys. Flygtiden till Göteborg är ca 40 minuter.

Generaldirektören har också ifrågasatt om man kan driva en utvecklingsstimulerande diskussion utan en intellektuell miljö. Karlskrona betraktar han i detta avseende som en obygd. Omdömena är mer graverande för generaldirektören själv än för Karlskrona.

När nu kunskapen om Karlskrona är så dålig – kammarens moderater, folkpartister och vpk-are verkar ju ha samma svaga uppfattning om Karlskrona som planverket – vill jag berätta litet om Karlskrona, som är residensstaden i Blekinge.

Staden har ca 60 000 invånare och är mycket naturskönt belägen på ett antal öar och angränsande fastland i östra Blekinge. Tillgången på moderna bostäder i såväl lägenheter som villor är god, och den allmänna servicen för allmänheten är också god, med fritidsaktiviteter av vad slag man kan önska. Östersjön är tillgänglig utan långa resor.

Utbildningsmöjligheterna upp till gymnasienivå är goda, och den eftergymnasiala utbildningen är på god väg att förbättras. Hittills har vi fått nöja oss med högskolekurser av olika slag, men från 1988 kommer Blekinge att få en egen högskola, med Karlskrona som kansliort. Med detta hoppas vi att den "intellektuella miljön" skall tilltala även plan- och bostadsverkets personal och vara stimulerande för den.

Sjukvården, med eget centrallasarett beläget centralt i Karlskrona, med goda specialister och föredömligt korta köer, måste väl tilltala personalen på plan- och bostadsverket. Den sociala servicen, med barn tillsyn och åldringsservice, är väl utbyggd i Karlskrona, liksom hemsjukvården, för dem som önskar utnyttja den.

Den enda utlokalisering förutom Uddcomb som Blekinge tidigare fått del av är Statshälsan, som för några år sedan lokaliserades till Karlskrona. Även då var personalen tveksam innan förflyttningen var ett faktum; men i dag tycks personalen 100-procentigt vara mycket nöjd med omlokaliseringen, och trivseln i Karlskrona är mycket god.

Jag hoppas och tror att även plan- och bostadsverkets personal mycket snabbt skall känna stor trivsel och tillfredsställelse med sin flyttning till Blekinge. Myndigheterna i Karlskrona och Blekinge kommer att anstränga sig för att skapa bästa tänkbara förhållanden för dem som flyttar med till Blekinge.

Vi hälsar dem alla mycket välkomna till Blekinge, och jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag vad gäller utlokaliseringen till Karlskrona.

Anf. 79 RALF LINDSTRÖM (s):

Herr talman! Jag skall avstå från att gå in i sakdebatten om den framtida lokaliseringen av plan- och bostadsverket. Jag kommer inte att beröra återremissyrkandet, och jag tänker inte heller polemisera mot dem som hävdar att Gävle regionalpolitiskt är att föredra framför Karlskrona. Men jag vill framhålla att Karlskrona gått miste om nära 5 000 statliga arbetstillfällen under samma tid som 50 000 statliga arbetstillfällen tillkommit i landet.

Det har under den gångna veckan sagts och skrivits mycket negativt om

min hemstad Karlskrona och om människorna som bor och verkar där. Jag beklagar att vissa anser att sådant måste sägas och skrivas. Naturligtvis håller jag inte med om kritiken. Jag flyttade i mogen ålder från Gävle, där jag bott i 38 år, till Karlskrona tillsammans med fru och tre barn. Nu har jag bott i Karlskrona i 25 år och är naturaliserad bleking. Jag har funnit att länet och kommunen är bra att bo i, och jag har inte någon gång ångrat den flyttningen.

Redan Karl XI fann för 300 år sedan att platsen där Karlskrona nu ligger var en bra och vacker plats att bygga en stad på. Detta hans omdöme har fortfarande god grund.

Den relativt stora och fina skärgården med ett stort antal obebodda öar, de vackra lövskogarna och det ovanligt torra skogslandskapet – barrskogsområdet – med många djupa och rena sjöar ger många möjligheter till fritidssysselsättning och avkoppling. Det är också viktigt att sådana områden finns – och att man bor nära dem.

Jag försäkrar att det inte alls är svårt att trivas i vår stad, i vår trakt. Och vi är inte helt oerfarna när det gäller att ta emot och välkomna omlokaliserade människor. Omkring år 1970 omlokaliserades Uddcomb av tekniska skäl från Degerfors till Karlskrona. Förutom ett antal ensamstående flyttade då ungefär 150 familjer från Degerfors och andra delar av Värmland till vår kommun. Några större svårigheter med acklimatiseringen kunde inte förmärkas. Endast en familj flyttade tillbaka under det första året. Sedermera fick ju företaget stora problem, av orsak som riksdagen har stort ansvar för – det känner vi alla till.

Tio år senare, under de första åren av 1980-talet, lokaliserades det statliga verket Statshälsan till Karlskrona, med från början 15 anställda. Jag intervjuade i går generaldirektören för det verket, Sven-Runo Bergqvist, om erfarenheterna av att arbeta och verka i Karlskrona. Han försäkrade att ingen på arbetsplatsen, där nu 45 personer arbetar, anser att det är negativt att vara placerad i Karlskrona. Sven-Runo Bergqvist, som kom från Stockholm, hävdar att det finns många fördelar med att vara lokaliserad till en mindre plats. Han nämnde bl. a. det goda samarbetet med hotell, restauranger, bankkontor och kursgårdar, där personkontakterna och personkänningen ger stora fördelar. Verkets kursverksamhet kan ske i en lugn och mjuk miljö, där värdarna verkligen bemödar sig om att göra kursdagar trivsamma för deltagarna. En liten nackdel är att det är något besvärligare med flygförbindelserna till olika delar av landet. Men, sade han, fördelarna väger klart över.

Med vad jag nu sagt har jag velat gjuta litet olja på de häftiga vågor av kritik och farhågor för olägenheter som förekommit i debatten den senaste veckan. Jag hoppas naturligtvis att riksdagen kommer att fatta det riktiga beslutet att lokalisera plan- och bostadsverket till Karlskrona. Jag vill också passa på tillfället att försäkra att vi i kommunen i så fall inte kommer att spara någon möda för att göra omställningen så lätt som möjligt för dem som beslutar att följa med vid omflyttningen.

Vi har stor förståelse för att de anställda vid bostadsstyrelsen och planverket är bekymrade och oroliga för den närmaste framtiden. Kammarrens ledamöter kan vara övertygade om att Karlskrona kommun och länsmyndigheterna i Blekinge verkligen kommer att satsa på att lösa de

problem som kan uppstå vid denna lokalisering av verket till Karlskrona, om kammaren följer bostadsutskottets förslag. Detta gäller framför allt personalens eventuella problem.

Jag yrkar bifall till utskottets hemställan.

Anf. 80 HANS LINDBLAD (fp):

Herr talman! Man blir luttrad i den här kåken. Om en motionär har ett förslag som de allra flesta tycker är jättebra, så bifaller man det ändå inte. Vad vi gör – vi känner så väl igen det – är att i en skrivelse till regeringen begära att få ett förslag. Långt inne i hjärnan ligger väl tanken att det här kan finnas något prejudicerande juridiskt eller någon ekonomisk konsekvens som inte kan överblickas direkt. Därför skickar vi ärendet vidare och begär att få ett regeringsförslag.

Därför tycker jag att det är litet förvånande att utskottet nu plötsligt föreslår ett direkt beslut, när underlaget ändå är mycket begränsat. Det hade varit naturligt att skicka tillbaka ärendet till regeringen. Riksdagen kunde säga att vi tycker att det var ett dåligt regeringsunderlag, att det borde ha funnits ett förslag till utlokalisering. Man hade t. o. m. kunnat uttrycka preferens, om man så önskade, för Karlskrona, men man skulle be att få frågan belyst. Det normala i riksdagen är att man går till regeringen och ber att få ett underlag. Det är sällsynt att man fattar direkta beslut, alltså bifaller motionsyrkanden.

Jag har för egen del motionerat om Gävle. Eftersom det här gäller både sakverksamheten och regionalpolitiken, tycker jag att det finns ordentliga skäl.

Arbetsmarknadsutskottet upprepar i år det som har sagts av riksdagen flera gånger sedan 1982: När det i fråga om ny verksamhet, som man uttrycker det, diskuteras en utlokalisering, så skall det i första hand gälla utlokalisering till skogslänen, i andra hand till sydöstra Sverige och Sjuhäradsbygden. Ett av skogslänen är Gävleborgs län, som bland alla län har haft den största ökningen av arbetslöshet under 1980-talet. Det är ett län som under de senaste åren tappat mer folkmängd än något annat län. År 1983 tappade Gävleborgs län mest, år 1985 mest tillsammans med Norrbotten, förra året mest av alla län – och prognosen hittills i år är lika dystert.

När det gäller sakverksamheten kan vi hävda att Gävle skulle ha många fördelar därför att Gävle i utlokaliseringsvarvet på 1970-talet gavs en bostadsinriktning, vilket också flera talare här har sagt.

Förra sommaren ordnades en internationell konferens om bostadspolitik, den största någonsin, med 250 forskare från 35 länder. Man kan undra varför just Gävle av alla orter valdes. Anledningen var att där finns statens institut för byggnadsforskning, att där finns en miljö bestående av de utlokaliserade verken. Nästa år ordnas Bo 88. Det hade inte varit möjligt om man inte i staden hade haft dessa olika verksamheter med experter av olika slag.

Det finns alltså mycket kompetens på bostadsområdet, som gör att Gävle har speciella förutsättningar. Olika städer har naturligtvis olika förutsättningar, men Gävle har förutsättningar just på det här området till följd av utlokaliseringen.

Jag såg häromdagen att regeringen hade utnämnt en ny chef för kriminalvårdsstyrelsen. Den mannen kom närmast från luftfartsverket och hade dessförinnan jobbat i många år på invandrarverket, tre myndigheter som alla finns i Norrköping. Här hade man en effekt av detta att flera myndigheter finns på samma ort, trots att dessa myndigheter i Norrköping verksamhetsmässigt ligger långt ifrån varandra: Där det finns statliga verk som verksamhetsmässigt är syskonorganisationer, typ lantbruksstyrelsen, jordbruksnämnden och skogsstyrelsen i Jönköping finns det naturligtvis möjlighet att byta arbete även på andra nivåer i verken än den högsta. Detta är viktigt av det skälet att om det på samma ort finns flera verk som är syskon till varandra, så kan man när befattningar blir lediga söka tjänster tvärs över. För individen betyder det möjlighet att byta arbetsuppgifter. Det är vitaliserande för den anställde, men det är väl så vitaliserande för verksamheten att till sig få människor med olika erfarenheter.

Det jag nu nämnt är till fördel både kortsiktigt och långsiktigt. Kortsiktigt skulle en utlokalisering av det nya verket till Gävle innebära att vakanta tjänster naturligtvis skulle sökas av anställda på de befintliga verken. Det innebär i sin tur att dessa verk får avstå folk. Det är effektmässigt en nedgång, men den följden accepterar man gärna på de här verken. Man menar att aktionen långsiktigt är till fördel för alla.

Tre befintliga verk plus ett blir naturligtvis fyra, men tre plus ett kan bli mer än fyra därigenom att man får effekten av att ha ett större antal människor att välja mellan till lediga tjänster. Man byter erfarenheter inte bara dagligdags, utan man får människor som så att säga vandrar mellan verken. Det är viktigt.

I ett läge där staten har svårt att rekrytera och behålla specialister av olika slag – staten har varit dålig på att bedriva personalpolitik och rekrytering – ligger det en stor poäng i det som gjordes när utlokaliseringstanken förverkligades på 70-talet, dvs. att man försökte samlokalisera myndigheter som i någon mening är syskon och verksamhetsmässigt ligger nära varandra. Därigenom vinner man också den fördelen att man får handlingsfrihet om man i framtiden vill omstrukturera verksamheterna.

Jag antar att planfrågor och lantmäteri ligger nära varandra. Om man i framtiden skulle vilja omstrukturera är det naturligtvis en stor fördel att dessa båda myndigheter ligger på samma ort. Detta är bakgrunden till att jag tycker att Gävle har specifika förutsättningar för att kortsiktigt på ett snabbt och bra sätt få det nya verket i gång och långsiktigt på ett bra sätt få en utveckling av kompetensen och personalpolitiken. I det avseendet har Gävle alldeles speciella förutsättningar.

Herr talman! Jag yrkar bifall till återremissyrkandet.

Anf. 81 PER OLOF HÅKANSSON (s):

Herr talman! I mitt första anförande redogjorde jag för min principiella syn på skälen till att vi nu bör göra en utlokalisering. Jag beskrev också översiktligt de mål som skall finnas för den statliga verksamheten och resonerade litet kring de motstående synsätt som kan finnas när det gäller personalsociala åtgärder. Jag noterade att Hadar Cars drog vissa slutsatser utifrån detta. Det gjorde han utifrån ett mycket beskuret citat. Det gav på

intet sätt en rättvisande bild av vad jag sade. Å andra sidan ville inte Hadar Cars att det skulle vara en rättvisande bild. Han ville påstå något helt annat än det som jag var ute efter. Jag vill bara notera att för den vidare diskussionens skull i den här frågan måste man se citatet i sitt sammanhang. Annars blir allt fel.

Överläggningen var härmed avslutad.

Återförvisningsyrkandet

Kammaren biföll med 134 röster mot 194 det av Erling Bager under överläggningen framställda yrkandet om återförvisning av ärendet till utskottet för ytterligare beredning.

Återförvisningsyrkandet hade alltså bifallits med erforderligt antal röster, dvs. minst en tredjedel av de röstande.

8 § Meddelande om kallelse till sammanträde med bostadsutskottet

Anf. 82 TALMANNEN:

På begäran av bostadsutskottets ordförande får jag meddela att utskottets ledamöter kommer att kallas till sammanträde kl. 18.00 i dag.

9 § Föredrags

bostadsutskottets betänkande 1987/88:6 om beräkning av låneunderlag m. m. (prop. 1987/88:48) och

skatteutskottets betänkande

1987/88:8 om beskattning av naturaförmåner, m. m. (prop. 1987/88:52 delvis).

Talmannen meddelade att betänkandena skulle debatteras i angiven ordning och avgöras i ett sammanhang efter avslutad debatt.

Först upptogs till behandling bostadsutskottets betänkande 6 om beräkning av låneunderlag m. m.

Beräkning av låneunderlag m. m.

Anf. 83 AGNE HANSSON (c):

Herr talman! De smärre justeringar som regeringen gör i lånesystemet har vi från centern inte några större erinringar emot. De är i och för sig motiverade. Meningen var, mot bakgrund av det utredningsarbete som bedrevs i bostadskommittén, att ett förslag om ett mera genomgripande lånesystem skulle komma. Regeringen har tvekat.

Enligt centerns uppfattning är det, utifrån den besvärliga bostadspolitiska situationen som vi nu har, motiverat att göra en genomgripande reformering

**Prot. 1987/88:46
16 december 1987**

Meddelande om kallelse till sammanträde med bostadsutskottet

Beräkning av låneunderlag m. m.

av det statliga stödet till nyproduktion av bostäder.

Vi har angivit inriktningen på en sådan mera genomgripande reformering i vår motion. Det innebär bl. a. följande:

- Förenklade och mer lätthanterliga villkor för bostadslånen.
- Rättvisa villkor för hela landet vid nyproduktion av bostäder.
- Möjligheter att minska statens bostadssubventioner.
- Förutsättningar för en mer balanserad prisutveckling på bostäder i koncentrationsorter.
- Minskad byråkrati.

De förändringar av ortskoefficienter som föreslås ser vi som ett första steg på vägen mot en avveckling. Vi menar att ortskoefficienterna bör avskaffas inom loppet av en treårsperiod. Det finns inga motiv för att subventionera boendet mer i koncentrationsorter än på andra platser i landet.

Det tillkännagivande som utskottet gör, bl. a. på förslag av en centermotion om att Tierp och Älvkarleby kommuner får samma ortskoefficient som Uppsala, är klart motiverat. Det har också varit lätt att skapa full enighet om det i bostadsutskottet. Det är bra.

Herr talman! Jag ber med det anförda att få yrka bifall till reservation nr 3 och i övrigt bifall till utskottsmajoritetens förslag i bostadsutskottets betänkande nr 6.

Anf. 84 INGELA GARDNER (m):

Herr talman! Moderata samlingspartiet anser att bostadspolitiken skall syfta till att tillgodose enskilda människors önskemål och behov i fråga om bostäder. Människor måste kunna välja att bo i hyresrätt, bostadsrätt eller med äganderätt. Människor måste också kunna välja en bostad som passar dem i fråga om storlek, standard, utrustning, läge och pris. Det är först när människor verkligen har denna valfrihet som man kan tala om en fungerande bostadsmarknad.

I dag har vi inte en fungerande bostadsmarknad. Den socialdemokratiska bostadspolitiken består av en uppsjö av regleringar och bestämmelser som hindrar människor från att få den bostad de egentligen skulle vilja ha. I stället har vi en bostadsmarknad som kännetecknas av långa köer, trögrörlighet, regional obalans och en omfattande byråkrati på alla nivåer. Dessa problem försöker socialdemokraterna vanligen lösa med nya regleringar och bestämmelser, som ytterligare snedvrider bostadsmarknaden och som dessutom genom sin ryckighet leder till svårigheter för inblandade parter att planera och veta vilka regler som egentligen gäller.

I stället för att producera bostäder utifrån de enskilda människornas önskemål har vi en bostadsproduktion som är styrd av centrala uppfattningar av vad människor bör vilja ha och av ett lånesystem som förhindrar experiment och nytänkande och som ger det byggande som enligt bestämmelserna ger det bästa belåningsvärdet. Lånesystemet är dessutom så krångligt och svåröverskådligt att byggföretagen tvingas anställa särskilda lånebyråkrater för att klara av pappersexercisen.

Regeringen föreslår nu i sin proposition vissa marginella förenklingar. Vi har naturligtvis ingenting emot att krångliga system förenklas, men förbätt-

ringarna är så små att de på inget sätt ändrar vår grundläggande kritik mot hela lånesystemet.

Vi har i stället föreslagit en modell med räntebidragsberättigade bostads-lån i form av enhetslån per lägenhet. Om lägenheten sedan visar sig kosta mer än vad som täcks av enhetslånet får resterande behov av medel lånas upp till marknadsränta.

En fördel med denna modell är att största delen av den nuvarande lånebyråkratin skulle kunna avvecklas och ersättas av en vanlig kreditrisk-prövning i kreditinstituten. Prövningen av om enhetslån – och därmed också räntebidrag – skall utgå kan enligt vår mening överföras till bottenlåneinstituten. Det innebär att bostadsverkets och länsbostadsnämndernas arbete skulle rationaliseras högst väsentligt. Statens bostadsfinansieringsaktiebolag skulle kunna avskaffas.

Om lånebyråkratin förenklas så minskar också den totala produktionstiden för ett bygge. Eftersom tid är pengar borde en rejäl förenkling av lånesystemet leda till att de totala kostnaderna för byggande skulle kunna pressas ytterligare. Vi kan inte bara kräva att byggföretagen skall stå för all produktutveckling för att hålla byggkostnaderna i schack. Det är hög tid att också kräva en rejäl produktutveckling i den statliga byråkratin.

Men den största fördelen med vår modell är att om den införs blir det viktigt för byggarna att lyssna på vad enskilda människor vill ha för bostäder. Den centrala styrningen av bostadsproduktionen och byråkraters och administratörers uppfattningar om vad som är bra för människor ersätts av människornas egna bedömningar av vad som är bra för dem. Lånesystemet är därför en viktig pusselbit i arbetet på att få en fungerande bostadsmarknad.

Herr talman! Jag yrkar bifall till den moderata reservationen.

Anf. 85 KARL-GÖRAN BIÖRSMARK (fp):

Herr talman! Dagens bostadspolitik bygger på omfattande subventioner och starkt styrande regleringar. Denna politik har inte visat sig framgångsrik, vilket det finns klara och tydliga tecken på i dag. Subventionerna utgör en hård belastning på statsbudgeten och bidrar därmed till ett högt skattetryck. Samtidigt bidrar de till en stark konsumtionsstyrning. Effekterna av detta blir bl. a. att vissa bostadstyper gynnas – andra missgynnas. Detta sker på ett godtyckligt sätt. Subventionerna kan ofta kapitaliseras bl. a. vid försäljning och vid svarta lägenhetsaffärer, vilka i dag, som vi alla känner till, är mycket vanliga. Dessutom bidrar subventionerna till att byggkostnaderna pressas upp.

Att så är fallet har bl. a. påpekats av den arbetsgrupp inom regeringskansliet vars uppgift varit att föreslå förenklingar och sådana förändringar som begränsar anpassning av subventioner till kostnadsutvecklingen. I departementsskrivelsen Bo 1987:3 med titeln *Förenklade metoder att beräkna låneunderlag och räntebidragsunderlag för bostäder*, finner vi bl. a. följande:

”Det finns anledning att anta att subventioneringen av markvärden driver upp markpriserna särskilt i fråga om småhus.”

Ja – man påstår t. o. m. att i vissa fall, med höga lägestillägg, blir räntebidragsunderlaget högre än kostnaden.

Man påstår vidare – och det är intressant – att mycket talar för att

överkostnadsprövningen har negativa effekter på bostadsbyggandet. Den kan leda till, heter det, att

”projekt med höga överkostnader kan vara billiga i fråga om både investeringar och drift och underhåll samtidigt som projekt med låga överkostnader kan vara dyra;

att låneunderlagen och därmed räntebidragen i vissa fall har drivits upp av kostnadsprövningen: för att minska överkostnaderna har tillägg gjorts till låneunderlaget utan att det hade varit nödvändigt för att genomföra projekten.”

Vi har från folkpartiet påtalat just dessa ej önskade effekter av dagens genomreglerade bostadspolitik. De signaler som prisbildningen ger oss på andra områden har när det gäller bostadspolitiken helt satts ur spel och lett till oönskade effekter.

Herr talman! Det är därför lovvärt att regeringen nu tagit initiativ till att försöka utarbeta förenklingar. Dock måste jag säga att man blir litet besviken, när man finner att arbetsgruppens förslag, när det har granskats av bostadsministern, utmynnar i en mager, urvattnad proposition. Dessutom späder bostadsministern på subventionerna med ytterligare 75 milj. kr. med sitt förslag.

Det påstås ibland att bostadssubventionerna har positiva fördelningseffekter, men det är ytterst tveksamt om så är fallet. Subventionerna är ganska jämnt fördelade på olika typer av inkomsttagare. Dessutom bidrar de till regionala obalanser genom att omfattande subventioner, som betalas av alla skattebetalare, utgår i allt större omfattning till de expansiva tätorterna. Detta innebär i sak en omfördelning av resurser från skattebetalare i glesbygd till storstadsområdena. Detta är enligt mitt förmenande en alltför sällan uppmärksammas, men mycket allvarlig, svaghet i det nuvarande bostadssubventionssystemet.

Folkpartiet anser att åtgärder måste vidtas för att man skall åstadkomma ett mindre komplicerat och mindre styrande regelsystem på olika områden inom bostadspolitiken. Den tidigare nämnda arbetsgruppen har också föreslagit detta på en rad områden, förslag som även folkpartiet ställer sig bakom. Det gäller exempelvis lägestillägget. Det råder enighet i utskottet om att denna subventionering till icke-produktiva investeringar kan vara prisdrivande och därför bör slopas. Majoriteten i utskottet anser dock att det inte är så bråttom med några förändringar utan föreslår i stället en successiv avtrappning. Folkpartiet menar dock att det inte finns några tungt vägande skäl att låta denna subventionering fortsätta utan den bör i stället upphöra från den 1 januari 1988.

Vi har i dag en stark efterfrågan på bostäder i centrala lägen med åtföljande överhettning. Något skäl kan jag inte finna att i denna situation företa en stegvis avveckling av lägestilläggen – en uppfattning som vi för övrigt delar med bostadsdepartementets arbetsgrupp. Jag yrkar bifall till reservation 5.

Vidare anser folkpartiet att det finns anledning att begränsa systemet med ortskoefficienter. Enligt statens institut för byggforskning är det tekniskt svårt att spegla kostnadsskillnader med ett ortskoefficientsystem. Förslaget

med s. k. buffertzoner är exempel på detta. Även här föreslår alltså folkpartiet förenklingar. Ortskoefficienter bör i princip bara omfatta Norrlands inland, enligt vår mening. Utskottsmajoritetens förslag innebär dessutom att subventionerna till bostadssektorn enbart på detta område ökar med 35 milj. kr. Folkpartiet yrkar avslag på detta förslag och bifall till reservation 6.

Mycket behöver göras inom bostadssektorn vad gäller avreglering och subventionsminskningar. Att regleringar och förordningar av allehanda slag snedvrider marknaden och leder till oönskade konsekvenser finns det många bevis på. Regeringens tveksamhet att åstadkomma förändringar är påtaglig. Det bekräftas i proposition 48. Jag vill ge ett exempel:

Bostadsstyrelsen har bl. a. omformat grundbeloppen till ett antal schabloner, omkring 175 olika sådana, som måste beaktas vid framräkningen av låneunderlaget i dag. Den arbetsgrupp jag tidigare nämnt föreslår förenklingar, färre detaljregleringar och därmed mindre byråkrati, genom att bl. a. föreslå en minskning av antalet schablonbelopp från 175 till ca 30. Men bostadsministern tvekar och vill tydligen tänka några varv till. Alltså – handlingsförlamning. Hans förslag innebär – vad avser beräkningen av byggkostnader – såväl ökade statsfinansiella utgifter som ett bibehållande av nuvarande komplicerade beräkningsmetod.

Folkpartiet har i sina reservationer till betänkandet 1987/88:6 velat peka på några framkomliga vägar vad gäller avregleringar och subventionsminskningar. Jag yrkar med det anförda bifall till folkpartiets samtliga reservationer i betänkandet.

Anf. 86 PER OLOF HÅKANSSON (s):

Herr talman! Låt mig börja med att yrka bifall till bostadsutskottets hemställan i betänkande 6. Detta betänkande behandlar regeringens förslag till förenklade metoder för beräkning av låneunderlag och räntebidragsunderlag. Det kan vara och är en teknikalitet, som det krävs ganska mycket studier för att tränga in i.

Är då detta konfliktfyllt? Ja, självfallet. De sju reservationerna plus en följdreservation speglar de ståndpunkter som partierna har intagit i bostadsfrågan i dess helhet. Det handlar alltså om synen på målen för bostadspolitik. Denna syn får konsekvenser för hur man organiserar det i grunden tekniska system som krävs för att man skall kunna administrera fram det man har satt upp som mål.

Partiernas ståndpunkter i dessa frågor är mycket väl etablerade – och dessutom ofta framförda. Jag skall därför inte ta tiden i anspråk för en redovisning därav. Jag vill bara konstatera att dessa ståndpunkter självfallet påverkar inställningen till en eventuell förändring av regeringens förslag.

När jag hörde Ingela Gardner kom jag att tänka på radioprogrammet Gamla skivbekanta. Hon framförde precis samma argumentation som vi har mött ett antal gånger, nämligen att socialdemokraterna vill förhindra människor att få en bostad som de vill ha och bara vill fortsätta att bygga upp regelsamhället. Så är inte fallet.

Det skulle vara intressant att i stället få höra Ingela Gardner redovisa konsekvenserna av det förslag till lånesystem som moderaterna nu förordar.

Moderaterna säger i sin reservation: "Genom att införa det nu förordade lånesystemet skapas inte bara förutsättningar för en större valfrihet för de boende. Systemet gör det dessutom möjligt att i grunden förändra hela låneadministrationen."

Vilka blir konsekvenserna? Red ut det tankemässigt och meddela oss vem det är bra för och vem det är dåligt för! Jag tror inte att det står i samklang med det som i dagligt tal kallas den sociala bostadspolitiken. Moderaterna ansluter sig inte till det som vi andra betecknar som social bostadspolitik. Jag konstaterar alltså att det förslag som moderaterna lägger fram har ett helt annat syfte.

I reservation nr 2 av folkpartiet finns det några formuleringar, som i och för sig inte är dunkla men som jag vill peka på och få en kommentar till av Karl-Göran Biörsmark. Folkpartiet kritiserar där att bostadssubventionerna försämrar "de regionala obalanserna i landet genom att särskilt omfattande subventioner utgår till de expansiva tätorterna och då inte minst till storstadsområdena. Detta faktum medför en helt oacceptabel omfördelning av resurser från glesbygd till tätort."

Vad kan tänkas vara förlängningen av detta? Skall folkpartiets stöd till bostadsbyggandet utformas så att det inte utgår till storstadsområdena? Det är en logisk följd av det resonemang som folkpartiet för i reservation nr 2. Det skulle vara intressant att höra Karl-Göran Biörsmarks kommentar till detta.

Majoriteten anser att regeringens förslag är väl avvägt. Vi vill inte påstå att detta skall gälla i evig tid – vi lever i en föränderlig värld – men med de förändringar som utskottet anför kan det för en tid framöver utgöra underlag vid beräkningen av lånen.

Jag ber att få yrka bifall till bostadsutskottets hemställan i dess helhet.

Anf. 87 INGELA GARDNER (m) replik:

Herr talman! Jag skall först be att få kvittera Per Olof Håkansson's artighet om gamla skivbekanta. Jag kunde inte upptäcka ett enda nytt ord i det han nyss sade.

Per Olof Håkansson efterlyste en bedömning av vilka konsekvenser det nya lånesystemet skulle få för verksamheten. Jag redogjorde faktiskt för det, även om Per Olof Håkansson inte hörde det – det kanske var svårt att höra nytänkandet. Jag sade att om låneadministrationen kan förenklas kan också lånebyråkratin kraftigt rationaliseras. Jag trodde att det var ett gemensamt mål för de flesta politiker att rationalisera i byråkratin.

Jag sade också att ett rationaliserat lånesystem skulle kunna förkorta den tid som går åt för byggandet. Det är i så fall en rationalisering som är värd en hel del pengar.

Per Olof Håkansson var tveksam till om sådana här förändringar skulle stå i samklang med den sociala bostadspolitiken. Jag kan i alla fall konstatera att en effekt av er s. k. sociala bostadspolitik är de köer, den obalans och den tröghet som kännetecknar den nuvarande bostadsmarknaden. Den typen av social bostadspolitik betackar jag mig för.

Anf. 88 KARL-GÖRAN BIÖRSMARK (fp) replik:

Herr talman! Det är inget tvivel om, Per Olof Håkansson, att om lägestillägget räknas in i underlaget, får kommuner som Stockholm, Göteborg och Malmö en subvention från övriga landet.

Jag har här en motion till den socialdemokratiska kongressen från en Per Olof Håkansson närstående partibroder, som tar upp samma problematik. Han säger: Under senare tid har i Stockholmsregionen byggts 6 000–7 000 lägenheter årligen. Det innebär att regionen via budgeten erhållit ett årligt investeringsstöd om drygt en och en halv miljard kronor om året för bostadsbyggande. Motsvarande siffra för Göteborgs- och Malmöregionerna har legat på ungefär 500 milj. kr. årligen.

Vilka är det som betalar detta? Jo, det är naturligtvis skattebetalarna i landet. Här sker alltså en subventionering från glesbygd till tätort.

Per Olof Håkansson säger att inläggen här låter som gamla skivbekanta. Jag vill påstå att bostadsminister Hans Gustafssons agerande på detta område också påminner om gamla skivbekanta. Han talar ofta om förenklingar, och han har tillsatt en speciell grupp som har arbetat med just sådana frågor på bostadsområdet. Men när han kommer till skott fullföljer han inte arbetet i sin egen grupp, utan går ifrån det ena förslaget efter det andra – han skall tänka ytterligare ett varv och ber att få återkomma.

När det gäller detta betänkande och denna proposition har folkpartiet försökt att lyfta fram positionerna och har hakat på en del av bostadsgruppens förslag. Vi har tyvärr blivit ensamma om detta, men det är i den riktningen som vi skulle vilja arbeta fortsättningsvis. Vi beklagar att Hans Gustafsson inte haft mod att fullfölja litet av sina egna intentioner.

Anf. 89 PER OLOF HÅKANSSON (s) replik:

Herr talman! Det jag närmast avsåg när jag frågade Ingela Gardner om konsekvenserna av det moderata systemet för att "stödja bostadsbyggandet" var alltså konsekvenserna för hyrorna. Det litet lätt förnedrande resonemanget om lånebyråkrati är i och för sig värt att fullfölja, men inte från de utgångspunkter som Ingela Gardner tar upp. Jag var närmast intresserad av vilka konsekvenser det får för hyrorna, men om det sade hon inte ett dugg. Jag förstår det, därför att det moderata systemet leder till betydande hyreshöjningar.

Karl-Göran Biörsmark snurrar runt och säger att Stockholmsregionen har fått ett stort stöd. Det är i och för sig korrekt, men fundera litet på varför dessa pengar har gått till Stockholmsregionen! Poängen är inte att det har gått till Stockholm utan att det är i Stockholm som det har byggts bostäder.

Om man vill ha ett stöd till bostäderna i den form som det har i dag, dvs. där staten tillhandahåller kapitalet, kan man inte argumentera som folkpartiet gör. Vem skulle tillhandahålla kapitalet till det bostadsbyggande som har ägt rum i Stockholmsregionen? Vi socialdemokrater tror att det är rimligt att koppla stödet till de bostäder som faktiskt byggs. Det är alltså helt poänglöst att resonera som Biörsmark gör.

Anf. 90 INGELA GÄRDNER (m) replik:

Herr talman! Per Olof Håkansson påstår att moderaternas förslag leder till betydande hyreshöjningar. Jag kan bara konstatera att det nuvarande systemet årligen leder till höjda hyror för hyresgästerna.

Anf. 91 KARL-GÖRAN BIÖRSMARK (fp) replik:

Herr talman! Jag förstår faktiskt inte vad Per Olof Håkansson menar med att jag snurrar runt. Om man tittar i betänkandet finner man att socialdemokraterna för precis samma resonemang som folkpartiet i fråga om lägestilläggen. Det är bara det att ni skjuter frågan framför er och säger att lägestilläggen kan avvecklas på sikt, medan vi i folkpartiet säger att de skall slopas från den 1 januari 1988. Det är ett exempel där vi vill gå snabbare fram med egentligen samma tanke som ni har.

När det gäller ortskoefficienterna har arbetsgruppen föreslagit att de skulle slopas helt och hållet. Men inte heller där är socialdemokraterna beredda att flytta fram positionerna för att få till stånd en rättvisare fördelning mellan landsbygd och tätorter. Det vore bra om bostadsministern och den socialdemokratiska majoriteten i bostadsutskottet lyssnade litet på de tongångar som hörs och som bl. a. har presenterats i arbetsgruppens rapport. Då skulle fördelningen mellan glesbygd och tätorter bli rättvisare, Per Olof Håkansson.

Anf. 92 TALMANNEN:

Jag får meddela att anslag nu satts upp om att detta sammanträde skall fortsätta efter kl. 19.00.

Anf. 93 GÖRAN MAGNUSSON (s):

Herr talman! Kammaren behandlar nu ett regeringsförslag som har betydelse för bostadsbyggandet runt om i Sverige. Bostadsutskottets betänkande nr 6 innebär att förslaget tillstyrks.

Jag har begärt ordet med anledning av avsnittet som behandlar regionala kostnadsskillnader i bostadsbyggandet, alltså systemet med ortskoefficienter. Det har stor betydelse för lånefinansieringen av olika byggnadsobjekt vilken koefficient som gäller för de olika kommunerna. I värsta fall kan en för låg koefficient betyda att bostadsbyggandet inte kan fullföljas. Får byggherren ändå i gång projektet kan det betyda högre hyror för bostadskonsumenten.

I den nu aktuella propositionen anges att regeringen senare skall fastställa vilka ortskoefficienter som från årsskiftet skall gälla i olika regioner. Som grund för indelningen skall de s. k. A-regionerna ligga.

Tidigare har en strävan varit att inom samma län söka hålla samma ortskoefficient, vilket är naturligt och bra.

Ser man på den lista som regeringen hänvisar till i propositionen, men som inte är redovisad här i riksdagen, kan man konstatera att i Västmanlands län kommer inte samma ortskoefficient att gälla för hela länet. I KAK-regionen, alltså Köpings A-region, blir ortskoefficienten 1,0, medan den i resten av länet föreslås bli 1,03. Jag kan alltså konstatera att om detta fullföljs, utsätts bostadsbyggandet i denna region för onödiga svårigheter jämfört med resten

av länet, med vilket KAK-regionen definitivt har en gemensam byggarbetsmarknad.

Jämför man med andra omgivande regioner kan det konstateras att Köpings A-region blir något av en ö omgiven av 1,03-områden.

Herr talman! Jag är medveten om att riksdagen inte skall ta ställning till dessa frågor på denna detaljnivå, men har ändå velat fästa kammarens uppmärksamhet på detta problem. Kammaren föreslås i utskottsbetänkandet dessutom att uttala att Tierps och Älvkarleby kommuner skall placeras in under viss ortskoefficient.

Mot den bakgrunden vill jag uttala att det ur många synpunkter är ytterligt angeläget att hela Västmanland placeras i samma grupp beträffande ortskoefficienter, alltså 1,03. Det skulle innebära att förutsättningar skapas för likvärdiga upphandlingar. Det är ett starkt önskemål från Arboga, Kungsörs och Köpings kommuner, vilka också tillskrivit bostadsdepartementet i denna viktiga fråga. Som skäl anges svårigheter att skaffa arbetskraft. Vidare konstateras i skrivelsen att det inte finns tillräckligt stort antal byggnadsentreprenörer i regionen, varför många upphandlingar sker hos byggnadsfirmor i Västerås.

Min uppmaning till regeringen blir därför: Ge Köpings A-region samma ortskoefficient som Västmanlands län i övrigt planeras att få!

Överläggningen i detta ärende var härmed avslutad.

(Beslut fattades efter debatten om skatteutskottets betänkande 8.)

Kammaren övergick till att debattera skatteutskottets betänkande 8 om beskattning av naturaförmåner, m. m.

Beskattning av naturaförmåner, m. m.

Anf. 94 MARGIT GENNSER (m):

Herr talman! Vi skall nu behandla regeringens proposition 1987/88:52 om beskattning av naturaförmåner m. m. Propositionen är ett led i det förenklade deklarationsförfarandet, som började tillämpas i år. Förenklingskraven har lett till en rad nyregleringar i kommunalskattelagen, taxeringslagen, uppbördslagen, lagen om ändring i lagen om allmän försäkring och lag om ändring i lagen om beräkning av pensionsgrundande inkomst enligt lagen om allmän försäkring.

Ändringarna innebär i huvudsak:

1. Att personalvårdsförmåner, som kännetecknas av att de inte är avsedda att vara direkt vederlag för fullgjort arbete, undantas från skatteplikt. Exempel på personalvårdsförmåner är arbetsgivarstött motionsverksamhet, resor för anställda i trafik- och resebyråföretag, fri grupplivförsäkring, fria arbetskläder och liknande.

2. Andra förmåner vars värde inte överstiger 600 kr. per år och anställd är också skattefria.

3. Naturaförmåner, som i huvudsak är vederlag för utfört arbete, skall beskattas.

Vad som skall vara och icke vara skattefritt leder fortfarande till en rad avgränsningsproblem. Jag återkommer till dem senare.

Andra nyheter i propositionen är att preliminärskatt och arbetsgivaravgifter skall tas ut på alla skattepliktiga naturaförmåner. Bakgrunden till detta förslag är enligt finansministern att det inte är ovanligt att man försöker utnyttja naturaförmåner för att undgå eller få lindrigare skatt. En faktor som enligt hans mening förstärkt denna utveckling är att arbetsgivaravgifter endast tas ut på värdet av naturaförmånerna kost, bostad, bil, medan övriga förmåner är avgiftsfria. Att förhållandet är sådant beror på att människor kanske försöker att minimera skattebördan, i och med att vi har ett mycket högt skattetryck. Finansministern angriper med sitt lagförslag symtomen men inte orsakerna till de verkliga eller förmenta missförhållanden som han beskriver. Detta leder till att de nya reglerna i sin förlängning endast ger upphov till krav på ytterligare nya regler, i enlighet med högskattesystemets logik.

Det enda varaktiga botemedlet mot de tendenser som finansministern påtalar i propositionen är en generell sänkning av skattetrycket. Detta slås fast i den moderata reservationen 1 till utskottsbetänkandet. Jag yrkar bifall till reservationen och avslag på motsvarande delar i utskottets hemställan.

Ytterligare en nyhet i proposition 52 är att preliminärskatt och kontrollavgifter på naturaförmåner skall utgå på samma sätt som nu gäller för fri kost, fri bostad och bilförmåner. Detta innebär att en rad förmåner av begränsad ekonomisk betydelse skall belastas med preliminärskatt. Det är möjligt att propositionen leder till förenklingar för skattemyndigheterna, men den gör det sannernligen inte för företagen. Man kan dessutom resa allvarliga principiella invändningar mot att företagen åläggs värderingsskyldighet. Propositionen föder nytt krångel. Med hänvisning härtil yrkar jag bifall till reservation 14 och avslag på utskottets hemställan i motsvarande delar.

Införandet av arbetsgivaravgifter på naturaförmåner leder också till betydande administrativt merarbete för företagen, och man kan för övrigt inte utesluta att arbetsinsatserna kommer att öka för myndigheterna. Moderaterna avstyrker således propositionens förslag i denna del och yrkar bifall till reservation 15.

Den fråga i propositionen som rönt mest intresse hos massmedia och allmänhet har varit den som handlar om motion. Det är för övrigt inte tu tal om att utskottets majoritet haft en betydande vända, när det gällt att komma fram till beslut.

I propositionen föreslogs att subventionerad friskvård och motionsmöjligheter av enklare slag skulle vara skattefria. Ytterligare en förutsättning var enligt regeringsförslaget att verksamheten bedrevs i en anläggning som disponerades i sin helhet av arbetsgivaren eller en till arbetsgivaren bunden stiftelse.

Förslaget innebär att anställda på framför allt mindre företag diskrimineras på ett stötande sätt – därav utskottets vända. Efter ett antal bordläggningar kom så utskottets majoritet, bestående av socialdemokraterna och förvånande nog centern, fram till att skattefrihet skall kunna gälla enklare slag av motion och friskvård även om lokalutnyttjandet grundas på avtal mellan arbetsgivaren och anläggningens innehavare, där betalningen sker

direkt dem emellan och kanske även gäller för kortare tid än ett år. Ytterligare krav som majoriteten ställer är att motionen sker regelbundet och med en viss återkommande stadga. Majoriteten ser till att få en kautschukgång genom att säga: Vad utskottet nu anfört – om enklare motion – innebär dock inte hinder för att arbetsgivaren kan svara för avgift för anställdas utnyttjande av motionsanläggning om kvitto företes. Nog krånglar man till det!

Motionskuponger – ett enkelt sätt att klara den här hanteringen – avisar utskottets socialdemokratiska och centerpartistiska majoritet. Regleringar är tydligen att föredra framför en hantering som skulle vara enkel och bekväm, särskilt för de mindre företagen och naturligtvis framför allt i storstadsområdena, som kanske passar allra bäst för den här typen av lösningar. I propositionen finns också regler om att endast vissa idrotter räknas in bland personalvårdsförmåner. Ridning och slalom tillhör de ratade aktiviteterna, medan tennis går bra. Denna typ av förmyndaraktig reglering bör statsmakten undvika. I skattelagstiftningen bör man endast begränsa sig till att föreskriva den totala skattefria kostnaden för kuponger och avgifter. Inom parentes sagt: Ridning kan vara mycket nyttigt vid ryggbesvär. Jag yrkar bifall till reservation 6.

Kuponger har uppfattats som olämpliga i ännu ett sammanhang. Kaffekuponger skall inte beviljas skattefrihet. Visserligen är bullen och kaffet personalvårdsförmån numera, det har ju diskuterats livligt under tidigare år i kammaren, men om kaffet dricks utanför arbetsplatsen då skall skatt utgå. Det finns faktiskt arbetstagare som har bilen till arbetsplats och då är kaffekupongen ett bra sätt att ge sådana arbetstagare jämlika personalvårdsförmåner.

Jag yrkar bifall till reservation 3.

Utskottet har sagt nej till att skattefria gåvor omvandlas till bidrag till ideell förening. För staten borde det ju vara likgiltigt vem som utnyttjar en gåva i form av en resa etc.

Jag yrkar bifall till reservation 5.

Sedan kommer vi till naturaförmåner i samband med sjukvård på privata inrättningar.

De flesta remissinstanser har ställt sig helt avvisande till förslaget att inte medge arbetsgivaren avdrag för kostnader, direkta eller sådana som avser premie för försäkring som berättigar till vård. Ofta avser vårderna nyckelpersoner i ett företag. För företaget kan det t. o. m. gälla dess existens om nyckelpersoner inte snabbt återgår till arbetet med full arbetsförmåga. Jag vill också betona att det inte alls är ovanligt att denna typ av förmåner gäller också andra medarbetare i ett företag. Man har erfarenhet av detta i Göteborg.

Motiveringen till att avdragsrätt inte skall beviljas är något förvånande om man inte känner till bakgrunden – att den offentliga vården inte skall utsättas för konkurrens.

Nej, avdragsrätten leder inte som det står i propositionen och betänkandet till urholkning av den offentliga vården, snarare tvärtom, om man inte utgår från att förhållandena kan beskrivas som ett nollsummespel.

Jag yrkar bifall till reservation 9 och också till reservation 8, som avser patientavgiften vid tandvård.

Bostadsförmåner är också ett väsentligt område för naturaförmånsbeskattning.

I reservation 12 påtalas orättvisor som kan drabba personer som nyttjar tjänstebostad på landsbygden. Schablonbeloppen som skattemyndigheterna skall nyttja kan bli alltför standardiserade. Resultatet kan bli stötande i vissa fall, t. ex. när en jordbrukare och en person anställd vid en industri i samma lilla ort eller mitt ute på landsbygden nyttjar likartade bostäder men beskattas helt olika. Därför yrkar vi moderater i reservation 12 på att bostäder i sådana fall alternativt skall kunna värderas med utgångspunkt i taxeringsvärdet på samma sätt som sker för jordbrukare.

Utskottet hänvisar i sitt avslagsyrkande till förenklingskrav. Samtidigt inför man mycket besvärliga regler på det tidigare behandlade motionsområdet. Jag yrkar bifall till reservation 12.

I propositionen föreslogs att semesterbostäder skulle värderas efter en schablon med 1 000 kr. per vecka. I och för sig var detta en förbättring, men schablonmetoden skulle behöva förbättras ytterligare. Dels måste beloppen vid kortare vistelse jämkas nedåt, dels måste man också jämka när ortens pris är betydligt lägre, t. ex. vid lågsäsong. Vi har fört fram dessa synpunkter i vår reservation 13, och jag yrkar bifall till denna reservation.

De förslag som lagts fram i propositionen beträffande ekiperingsbidrag är ett steg i rätt riktning. Samtidigt måste ekiperingsbidrag behandlas likvärdigt med fria arbetskläder. Jag yrkar bifall till reservation 11.

Många av de förslag som finns med i propositionen och i utskottsbehandlingen är idéer som kommer från riksskatteverket. Jag blev uppringd och fick ett påpekande, och jag kan inte underlåta att göra en kommentar. I Svenska Dagbladet i dag finns en intervju med en avdelningschef på riksskatteverket. Bl. a. säger han om naturaförmåner och resor till anställda: "En annan mycket omdebatterad naturaförmån har varit de billiga resor som anställda vid trafikföretag och resebyråer kunnat utnyttja. --- Nu skall det inte längre vara möjligt att skicka iväg fasters brylling på en sådan billig resa", säger denna avdelningschef, som tror att detta är ett första steg på väg mot ett avskaffande. Jag vill betona att det är vi politiker som skall tala om när vi skall ta första och även andra steget, och myndigheter skall icke syssla med att försöka skapa policy.

Slutligen vill jag, herr talman, för att missförstånd inte skall uppstå, sammanfattningsvis konstatera att jag yrkat bifall till reservationerna 1, 3, 5, 6, 8, 9, 11, 12, 13, 14 och 15 och avslag på utskottets hemställan i motsvarande delar.

Anf. 95 KJELL JOHANSSON (fp):

Herr talman! I proposition 1987/88:52 föreslår regeringen ett flertal ändringar i beskattningen av naturaförmåner. Propositionen ger uttryck för ett utpräglat fiskaltänkande. Den uppvisar också en närmast total brist på förståelse för förhållandena i de mindre företagen och därmed också för de anställda i dessa företag. Folkpartiet avvisar följaktligen propositionens förslag på ett stort antal punkter.

Intresset av att ersätta lön med skattefria ersättningar har alldeles uppenbart ökat under senare år. Det har sin främsta grund i en orimlig

marginalbeskattning av löncinkomster. I stället för att föreslå en ordentlig sänkning av marginalskatterna inriktar sig regeringen på att genom nya detaljregleringar göra ett redan komplicerat skattesystem ännu mer svåröverskådligt.

Socialdemokraterna tycks anse att det är viktigare att landets småföretagare sitter och räknar wienerbröd än att de satsar tid och kraft på produktionen. När regeringen nu skall försöka finna någon motivering för sitt fiskala nit skjuter den också grovt över målet i sin argumentering. Själv undrar jag vilken uppfattning om anställda och fack som regeringen kan ha när den i propositionen hänvisar till risken att någon på pensionsdagen finner sig stå med låg ATP trots 30 år eller mer i förvärvslivet. Man uttrycker här en närmast förolämpande uppfattning om fattningsförmågan hos anställda och fackrepresentanter.

Herr talman! Jag reagerar också mot utskottsmajoritetens språkbruk när utskottet redan i sammanfattningen i betänkandet skriver: "I fråga om arbetsgivarstödd motionsverksamhet förordar utskottet i huvudsak bifall till en c- och en s-motion, vilket innebär generösare regler än vad regeringen föreslagit ---."

Att tala om generositet när man i praktiken förbjuder motionskuponger är enligt min mening ett missbruk av ordens valörer. Sanningen är att de regler som utskottsmajoriteten föreslår starkt försvårar motionsverksamheten i mindre företag.

Jag övergår därmed, herr talman, till att kommentera de folkpartireservationer som finns i betänkandet. För enkelhetens skull tar jag dem i den ordning de förekommer i betänkandet.

Reservation 2 handlar om medlemsavgift till yrkesspecifika föreningar. Här föreslås en skärpning av reglerna. Från folkpartiet menar vi att det skall vara möjligt för en arbetsgivare att betala en anställds medlemsavgift till en organisation eller en förening som har samband med yrkesutövningen utan att detta skall beskattas. För att hålla mig inom mitt eget yrkesområde kan det röra sig om t. ex. en svetsteknisk förening eller en gjuteriteknisk förening eller något dylikt. Sådana föreningar anordnar föreläsningar av experter, de bidrar till medlemmarnas förkovran. De anställda tjänar på det, företaget och samhället tjänar på det. För mig är det obegripligt att man inte skall kunna bevilja avdragsrätt för detta.

Reservation 3 handlar om kaffekuponger. Även här är det fråga om en skärpning. Som tidigare sagts är det kaffe som dricks på arbetsplatsen en skattefri *personalvårdsförmån*, men om man dricker kaffe utanför arbetsplatsen gäller inte detta längre. Många människor arbetar faktiskt utanför företag, och det kan de göra utan att därmed ha rätt till traktamente. Även personer som egentligen borde ha rätt till traktamente kan faktiskt gå miste om det. För en tid sedan ställde jag en fråga till finansministern om hemortsbestämmelserna. Jag visade då med exempel att anställda i företag i Stockholm kunde jobba tre mil från arbetsplatsen men ändå inte ha rätt till traktamente.

Eftersom finansministern inte kan finna någon lösning på de här traktamentsproblemen tycker jag att man i alla fall kunde bevilja skattefrihet för en kopp kaffe på förmiddagen och eftermiddagen för dem som arbetar under

sådana omständigheter. Det kan knappast vara uppenbart obilligt.

Även reservation 4 handlar om en skärpning. Reservationen gäller begränsning av skattefriheten för minnesgåvor. Regeringen föreslår att skattefrihet skall kunna beviljas för endast *en* minnesgåva – utöver en vid pensioneringen – under den anställdes hela anställningstid. Det finns en rotad tradition, skulle jag vilja påstå, på svensk arbetsmarknad att utdela någon minnesgåva efter 25 års anställning. Den nya regeln innebär att om en arbetsgivare har en trotjänare som får en sådan minnesgåva får arbetsgivaren inte göra avdrag om han några år senare önskar uppvakta den anställde på dennes 50-årsdag. Om det däremot handlar om en nyanställd person, som inte har arbetat så länge i företaget, går det bra – då får man avdragsrätt för gåvan.

För mig är det helt obegripligt hur man kan utforma en lagstiftning på detta sätt. Nog borde det väl vara rimligt att man kan få en gåva efter 25 års anställning, på sin 50-årsdag och naturligtvis också när man avgår med pension, och detta borde då också vara avdragsgillt för arbetsgivaren.

Efterlevnaden av den föreslagna regeln kan dessutom inte kontrolleras – det är omöjligt, eftersom bokföringslagen föreskriver att man endast skall spara verifikationer i tio år. Det gör regeln ännu mer obefogad.

Jag noterade finansministerns bekymrade ansikte här i går när han talade om skattekvoten. Med tanke på alla de skärpningar han här föreslår måste jag säga att han väl har gjort så gott han har kunnat för att få upp skattekvoten.

Det finns också anställda som undanber sig uppvaktning och vill omvandla en gåva som de får vid något högtidstillfälle till en gåva till en ideell organisation. Det är då inte möjligt för arbetsgivarna att erhålla avdrag för detta. Däremot kan arbetsgivaren mycket väl betala en resa och övertäcka biljetten – då går det alldeles utmärkt att få skattefrihet. Men om den anställde skulle be arbetsgivaren att betala in beloppet till en hjälporganisation som sedan vidarebefordrar det till något välgörande ändamål är det plötsligt helt omöjligt att få skattefrihet för det.

På s. 40 i betänkandet skriver utskottet: "Enligt utskottets mening ligger ett förfarande som innebär att företaget på den anställdes begäran skickar pengar såsom gåva till en organisation alltför nära en kontantutbetalning till den anställde själv för att kunna behandlas på samma sätt som en skattefri gåva." Hur, Jan Bergqvist, kan man komma fram till att en gåva som skänks till en hjälporganisation och som sedan kanske hamnar i Afrika eller någon annanstans och där hjälper till att undanröja hungersnöden ligger nära en kontantutbetalning?

Reservation 6 handlar om arbetsgivarstött motionsverksamhet. Det är bara att notera att med de regler som utskottsmajoriteten nu har utformat har man skapat mycket dåliga bestämmelser för småföretagen. Man missgynnar mycket kraftigt de anställda i mindre och medelstora företag när det gäller möjligheterna att motionera. Här hade ett kupongsystem, som det vi har i dag, givit oerhörda fördelar. Det hade givit den anställde möjlighet att själv välja när han vill motionera, hur han vill motionera och var han vill motionera. Men av kontrollskäl stoppar man detta. Nu får man i stället hyra in sig i en anläggning, och eftersom småföretag inte har råd att hyra in sig i

den ena anläggningen efter den andra blir följderna att de som bäst behöver motionen kommer att förhindras att få den: Ungdomarna vill hålla sitt tempo, och de äldre anställda, som kanske behöver motionen bäst, hänger inte med i det tempot.

Reservation 8 handlar om patientavgift för tandvård. Vi menar från folkpartiets sida att den också bör vara avdragsgill. I Sverige har vi en konstig syn på tänder: Vi gör stor skillnad mellan vård av tänderna och vård av andra kroppsdelar. Det framgick mycket klart av debatten om tandvårdens ersättningstaxa att socialdemokraterna inte är beredda att ändra på detta. Jag tycker att det hade kunnat vara ett litet steg i rätt riktning, om man hade medgivit att en arbetsgivare, om han ville ta på sig den kostnaden, också kunde få göra avdrag för den.

Avdragsrätt för sjukvård på privat vårdinrättning lönar det sig knappast att beröra. Förbudet att göra avdrag för sådana försäkringar har sitt ursprung helt och hållet i den socialdemokratiska oviljan att tillåta privata alternativ.

Reservation 11 gäller ekiperingsbidrag. Att den anställde själv går och provar ut sin uniform är en ganska vettig ordning. Det är faktiskt så att det är en stor fördel om man kan prova när man köper kläder. Om man alltså skickar den anställde att prova ut en uniform, denne betalar och får kvitto, tycker vi att det är rimligt att han kan gå till arbetsgivaren och få ersättning för det och att arbetsgivaren sedan får göra avdrag för detta. En annan konstruktion av ekiperingsbidrag verkar något omotiverad.

Vi har från folkpartiets sida motsatt oss det uppgiftslämnande och den redovisning som företagen skulle åläggas om vi skulle biträda förslaget i propositionen om att lägga preliminärskatt och arbetsgivaravgifter på naturaförmåner. Det är väl ändå som sagt viktigare att man i företagen producerar än att man räknar wienerbröd och plitar i papper. Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till samtliga reservationer som bär mitt namn.

Anf. 96 STIG JOSEFSON (c):

Herr talman! I skatteutskottets betänkande nr 8 behandlas proposition 52 angående beskattning av naturaförmåner.

I utskottsbetänkandet, som är det mest omfattande skatteutskottet framlagt i höst, behandlas ett stort antal frågor.

I propositionen behandlas en del frågor som gäller gränsdragningen mellan vad som är skattepliktigt och icke skattepliktigt. En del av dessa frågor har tidigare reglerats genom anvisningar från riksskatteverket, och andra har varit föremål för utredning.

Ser vi det rent principiellt är det en märklig utveckling som skett under årens lopp. Grupper som tidigare konsumerat egenproducerade produkter är inte längre producenter av sådana livsmedel. Inom jordbruket har konsumtion av egenproducerade produkter i stor utsträckning upphört. Samtidigt har andra grupper i samhället fått betydande naturaförmåner.

Som exempel på skattefria personalvårdsförmåner nämns förfriskningar och lättare förtäring, sedvanliga rabatter vid inköp av varor och tjänster som ingår i arbetsgivarens ordinarie utbud samt viss arbetsgivarstött motionsverksamhet. Vidare skall förmånen för anställd i trafik- eller resebyråföretag o. d. att kostnadsfritt eller till ett subventionerat pris få utnyttja företagets

resetjänster även i fortsättningen anses som skattefri personalvård. Skattefriheten begränsas dock till reseförmåner som utgår till den anställdes make/maka eller sambo och barn under 18 år.

Vidare skall förmån av fri grupplivförsäkring även i fortsättningen vara skattefri med samma begränsningar som hittills.

Till de skattefria förmånerna skall vidare räknas sjukvårdsförmåner och företagshälsovård, dock att ersättning för patientavgift vid tandvård skall vara skattepliktig. Förmån av fria arbetskläder och fri uniform skall inte tas upp som intäkt, om förmånen avser kläder som är avpassade för arbetet och inte kan användas privat. Inte heller skall skatteplikt föreligga för vissa gåvor, nämligen julgåvor av mindre värde, sedvanliga jubileumsgåvor eller minnesgåvor vars värde inte överstiger 6 000 kr. och som ges vid vissa speciella tillfällen. Även andra förmåner vars värde per år och anställd inte överstiger 600 kr. är skattefria.

Jag delar den principiella uppfattningen att utgångspunkten för skattebefrielse bör vara att sådana personalvårdsförmåner som huvudsakligen syftar till att skapa trivsel, samhörighet, en god fysik och psykisk hälsa hos personalen på arbetsplatsen och som för närvarande inte beskattas, inte bör bli beskattade i fortsättningen heller. Däremot bör i princip sådana naturaförmåner som kan ses som direkt vederlag för utfört arbete beskattas på samma sätt som andra löneinkomster.

Generositeten är ganska stor. Som exempel kan nämnas att en minnesgåvas värde vid 50- eller 60-årsdag får uppgå till 6 000 kr., liksom vid anställningens upphörande. I de små företagen anser man nog att generositeten är stor.

Julgåva av mindre värde är skattefri, liksom sedvanlig jubileumsgåva som skall vara skattefri för den anställda när jubileum avser företagets 25-, 50- eller 75-åriga tillvaro.

Beträffande arbetsgivarstödd motionsverksamhet har utskottet varit angeläget om att bereda alla anställda möjlighet till skattefri motion eller friskvård. Enligt propositionen var denna möjlighet i stor utsträckning begränsad till större företag eller med ständigt förhyrd lokal. Den som är kritisk mot det som står i sammanfattningen av utskottsbetänkandet har inte läst propositionen eller betänkandet. Ingen kan väl förneka den väsentliga skillnaden mellan vad utskottet har föreslagit och vad som står i propositionen.

I centerns motion krävs att möjligheten att kunna åtnjuta denna förmån ur skattesympunkt bör vara lika för alla anställda. Och centerns motion har också i huvudsak biträttts. Låt mig för ledamöternas kännedom citera vad utskottet skriver:

”Mot bakgrund särskilt av motionens och friskvårdens betydelse för de yrkesverksammas hälsa och allmäntillstånd är det angeläget att skattefriheten i praktiken inte kommer att koncentreras till de anställda vid större företag och myndigheter. Även anställda på mindre arbetsplatser bör ges fullgoda möjligheter till arbetsgivarstödd motion. Utskottet förordar därför att skattefrihet skall kunna gälla för enklare slag av motion och friskvård även i andra fall där lokalutnyttjandet grundas på avtal mellan arbetsgivaren och anläggningens innehavare och där betalning sker direkt mellan dessa.

Den av utskottet valda lösningen innebär att sådana förhyrningar av motionstider som sker regelbundet och således med en viss återkommande stadga också medför skattefrihet. Den ger arbetsgivaren möjlighet att hyra lokaler eller del av lokaler även om det sker på kortare tid än ett år. Det blir då också möjligt för arbetsgivaren att t. ex. erlagga avgift för de anställdas inträde i sporthallar, gymnastiklokaler och liknande utan att någon skattepliktig förmån normalt uppkommer.

En viktig utgångspunkt är att skattefriheten enbart gäller enklare slag av motion och friskvård. Subvention av exklusiva sporter eller sporter som inte innebär motion i betydelsen fysisk träning bör således vara skattepliktig hos mottagaren. Sporter som kräver dyrbarare anläggningar, redskap och kringutrustning och som oftast utövas skilt från arbetet både i tid och rum, som t. ex. golf, segling, ridning och utförsäkning på skidor omfattas inte av skattefriheten.

Ett grundläggande villkor för skattefrihet bör vara att förmånen är tillgänglig för hela företagets personal och att den anställde inte kan få belopp motsvarande kostnaden direkt utbetald till sig. Entréavgifter och startavgifter till idrottsevenemang som betalas av arbetsgivaren skall inte omfattas av skattefriheten.

Den linje som utskottet väljer för att stimulera arbetsgivarstött motion och för att söka skapa förutsättningar för att alla anställda skall kunna beredas likvärdiga möjligheter har flera fördelar i jämförelse med ett system byggt på motionskuponger. Det blir betydligt enklare att upprätthålla en klar gräns mot privata levnadskostnader för fritidsaktiviteter. Man kan undvika att det uppstår handel med motionsförmånerna anställda och andra sinsemellan. Därigenom kan det också i en del fall bli lättare att förmå de anställda att faktiskt ta vara på möjligheterna till aktiv motion och friskvård."

Talet om att det skulle vara en nackdel för småföretagarna och deras anställda måste bygga på en total missuppfattning. Hela det arbete som har gjorts för att få fram detta utskottsbetänkande har syftat till att skapa likvärdiga förutsättningar för alla och att göra det väsentligt mycket lättare för de mindre företagen och deras anställda. Utskottet anför vidare:

"Vad utskottet nu anfört innebär dock inte hinder för att arbetsgivaren i samband med enklare motion i undantagsfall mot kvitto kan svara för avgift för de anställdas utnyttjande av motionsanläggning. Ett sådant utnyttjande är att anse som personalvårdsförmån."

Särskilt detta bör för småföretagare vara den naturligaste vägen att bereda personalen möjlighet till motion. Hur någon kan påstå att det är till nackdel för dem, förstår jag inte. Allra minst förstår jag kritiken när jag jämför vad som står i utskottsbetänkandet och propositionen. Vidare skriver utskottet:

"Utskottet föreslår inte någon beloppsgräns för hur stor arbetsgivarens subvention får vara. Ändå är det självklart att denna måste ligga inom rimliga gränser. Om en arbetsgivare subventionerar t. ex. några anställdas tennisspel med mycket stora belopp per år kan det inte anses som sådan enklare motion som föranleder skattefrihet.

Utskottets förslag torde i alla delar tillgodose syftet med motion Sk9 i vad avser motionsverksamhet."

Till skatteutskottets betänkande har centerns ledamöter fogat reservation

under mom. 8 och 17 beträffande avdrag för sjukvård på privat vårdinrättning. Enligt vår uppfattning finns det starka skäl för att företag som är beredda att erbjuda alla anställda – efter likvärdiga regler – fri läkarvård på privat sjukvårdsinrättning borde få avdrag för kostnaderna.

Herr talman! Jag skall inte vidare gå in på de andra frågor som berörs i utskottsbetänkandet och i reservationerna. Jag kan dock inte underlåta att understryka min förvåning över att inte intresset är starkare för att skapa ett enkelt och rättvist skattesystem. Här har än den ene, än den andre beskyllts för att göra vårt skattesystem krångligt. Jag skall inte lägga mig i det. Enligt min uppfattning är grundavdraget det enda avdrag som är likvärdigt för alla inkomsttagare. Det är enkelt och rättvist. Och då borde det också vara möjligt att höja detta i stället för den flora av avdrag för vissa speciella grupper som vi skapat under de senaste åren. Min strävan har varit och är att skapa ett enkelt och rättvist skattesystem som i största möjliga utsträckning behandlar alla medborgare så lika som möjligt. Det innebär inte att jag går emot något av de förslag som jag enligt utskottsbetänkandet står bakom. Men jag vill ha sagt detta, inte minst med tanke på det omfattande utredningsarbete som nu pågår på skatteområdet.

Försök att få ett enkelt skattesystem, likartat för alla, givetvis med en progressiv skatteskala men med ett så pass stort grundavdrag att vi inte skall behöva komplettera detta med allsköns extra avdrag, avdrag som i de allra flesta fall är värda minst för dem som har de lägsta inkomsterna!

Herr talman! Jag yrkar bifall till reservation 10 och i övrigt till utskottets förslag.

Anf. 97 MARGIT GENNSER (m) replik:

Herr talman! Jag håller med om det herr Josefson sade om att man skall ha ett skattesystem som är rättvist och så enkelt som möjligt. Men det lär vi knappast kunna få med den nuvarande typen av högskattepolitik. Lägre skattetryck gör det lättare att genomföra ett rättvist skattesystem.

Men det var inte därför jag bad om ordet, utan det var för att säga något om motionskupongerna. Jag tror att målet för oss har varit detsamma. Sedan ser vi litet annorlunda på medlen. De beror kanske på att vi lever i litet olika verkligheter.

Jag tror att motionskupongerna är nödvändiga i en storstad, särskilt för de mindre och de medelstora företagen. Det är trängsel på idrottsanläggningarna, och då är det bra om de anställda själva letar upp en squashbana eller tennisbana.

De anställda kan komma till arbetsgivaren med kvitton, har det sagts. Men varför tynga bokföring och redovisning med sådant? Det är för att man skall slippa detta som motionskupongerna är ett alldeles utmärkt system.

Anf. 98 KJELL JOHANSSON (fp) replik:

Herr talman! Stig Josefson insinuerar att jag inte skulle ha läst propositionen, eftersom jag kritiserar utskottets sammanfattning, där det står: "I fråga om arbetsgivarstödd motionsverksamhet förordar utskottet i huvudsak bifall till en c- och en s-motion, vilket innebär generösare regler än vad regeringen föreslagit – –."

Jo, jag har förvisso läst propositionen. Den omöjliggör ju allt stöd till motionsverksamhet i mindre företag. Propositionen är så utformad att det blir fullständigt omöjligt att ge sådant stöd med avdragsrätt.

Utskottet talar om generositet. Det är självklart att varje förslag som går utöver propositionen måste ses som generöst, eftersom förslaget i propositionen egentligen innebär ett totalt förbud.

Motionskupongerna å andra sidan innebär att den anställde själv kan välja vilken motion han vill ha, när han vill utöva den och var han vill utöva den, vilket är fullständigt omöjligt med den konstruktion som utskottsmajoriteten förordar.

Utskottet har visserligen gjort den lättnaden att ett litet företag med säg fem till tio anställda inte behöver hyra en anläggning på årsbasis. Det är naturligtvis bra, för vilket företag av den storleken kan hyra en anläggning på årsbasis? Men skall man hyra in sig i en anläggning, måste man göra det med en viss periodicitet, t. ex. under en säsong.

Det kan man inte göra i flera olika anläggningar. Det innebär att de tio anställda får bestämma sig för vilken motionsidrott de vill utöva, och den får man utöva antingen man är ung eller gammal, vid de tillfällen som erbjuds. Med motionskuponger hade det varit något helt annat.

Jag kan inte annat än beklaga att centern i sitt kontrollnit vill förbjuda motionskupongerna.

Anf. 99 STIG JOSEFSON (c) replik:

Herr talman! Kjell Johansson tog tillbaka allt vad han sade första gången om sammanfattningen. Han erkände nu att det är en väsentlig skillnad mellan vad som sägs i utskottsbetänkandet och det som stod i propositionen. Det är skönt att Kjell Johansson tagit tillbaka den beskyllning som han framförde i sitt första anförande.

Sedan måste jag ändå på nytt uppmana Kjell Johansson att läsa litet mera noggrant. I utskottsbetänkandet är det inte tal om att hyra lokal vare sig årsvis eller halvårsvis. Utskottet skriver t. o. m. så här:

”Vad utskottet nu anfört innebär dock inte hinder för att arbetsgivaren i samband med enklare motion i undantagsfall mot kvitto kan svara för avgift för de anställdas utnyttjande av motionsanläggning. Ett sådant utnyttjande är att anse som personalvårdsförmån.”

Jag underströk att det är ett sätt som är mycket lämpligt för företagare som inte har så många anställda.

Det är väl ändå inte kupongerna som är huvudsaken, utan det är att erbjuda de anställda möjlighet till motion och friskvård. Om man vill vara ärlig, måste man väl inse att utskottet har gått mycket mycket långt och gett alla samma möjligheter. Jag beklagar att det finns de som har så svårt att erkänna att utskottet har kommit mycket långt på vägen mot att skapa likvärdiga förhållanden för stora och små företag.

Till Margit Gennser har jag inte så väldigt mycket att säga. Hon talar om att marginalskatten är så hög. Varför då inte vara med på att höja grundavdraget och därigenom skapa likvärdighet för alla inkomsttagare?

Anf. 100 MARGIT GENNSER (m) replik:

Herr talman! Jag sade att skattetrycket är högt. Det är skillnad mellan marginalskatter och skattetryck.

Anf. 101 KJELL JOHANSSON (fp) replik:

Herr talman! Jag skall ta ett exempel. Om nu regeringen har föreslagit att företagen skall låta sina anställda åka skridsko skattefritt utan skridskor, så är det klart att det är ett framsteg om man säger, som utskottsmajoriteten nu gör, att de får åka med en skridsko. Visst är det ett framsteg, men jag tycker i alla fall att det är ganska blygsamt. Att kalla det för generöst vill jag verkligen akta mig för.

Saken är den att det inte finns någon som helst likställighet, som Stig Josefson vill påstå, mellan stora och små företag. Ett stort företag, som förfogar över en egen motionshall, kan där släppa in den anställde, hans fru och hans barn och låta dem motionera hur mycket de vill, med vad de vill och när de vill. För detta får det stora företaget göra avdrag.

Det lilla företaget har ingen annan möjlighet än att hyra in sig i en lokal. Det kostar ganska mycket pengar, och det kan bara bli fråga om en sportgren. Företaget har helt enkelt inte råd att fråga de anställda: Hur är ditt hälsotillstånd? Hur vill du motionera?

Med motionskuponger hade man kunnat tillfredsställa individuella behov och önskemål. Då hade den anställde själv kunnat få avgöra.

Det är detta vi står för i folkpartiet, att låta människor själva få avgöra hur de vill motionera. Folk förstår själva bäst vilken motion de behöver med hänsyn till sitt hälsotillstånd.

Anf. 102 STIG JOSEFSON (c) replik:

Herr talman! Kjell Johansson gör egna tolkningar av vad han tror står i utskottsbetänkandet. Jag tror inte att han kan finna ett enda ord i betänkandet om de begränsningar som han talade om nu senast.

Det är klart som dagen att om man vill fantisera helt fritt, kan man alltid hitta på en mängd hinder för att förverkliga vad som har varit syftet, nämligen att åstadkomma möjligheter till likvärdig motion och friskvård för alla.

När Kjell Johansson talar om att familjerna kan utnyttja företagets anläggningar och göra det skattefritt, är han inne på ett område som vi kanske inte skall diskutera i dag. Jag vet inte om Kjell Johansson anser att det på det sättet är lättare att skapa likhet i beskattningen medborgarna emellan.

Anf. 103 MARGÓ INGVARDSSON (vpk):

Herr talman! Som skäl för en skärpt beskattning av naturaför-
månar anger finansministern i propositionen att intresset för naturaför-
månar har ökat under senare år. Anledningen till det ökade intresset är enligt finansminis-
tern att både arbetsgivare och arbetstagare ansett det mer ekonomiskt
fördelaktigt att använda sig av naturaför-
månar än av kontant lön.

Finansministern varnar också för att konsekvenserna för den enskilde blir
allvarliga med detta system. När det är dags för pension, står den anställde
där med lägre pensionspoäng än vad fallet skulle vara om naturaför-
månar varit beskattad eller utgått som lön.

Finansministerns argument är säkerligen riktiga när det gäller vissa naturaförmåner, och jag skulle inte vara främmande för att helt slopa det här systemet. Det vore ju både enklast och mest logiskt. Men så lyder inte förslaget i dag, utan vissa naturaförmåner skall finnas kvar obeskattade. Så länge vi har det systemet kommer det att uppstå en massa knepiga gränsdragningsproblem, och det här med arbetsgivarstöd motion är bara ett exempel.

Att angripa de aktuella motionskupongerna med samma argument som övriga naturaförmåner, som finansministern gör, är verkligen långsökt. Visserligen är det väldigt trendigt just nu med motion, men tror någon i skatteutskottet eller någon annan på allvar att någon anställd skulle avstå från högre lön för att i stället få motionskuponger? Det rör sig inte heller om så stora belopp att motionskupongerna skulle få någon direkt inverkan på pensionspoängen.

I dag är det ett tusental företag som delar ut motionskuponger till sina anställda. Ca 700 motionsanläggningar har avtal med Rikskuponger, däribland väldigt många kommunala anläggningar. Och motionskupongerna är gångbara enbart på de anläggningar som man har avtal med. Det går inte att missbruka kupongerna på så sätt att de kan användas som betalning i affärer eller på bensinmackor och restauranger eller någon annanstans. Motion är faktiskt inte heller så populär att det finns någon större marknad för svarta affärer. Möjligen kan den som har fått motionskuponger dela med sig i familjen, men det kan väl inte anses som så förfärligt upprörande. Det förekommer andra finansiella transaktioner i familjerna som jag blir mera upprörd av än att man delar på motionskuponger. Större företag, som har egna motionsanläggningar eller hyr anläggningar, varken kontrollerar eller bryr sig om, om den anställde tar med någon i familjen eller någon utomstående bekant och motionerar tillsammans. Hur skall man egentligen kontrollera att inte den här typen av "missbruk" förekommer? Och är det egentligen intressant att kontrollera det? Jag tycker att det är betydligt viktigare att folk rör på sig.

Utskottsmajoriteten, bestående av socialdemokrater och centerpartister, har enats om vissa ändringar i reglerna för arbetsgivarstöd motionsverksamhet i förhållande till propositionens förslag. Utskottet godkänner inga motionskuponger alls, men enligt propositionen skulle det vara godkänt med kuponger upp till ett värde av 600 kr. per år. I stället anser utskottet att mindre företag, som inte har egna anläggningar och inte heller möjlighet att hyra för ett helt år, skall få teckna avtal med motionsanläggningar om hyra av vissa tider. Betalningen skall ske direkt mellan företagaren och anläggningsägaren.

Förslaget skulle enligt utskottet även ge anställda på mindre företag fullgoda möjligheter till motion, och man anser att orättvisan i propositionens förslag mellan stora och små företag därmed är undanröjd.

Jag undrar om socialdemokraterna och centern verkligen har tänkt igenom hur deras förslag kommer att fungera i praktiken. Har ni hört efter hur många företag som nu delar ut motionskuponger? Och har ni hört efter på motionsanläggningar hur de ställer sig till den här typen av avtal och vad villkoren i så fall skulle vara för små företag? Jag kan ta som ett exempel ett

litet företag med upp till tio anställda. Tror ni att det är möjligt för det företaget att teckna avtal med olika anläggningar för en eller ett par anställda?

Möjligtvis kan man teckna avtal med *en* anläggning, men då blir resultatet att alla anställda får utöva samma form av motion vare sig de vill eller inte. Det kan knappast bli möjligt för små företag att låta de anställda själva välja vilken dag och tid som passar bäst för motionen. Tror ni att företag kommer att teckna avtal för en dag i veckan under en viss period och betala för det, när man inte vet om de anställda ens har möjlighet att gå dit den dagen och utnyttja motionen? Fördelen med motionskuponger är ju att den som tänker motionera inte i förväg behöver bestämma vilken dag och tid hon eller han vill motionera, och det är ibland faktiskt en förutsättning för att det över huvud taget skall bli någonting av med motionen att man kan gå just när man har tid med det. Det är också viktigt att man kan växla mellan olika aktiviteter.

Utskottets gardering, att arbetsgivaren i undantagsfall kan betala motionen mot kvitto, ter sig märklig, tycker jag. Att föra in bestämmelser om undantagsfall gör verkligen systemet krångligt. Vad är det egentligen som är undantagsfall? Utskottet ger inga fingervisningar om det i sin skrivning. Skall allt betecknas som undantagsfall? Och att öppna möjligheter för kontant ersättning mot kvitto är ju en direkt inblandning av pengar, och det måste väl innebära ännu svårare kontrollproblem än ett system med kuponger.

Vad säger riksskatteverket egentligen om det här förslaget att man skall kunna betala kontant mot ett kvitto? Efter vad jag kan se i utskottets betänkande har man inte ens frågat riksskatteverket. Propositionen var ute på remiss, så riksskatteverket hade möjlighet att uttala vad man tyckte om det förslaget, men det här är något helt nytt. Och om riksskatteverket inte vill ha kuponger, undrar jag varför man vill ha kontantbetalning mot kvitto. Jag kan inte förstå varför det ena systemet skulle vara lättare att kontrollera än det andra.

Jag kan inte tolka utskottets skrivning med förslaget om avtal på annat sätt än att ni i praktiken omöjliggör för anställda i små företag att få enklare motion som skattefri personalvårdsförmån. Men om avsikten med ert förslag är att undantagsfalls klausulen skall bli allmänt gällande för dem som i dag får motionskuponger, undrar jag om ni inte har hamnat ur askan i elden. Det är helt klart att alla system kan missbrukas av dem som är ute efter det, men möjligheten att missbruka motionskuponger framstår som ytterst liten jämfört med de möjligheter som kontantersättning mot kvitto öppnar. Bakom de här kvittona kan ju fiffiga företagare och anställda emellan nästan vad som helst dölja sig.

Herr talman! Jag yrkar bifall till reservation 7.

Anf. 104 JAN BERGQVIST (s):

Herr talman! I de flesta länder verkar man ha problem med att få en rättvis och bra beskattning av naturaförmåner. Jag har läst en bekymrad OECD-rapport som skildrar hur systemet med skattefria förmåner sprider sig som en löpeld över världen. Rapporten säger rent ut att en växande användning av naturaförmåner minskar rättvisan i skattesystemet. Skattebasen urholkas,

samhällets inkomster krymper, och de människor som inte får del av förmånerna belastas med en högre skatt än de annars skulle ha haft.

I praktiken utnyttjas den här typen av förmåner mer av höginkomsttagarna än av låginkomsttagarna. I t. ex. Storbritannien kan en person som tjänar över en halv miljon kronor i genomsnitt tillgodogöra sig lindrigt beskattade förmåner på drygt 30 000 kr. per år. Men för de lågavlönade blir det inte mycket. För dem handlar det mer om att de får betala andras förmåner över skattsedeln än att de får några förmåner själva.

Både i högskatteländer och i lågskatteländer blir det allt vanligare att löner maskeras till naturaförmåner. Av de industriländer där allehanda förmåner leder till en kraftig urholkning av skatteintäkterna nämns i OECD-rapporten särskilt Irland, Frankrike, Nya Zeeland och Australien.

När Margit Gennser och moderaterna påstår att deras skattepolitik skulle lösa problemen, så har de dåligt stöd i internationella erfarenheter. Tvärtom är det högst rimligt att arbetsgivarna skall få betala sociala avgifter på naturaförmåner. Det är också värt att notera att man i flera länder förbereder lagstiftning med samma inriktning som den vi nu skall ta ställning till i den svenska riksdagen.

Med det förslag som skatteutskottet presenterar för kammaren kan jag inte lova att förmånsbeskattningen i fortsättningen blir problemfri. Så enkelt är det tyvärr inte. Men jag vågar påstå att våra regler kommer att stå sig väl vid en internationell jämförelse.

Genom de nya reglerna söker vi skapa en balans mellan olika intressen.

För det första vill vi uppmuntra en god personalvård. Vi vill ha en utbyggnad av den arbetsgivarstödda hälsovården och friskvården. Alla anställda skall kunna få ta del av trivselförmåner som kan göra arbetet lättare och som kan bidra till en god stämning och en trivsamt miljö på arbetsplatsen.

För det andra skall reglerna vara rättvisa – så rättvisa det nu går i naturaförmånernas komplicerade värld.

För det tredje vill vi ha enkla och klara regler. Att värdera förmånerna är ofta besvärligt, och därför behövs tumregler som är både praktiska och rimliga. Vidare måste reglerna utformas så att vi minskar risken för missbruk.

Med vårt förslag delar vi in naturaförmånerna i två slag – personalvårdsförmåner och övriga naturaförmåner.

Utmärkande för personalvårdsförmånerna är bl. a. att de inte är avsedda att vara en direkt ersättning för utfört arbete, utan de är i stället en del av arbetsgivarens personalvård. Hit hör t. ex. fritt kaffe och andra trivselförmåner på arbetsplatsen, möjlighet till motion och annan friskvård. Men hit räknas också av gammal tradition sådana saker som personalrabatter i arbetsgivarens varusortiment och rätt till fria eller rabatterade resor för anställda i reseföretag.

Personalvårdsförmånerna är skattefria för den anställde, och dessutom får arbetsgivaren göra avdrag för sina kostnader.

Andra naturaförmåner än personalvårdsförmåner är i princip skattepliktiga. Här finns dock några viktiga undantag. Förmån av fri sjukvård, tandvård och företagshälsovård är skattefria för förmånstagaren bortsett från själva patientavgiften vid tandvård. Vidare undantas fri uniform och fria arbetsklä-

der, vilket är en gammal tvistefråga som nu får sin lösning.

För att underlätta för arbetsgivaren att dra gränsen mellan skattefri personalvård och skattepliktig naturaförmån föreslås att sådana förmåner som i och för sig inte är personalvårdsförmåner ändå skall anses vara det om deras sammanlagda värde inte överstiger 600 kr. per år och anställd. Denna 600-kronorsregel gäller dock inte förmåner, där man har särskilda schabloner för att bestämma deras värde – t. ex. lunchförmåner eller bilförmåner.

Slutligen föreslås att samtliga skattepliktiga naturaförmåner beläggs med arbetsgivaravgifter och att man dessutom drar preliminär A-skatt på dem.

Till utskottsbetänkandet har det fogats många reservationer. Vi har också nu fått lyssna på en lång rad invändningar mot utskottets förslag.

Men faktum är att så gott som alla delar av utskottets förslag bygger på en solid majoritet. Det är bara när det gäller motion och arbetsgivarnas avdrag för privat sjukvård som majoriteten utgörs av mindre än tre partier.

Vi föreslår att frågan om privat sjukvård och privata sjukförsäkringar blir löst efter de linjer som man använde när man lagstiftade om försäkringar för företagsledare. Det innebär att den anställde slipper betala skatt för sina förmåner men att arbetsgivaren inte får göra avdrag för sina kostnader.

Det här förslaget har tillstyrkts av LO, TCO, Landstingsförbundet, Kommunförbundet och ytterligare några remissinstanser, även om åtskilliga andra remissinstanser var kritiska.

Jag vill citera vad TCO anförde i sitt remissvar:

”Om denna typ av privata sjukvårdsförsäkringar skulle få stor omfattning leder det till två problem. För det första kan en förhållandevis stor del av löneutrymmet komma att tas i anspråk. För det andra kan det leda till att skattebasen eroderas ytterligare.”

Kvar står att det inte finns några hinder för privata alternativ, men arbetsgivaren får inte dra av kostnaderna.

Så kommer vi till frågan om arbetsgivarstödd motion. Jag vill redan nu säga att det var med yttersta förvåning som jag lyssnade på ett par tidigare inlägg som beskrev saker i utskottsbetänkandet som jag aldrig någonsin har sett skrivet där. Man kunde inte heller belägga att de påståenden som gjordes fanns med i utskottsbetänkandet. Det förhåller sig emellertid på följande sätt.

Utskottet föreslår en kraftig utvidgning av propositionens förslag. En central utgångspunkt för oss är att alla anställda vare sig man arbetar på en stor eller liten arbetsplats skall kunna få goda möjligheter till arbetsgivarstödd motion. En annan utgångspunkt är att förmånen skall ställas till förfogande för hela personalen. En tredje utgångspunkt är att skattefriheten enbart gäller för enklare slag av motion och annan friskvård.

På den senare punkten skiljer vi oss från moderaterna och folkpartiet som anser att skattebetalarna skall subventionera alla tänkbara former av motion och friskvård. Men utskottsmajoriteten kan inte förstå varför vanliga skattebetalare skall subventionera exklusiva sporter eller sporter som inte innebär motion i betydelsen fysisk träning.

Skulle man på moderat- och folkpartimanér ge skattefrihet åt sådana sporter som kräver dyrbar kringutrustning och som oftast utövas åtskilt från arbetet både i tid och rum som t. ex. golf, ridning och utförsåkning på skidor?

Då är det mer fråga om att skattebetalaren i gemen ger bidrag till vissa personers privata levnadsomkostnader. Inte heller är det rimligt att skattebetalarna skall behöva ställa upp och betala när konsultföretag och andra höglöneföretag ställer segeljakter och motorjakter till de anställdas förfogande.

Margit Gennser talade förut om förmyndaraktig reglering. Jag vill säga att det helt enkelt handlar om att slå vakt om den vanlige skattebetalarens intressen. Det kanske beror på vilken synvinkel man har och vilka intressen man företräder i Sveriges riksdag, men jag kan inte se annat än att det ur de vanliga skattebetalarnas synpunkt är rimligt att undanta den här typen av exklusiva sporter från subventionering.

I sammanfattningen i utskottsbetänkandet står att utskottet förordar "i huvudsak bifall till en c- och en s-motion, vilket innebär generösare regler än vad regeringen föreslagit --". Detta är en korrekt beskrivning av vad utskottet föreslår.

Jag betraktar Kjell Johansson från folkpartiet som en ytterst kompetent och kunnig skattepolitiker. Men jag blev ytterligt förvånad när jag hörde honom beskriva vad han trodde att det stod i utskottsbetänkandet. Mycket fakta har jag hört från Kjell Johansson från denna talarstol, men sällan så litet som den här gången. När det sedan blir fråga om att informera om innebörden i riksdagens beslut, i den mån utskottsmajoriteten får riksdagens gehör, hoppas jag att det inte är Kjell Johansson som skall upplysa småföretagen i Sörmland utan att det sker i betydligt mera informativa former.

I själva verket bör det med utskottets förslag nu kunna bli ett genombrott för motion i de små och medelstora företagen. När Kjell Johansson sade att vårt förslag starkt skulle försvåra motionsverksamhet i mindre företag handlar det om en grotesk missuppfattning. Det finns inget som helst stöd i vare sig lagtexten eller utskottsskrivningen för ett sådant påstående. Det är att helt vända upp och ner på saken.

Talet om att de äldre anställda inte skulle kunna hänga med i de yngres tempo och då skulle gå miste om möjlighet till motion är helt oförklarligt. Självfallet kan man ha olika motionsgrupper beroende på hur intensivt man vill motionera. Det är fullt möjligt med det här systemet att motionera också på egen hand.

Jag vill slå fast att det inte är nödvändigt att arbetsgivaren disponerar lokalerna. Det går också bra med abonnemang för de anställdas räkning. Arbetsgivaren kan också erlägga avgift för de anställdas inträde i sporthallar, gymnastiklokaler och liknande. Vill de anställda vara med på en korpturnering, kan arbetsgivaren stå för träningskostnader. Det finns goda möjligheter till detta.

Margó Ingvardssons beskrivning av vad förslaget innebär var en karikatyr som hade föga med verkligheten att göra. Det verkade på Margó Ingvardsson som om det var fråga om att teckna mycket komplicerade juridiska avtal för att de anställda skulle kunna utnyttja ett antal motionsanläggningar. Det räcker ofta med att arbetsgivaren klarar av det hela per telefon. Sedan betalar man kostnaderna. Märkvärdigare än så är det inte.

Vi har föreslagit ett praktiskt och bra system, som ger fullgoda möjligheter

till vanliga former av motion och friskvård. När vi nu hittat en praktiskt fungerande lösning, varför skulle vi då införa svåröverskådliga kupongsystem? Kupongerna behövs inte, det fungerar ändå. Dessutom är kupongerna svåra att kontrollera. Om arbetsgivaren och de anställda är överens står möjligheterna till deras förfogande. Det är bara att börja motionera. Svårare än så är det inte.

Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Anf. 105 MARGIT GENNSER (m) replik:

Herr talman! Eftersom motion är den mest aktuella frågan skall jag börja i den änden.

Jan Bergqvist ville låta påskina att jag skulle vilja ha det fritt fram för lustbåtar och annan exklusiv sport. Möjligtvis lät han också påskina att mitt ursprung var mycket finare än det är. Låt oss då se på vad jag sade. Jag sade så här: I propositionen finns också regeln att endast vissa idrotter skall räknas in bland personalvårdsförmåner men inte andra. Vidare sade jag att man i skattelagstiftningen således endast bör begränsa den totala skattefria utgiften för kuponger. Det är mycket enkelt att sätta tak på utgifterna. Man kan när det gäller lustyachter sätta taket vid 1 000 kr. eller 2 000 kr. eller vad man nu vill. Jag måste säga att jag inte kan se någon skillnad mellan att jag åker slalom för x kr. och att jag spelar fotboll eller ishockey för x kr. Jag tycker att folk skall ha rätt att själva välja sin sport. Jag hoppas att jag nu har undanröjt missförstånden.

När jag talade om förmyndaraktighet vände jag mig mot att man vill reglera. Jag kan inte låta bli att idka litet högläsning jag också. Jag har med mig artikeln i Svenska Dagbladet. Där säger en avdelningschef vid riksskatteverket – vi kan kalla honom M. H. – att riksskatteverket "förväntar sig därför uppvaktningar från olika idrottsförbund som önskar få sina särskilda sportgrenar accepterade såsom skattefria naturaförmåner, om nu arbetsgivarna tillhandahåller sådana aktiviteter". Vidare säger han att gränsen är oklar.

"– – – Det är tyvärr så att konsekvensen av en sådan här lagstiftning är att det är vi inom skatteförvaltningen som tvingas ange vilka som är de lämpliga idrotterna." Han säger också att det i propositionen finns vissa riktmärken angivna. Det kommer att finnas många gränfall. Därför tog jag upp det här med praktiskt och bra. Riksskatteverket tycker tydligen inte att det är praktiskt och bra.

Anf. 106 KJELL JOHANSSON (fp) replik:

Herr talman! Jag blev nästan rörd av allt det beröm som jag fick av Jan Bergqvist. Samtidigt måste jag erkänna att jag blev ganska oroad. Det verkar som om jag helt plötsligt blivit sinnesförvirrad här i dag och börjat tolka regeringens förslag så illa. Nu kom för en gångs skull vpk till min hjälp i form av Margó Ingvardsson. Hon sade exakt samma sak som jag. Jag är glad att hon har förstått problemen för småföretagen. Vi får göra så gott vi kan för att få Jan Bergqvist och socialdemokraterna att begripa det också.

Jan Bergqvist flydde direkt till jakter i Storbritannien, Irland, Nya Zeeland och Australien. Jag förstår det, det är mycket lättare än att försvara

regeringens och utskottsmajoritetens förslag. Alla anställda skall kunna ta del av trivselförmåner. Men hur stämmer det med kaffekupongerna? Hundratusentals människor som arbetar utanför företaget kan alltså inte få så mycket som en kopp kaffe avdragsgill på företaget. Vad är det för trivselförmåner?

Vi vill slå vakt om friskvården, sade Jan Bergqvist. Hur stämmer det med förbudet mot motionskuponger och de regler som gör att man inte kan motionera? Det blir ju praktiskt omöjligt. Jan Bergqvist borde göra ett studiebesök på ett litet företag och försöka lägga upp en plan för hur de skall kunna hyra in sig på flera olika motionsanläggningar med en periodicitet och krav på att det skall vara kontrakt mellan arbetsgivaren och motionsanläggningen och likvid från arbetsgivaren till motionsanläggningen. Det är ju så ni skriver att det skall vara, men hur skall det gå till?

Jag vill fråga: Är det för mycket att ett företag skall få göra avdrag för

1. en minnesgåva till en anställd som varit anställd i 25 år,
2. en 50-årspresent till honom,
3. en minnesgåva när han slutar sin anställning?

Detta har ni ju förbjudit med den lagstiftning som kommer.

Beträffande privata försäkringar: Skattebasen eroderas, säger Jan Bergqvist, men det blir väl ändå så att allmänsvården avlastas! Den som har fått hjälp på ett privatsjukhus ränner väl inte iväg till ett allmänsjukhus och söker för samma åkomma? Nej, han går direkt till sitt arbete, så att produktionen ökar och sjukskrivningstiderna minskar. Det är en ren samhällsvinst. Ert fullkomligt obegripliga motstånd mot privata alternativ får här ett makabert uttryck.

Slutligen: Vad är det för fel att med motionskuponger betala liftavgift i alla de backar som finns i Mellansverige, ända långt ner i södra Sverige? Vad är det som säger att den motionen är sämre än annan?

Anf. 107 MARGÓ INGVARDSSON (vpk) replik:

Herr talman! Jag ställde till utskottets talesman en rad frågor, som Jan Bergqvist tyvärr inte hann svara på. Jag har förståelse för att man som ordförande inte hinner svara på alla frågor, men en sak tror jag det är viktigt att vi reder ut här i dag. Det gäller utskottets skrivning om att arbetsgivaren i undantagsfall i efterhand mot kvitto kan svara för avgift för de anställdas utnyttjande av motionsanläggning. Vad betyder "i undantagsfall"? Är det ett undantagsfall om det är ett företag av viss storlek eller om det gäller en viss typ av motion, eller är det företaget självt som beslutar om när det skall vara ett undantagsfall? Jag tror att det är viktigt att få utrett i dag vilka undantagsfallen är.

Är det meningen att detta med undantagsfall skall bli något allmänt, då kan jag inte förstå varför utskottet förordar ett system där kontant betalning mot kvitto används. Hur kan det systemet vara lättare att kontrollera från skattemyndigheternas sida än ett system med motionskuponger? Jag kan inte begripa det, och jag har inte heller fått någon förklaring från Jan Bergqvist varför det systemet skulle vara att föredra skattekontrollmässigt. Jag har inte heller fått något besked om vad riksskatteverket anser. Jag kan inte förstå att

riksskatteverket – om verket inte vill ha ett kupongsystem – hellre vill ha ett kvittosystem. Varför skulle det vara lättare att kontrollera?

Jag vidhåller också min uppfattning att utskottets förslag om avtal mellan arbetsgivare och motionsanläggningar i praktiken innebär att det inte kommer att bli någonting av med motionen för anställda på mindre företag. När man nu föreslår detta, måste man väl ha haft några tankar om hur det skall fungera i praktiken, och man måste väl ha någon kunskap om hur det ser ut på de populära motionsanläggningarna i dag. Ett företag kan inte bara hyra tider utifall några anställda eventuellt skall gå dit, utan man måste boka in sig och ange både plats, dag och tid. Kommer företagen att göra det när de inte vet om de anställda kommer att utnyttja den förmånen? De anställda kanske inte har tid den dag det gäller. Då är ju ett system med kuponger lättare, eftersom företaget då betalar just för vad de anställda utnyttjar. Jag anser att det systemet är lättare att kontrollera.

Anf. 108 JAN BERGQVIST (s) replik:

Herr talman! Margit Gennser är alltså beredd att medge att skattebetalare i övrigt skall subventionera lustjakter för 2 000 kr. per år och anställd i höginkomstföretag.

Kjell Johansson talade om kompetens. Jag måste säga: Den beskrivning som Kjell Johansson har gjort av utskottsmajoritetens förslag stämmer inte med vad som står i utskottsbetänkandet. Kjell Johansson har inte heller på någon punkt kunnat peka på att det han säger är riktigt. Det är helt enkelt en rad påståenden utan förankring i verkligheten. Jag blir mycket förvånad när Kjell Johansson, som normalt sett håller sig på det sakliga planet, gör dessa uppseendeväckande och groteska påståenden om de förslag som vi har lagt fram.

Lågskatteländer har faktiskt större problem med förmåner än vad Sverige har. Det visar att det hela inte är så enkelt så att man bara kan tala om det totala skattetrycket. Det finns betydligt fler faktorer i sammanhanget.

Det system som vi föreslår är flexibelt, enkelt och praktiskt. Det är inte alls nödvändigt att hyra in sig i någon lokal, utan det kan handla om abonnemang. Det är inte alls nödvändigt att betala i förväg, utan motionsanläggningen kan skicka räkning i efterhand, beroende på hur många av de anställda som har utnyttjat förmånen osv.

När Margó Ingvardsson talar om avtal verkar det mycket konstigt. Men det kan röra sig om ett avtal som klaras av per telefon mellan arbetsgivaren och motionsanläggningen.

Svaret på Margó Ingvardssons fråga om vi tror att småföretag med tio anställda kommer att klara av att få avtal med fler än en anläggning är: Ja, självklart, det är inte alls märkvärdigt.

Kvitto tror jag inte normalt kommer att behövas. Systemet i övrigt är nämligen så flexibelt att man inte behöver använda kvitto. Men vi har ändå velat öppna möjlighet till detta i undantagsfall, just för att markera flexibiliteten i systemet. Men jag tror själv inte att denna möjlighet kommer att utnyttjas särskilt ofta, eftersom det inte behövs. Det går att på andra sätt klara av betalningen.

Sammanfattningsvis ger detta förslag möjlighet till ett genombrott för

motion i små företag. Förutsättningen är dock att det inte sker felinformation där det påstås att möjligheter som finns inte skulle finnas.

Prot. 1987/88:46
16 december 1987

Beskattningsav naturaförmåner, m. m.

Anf. 109 MARGIT GENNSER (m) replik:

Herr talman! Skattebetalarna subventionerar lyxidrotter, menar Jan Bergqvist. Här möter vi två tankefel. Det ena är att det är staten som äger alla pengar och sedan fördelar pengarna till medborgarna. Så är det inte alls. Vi har fortfarande äganderätt här i samhället, och det är löntagarna, företagarna osv. som äger sina inkomster och sedan betalar skatt för att bestrida gemensamma kostnader. Läs Knut Wicksell – han har förklarat detta bättre.

Sedan skall vi gå ned på ett mer vardagligt plan. Jan Bergqvist anser att det föreligger en orättvisa om jag spelar golf för 2 000 kr. i stället för ishockey för 2 000 kr. Jag anser att det är en total rättvisa: jag idrottar för 2 000 kr., och sedan får jag välja vilken idrott jag vill utöva.

Sedan gäller det lågskatteländer. Allting är ju relativt här i världen. Jag var i Washington på konferensen Tax Policy for the 21st Century. Där konstaterade man att bl. a. just de länder som Jan Bergqvist räknade upp var högskatteländer. Men Schweiz, som har en av de få fungerande marknadsekonomierna och som har förhållandevis låg skatt, har faktiskt inte de här problemen med naturaförmånsbeskattnings. Men det är klart att om man ser saker och ting ur svensk synpunkt, så verkar alla andra länder vara lågskatteländer, men det är de faktiskt inte.

Anf. 110 KJELL JOHANSSON (fp) replik:

Herr talman! Efter Jan Bergqvists inlägg är det jag som vill ställa frågan vem det egentligen är som har läst det här utskottsbetänkandet. Det är alltid tråkigt att läsa innantill, men jag måste göra det:

”Enligt propositionen skall subventionerad friskvård och motionsmöjligheter av enklare slag vara skattefria. En förutsättning är att verksamheten utövas inom anläggning som disponeras i sin helhet på minst ett år av arbetsgivaren eller en till arbetsgivaren bunden personalstiftelse.”

Det gillar inte utskottsmajoriteten, som säger:

”Utskottet delar den grundläggande synen på motionsförmåner som kommer till uttryck i propositionen men vill för sin del förordna en något annorlunda lösning.” Hur ser då den ut? ”Utskottet förordar därför att skattefrihet skall kunna gälla för enklare slag av motion och friskvård även i andra fall där lokalutnyttjandet grundas på avtal mellan arbetsgivaren och anläggningens innehavare och där betalningen sker direkt mellan dessa.”

Nu säger Jan Bergqvist att man skall kunna skicka räkning i efterhand beroende på hur många som har utnyttjat anläggningen. Det tillåter väl inte den här skrivningen:

”Den av utskottet valda lösningen innebär att sådana förhyrningar av motionstider som sker regelbundet och således med en viss återkommande stadga också medför skattefrihet.”

Det är vad som står i utskottsbetänkandet.

Så till Margó Ingvardssons fråga, som inte tycks kunna få något svar men som är berättigad. Jag har faktiskt läst det här utskottsbetänkandet ganska bra. Där används uttrycket ”i undantagsfall mot kvitto”. Men överst på s. 44,

där man behandlar förmån av fria arbetskläder, står det:

”Utskottet, som inte har något att erinra mot regeringens förslag att undanta fria arbetskläder och fri uniform från beskattning, finner att den utsträckning av skattefriheten som motionärerna förespråkar strider mot principen att kontantersättningar utan undantag skall tas upp till beskattning.”

Hur skall ni egentligen ha det? Vilken princip är det som gäller? Är det den totala principlösheten som är principen här?

Anf. 111 MARGÓ INGVARDSSON (vpk) replik:

Herr talman! Först kan jag konstatera att utskottet inte har diskuterat, eller beslutat om, vilka undantagsfall det skall vara då arbetsgivaren skall betala i efterhand mot kvitto. Det kommer tydligen framtiden att få utvisa.

Jag har förstått att det är misstanken att motionskuponger kan missbrukas som har fått utskottet att gå på den linjen att man helt slopar motionskuponger. Men det är alltså bara fråga om *misstanke* att kupongerna kan missbrukas. När jag har hört efter, bl. a. hos riksskatteverket, har man inte kunnat ge några exempel på att dessa motionskuponger missbrukas i dag, dvs. att de skulle användas till annan verksamhet än vad de är avsedda för. Möjligtvis, säger man, delar folk med sig av kupongerna i familjen, och det tycker jag inte är så väldigt upprörande.

Skatteutskottets beslut blir ju mycket ologiskt, om det är misstanke om missbruk som får utskottet att vidta åtgärder mot motionskupongerna, och utskottet i stället öppnar vägen för ett system med kontant ersättning mot kvitto. Jag kunde här på rak arm konstruera några möjligheter att missbruka kvittosystemet. Om någon som äger en motionsanläggning också äger en segelbåtsuthyrning, eller liften i en skidbacke – vad är det då som hindrar att arbetsgivaren gör upp med denne anläggningsinnehavare om att det skall stå ”enklare motion” på kvittot, trots att motionen egentligen har varit av helt annat slag.

Jag tycker alltså att skatteutskottet öppnar dörren för mycket större möjligheter till missbruk än vad motionskupongerna någonsin har inneburit.

Anf. 112 JAN BERGQVIST (s) replik:

Herr talman! Jag konstaterar att Margit Gennser vill skattesubventionera höglöneföretag som lägger ut medel på lustjakter motsvarande 2 000 kr. per anställd. Jag tror inte att skattebetalaren i gemen tycker att detta är riktigt. Därför finns det också goda skäl till att skatteutskottet inte har föreslagit att man öppnar möjligheter till subventionering av sådana saker.

Kjell Johansson förbiser att det i utskottets betänkande står klart och tydligt att det skall vara möjligt för arbetsgivaren att erlægga den avgift som de anställda betalar för inträde i sporthallar, simhallar, gymnastiklokaler och liknande.

Både Kjell Johansson och Margó Ingvardsson tolkar uttrycket *avtal* på ett sätt som inte stämmer med den juridiska tolkningen. Det finns fler möjligheter till avtal än dem som ni har föreställt er.

Margó Ingvardsson tycks närmast vara besviken över att jag inte här har gjort ett stort nummer av risken för missbruk av kuponger. Den risken finns

självfallet. Men huvudpoängen för oss, när vi inte säger ja till dessa kuponger, är ju att de inte behövs. Det system som utskottsmajoriteten förordar är tillräckligt flexibelt och praktiskt, och kuponger behövs inte för att man skall kunna få fullgoda motionsmöjligheter.

Jag tror inte heller att kvitto kommer att behövas. Vi har dock i flexibilitetens namn sagt att vi inte helt vill utesluta den möjligheten om det i undantagsfall, någon gång, skulle visa sig praktiskt med kvitto. Men personligen tror jag alltså inte att kvitto behöver utnyttjas, eftersom systemet i övrigt är så flexibelt.

Talmannen anmälde att Margit Gennser, Kjell Johansson och Margó Ingvardsson anhållit att till protokollet få antecknat att de inte ägde rätt till ytterligare repliker.

Anf. 113 ALF SVENSSON (c):

Herr talman! Regeringens proposition med förslag om beskattning av motion har mött ett berättigat motstånd. Jag delar den principiella uppfattningen att personalförmåner som huvudsakligen syftar till att skapa trivsel, samhörighet och en god fysisk och psykisk hälsa hos personalen på arbetsplatsen inte bör bli beskattade. Utifrån denna uppfattning kan det tyckas onödigt att över huvud taget gå in och lagreglera området. Jag anser dock att det kan finnas motiv för regeringen att komma med vissa förtydliganden i lagstiftningen, så att personalförmåner som i praktiken utgör löneförmåner också beskattas. Propositionen är emellertid för snäv i sin bedömning. Förslaget innebär också i praktiken att stora företag i förhållande till små företag kommer i en mera gynnsam situation när det gäller att ordna personalförmåner för sin personal. Utskottsmajoriteten har uppmärksammat detta och föreslagit förändringar. Enligt min mening stannar dock utskottet en bit från målet, eftersom även dess förslag till beskattning av viss arbetsgivarstött motionsverksamhet missgynnar de mindre företagen.

Herr talman! Jag har ibland inbillat mig att jag begriper en del av vad som sägs i debatter, men när jag har lyssnat till den här debatten måste jag säga att jag känner ganska stor förvirring. Jag har inte, efter meningsutbytet här mellan skatteutskottets ledamöter, lyckats bilda mig en klar uppfattning. Och jag får säga att jag då är glad över att jag inte kommer i den situationen att jag skall behöva handha allt detta – med eller utan kvitto, etc.

Herr talman! Jag anser att om man tar hänsyn till motionens betydelse för folkhälsan, så har regeringen i sitt fiskala nit bedragit sig själv. Företagen intresserar sig för de anställdas trivsel. De insatser som görs medför i de flesta fall bättre hälsa och större välbefinnande. Det är en investering som säkert minskar samhällets utgifter på sjukvårdssidan. Verksamheten borde därför uppmuntras. Varför skall man för övrigt gå in och gradera olika motionsaktiviteter? Åtskilliga talare har ju varit inne på detta i anföranden och repliker. Spelar jag tennis, är det en motionsaktivitet som är så att säga godkänd från samhällets sida. Åker man skidor eller rider, är det en aktivitet som i detta sammanhang inte kan godkännas från samhällets sida.

Ett regelbundet utövande av en verksamhet i lokaler som hyrs av

arbetsgivaren är godkänt. Kupongköpt verksamhet som kan innebära valfrihet mellan olika aktiviteter godkänns ej med föreliggande förslag. För min del anser jag att verksamhet som erbjuds samtliga anställda i ett företag efter likartade regler inte bör bli föremål för beskattning så länge kostnaden rör sig om rimliga belopp. Ur personalvårdande synpunkt kan det både för företaget och för den anställde vara lika angeläget att subventioner kan lämnas för olika aktiviteter utan att detta föranleder uttag av arbetsgivaravgifter på beloppet och inkomstskatt hos den anställde. Det kan exempelvis röra motionskuponger till Friskis & Sveltis, startavgifter i motionslopp eller av företaget betalda föreningsavgifter. Ett kupongsystem ger större valfrihet för den anställde. Det kan finnas ett intresse av att exempelvis en dag spela tennis och en annan dag simma. Det är därför bättre att begränsa de subventionerade aktiviteterna beloppsmässigt till några procentsatser av basbeloppet och inta en mer generös attityd till vilka aktiviteter som kan komma i fråga.

Herr talman! Jag vill också ta upp frågan om sjukvårdsförmåner och företagshälsovård. Det finns inget bärande motiv till att ta bort avdragsrätten för sjukvård på privat vårdinrättning. Sjukvården i landet betalas via sjukförsäkringsavgiften och skatten. Endast en mindre del täcks av avgifter. Den sjukvård som i det här fallet lämnas på privat vårdinrättning skulle vederbörlig ha fått i den allmänna sjukvården, måhända med någon fördröjning. Den lämnade sjukvården innebär en besparing för den allmänna sjukvården som i de flesta fall torde vara större än den skatteminskning avdragsrätten medför. Jag delar därför den åsikt som finns i reservation 9, att denna kostnad principiellt är en driftskostnad för arbetsgivaren och även i fortsättningen bör vara en avdragsgill personalkostnad. Jag har för övrigt anfört liknande tankar i min motion 1987/88:Sk10.

Herr talman! Jag yrkar bifall till min motion 1987/88:Sk10, yrkande 1. Det gör jag, eftersom jag inte förstår varför reservanterna i reservation 6 yrkat avslag på min motion. Jag hade ju annars kunnat stödja den reservationen. Jag yrkar också bifall till reservationerna 5, 8 och 9.

Överläggningen i detta ärende var härmed avslutad.

Kammaren övergick till att fatta beslut i de förevarande ärendena.

Bostadsutskottets betänkande 6

Mom. 1 (lånesystemets utformning)

Först biträdades reservation 2 av Erling Bager och Karl-Göran Biörsmark med 49 röster mot 40 för reservation 3 av Agne Hansson och Birgitta Hambraeus. 235 ledamöter avstod från att rösta.

Härefter biträdades reservation 1 av Rolf Dahlberg m. fl. med 73 röster mot 47 för reservation 2 av Erling Bager och Karl-Göran Biörsmark. 203 ledamöter avstod från att rösta.

Slutligen bifölls utskottets hemställan med 170 röster mot 70 för reservation 1 av Rolf Dahlberg m. fl. 85 ledamöter avstod från att rösta.

Mom. 2 (beräkning av byggkostnader m. m.)

Utskottets hemställan bifölls med 278 röster mot 46 för reservation 4 av Erling Bager och Karl-Göran Biörsmark. 1 ledamot avstod från att rösta.

Mom. 3 (lägestilläggen)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 5 av Erling Bager och Karl-Göran Biörsmark – bifölls med acklamation.

Mom. 4 (beaktande av regionala kostnadsskillnader)

Utskottets hemställan – som ställdes mot *dels* reservation 6 av Erling Bager och Karl-Göran Biörsmark, *dels* reservation 7 av Agne Hansson och Birgitta Hambraeus – bifölls med acklamation.

Mom. 5–9

Utskottets hemställan bifölls.

Skatteutskottets betänkande 8

Mom. 1 (införande av nya regler för naturaförmåner i 32 § kommunalskattelagen 1928:370)

Utskottets hemställan bifölls med 253 röster mot 70 för reservation 1 av Knut Wachtmeister m. fl. i motsvarande del. 1 ledamot avstod från att rösta.

Mom. 2 (medlemsavgift till yrkesspecifika föreningar)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 2 av Kjell Johansson och Britta Bjelle i motsvarande del – bifölls med acklamation.

Mom. 3 (kaffekuponger m. m.)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 3 av Knut Wachtmeister m. fl. i motsvarande del – bifölls med acklamation.

Mom. 4 (begränsning av skattefriheten för minnesgåvor)

Utskottets hemställan bifölls med 271 röster mot 52 för reservation 4 av Kjell Johansson och Britta Bjelle i motsvarande del.

Mom. 5 (omvandling av gåvor till bidrag till ideell förening)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 5 av Knut Wachtmeister m. fl. i motsvarande del – bifölls med acklamation.

Mom. 6 (arbetsgivarstött motionsverksamhet)

Först biträdades reservation 7 av Paul Lestander i motsvarande del – som ställdes mot utskottets hemställan med den ändring däri som föranleddes av bifall till motion Sk10 av Alf Svensson i motsvarande del – med acklamation.

Härefter biträdades reservation 6 av Knut Wachtmeister m. fl. i motsvarande del med 119 röster mot 19 för reservation 7 av Paul Lestander i motsvarande del. 186 ledamöter avstod från att rösta.

Slutligen bifölls utskottets hemställan med 175 röster mot 118 för reservation 6 av Knut Wachtmeister m. fl. i motsvarande del. 27 ledamöter avstod från att rösta.

Mom. 7 (patientavgift för tandvård)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 8 av Knut Wachtmeister m. fl. i motsvarande del – bifölls med acklamation.

Mom. 8 (avdragsrätt för sjukvård på privat vårdinrättning)

Utskottets hemställan – som ställdes mot *dels* reservation 9 av Knut Wachtmeister m. fl. i motsvarande del, *dels* reservation 10 av Stig Josefson och Karl-Anders Petersson i motsvarande del – bifölls med acklamation.

Mom. 9 (ekiperingsbidrag m. m.)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 11 av Knut Wachtmeister m. fl. i motsvarande del – bifölls med acklamation.

Mom. 10 (bostadsförmån på landsbygd)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 12 av Knut Wachtmeister m. fl. i motsvarande del – bifölls med acklamation.

Mom. 11 (semesterbostad)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 13 av Knut Wachtmeister m. fl. i motsvarande del – bifölls med acklamation.

Mom. 12 (preliminärs katt och kontrolluppgift på naturaförmåner)

Utskottets hemställan bifölls med 209 röster mot 113 för reservation 14 av Knut Wachtmeister m. fl. i motsvarande del.

Mom. 13 (arbetsgivaravgifter på naturaförmåner)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 15 av Knut Wachtmeister m. fl. i motsvarande del – bifölls med acklamation.

Mom. 14–17

Utskottets hemställan bifölls.

10 § Föredrogs

skatteutskottets betänkande

1987/88:16 om följdändringar till ny tullagstiftning m. m. (prop. 1987/88:42),

socialförsäkringsutskottets betänkande

1987/88:12 om uppbörd av socialavgifter m. m. (prop. 1987/88:40 och 1987/88:52 delvis) samt

näringsutskottets betänkande

1987/88:11 om 1987 års redogörelse för de statliga företagen (skr. 1987/88:20).

Kammaren biföll vad utskotten i dessa betänkanden hemställt.

11 § Kammaren beslöt kl. 18.03 att ajournera förhandlingarna till kl. 19.00 för middagsuppehåll.

12 § Förhandlingarna återupptogs kl. 19.00 under ledning av andre vice talmannen.

13 § Föredrogs
skatteutskottets betänkande
1987/88:14 om ändringar i arvs- och gåvoskattelagstiftningen med anledning av äktenskapsbalken, m. m. (prop. 1987/88:61),

konstitutionsutskottets betänkande
1987/88:15 om ändring i vallagen, m. m. (prop. 1987/88:21) samt

socialförsäkringsutskottets betänkande
1987/88:11 om vissa socialförsäkringsfrågor (prop. 1987/88:46 delvis).

Andre vice talmannen meddelade att betänkandena skulle debatteras i angiven ordning och avgöras i ett sammanhang efter avslutad debatt.

Först upptogs till behandling skatteutskottets betänkande 14 om ändringar i arvs- och gåvoskattelagstiftningen, m. m.

Ändringar i arvs- och gåvoskattelagstiftningen, m. m.

Anf. 114 KNUT WACHTMEISTER (m):

Herr talman! Det betänkande som vi nu har att behandla är en naturlig uppföljning inom skatteområdet av den nya äktenskapsbalken. Riksdagen antog den i våras, och äktenskapsbalken träder i kraft vid det snart stundande årsskiftet. Självfallet hade det varit bättre om skattefrågorna, och kanske också andra följdfrågor, hade behandlats i samband med vårens lagstiftning.

Den ursprungliga propositionen, den s. k. lagrådsremissen, var behäftad med en hel del svagheter. Glädjande nog har emellertid finansministern tagit hänsyn till lagrådets påpekanden och i alla väsentliga frågor rättat sig efter lagrådets ändringsförslag.

Från moderata samlingspartiets sida anser vi sålunda, när det gäller själva sakfrågan, att den föreliggande propositionen på ett i stort sett acceptabelt sätt anpassat skattelagstiftningen till den nya äktenskapsbalken. Vi har dock några invändningar att göra.

Vi skriver i dag den 16 december, och det återstår sålunda blott två veckor innan den nya lagstiftningen skall träda i kraft. På ungefär sju arbetsdagar skall alla de ändringar av testamentarisk eller annan art som kan anses erforderliga ske. Detta är naturligtvis helt oacceptabelt, i synnerhet som nästan all information lyst med sin frånvaro. Vi vill allvarligt protestera mot det sätt på vilket ärendet handlagts.

Det kunde då ha varit naturligt att yrka på ett senare datum för

ikraftträdandet av förslagen i proposition 61. Detta låter sig dock inte göras, då man knappast kan ha ett ikraftträdande för äktenskapsbalken och ett annat senare för hithörande skattelagstiftning.

En annan variant vore att yrka på ett senare ikraftträdande för både äktenskapsbalken och skattelagstiftningen. Inte heller detta går enligt vår uppfattning att genomföra. Beslutet om en ny äktenskapsbalk fattade riksdagen för ett halvt år sedan, då ju också ikraftträdandedagen blev känd. Under detta mellanliggande halvår har förmodligen en lång rad åtgärder vidtagits mot bakgrund av ett ikraftträdande vid årsskiftet. Vi vill då naturligtvis inte medverka till att så ändra spelreglerna.

I samband härmed kan det vara anledning att påtala att om propositionen i dag antas av riksdagen och sålunda träder i kraft vid årsskiftet, kan även inkomstskatten komma att skärpas på ett sätt som säkerligen inte förutsetts, och i varje fall väl knappast avsetts.

Vad frågan gäller är upplösning och beskattning av vissa reserver som kan komma att ske vid arvsfall efter nyår. Det angivna exemplet kan illustrera hur det kan gå om en lagstiftning forceras fram utan att tänkbara följder tillräckligt omsorgsfullt penetrerats. Vi förutsätter och kräver att regeringen snarast återkommer till riksdagen med förslag så att de här påtalade nackdelarna elimineras.

Förutom den reservation som tar upp denna fråga och den bristande informationen har vi moderater tillsammans med utskottets centerpartister tre reservationer som gäller grundavdragets storlek vid arvs- och gåvobeskattningen.

Enligt propositionen skall grundavdraget vid beräkning av arvsskatt för efterlevande make/maka höjas från 100 000 kr. till 200 000 kr. Detta förslag har som bakgrund en undersökning som gjordes 1981. Andemeningen var att grundavdraget för makar skulle höjas till en nivå så att någon arvsskatt normalt inte skulle utgå. Med hänsyn till penningvärdesförsämringen under mellanliggande år föreslår vi nu en höjning av grundavdraget till tolv basbelopp, vilket i år motsvarar närmare 300 000 kr.

I reservation 4 föreslår vi att grundavdraget för barn m. fl. i klass I sätts till fem basbelopp och grundavdraget i klass II och III bestäms till två basbelopp.

Slutligen föreslår vi att grundavdraget vid gåvobeskattningen höjs från 2 000 till 5 000 kr.

Herr talman! Med det sagda yrkar jag bifall till reservationerna 2 t. o. m. 6.

Anf. 115 BRITTA BJELLE (fp):

Herr talman! Vi skall nu behandla skatteutskottets betänkande 1987/88:14, vilket i sin tur bygger på regeringens proposition 1987/88:61, som föreslår ändringar i arvs- och gåvoskattelagstiftningen i äktenskapsbalken. Riksdagen har under våren fattat beslut om äktenskapsbalken, lag om sambors gemensamma hem samt om ikraftträdande och följdlagstiftning.

I dag är arvsreglerna utformade så att biologiskt släktskap omedelbart blir utslagsgivande i arvsrättsligt hänseende. Förändringen innebär att detta traditionella synsätt överges till förmån för ett system där efterlevande make får en direkt rätt till arv före gemensamma bröstarvingar. Vad den efterlevande maken ärver skall innehas med fri förfoganderätt. När den

efterlevande i sin tur avlider skall bröstarvingarna till den först avlidne ha rätt till efterarv i den sistnämndes kvarlåtenskap.

I reformen är dessutom inbyggd en reglering av vad samboförhållande skall leda till egendomsrättsligt när samboförhållandet upplöses genom ena partens död. I dessa fall blir det visserligen inte fråga om arvsrätt, men de blir ändå arvsskatterättsligt viktiga, då man får räkna med att sambor kommer att upprätta testamenten till förmån för varandra. Samma förhållanden kommer också att gälla homosexuella sambor.

Den civilrättsliga reformen innebär genomgripande förändringar av vissa delar av äktenskapslagstiftningen och arvslagstiftningen. Lagstiftningen om skatt på arv och gåva är i princip avhängig av den civilrättsliga lagstiftningen på det sättet att vissa bestämmelser i den skatterättsliga lagstiftningen automatiskt får en annan innebörd genom ändringar i den civilrättsliga lagstiftningen.

Som exempel kan nämnas att det i arvs- och gåvoskattelagstiftningen i flera fall talas om arvinges lott. Vad som menas med arvinge är beroende av vad sön i sin tur sägs i den civilrättsliga lagstiftningen. Förr var make inte arvinge. Däremot är make enligt de nya reglerna arvinge. Det finns flera liknande exempel. Detta tar jag upp enkom för att påvisa att den civilrättsliga och skatterättsliga lagstiftningen måste ses i ett sammanhang för att man skall veta vilka testamentariska eller andra dispositioner man vill göra i anledning av den ändrade lagstiftningen.

Vid behandlingen i lagutskottet begärde folkpartiet, men också moderata samlingspartiet och centerpartiet, att den nya lagstiftningen skulle behandlas av riksdagen först när beslut även kunde fattas om ikraftträdande, övergångsbestämmelser samt ändringar i arvsskattelagstiftningen. Detta yrkande avvisades av majoriteten, och riksdagen beslutade i början av april i år om äktenskapsbalk, sambolag och ändringar i arvslagstiftningen.

Senare under våren behandlades propositionen med förslag till ikraftträdande och övergångsbestämmelser. Folkpartiet yrkade då i en reservation att reformen inte borde träda i kraft förrän den 1 januari 1989.

Först den 9 november kommer propositionen med förslag till ändringar i arvs- och gåvobeskattningen. Det måste få sägas att det är anmärkningsvärt att förslaget framlagts så sent att riksdagsbeslut kan fattas först i dag, den 16 december, när det gäller bestämmelser som skall träda i kraft den 1 januari 1988. Det blir härigenom en orimligt kort tid för människor att sätta sig in i de nya reglerna.

Medborgare och yrkesverksamma jurister kommer alltså att ha 15 dagar på sig för att ta del av de nya skatterättsliga lagarna och vidta de ändringar i äktenskapsförord, testamenten och andra handlingar som de bedömer som nödvändiga. I dessa 15 dagar ingår dessutom julhelg och nyårsafton – med allt vad det innebär av andra aktiviteter. Det är inte ens säkert att den nya lagtexten hinner publiceras i Svensk författningssamling innan lagen träder i kraft.

Yrkesverksamma jurister torde knappast prenumerera på riksdagstrycket. Detta är ännu en komplikation. I detta sammanhang kan det vara intressant att också få redovisa vad ordföranden i lagrådet, Nils Mannerfeldt, skriver i en artikel: "Ett skandalöst förhållande är att de arvsskatterättsliga ändringar

arna bringas till allmänhetens kännedom först sex veckor före ikraftträdandet, särskilt som ändringarna kan vara ytterst betydelsefulla för enskilda människors testamenteriska dispositioner.”

Enligt lagrådet kan konsekvensen av den ändrade arvsrättsliga situationen, som innebär att efterlevande make ärver före gemensamma barn, bli att förutsättningarna för de skatteöverväganden som enskilda par har utgått ifrån när de bestämt vad som skall ske när någon av parterna dör väsentligt rubbas. Lagrådet har som ett exempel pekat på det fallet när ett par har gjort ett inbördes testamente till den efterlevande partens förmån och rutinmässigt lagt till: ”dock med förbehåll för bröstarvinges laglott”. Efter den 1 januari kommer sådana här reservationer att ge upphov till tolkningsproblem.

Eftersom informationen om de skatterättsliga konsekvenserna av den nya familjerätten inte hinner spridas till allmänheten i så god tid före ikraftträdandet att de enskilda har någon reell möjlighet att anpassa sig till ändringarna i rättsläget, anser vi i folkpartiet att starka rättssäkerhetsskäl föreligger för att hela reformen senareläggs.

Herr talman! I propositionen om ändringar i arvs- och gåvoskattelagstiftningen föreslås att huvudregeln även i fortsättningen skall vara att arvsskatten beräknas schematiskt på grundval av de uppgifter som finns i bouppteckningen. Den efterlevande makens skattefria giftorätsandel skall då beräknas till hälften av makarnas bo, och återstoden fördelas enligt lag och testamente.

Sedan finns det regler för hur det schematiska förfarandet skall kunna frångås.

I propositionen föreslås vidare att grundavdraget för efterlevande make vid arvsbeskattningen höjs från 100 000 till 200 000 kr.

Vi i folkpartiet anser att det är viktigt att huvudregeln alltjämt skall vara att beskattningsmyndigheterna genom ett schematiskt arvsskifte fastställer vilken fördelning boet skall ha. Men vi menar också att det är angeläget att låta den verkliga delningen i större omfattning styra skatteläggningen än vad som sker i dag. För att detta skall vara möjligt måste varje dödsbo beredas rimligt rådrum för att kunna inge dokumentation till underlag för en skatteläggning som överensstämmer med de verkliga dispositionerna. Av det skälet anser vi att den i propositionen föreslagna anståndstiden för att förete sådana handlingar utökas från fyra till åtta månader.

Eftersom syftet med den familjerättsliga reformen är att stärka den efterlevande makens ställning anser vi inte att propositionens förslag om höjt grundavdrag är godtagbart. De nya civilrättsliga arvsreglerna innebär att ett nytt arvsfall skjuts in mellan föräldrar och barn. Jämfört med dagens regler skulle det kunna innebära dubbelbeskattning av kvarlåtenskapen. Som regel har arvfallet inte heller ökat den efterlevandes skatteförmåga.

För att syftet med reformen inte skall förfelas föreslår vi i folkpartiet att efterlevande makes lott befrias från skatt.

Vi i folkpartiet anser alltså att den familjerättsliga reformen bör skjutas upp till den 1 januari 1989 och att regeringen i början av 1988 skall presentera ett nytt förslag till arvs- och gåvobeskattning, där den efterlevande makens lott befrias från skatt, jämte en del andra förslag i enlighet med vår motion.

I och med detta vill jag yrka bifall till reservation 1.

Anf. 116 STIG JOSEFSON (c):

Herr talman! I skatteutskottets betänkande nr 14 berörs vissa ändringar i arvs- och gåvolagstiftningen med anledning av den nya äktenskapsbalken.

Som riksdagens ledamöter säkert kommer ihåg, beslutade riksdagen i våras om vissa ändringar i äktenskapsbalken. Först nu har regeringen kommit med de nödvändiga förslagen till ändringar i skattelagstiftningen. Det är i allra högsta grad otillfredsställande att riksdagen i dag, den 16 december, skall fatta ett beslut som träder i kraft den 1 januari 1988. Det rör sig om ett beslut som i hög grad förändrar arvsreglerna och de förutsättningar man tidigare utgått ifrån. Vissa frågor har man inte ens uppmärksammat i propositionen, t. ex. hur skogskonto och investeringsreserv skall behandlas vid den ena makens bortgång.

Nuvarande regler är utformade med den förutsättningen att det alltid uppstår ett dödsbo efter en bortgången. Med den nya lagstiftningen uppstår i de flesta fall inget dödsbo, därför att den efterlevande maken eller maken övertar hela boet.

Det är otillfredsställande, minst sagt, att lagstifta när vi är medvetna om att det finns sådana brister i förslaget. Men vi är tyvärr tvungna att anta vissa ändringar med anledning av den nya äktenskapsbalken; annars skulle situationen i en del fall bli än värre.

I reservation nr 2 begär vi reservanter att regeringen snarast, och med verkan från den 1 januari 1988, rättar till de felaktigheter som uppstått i den nya lagen. Enligt min uppfattning har ingen medvetet velat skärpa skatten på det område som jag nyss berörde. Det borde då vara en hederssak att så snart som möjligt rätta till detta misstag.

I reservation nr 3 kräver vi reservanter att efterlevande make skall ha rätt till ett skattefritt grundavdrag på 300 000 kr. Regeringen föreslår 200 000 kr. Det är samma belopp som familjelagssakkunniga föreslog 1981. Om vi tar hänsyn till den penningvärdesförändring som ägt rum sedan dess och om regeringen reallt sett sluter upp kring de sakkunnigas förslag, borde man kunna enas om att sätta beloppet till 300 000 kr. Man hade då tagit hänsyn till den inflation som har skett under åren. Det är förvånansvärt att de familjelagssakkunniga var överens om ett belopp och sedan inte har velat ta hänsyn till den penningvärdesförändring som har skett sedan 1981. Socialdemokraterna handlar här tyvärr på samma sätt som i övrigt när det gäller arvs- och gåvoskatter – man låter inflationen ständigt skärpa skatteuttaget.

I reservation nr 5 yrkar vi också att grundavdraget för barn m. fl. i klass I höjs till fem basbelopp och att grundavdraget i klass II och klass III bestäms till två basbelopp.

Ett annat förslag som diskuterats i många år i riksdagen är grundavdraget vid gåvobeskattningen. Det nuvarande grundavdraget, 2 000 kr., har varit oförändrat sedan 1958 – i snart 30 år. Var och en förstår att det är stor skillnad i realvärdet av detta belopp i dag jämfört med 1958.

En utredning har nu tittat på detta och enhälligt föreslagit en höjning till 5 000 kr. Trots detta och trots att en av socialdemokraternas ledamöter i utredningen också sitter i skatteutskottet, har det inte funnits möjligheter att få stöd för en så här blygsam höjning som det här har varit tal om.

Socialdemokraterna talar då och då om att skattekvoten inte skall höjas.

Men verkligheten är en annan. Det ser vi exempel på i dag. Jag kan inte annat än beklaga att vackra ord inte kan följas upp i verkliga beslut.

Herr talman! Trots socialdemokraternas negativa inställning till den målsättning de själva tidigare har uttalat sig för, yrkar jag bifall till de till utskottsbetänkandet fogade reservationerna nr 2, 3, 5 och 6.

Anf. 117 TORSTEN KARLSSON (s):

Herr talman! I detta betänkande från skatteutskottet behandlas följdändringar med anledning av att riksdagen våren 1987 beslutade att giftermålsbalken skulle ändras till en äktenskapsbalk. De viktigaste förändringarna ur arvssynpunkt är följande. En efterlevande make ärver den avlidne maken. Gemensamma barn får ut sitt arv först när båda föräldrarna är döda. Barn som inte är barn även till den efterlevande har dock rätt att genast få ut sitt arv. Vid bodelning gäller fortfarande huvudregeln om en hälftindelning av boet, men denna huvudregel kan frångås i ett större antal fall än tidigare. Om en sambo avlider kan den efterlevande begära att bodelning skall ske. Sambor har dock ej arvsrätt efter varandra.

Arvsskattereglerna har nu anpassats till de nya arvsbestämmelserna, som gäller för dödsfall efter den 1 januari i år. Jag skall här inte särskilt mycket kommentera utskottsbetänkandet om de föreslagna ändringarna i arvsbeskattningen.

Utskottsmajoriteten har anslutit sig till regeringsförslaget i proposition 1987/88:61. På vissa punkter är utskottet inte enigt. Från de borgerliga partierna har avgivits sju reservationer.

I den första reservationen, bakom vilken står enbart företrädare för folkpartiet, kritiserar reservanterna att förslaget om arvs- och gåvobeskattningen lämnats till riksdagen så sent att medborgarna med den korta tid som nu återstår till ikraftträdandet inte kommer att kunna anpassa sig till det förändrade rättsläget.

Samma kritik framförs i reservationen 2 av moderaterna och centern. Folkpartiet vill att de civilrättsliga och arvsrättsliga reformernas ikraftträdande skall uppskjutas till den 1 januari 1989. Vidare framhåller reservanterna att den efterlevande makens ställning förändras genom att denne ärver hela kvarlåtenskapen, om det endast finns gemensamma barn. Om ikraftträdandet skjuts upp ett år, kommer den efterlevande maken att befrias från skatt. Ett sådant beslut leder till behov av vissa andra ändringar i arvs- och gåvobeskattningen. Reservanterna yrkar avslag på propositionen och begär ett nytt förslag.

Jag vill inte på något sätt förneka att tiden mellan riksdagsbeslutet i dag och ikraftträdandet den 1 januari 1988 är kort och att det kan leda till besvär för de medborgare som önskar vidta förändringar med anledning av den nya lagstiftningen.

Lagutskottet, som har yttrat sig över förslaget, anser att reformen bör träda i kraft så snart som möjligt och kan acceptera att det sker den 1 januari 1988. De problem som kan bli följderna av den korta tiden kan mötas genom en ökad information.

Enligt vad jag erfarit krävs det med anledning av de föreslagna förändringarna av beskattningsreglerna bara i ett litet antal fall särskilda dispositioner

utöver dem som föranleds av familjerättsreformen. Kravet på ett uppskov förefaller märkligt med hänsyn till den omfattande utbildnings- och informationsverksamhet om innehållet i den nya familjerätten som förekommit och som fortfarande pågår.

Den information som nu krävs om de nya reglerna för arvs- och gåvobeskattnings kommer att presenteras i en särskild informationsbroschyr, som skall distribueras omedelbart efter riksdagsbeslutet. Andra insatser kommer att vidtas, bl. a. annonsering i press och TV. Därför yrkar jag avslag på reservation nr 1.

I reservation nr 2 av moderaterna och centern krävs information om vilken verkan arvsskattereglerna kan få på inkomstbeskattningen och om vilka lagstiftningsåtgärder som planeras för att eliminera effekter som kan uppkomma. Som exempel anförs att en person avlider efter nyår och efterlämnar hustru och barn samt att det bland tillgångarna finns en jordbruksfastighet. Enligt de nya reglerna tillfaller kvarlåtenskapen hustrun som ensam dödsbodeläggare. Någon dödsbodelningsbeskattnings blir inte längre aktuell. Fråga uppkommer då om upplösning av de reserver som den avlidne satt av t. ex. till skogskonto.

Jag kan bara meddela att denna fråga är under övervägande i finansdepartementet. Problemet blir inte aktuellt förrän vid 1989 års taxering. En lagändring i frågan hinner därför göras. I finansdepartementet arbetar man på att anpassa reglerna till den situation som uppkommer. Jag yrkar därför avslag på reservation nr 2.

I de efterföljande reservationerna handlar det om grundavdrag för makar och om gåvobeskattnings. Regeringsförslaget, som utskottsmajoriteten ställer sig bakom, innebär en fördubbling av grundavdraget från nuvarande 100 000 kr. till 200 000 kr. Skälet till den höjningen är att den efterlevande maken nu kommer att arva den avlidne maken.

Reservanterna föreslår en höjning av grundavdraget till tolv gånger basbeloppet, vilket skulle innebära att efter nyår grundavdraget hamnar på ca 300 000 kr. Liknande förändringar föreslås för grundavdraget för barn m. fl., i klass I till fem gånger basbeloppet och i klass II och III till två gånger basbeloppet.

Vad gäller gåvobeskattnings föreslår reservanterna en höjning av grundavdraget från nuvarande 2 000 kr. till 5 000 kr.

Jag vill med anledning av de inlägg som gjorts och de motioner som väckts bara säga att det betänkande om arvs- och gåvobeskattnings och förslagen med anledning härav som vi nu behandlar inte är något annat än en anpassning till den nya familjerättsliga lagstiftningen.

Herr talman! Jag ber slutligen att få yrka bifall till utskottsförslaget och avslag på samtliga sju reservationer.

Anf. 118 BRITTA BJELLE (fp):

Herr talman! Det är ju lovvärt att Torsten Karlsson medger att arvsskattereglerna kommer sent. Det går bara inte att förneka detta, eftersom det i dag är den 16 december. Torsten Karlsson menar dock att det kommer att gå ut information, så att ingen kommer att lida någon rättsförlust. Frågan är dock vilka den informationen egentligen kommer att nå. En annons i tidningen är

ju bra. En broschyr som skickas ut är också bra. Men eftersom de familjerättsliga reglerna och även skattereglerna i fråga är absolut nya, måste de flesta människor som känner sig osäkra vända sig till en yrkesverksam jurist för att få hjälp.

Vi är nu mycket nära jul. Många av advokatbyråerna har stängt under mellandagarna. Det kommer därför inte att finnas så många yrkesverksamma jurister, som kan tillmötesgå alla de önskemål som nu kommer att uppstå. Såvitt jag förstår, kommer det att bli svårt för svenska medborgare – även om de har fått broschyrer och annan information – att få den hjälp de vill ha för att kunna lägga sina testamenten till rätta.

Torsten Karlsson påstod att det bara var en liten grupp som berördes när det gäller testamentariska förordnanden. Lagutskottet är i alla fall av en helt annan uppfattning. Utskottet säger att detta är en mycket vanlig form, att det t. o. m. finns tusentals inbördes testamenten, där det har gjorts undantag för laglotten. Ett sådant testamente kommer att bli mycket svårtolkat efter den 1 januari. Det är alltså väldigt många människor i Sverige som berörs, och förmodligen ännu fler som kommer att vilja skriva sina testamenten tidigare.

Det finns en del andra reservationer till utskottets betänkande från moderaterna och centerpartiet som jag inte berörde i mitt anförande. Att jag inte gjorde detta beror på att vi i folkpartiet har begärt ett nytt förslag – ett förslag som vi hoppas skall tillgodose önskemålen i vår motion. Jag vill ändå nämna att folkpartiet tidigare har motionerat om att grundavdraget vid gåvobeskattning skall vara 10 000 kr. Moderaterna och centerpartiet har en reservation till betänkandet som går ut på att 5 000 kr. nu skall vara det belopp som kan anses som rimligt. Vi i folkpartiet kommer vid den allmänna motionstiden att återkomma med det krav som vi tidigare har framfört, alltså att grundavdraget vid gåvobeskattningen skall vara 10 000 kr.

Anf. 119 STIG JOSEFSON (c):

Herr talman! Torsten Karlsson erkände att förslaget kommer sent. Men han sade också att problemen kan lösas genom ökad information. Men då måste man vara en väldigt stor optimist. Om jag har räknat rätt, är det åtta arbetsdagar kvar. Vi vet att man på många håll håller stängt mellan jul och nyår. Jag vet inte vilka möjligheter det kan finnas att på dessa få dagar hinna vidta åtgärder. Det är i varje fall ytterst knappt om tid. Det är nog så att beslutet fattas så sent att det för de allra flesta alltså blir fråga om ytterst begränsade möjligheter att hinna vidta åtgärder för att rätta till det hela.

Jag förstår inte Torsten Karlsson, när han säger att frågan om skogskonton och investeringsreserv inte blir aktuell förrän vid 1989 års deklARATION. Lagen gäller ju från den 1 januari 1988. Om det sedan skulle hända att vi får en ny lagstiftning som gäller retroaktivt från den 1 januari 1988, är vi tacksamma. Men vad vi ville under utskottsarbetet var att riksdagen skulle ge regeringen till känna att det föreligger ett önskemål om att lagen skall rättas till fr. o. m. årsskiftet. Detta vägrade socialdemokraterna att gå med på. Det är därför litet lössläppt att säga att det inte blir aktuellt förrän år 1989.

Torsten Karlsson framhöll höjningen av grundbeloppet från 100 000 till 200 000 kr. som värdefull. Jag vill bara fråga: Varför skall man inte ta hänsyn

till den inflation som har rått sedan 1981? Skall man inte alls ta hänsyn till denna?

Beträffande gåvoskatten har man samma invändningar som tidigare. Man vill inte ändra reglerna. Dessa 2 000 kr. skall först fira 30-årsjubileum. Jag hoppas att det när vi har passerat den dagen skall finnas möjligheter att åstadkomma en ändring.

Torsten Karlsson sade vidare att det bara är en liten grupp som berörs av sårfrågorna. Jag reagerar starkt emot att man säger att det bara är en liten grupp som berörs. Min uppfattning när det gäller lagstiftning och riksdagens sätt att besluta är att det skall skapas rättvisa lagar och att det skall tas hänsyn till alla. Det är en mycket dålig ursäkt, när man säger att det bara berör en liten grupp. Det finns all anledning att behandla denna lilla grupp på samma sätt som alla andra behandlas. Och i verkligheten rör det ju sig inte om någon liten grupp.

Anf. 120 KNUT WACHTMEISTER (m):

Herr talman! Att tiden för information är ytterst begränsad har redan påtalats av Britta Bjelle och Stig Josefson, så det behöver jag inte ta upp.

Jag tycker att Torsten Karlsson har ett mycket dåligt försvar när det gäller den skärpning av inkomstskatten som kan komma att ske vid arvsfall som inträffar efter nyår, då vissa reserver upplöses och tas upp till beskattning. Han säger att denna fråga är aktuell i finansdepartementet och att man hinner rätta till saken i god tid. Ja, så går det när man forcerar fram en lagstiftning. Visserligen finns det inget förbud mot retroaktiv lagstiftning som är till förmån för den skattskyldige. Men jag tycker att det är ytterst olyckligt och olämpligt att man vid årsskiftet inte har klara regler för vad som gäller i just dessa fall. Jag förutsätter därför att man verkligen snabbar på i finansdepartementet och kommer med en proposition omedelbart i januari, så att man undviker den stora olägenhet det medför att inte veta vilka skattelagar som gäller.

Anf. 121 TORSTEN KARLSSON (s):

Herr talman! Det är klart att denna lagstiftning inte är direkt negativ utan i de flesta fall positiv och till fördel för den enskilde, Britta Bjelle. Det är väl inte alltid så att människor rusar åstad direkt, och om det skulle vara besvärligt att hinna före årsskiftet, finns det ju ett rådtrum även efter den 1 januari. Alla människor har väl inte uttryckliga behov av att absolut utnyttja tiden före nyår.

Den nya lagstiftningen berör ju inte skogskonton. I finansdepartementet är man uppmärksam på problemet. Man har för avsikt att komma igen, och man motiverar detta med att det ändå inte kommer att bli aktuellt förrän vid 1989 års taxering. Här finns ju ändå möjlighet att ha en retroaktiv lagstiftning, eftersom den skulle vara positiv.

Även om jag medger att det rör sig om en i detta sammanhang mycket kort tid och att det kanske uppstår en del oklarheter, tror jag inte att det finns anledning att för tillfället göra någonting annat än att genomföra såväl den familjerättsliga reformen som den därtill hörande följdlagstiftningen.

Både när det gäller gåvobeskattningen och grundavdragen skall man ha

klart för sig att det vid detta tillfälle inte handlar om något annat än en anpassning till nu gällande förhållanden. Dessutom kommer bl. a. frågan om gåvobeskattningen väl att tas upp till behandling, när vi får ett regeringsförslag i anslutning till den utredning som har avlämnats i frågan.

Anf. 122 BRITTA BJELLE (fp):

Herr talman! Torsten Karlsson menar att det inte skulle ha någon egentlig betydelse att förslaget om den nya lagstiftningen kommer så sent, eftersom alla ändå inte kommer att rusa till juristerna för att hinna få sina testamenten ändrade. Jag tror att han har fel. Bortsett från detta är det ändå ett anständighetsskäl att riksdagen inte stiftar lagar som, när de väl träder i kraft, människor inte ens hinner få reda på existensen av.

Vi i folkpartiet tycker att det hade varit anständigt att skjuta denna lagstiftning ett år framåt. Det anser vi inte bara därför att vi vill ha ett annat förslag beträffande grundavdraget än det som finns i propositionen, utan därför att alla då hade hunnit bli förberedda på att det kommer en ny lagstiftning.

Vi har under årtionden haft den arvslagstiftning som i dag gäller. Den är känd, och det finns en mängd inbördes testamenten i Sverige som har reglerat de förhållanden som lagstiftningen nu kommer att omfatta. Det hade alltså varit rimligt att vänta ett år med den här lagstiftningen – och det förslaget har också framlagts både i lagutskottet och i skatteutskottet.

Sedan säger Torsten Karlsson att lagstiftningen inte är negativ utan enbart positiv. Det beror på vilka fall man tänker på. Det är riktigt att den är positiv i många sammanhang, men det införs också ett nytt arvsfall, som skjuts in mellan föräldrar och barn. Om människor inte tänker sig för vad gäller skatteuppläggning i samband med arvsfrågor, kan det onekligen uppstå dubbelbeskattning. Således är lagstiftningen inte alldeles glasklart positiv.

Anf. 123 STIG JOSEFSON (c):

Herr talman! Torsten Karlsson måste nog ha studerat frågan om den nya arvslagstiftningen mycket litet. Det minsta man försöker tränga in i dessa frågor måste man erkänna att den nya lagstiftningen kan vara positiv för vissa människor men mycket negativ för andra. Detta beror kanske framför allt på vilken ålder de befinner sig i, om de har barn, vilken ålder barnen befinner sig i osv. Det är alltså en helt felaktig bild man ger om man säger att lagstiftningen enbart är positiv. Den kan vara positiv, men den kan också i många fall vara negativ.

Det hade därför varit angeläget att det nya förslaget hade lagts fram i god tid, så att det hade varit möjligt för den enskilde att anpassa sig till den nya situationen.

Sedan säger Torsten Karlsson att skogskonto och investeringsreserv inte hör hemma i eller berörs av den nya lagstiftningen. Det är korrekt att dessa företeelser inte hör hemma där, eftersom de innefattas i inkomstskattelagstiftningen, men de berör lagstiftningen i allra högsta grad, eftersom det är fråga om en situation som uppträder när en person går bort. Problemet borde därför ha lösts. De socialdemokratiska ledamöterna i utskottet har faktiskt erkänt det, inte minst genom sin skrivning.

Skillnaden mellan oss reservanter och utskottsmajoriteten är att vi tyckte att det var en så ytterst viktig fråga att utskottet borde ha hemställt att riksdagen skulle besluta att ge regeringen till känna att vi önskade att ett förslag skulle läggas fram snarast möjligt.

Jag tycker själv att det hade varit snyggt om regeringspartiet hade varit berett att göra denna insats, när man nu är medveten om att ett misstag har begåtts.

Sedan kan jag hålla med Torsten Karlsson om att det i dagens situation inte är någonting annat att göra än att i huvudsak bifalla förslaget. I annat fall skulle situationen bli ännu värre – med den nya äktenskapsbalken och de gamla arvsreglerna.

Anf. 124 KNUT WACHTMEISTER (m):

Herr talman! Torsten Karlsson säger att det finns rådrum att ändra testamenten även efter den 1 januari. Ja, det finns det. Men för de familjer där någon avlider efter den 1 januari men innan testamentena hinner ändras finns inget rådrum. Lagstiftningen skulle självfallet ha varit klar då vi kommer fram till den 1 januari.

Vad sedan beträffar skogskonton har Stig Josefson redan påpekat att de mycket väl kan beröras av den nya lagstiftningen. Detta vet skatteutskottet om, och det är beklagligt att vi var tvungna att skärpa skrivningen i reservationen. Det borde inte ha behövts – om man hade tagit hänsyn till de misstag som tidigare hade begåtts, då man inte tänkte på att dessa fall skulle kunna uppstå i verkligheten.

Anf. 125 TORSTEN KARLSSON (s):

Herr talman! Vi håller hela tiden på och upprepar oss i detta replikskifte. Jag vill bara säga till Stig Josefson att vi från socialdemokratisk sida inte har varit nonchalanta vad gäller fallet med skogskonto, när vi upptäckte vilka effekter som kan uppstå genom denna lagstiftning. Man är på finansdepartementet klart medveten om detta problem. Frågan har således inte på något sätt nonchalerats, inte heller i debatten. Vi är på det klara med att åtgärder är nödvändiga.

Anf. 126 BRITTA BJELLE (fp):

Herr talman! Torsten Karlsson har egentligen mycket litet berört det faktum att socialdemokraterna genom att nu skjuta in ett extra arvsfall minskar betydelsen av grundavdraget på 200 000 kr. Det betyder att många bon rent faktiskt kommer att få betala arvsskatt trots att inte skatteförmågan i dessa bon har ökat. Ett grundavdrag på 200 000 kr. föreslogs 1981, och det är ett alldeles för lågt belopp – om det inte är så att man rent faktiskt vill ta ut mer skatt ur dödsbona än hittills.

Överläggningen i detta ärende var härmed avslutad.

(Beslut fattades efter debatten om socialförsäkringsutskottets betänkande 11.)

Kammaren övergick till att debattera konstitutionsutskottets betänkande 15 om ändring i vallagen, m. m.

Anf. 127 HANS NYHAGE (m):

Herr talman! I Sverige har vi den oskattbara förmånen att fritt och öppet få arbeta och verka för de politiska åsikter och idéer som vi själva anser vara de rätta. Vi har alla rätt att i tal och skrift ge våra åsikter till kända. Och vi omfattas alla av rättigheten att i fria val få lägga våra röster på det parti som enligt vår egen åsikt företräder och representerar den politik som är riktigast för människorna och därmed bäst för samhället som helhet. Vi lever i en demokrati.

Detta är för oss självklarheter – så självklara att alltför många ej tar till vara de möjligheter till påverkan och inflytande som dessa rättigheter ger. Vi behöver förvisso inte gå särskilt långt utanför vårt lands gränser för att finna att människor lever under helt andra villkor, där yttrande- och mötesfrihet är närmast okända begrepp och där fria, demokratiska val lyser med sin frånvaro. Vi har all anledning att begrunda vad detta i realiteten innebär.

Herr talman! Just förhållandet att rösträtten i politiska val är en personlig rättighet för den enskilde, ställer kravet på statsmakterna att så långt möjligt är underlätta för den enskilde att kunna utöva denna rättighet, oavsett var i världen hon/han befinner sig. Det kravet har vi moderater sökt tillgodose i några av de reservationer som vi har fogat till konstitutionsutskottets betänkande.

I reservationerna 2 och 3 yrkar vi tillsammans med folkpartiledamöterna dels att brevröstningen generellt skall tillåtas för svenska medborgare i utlandet, dels att röstningen hos utlandsmyndighet skall underlättas och möjliggöras i större omfattning än nu.

Brevröstning har redan tillämpats i två tidigare val i förbundsrepubliken Tyskland och föreslås nu också komma att äga rum där vid 1988 års val. Skälet härför är att röstning hos svensk utlandsmyndighet inte är tillåten där. Enligt vår mening finns inga skäl att begränsa denna form av röstning till att gälla enbart detta land. Det finns naturligtvis hinder för att kunna utöva rösträtten, t. ex. långa avstånd till utlandsmyndigheten, även i andra länder. Dessa hinder kan undanröjas genom brevröstningen.

Som skäl för att ej medge generell brevröstning åberopas att andelen ogiltiga brevröster från Tyskland varit alltför stor. Argumentet är anmärkningsvärt. Dels sjönk andelen ogiltiga brevröster kraftigt mellan 1982 och 1985 års val, dels måste det ju vara angeläget att söka ta till vara så många giltiga röster som möjligt, vilket man inte gör genom att helt inskränka röstningsmöjligheten. Genom ännu mer intensifierad information torde man därtill ytterligare kunna nedbringa felprocenten. Kan mer än två miljoner röstberättigade inom landet poströsta på ett korrekt sätt, torde också det övervägande antalet utlandssvenskar kunna klara brevröstningen.

I bl. a. Frankrike har stora grupper röstberättigade svenskar inte kunnat utöva sin rösträtt på grund av påstådda svårigheter genom att man där inte tillåter tillfälligt anordnade röstmottagningsställen. Vi moderater kan inte acceptera detta. Givetvis måste UD:s ambition här vara att i aktuella områden inrätta honorärkonsulat. Vi uttalar i reservation 3 att vi förutsätter att UD vidtar lämpliga åtgärder i sammanhanget.

I reservation 4 hävdar moderaterna tillsammans med folkparti- och centerpartiledamöterna att särskilda krav måste ställas på de personer som skall verkställa budröstning. I särskilt hög grad gäller detta vårdare. Tyvärr har missbruk förekommit. Vi föreslår därför att 11 kap. 3 § vallagen kompletteras på så sätt att möjligheterna till missbruk begränsas.

Herr talman! Vid föregående val var det av tvång som valsedlar med kds partibeteckning lades ut i vallokalerna, trots att partiet hade motsatt sig detta med anledning av dess valsamverkan med centerpartiet. Detta tvång hade beslutats av valprövningsnämndens majoritet.

Enligt moderata samlingspartiets mening måste det ankomma på partierna själva att ha ett avgörande inflytande över detta, vilket vi tillsammans med folkpartiet hävdar i reservation nr 1.

Slutligen yrkar moderater och folkpartister i reservation nr 5 att omval skall ske om mer än hälften av de avgivna rösterna är ogiltiga. Enligt utskottsmajoriteten skall detta ske om mindre än hälften av det beslutade antalet fullmäktige är utsedd. Detta ställningstagande av majoriteten öppnar oanade möjligheter. Om t. ex. en valsedel upptar tillräckligt många namn som bara får en enda röst kan de besätta närmast samtliga platser i en fullmäktigeförsamling. Detta skall inte kunna ske, och därför har vi yrkat på det sätt som jag nyss har angivit.

Med det anförda, herr talman, yrkar jag bifall till de av mig nämnda reservationerna.

Anf. 128 MARGITTA EDGREN (fp):

Herr talman! Låt mig börja med att yrka bifall till reservationerna 1, 2, 3, 4, 5 och 6.

I reservation 1, som bygger på en kommittémotion från folkpartisterna i konstitutionsutskottet, menar vi att det är de olika partierna som själva skall avgöra om de önskar att valsedlar läggs ut i vallokalerna eller inte. Problem uppstod som bekant under valet 1985, då centerpartiet och kds samverkade. Kds ville inte att valsedlar med enbart kds som partibeteckning skulle finnas i vallokalerna, utan att de sedlar som markerade samarbetet med centern skulle läggas ut. Detta gick inte riksskatteverket eller valprövningsnämnden med på. Det uppstod därför förvirring i vissa vallokaler, och det främjade verkligen inte människors möjligheter att i valet markera sina åsikter.

Folkpartiet tycker att detta är fel. Vi säger att det parti som vid något av de två senaste riksdagsvalen har fått mer än 1 % skall ha valsedlar i vallokalerna men att valmyndigheterna skall beakta partiorganisationernas önskemål.

Reservationerna 2 och 3 innebär att folkpartiet vill aktivt medverka till att underlätta för utlandssvenskar att utnyttja sin lagliga rätt att rösta, trots att de för tillfället befinner sig på utländsk mark.

I vissa länder finns det lagstiftning eller regler som innebär att röstning för annat land inte kan accepteras. Så är det t. ex. i Tyskland. Även andra skäl gör att det är viktigt att sådana möjligheter skapas, t. ex. genom användning av brevröstning som komplement. Argumenten att de brevröstande är slarviga och att felprocenten är hög håller inte. Felen har blivit färre, och med bättre information kommer felen säkert att minimeras ytterligare.

I reservation 4 instämmer vi folkpartister i centerns motion om budröst-

ning och skärpning av garantierna mot otillbörlig påverkan av t. ex. vårdare. Det är nog så viktigt och aktuellt i tider då omyndigförklaringsinstitutet skall tas bort.

I reservation 5 tar folkpartiet och moderata samlingspartiet upp valprövningsnämndens yttrande över det aktuella regeringsförslaget. Nämnden fann att regeringens förslag inte hindrar att alla ledamöter i en församling utses på basis av en enda valsedel, under förutsättning att den har upptagit tillräckligt många namn. Vårt förslag i reservation 5, som alltså sammanfaller med valprövningsnämndens förslag, innebär att valet skall göras om i de fall där mer än hälften av de lämnade rösterna är ogiltiga.

Reservation 6, som också vpk står bakom, grundas på en folkpartimotion om valprövningsnämndens sammansättning. Det är olustigt att partier som klarat 4-procentsspärren inte är representerade i nämnden. Det hände folkpartiet 1982, då vi blev utan representant. När sedan frågor som gällde valet 1985 kom upp i nämnden var folkpartiet alltså inte representerat. Detta kan på principiella grunder inte vara riktigt.

Jag vill starkt markera att det inte är fråga om "surt sa räven" om de rönnbär han inte kunde nå, men eftersom folkpartiet nu har erfarenhet av problemet vill vi försöka göra något åt det för framtiden, oberoende av vilket parti det då drabbar.

Politikens vindar blåser som bekant snabbt. Det skulle kunna tänkas att två partier inte kom med av egen kraft i valprövningsnämnden, och det vore då anmärkningsvärt om det samtidigt uppkom en tvist om t. ex. valfusk.

Med det sagda, herr talman, yrkar jag bifall till de reservationer som jag har nämnt och i övrigt till utskottets hemställan.

Anf. 129 Tredje vice talman BERTIL FISKESJÖ (c):

Herr talman! Det är två grundläggande principer som skall tillgodoses med vallagstiftningen. Den ena principen är att valdeltagandet skall vara så omfattande som möjligt. Det skall vara lätt för medborgarna att ta del i valet. De fysiska omständigheter som kan hindra valdeltagande skall elimineras så långt det går.

Den andra grundläggande principen är att höga krav på rättssäkerhet skall kunna tillgodoses. Vi är dess bättre i vårt land förskonade från stora skandaler med valfusk och liknande, men vi har också mycket högt ställda anspråk när det gäller att tillgodose rättssäkerheten vid valen.

Flera av de frågor som kan tyckas små, som tas upp i det nu aktuella betänkandet, rör sig i gränslandet mellan tillämpningen av dessa båda principer, om tillgängligheten och rättssäkerheten.

Vi har erfarenhet av att det efter olika val har förekommit beskyllningar om valfusk, om än i begränsad mening. Det har t. o. m. vid några tillfällen hänt att det har gått till domstolsprövning. I något fall har man fått göra omval. Det är naturligtvis inte bra. I en del andra fall har man i efterhand haft en mycket osäker uppfattning om vad som verkligen har förekommit och har för den skull inte på ett välgrundat sätt kunnat ta rättslig ställning till det som kan ha hänt.

Flera av de här fallen, som trots allt har varit aktuella i vårt rättsinliga land, har gällt budröstning. Det är klart att man inte någonsin kan få fram ett

system som är till hundra procent säkert. Men man bör sträva därefter. Det är det vi menar att man skall göra, i enlighet med reservation nr 4, som handlar om detta och som jag även vill yrka bifall till. Det är en centermotion som ligger bakom den reservationen.

Det vi vill åstadkomma är en något striktare bedömning än vad som nu sker av vem som i valsammanhang skall accepteras som vårdare. Erfarenheten har visat att detta är viktigt. Men jag tror att det kommer att bli ännu viktigare framöver, av det skälet att vi nu är i färd med att avskaffa omyndigförklaring som hinder för rösträtt. Det innebär otvivelaktigt att en ganska stor kategori människor får rösträtt och därmed behöver assistans. Det ökar naturligtvis frestelserna att gå krokvägar för dem som skall hjälpa till. Sådana frestelser tycker jag att man bör bekämpa så gott det går.

Jag yrkar alltså bifall till reservation nr 4. Det är den enda reservation som vi centerpartister är med på. Det kan kanske tyckas konstigt när det gäller ett par av de moment som moderaterna och folkpartisterna har reserverat sig mot. Även om det inte är jag som har att svara för utskottet skall jag säga några ord om ett par av de reservationerna.

Ett sätt att öka tillgängligheten till valet för våra utlandssvenskar är helt klart att införa rätt till brevröstning. Det tror jag att reservanterna har helt rätt i. Problemet är att vi vet att vi får en kassationsprocent som är ganska stor. Den har visserligen sjunkit. Det vet vi genom erfarenheterna från Tyskland. Men fortfarande ligger den på tok för högt. Vad man riskerar är naturligtvis att väljare, som annars på ett helt korrekt sätt skulle ha fått sina röster tillgodoräknade på konsulat och ambassader, gör fel och på det viset genom brevröstningen i själva verket förlorar sin röst. Jag skulle vilja säga att den risken sannerligen blir större om man utsträcker brevröstningen till att gälla världen runt. Västtyskland, där brevröstning nu förekommer, ligger ganska nära, postgången är enkel osv. Jag vill gärna medge att jag känner en viss tveksamhet på den här punkten. Jag tror nog att vi en gång i framtiden kan hitta brevröstningssystem som kan öka säkerheten i röstavgivandet.

Bengt Kindbom och jag har också i ett särskilt yttrande sagt att vi inte tycker att regeringen skulle ge upp försöken att få Västtyskland och Schweiz att tillåta röstning på dessa länders fosterjord. Det är en ganska makaber situation att vi förvägras att förrätta röstmottagning i två av Västeuropas demokratier. Sådant röstmottagning tillåts alltså i en lång rad diktaturer och halv-diktaturer, men inte i Västtyskland och Schweiz. Jag tycker att de argument man från västtyskt och schweiziskt håll har anfört är utomordentligt svaga. Vi menar i vårt särskilda yttrande att det bör ankomma på regeringen att ta itu med regeringarna i dessa båda länder, så att en omprövning kan komma till stånd. Det tycker jag inte skulle vara omöjligt att klara.

I en reservation talar man om behovet av en ökad aktivitet från UD:s och skatteverkets sida när det gäller att anordna röstställen och propagera för röstning. Att man bör utöva sådan aktivitet är vi, såvitt jag kan förstå, ense om. Jag har läst vad vi har skrivit – centern tillhör majoriteten – och vad reservanterna har skrivit, och jag måste säga att skillnaden verkligen är hårfin.

Ytterligare en sak vill jag kommentera. Det gäller tillhandahållandet av

valsedlar. Det kan tyckas som självklart att jag borde ha varit med på reservation 1, eftersom det var jag som bråkade i valprövningsnämnden när den fråga som här tas upp aktualiserades. Jag anser fortfarande att valprövningsnämnden fattade ett felaktigt beslut den gången. Men det är en sak för sig. En anledning till att Bengt Kindbom och jag inte gått med på denna reservation är att vi tycker att den motivtext som har knutits till lagtexten inte håller. Det är oklart för mig vad som är innebörden i meningen: "Centrala valmyndigheten skall dock beakta partiorganisationens önskemål i detta avseende." Om valmyndigheten enbart skall beakta önskemålet, innebär det att man inte behöver följa vad partiorganisationerna har sagt, utan man kan göra en värdering. Då har vi samma ståndpunkt, såvitt jag kan förstå.

I själva texten står det att partierna skall ha ett avgörande inflytande över om deras valsedlar skall läggas ut eller inte. Vad man borde kunna komma fram till, men det tål att fundera litet på, är naturligtvis att rätta sig efter vad partierna säger. Men detta blir ett slags ingenmansland. Jag vet inte riktigt hur det skulle tillämpas, om idén skulle sättas på prov.

En annan orsak till att vi inte har gått med på denna reservation, som jag i princip tycker är riktig, är att det inte, såvitt vi kan bedöma, finns något akut behov av en sådan här bestämmelse i och med att den tidigare lydelsen i 6 kap. 9 § vallagen har ändrats på det sätt som skett. Vi har två partier som har uppnått mer än 1 % av rösterna de två senaste valen. De kommer såvitt man kan se att uppträda i nästa val, men de kommer inte på något vis att drabbas av de besvärligheter som kds råkade ut för i det senaste valet. Därför finns det inte något akut behov av att ändra bestämmelsen innan man nog har övervägt den, så att den blir riktigt hållfast.

Herr talman! Jag ser till min ledsnad att jag har talat någon minut längre än jag anmälde mig för. Jag yrkar avslutningsvis bifall till reservation 4.

Anf. 130 BO HAMMAR (vpk):

Herr talman! I all korthet vill jag yrka bifall till reservation 6 i konstitutionsutskottets betänkande, vilket vi från vpk:s sida i övrigt stöder.

Valprövningsnämnden är ett domstolsliknande organ som har att pröva besvär över allmänna val. I reservationen framhålls att nämnden är en rättsinstans och därför inte nödvändigtvis behöver ha en sammansättning som exakt och proportionellt svarar mot partiernas styrka i riksdagen. Det finns starka skäl för att alla i riksdagen företrädde partier är representerade i nämnden. Det handlar om demokratisk insyn och oberoende prövning. Oavsett vitt skiljaktiga meningar mellan de politiska partierna i riksdagen är det viktigt att vi så långt det över huvud taget är möjligt kan vara överens om demokratins spelregler. Och det är just dessa som valprövningsnämnden har att hantera.

Jag vill gärna ge Margitta Edgren och folkpartiet ett erkännande för att man aktualiserat denna fråga i en motion. För oss i vpk var det självklart att ansluta oss till denna reservation. Jag beklagar emellertid att motionen inte har tillstyrkts av ett enigt utskott. Konstitutionsutskottet brukar ju ofta ha en förmåga att komma till enighet just då det gäller demokratins spelregler.

Herr talman! Jag hade egentligen inte tänkt säga något mer, men jag kan

inte låta bli efter att ha hört bl. a. Hans Nyhage, som med stor indignation talade om att majoriteten i utskottet är för ett tvång att lägga ut valsedlar. Det är ett gammalt önskemål att även i riksdagen icke företrädda partier skall få valsedlar upptryckta och distribuerade. Denna rätt finns nu, och det är bra. Den skall utvidgas ytterligare, och det är också bra.

Då kommer folkpartiet med en ganska fantastisk motion – samma omdöme gäller för övrigt folkparti- och moderatreservationen. På grund av det trolleri i utkanten av grundlagen som centern och kds ägnade sig åt vid förra valet och som ingen hade förutsett, vill nu folkpartiet och moderaterna att bestämmelserna skall ändras för att man skall kunna täcka in sådana extrema och oväntade händelser. Jag noterar, herr talman, med stort intresse att centern inte är med i denna reservation, och jag noterar också med ett visst intresse Bertil Fiskesjös motivering för detta i hans anförande nyss, som jag dock inte helt förstod.

Anf. 131 HANS NYHAGE (m) replik:

Herr talman! Om jag möjligen visade någon indignation, vilket herr Hammar påstod, beror det i så fall på att jag tycker det är en självklarhet att om ett parti gör en begäran av det slag som kds gjorde vid föregående val så skall den respekteras. Det måtte väl ändå vara partiorganisationerna själva som skall ha det avgörande inflytandet över om valsedlar med deras namn skall läggas ut eller inte.

Anf. 132 KURT OVE JOHANSSON (s):

Herr talman! I regeringens proposition 21 om ändring i vallagen föreslås bl. a. ändrade regler för tilldelning av valsedlar, ett bibehållet förfarande avseende brevröstning i Förbundsrepubliken Tyskland och en del andra smärre förändringar i vallagstiftningen som avses gälla fr. o. m. nästa år.

I dag är den allmänna rösträtten och valhemligheten en självklar rättighet i vårt land. Vi anser också att var och en skall ha praktiska möjligheter att utöva sina demokratiska rättigheter. För många handikappade föreligger dock vissa hinder för att kunna delta i de allmänna valen på samma villkor som andra röstberättigade medborgare.

Jag kommer därför, herr talman, innan jag bemöter reservanterna, att något beröra en skrivelse som De Synskadades Riksförbund tillställt RSV och som redovisas i regeringens proposition. Där betonas bl. a. vikten av att valhemligheten skall kunna bevaras. Ett sätt att lösa denna fråga är naturligtvis att göra som de unga synskadade föreslagit, nämligen förse valsedlarna med punktskrift. Av den utredning som RSV gjort framgår det emellertid att detta t. ex. skulle medföra ökade problem med att trycka alla valsedlar inom föreskriven tid.

När vi behandlade denna fråga i riksdagen för ganska precis ett år sedan betonade utskottet betydelsen av att ytterligare åtgärder vidtas, syftande till att underlätta för de handikappade att utöva sin rösträtt med bibehållen valhemlighet. I propositionen sågs det klart ut att det är en angelägen uppgift för RSV att inom ramen för sin information lämna råd till handikappade hur de kan förfara för att kunna delta i valen på lika villkor som andra röstande. Det är tillfredsställande, så som det kommer till uttryck i propositionen, att

statsrådet säger sig vara beredd att ta upp denna fråga på nytt om det skulle behövas.

Så några ord om reservationerna. Det talades i replikväxlingen bl. a. om 6 kap. 9 § vallagen. Bertil Fiskesjö framhöll att den ändring som föreslagits är närmast omöjlig att införliva i vallagstiftningen. Jag delar Bertil Fiskesjös uppfattning på den punkten. Redan det faktum att lagstiftningen måste vara så utformad att också myndigheterna kan leva upp till sina skyldigheter inger betänkligheter. Vid utskottsbehandlingen har det ju framkommit att det inte alltid är så lätt att klargöra vilken partiorganisation som är behörig. Och vallagen måste vara solklar på denna punkt.

När det gäller reservation 2 och brevröstningen vill jag understryka att det finns många sakskaäl som talar emot att tillämpa reglerna om brevröstning mera generellt. Enligt utskottsmajoritetens mening bör brevröstning tillämpas då röstning inte kan genomföras på sedvanligt sätt vid svensk utlandsmyndighet. Ett viktigt skäl härför är det stora antalet underkända röster, vilket också Bertil Fiskesjö var inne på. Även om antalet minskat mellan 1982 och 1985 års val så är antalet kassationsröster otillfredsställande stort.

Något mera kryptiskt än reservation 3 får man nog leta efter i riksdagstrycket. Man både vill och inte vill uppdra åt regeringen att förbättra möjligheterna för svenskar att rösta utomlands. Enligt 10 kap. 7 § skall, när val förrättas, centrala valmyndigheten efter samråd med utrikesdepartementet bestämma hos vilka svenska utlandsmyndigheter röstning skall äga rum. Folkstyrelsekommittén, som övervägt frågor om förtidsröstning, har inte föreslagit någon ändring i nuvarande ordning. Utskottet har intagit samma ståndpunkt. Jag vill emellertid understryka vad utskottsmajoriteten har sagt, nämligen att det är angeläget att UD som hittills aktivt verkar för att öka svensk röstning även i länder som inte erbjuder denna möjlighet.

Riksdagen har vid flera olika tillfällen diskuterat frågan om budröstning, som nu behandlas i reservation 4. Utskottet och reservanterna är överens om att det är angeläget att budröstningsförfarandet handhas korrekt. Det har förutsatts att de politiska partierna aktivt skall verka för att gällande föreskrifter följs. Erfarenheterna under senare år talar också för att så sker.

Reservation 5 behandlar omval i vissa fall. Utskottet delar den bedömning som gjorts i propositionen att omval skall ske om mindre än hälften av det bestämda antalet ledamöter i landsting, kyrko- och kommunfullmäktige kan utses.

I en gemensam reservation tar folkpartiet och vpk upp valprövningsnämndens sammansättning. Valprövningsnämnden kom till i samband med 1974 års grundlagsreform. Nämndens uppgifter att pröva besvär över allmänna val m. m. hade tidigare legat hos regeringsrätten. Nämndens ordförande får inte tillhöra riksdagen och skall vara eller ha varit ordinarie domare. Utskottet har inte kunnat finna att några övervägande sakskaäl talar för att ett politiskt parti som klarat 4-procentsspärren automatiskt skall inta en ordinarie plats i en nämnd som i övrigt bygger på en proportionell fördelning.

Herr talman! Jag yrkar bifall till konstitutionsutskottets hemställan i betänkande nr 15 och avslag på samtliga reservationer som fogats till detta betänkande.

Anf. 133 MARGITTA EDGREN (fp) replik:

Herr talman! Några kommentarer med anledning av vad Kurt Ove Johansson sade. Jag vill också kommentera något som Bertil Fiskesjö anförde. Han hade problem med att läsa vår kommittémotion K9. Där står mycket klart vad vi avser med motionen: Det självklara bör vara att det är partiet som självt bestämmer huruvida dess valsedlar skall läggas ut i vallokalerna eller inte. Jag förstår inte hur man kan missförstå det. Om sedan lagtextförslaget inte är ett under av klarhet bör man kunna diskutera det, om man är överens om de grundläggande principerna.

När det sedan gäller brevröstningen, Kurt Ove Johansson, instämmer jag i att vi förlorar röster på grund av kassation. Men vi är ju ändå överens om att en bättre information redan nu har givit resultatet att kassationen har minskat. I väntan på det perfekta systemet är det väl ändå från demokratisk synpunkt bättre att människor brevröstar än att de inte får rösta alls? Kassationsfrekvensen kan vi ju ändå göra någonting åt genom en bättre information och bättre utformat material.

När det sedan gäller röstningen utomlands vill jag säga att folkstyrelsekommittén har ansett att förhållandena var tillfredsställande. Det har undersökts, och det visar sig av den sammanställning som man har gjort på de 275 platser där man har röstmottagning hos svenska utlandsmyndigheter, att det är mycket olika principer som är vägledande i skilda länder. Det har också visat sig att det på många platser finns en större grupp svenskar men trots allt vad vi säger ändå inte har anordnats röstmottagning.

Nu till budröstning, Kurt Ove Johansson! Vi kan väl ändå vara överens om att det har förekommit oklarheter och påverkan på ett otillbörligt sätt. Det är därför vi reserverar menar att vi måste åstadkomma ännu klarare regler än dem som i dag gäller.

Anf. 134 HANS NYHAGE (m) replik:

Herr talman! Kurt Ove Johansson uttalade att brevröstning skall ske då röstning inte kan utövas vid svensk utlandsmyndighet. Det är ju inte enbart i Västtyskland som hinder föreligger. I många länder omöjliggör de långa avstånden till den svenska utlandsmyndigheten i realiteten deltagande i röstningen. Varför skall de människorna förmenas rätten att rösta?

Även om kassationsprocenten skulle vara hög – den är dock i fallande – är det bättre att skapa möjligheter och förutsättningar för människor att rösta än att helt omöjliggöra det.

Anf. 135 KURT OVE JOHANSSON (s) replik:

Herr talman! Jag har ju redan tidigare understrukit att det inte är alldeles okomplicerat att utforma 6:9 vallagen på det sätt som folkpartiet och moderaterna yrkar på i reservation nr 1. Dessutom kan jag nämna att det är en helt onödig ändring – om riksdagen följer folkstyrelsekommitténs förslag om förhandsanmälan av parti för deltagande i val förfaller det problemet. Det finns således inga direkta skäl att ändra 6:9 vallagen på det sätt som folkpartiet och moderaterna enligt reservationen vill.

När det sedan gäller brevröstningen tror jag att det är klokt och viktigt att vi håller fast vid huvudregeln, att rösträtten utövas genom personlig

inställelse. Då kan man upprätthålla kravet på tillförlitlighet i valförandet, som inte minst väljarna har rätt att ställa. Den typ av fel som ofta förekommer vid brevröstning hade kunnat rättas till om man hade haft t. ex. valförrättare eller röstmottagare.

Vi vet att röstning hos svenska utlandsmyndigheter 1985 förekom på 275 platser. Det var drygt 17 000 människor som var upptagna i den särskilda röstlängden, och det avgavs inemot 14 000 giltiga röster. Det är alltså ett valdeltagande som ligger på ungefär 80 %. Därför vill jag till Hans Nyhage säga att nog är väl det både ett bevis och ett tecken på att man från de svenska statsmakternas sida verkligen gör sitt yttersta för att bereda svenskar som finns utomlands möjlighet att utöva sin grundlagsenliga rätt att rösta. Dessutom vet vi att UD fortsätter sina ansträngningar på den punkten.

När det sedan till sist gäller budröstningen, herr talman, vill jag nämna att det i det senaste valet inte förekom några anmälningar till valprovsnämnden angående otillbörlig påverkan med anledning av budröstningsreglerna. Enligt de uppgifter som jag har kunnat inhämta från riksskatteverket finns det ingenting heller under senare tid som tyder på att de regler som gäller vid budröstning skulle missbrukas.

Jag tror också, herr talman, att det är viktigt att hålla i minnet att om massmedia påstår att valfusk har förekommit så är det inte detsamma som att det skulle ha skett.

Anf. 136 MARGITTA EDGREN (fp) replik:

Herr talman! Jag skulle vilja svara på vad Kurt Ove Johansson sade i sitt anförande om valprovsnämnden – jag hann inte med det i min förra replik.

Jag instämmer med Bo Hammar, som sade att han tyckte att det var olyckligt att konstitutionsutskottet inte kunde enas om detta. Det tycker jag också. Eftersom valprovsnämnden är en rättsinstans som hanterar rättstillämpningen i valen, behöver den inte vara proportionellt sammansatt. Då tycker jag att det är viktigt att riksdagens alla partier är med.

Vi har ju tidigare här i riksdagen en modell för sammansättningen av sådana organ – jag tänker på riksdagens valberedning, som också är ett demokratiorgan. Där garanteras alla riksdagspartier en plats, och resten av platserna tillsätts proportionellt.

Anf. 137 HANS NYHAGE (m) replik:

Herr talman! Att 14 000 av 17 000 registrerade väljare utnyttjar sin rösträtt är inget skäl för att förbjuda brevröstningen. Just det förhållandet att många människor inser att de i praktiken aldrig kan utöva sin rösträtt, därför att brevröstning inte är tillåten, medför att åtskilliga inte låter registrera sig. Om brevröstning var tillåten skulle säkerligen många fler registrera sig. Det talar ytterligare för att denna form av röstning skall tillåtas.

Anf. 138 KURT OVE JOHANSSON (s) replik:

Herr talman! Som jag tidigare har redovisat finns bestämda regler för valprovsnämndens tillsättande. Reservanterna säger att det skall finnas demokratisk insyn. Man kan fråga sig varför inte suppleanterna i valprov-

ningsnämnden utnyttjar sin rätt att delta i sammanträdena och få insyn. Vi som gör det vet att nämnden i de flesta fall är enig i sina ställningstaganden. Den suppleant i valprovsningsnämnden som utnyttjar sin rätt att delta i sammanträdena har möjlighet att få den demokratiska insyn som kan krävas. Det enda som skiljer suppleanten från den ordinarie ledamoten är att den förre inte har rösträtt.

Styrkeförhållandena i riksdagen avgör i långa stycken valprovsningsnämndens sammansättning. Att tillämpa den föreslagna metoden, där alltså vpk får en ordinarie plats i valprovsningsnämnden, innebär en utökning från nuvarande 7 ledamöter till mellan 17 och 21 ledamöter. Det är naturligtvis orimligt.

Andre vice talmannen anmälde att Margitta Edgren anhållit att till protokollet få antecknat att hon inte ägde rätt till ytterligare replik.

Anf. 139 ALF SVENSSON (c):

Herr talman! I betänkandet behandlas vissa vallagsfrågor. En del av dem har direkt betydelse för mitt parti, kristdemokratiska samhällspartiet. Vår motion K708 behandlas också till vissa delar i betänkandet.

Regeringens och utskottets förslag om tillhandahållande av valsedlar dels till partier, dels till lokaler där röstning äger rum motiveras bl. a. med att den vallagsändring som beslutades inför förra valet skulle ha medfört att kristdemokratiska samhällspartiet ställts utanför denna service i 1988 års val på grund av valsamverkan med centerpartiet vid föregående val.

Herr talman! Det är bra att vallagen nu antar de tidigare reglerna om "de två senaste riksdagsvalen". Vi tycker också att enprocentsnivån för den statliga valservicen är rimlig.

Däremot vill jag uttala viss tveksamhet om motiveringen för att det för att tillgodose kristdemokraterna verkligen hade varit nödvändigt att genomföra ändringen i vallagen. Vallagen talar om ett parti som deltar i riksdagsval och vid föregående val fått mer än 1 % av rösterna. Får man tro propositionens motivering skulle den regeln inte varit applicerbar på kds. Men det finns ett juridiskt svar på frågan huruvida kds deltog i riksdagsvalet 1985 och huruvida partiet är representerat i riksdagen.

Partibidragsnämnden har i beslut den 3 september 1987 tilldelat kristdemokratiska samhällspartiet kanslistöd i form av grundstöd utifrån lagen om statligt stöd till politiska partier. Det innebar förstas värdefulla pengar för partiet. Men beslutet har också en juridisk innebörd. Kds har befunnits uppfylla kriterierna i 1 § och 7 § i lagen.

Låt mig också konstatera att genom att partibidragsnämnden har samma juridiska nivå som högsta domstolen och regeringsrätten, är beslutet därstädes inte överklagningsbart.

I lagen om statligt stöd till politiska partier heter det i 1 §: "Till politiskt parti som deltagit i val till riksdagen utgår statligt stöd enligt denna lag."

7 § lyder som följer: "Parti som blivit företrätt i riksdagen, men ej fått fyra procent av rösterna i hela landet erhåller för varje år för vilket valet gäller så många fjortondelar av ett helt grundstöd som motsvarar antalet vunna mandat."

Beslutet den 3 september 1987 att tilldela kristdemokratiska samhällspartiet kanslistöd i form av grundstöd bygger på dessa paragrafer och på vad lagens förarbeten säger om valsamverkan. Den juridiska innebörden blir alltså: Kristdemokratiska samhällspartiet definieras som "politiskt parti som deltagit i val till riksdagen" i 1985 års val och som ett "parti som blivit företrätt i riksdagen".

Som sagt, även om regeringens motivering är tveksam, tycker vi naturligtvis att beslutet är bra. På en punkt vill jag dock instämma i de synpunkter som m- och fp-reservanterna för fram. Det är självfallet orimligt att staten tillhandahåller valsedlar i vallokaler i strid med ett partis önskan. Vi känner alla till den historiska bakgrunden, när kds gick till val i 1985 års riksdagsval under den med centerpartiet gemensamma valbeteckningen Centern. Samtidigt tillhandahöll riksskatteverket med stöd av en knapp partipolitisk majoritet i valprovsningsnämnden valsedlar med beteckningen Kristen demokratisk samling. Detta är självfallet inte i linje med en god demokrati. Syftet tycks ha varit att vilseleda väljarna. Och man lyckades i viss utsträckning. En sådan lagtolkning bör inte vara möjlig. Nu återkommer ju frågan på annat sätt till våren, men även inför 1988 års val borde en sådan lagtolkning som den riksskatteverket gjorde 1985 vara omöjlig att göra. Därför uttalar jag självfallet mitt stöd till reservation 1.

Jag kan berätta för Kurt Ove Johansson och övriga ledamöter som vill lyssna, att det uppstod en sällsamt förvirrad situation vid 1985 års val. Dag ut och dag in kom folk och visade mig valsedlar samt frågade vilka som gällde. Den förvirring detta skapade med besked hit och dit i massmedia om att det delades ut ogiltiga sedlar, sedlar som egentligen inte betydde någonting, spred sig som ringar på vattnet. Det var helt enkelt en omöjlig pedagogisk uppgift att hinna reda ut för alla som frågade att här försiggick något som verkligen måste studeras ingående så att man inte blev förvirrad. Det kan inte vara tillbörligt i en demokrati att förvirra väljarna på det sätt som skedde.

Herr talman! I den kristdemokratiska motionen K708 tar jag upp bl. a. frågan om ökade möjligheter till valkarteller och frågan om skärpta registreringskrav för politiska partier med syfte att sådana registrerade partier skulle ges en likabehandling. Jag har inga illusioner om att få med mig kammaren vad gäller förbättrade möjligheter till valkarteller inför 1988 års val. Däremot tycks ju de föreslagna ändringarna från den 1 januari 1989 leda till ett sådant underlättande – åtminstone på vissa punkter. Det är också möjligt att syftet med skärpta registreringskrav kan uppnås på annat sätt. Till dessa frågor ber jag därför att få återkomma då kammaren behandlar propositionen om vissa grundlagsfrågor m. m.

Överläggningen i detta ärende var härmed avslutad.

(Beslut fattades efter debatten om socialförsäkringsutskottets betänkande 11.)

Kammaren övergick till att debattera socialförsäkringsutskottets betänkande 11 om vissa socialförsäkringsfrågor.

Anf. 140 MARGÓ INGVARDSSON (vpk):

Herr talman! Riksdagen har redan fattat ett principbeslut om att införa avgifter för förlossningsvård. Det var ett beslut som vpk, precis som centerpartiet, inte ställde sig bakom.

Inför det beslutet upptäcktes det att om en blivande mamma inte tog ut föräldraledigheten i samband med förlossningen, kunde hon komma undan den här avgiften. Dagens beslut skall stänga den möjligheten att slippa avgift.

Jag tycker att det här egentligen bara är ett exempel på vad avgifter leder till. Det blir en ökad administration och kontroll, men inkomsten för sjukvården är marginell.

Däremot syftar avgifter alltid till att begränsa efterfrågan på vård. Vi anser att det finns skäl att befara att en del mammor kommer att se till ekonomin i stället för till hälsobehovet, när de avgör hur många dagar de skall ligga på BB.

Det här sammanfaller väldigt olyckligt med den iver som många landsting visar att begränsa slutenvårdsplatserna. Om nu mammorna avstår frivilligt från att ligga alla dagar på BB, kan sjukvårdspolitikerna i landstingen peka på att det inte finns så stort behov av vårdplatser och därmed minska antalet platser.

Det tycker vi är mycket olyckligt, och det är en av anledningarna till att vi yrkar bifall till reservationen.

Anf. 141 LENA ÖHRSVIK (s):

Herr talman! Det här betänkandet innehåller flera regeringsförslag som riksdagen tidigare har beställt, bl. a. att förvärvsarbete under 16 år skall få rätt till sjukpenning, att väntetiden för ändring av den sjukpenninggrundande inkomsten skall förkortas, vissa kompletterande regler för timberäkning av sjukpenning och tillfällig föräldrapenning samt ett lagförslag om avdrag på föräldrapenning för sjukhusvård.

Därutöver föreslår regeringen en försöksverksamhet med tjänstemannabeslut i okomplicerade arbetsskadeärenden, i syfte att rationalisera handläggningen. Det finns också ett förslag om att vårdbidrag och handikappersättning inte skall dras in vid tillfällig institutionsvistelse eller annan tillfällig vistelse för vård utom hemmet.

Utskottet tillstyrker samtliga förslag, och jag yrkar bifall till utskottets hemställan på samtliga punkter och därmed avslag på reservationen, som handlar om avdraget på föräldrapenningen.

Som jag nämnde, behandlar vi i dag ett förslag i den frågan som riksdagen tidigare har beställt. Vi har också fattat ett principbeslut och begärt en lagtext. Jag hänvisar till den debatt vi hade den 8 maj och till motiveringen i betänkandet.

Överläggningen i detta ärende var härmed avslutad.

Kammaren övergick till att fatta beslut i de förevarande ärendena.

Skatteutskottets betänkande 14

Mom. 1 (uppskov med den familjerättsliga och den skatterättsliga reformen)

Utskottets hemställan bifölls med 275 röster mot 48 för reservation 1 av Britta Bjelle och Leif Olsson.

Mom. 2 (informationsfrågan)

Utskottets hemställan bifölls med 176 röster mot 114 för reservation 2 av Knut Wachtmeister m. fl. 31 ledamöter avstod från att rösta.

Karin Ahrland (fp) anmälde att hon avsett att avstå från att rösta men markerats ha röstat ja.

Mom. 5 (grundavdraget för makar m. m.)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 3 av Knut Wachtmeister m. fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 6 (grundavdraget för övriga kategorier)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 4 av Knut Wachtmeister m. fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 7 (grundavdraget vid gåvobeskattningen)

Utskottets hemställan bifölls med 176 röster mot 109 för reservation 5 av Knut Wachtmeister m. fl. 37 ledamöter avstod från att rösta.

Karin Ahrland (fp) anmälde att hon avsett att avstå från att rösta men markerats ha röstat ja.

Övriga moment

Utskottets hemställan bifölls.

Konstitutionsutskottets betänkande 15

Mom. 3 (tillhandahållande av valsedlar)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 1 av Anders Björck m. fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 6 (utvidgad brevröstning)

Utskottets hemställan bifölls med 205 röster mot 116 för reservation 2 av Anders Björck m. fl. 1 ledamot avstod från att rösta.

Mom. 7 (röstning hos utlandsmyndighet)

Utskottets hemställan bifölls med 209 röster mot 116 för reservation 3 av Anders Björck m. fl.

Mom. 8 (budröstning genom vårdare)

Utskottets hemställan bifölls med 169 röster mot 155 för reservation 4 av Anders Björck m. fl.

Mom. 9 (omval i vissa särskilda fall)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 5 av Anders Björck m. fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 10 (valprövningsnämndens sammansättning)

Utskottets hemställan bifölls med 261 röster mot 64 för reservation 6 av Börje Stensson m. fl.

Övriga moment

Utskottets hemställan bifölls.

Socialförsäkringsutskottets betänkande 11

Mom. 2 (avdrag från föräldrapenning vid förlossningsvård)

Utskottets hemställan bifölls med 266 röster mot 57 för reservationen av Karin Israelsson m. fl. 1 ledamot avstod från att rösta.

Övriga moment

Utskottets hemställan bifölls.

14 § Föredrags

arbetsmarknadsutskottets betänkande

1987/88:10 om styrelserepresentation för de privatanställda, m. m. (prop. 1987/88:10).

Styrelserepresentation för de privatanställda, m. m.

Anf. 142 ERIK HOLMKVIST (m):

Herr talman! Vi har i dag att ta ställning till bl. a. omfattande förändringsförslag från regeringens sida i propositionen Styrelserepresentation för de privatanställda. De nuvarande lagarna om styrelserepresentation jämte medbestämmandelagen har gett de anställda i företagen i vårt land långtgående möjligheter att få sina synpunkter och meningar beaktade i såväl företagsledningsfrågor som frågor av mer alldaglig karaktär inom verksamheten. De anställdas kunnande och erfarenheter har därigenom kunnat komma företagen till godo, vilket har inneburit en utveckling till fördel även för de anställda.

Moderata samlingspartiet anser, med erfarenheter från vår nuvarande lagstiftning, att inflytandefrågorna fungerar väl och anser därför att regeringens proposition ej borde få medföra ändringar av sådan omfattning som förslaget innebär.

Herr talman! Jag yrkar därför bifall till avslagsyrkandet i reservation 1 från moderata samlingspartiet som är fogad till utskottsbetänkandet. Ett antal tunga remissinstanser har avstyrkt förslaget i dess helhet, vilket inte är alldeles vanligt.

När det gäller representativitetsreglerna visar propositionen på det motsatsförhållande som råder mellan å ena sidan de fackliga organisationernas strävan att medverka i beslutsfattandet på alla nivåer och i alla

Sammanhang inom företagen och å andra sidan nödvändigheten av att organisationerna agerar som representanter för de anställda i situationer då de anställdas intressen kan vara i konflikt med ägar- och företagsledningsrollen. Sådana konflikter tenderar att bli allt fler, inte minst i takt med löntagarfondernas alltmer ökande inflytande i näringslivet. De fackliga organisationernas legitimitet riskerar på detta sätt att ifrågasättas. Det är inte rimligt att man genom lagstiftning ger fackliga organisationer långtgående befogenheter i företag där de har någon eller några få medlemmar. Medlemmarna själva kan bäst bedöma i vilken utsträckning de vill bli företrädare i företagets styrelse av en facklig organisation. Det är ju inte rimligt att anställda blir företrädare i företagets styrelse av en organisation som de inte vill vara medlemmar i. De nuvarande reglerna om facklig representativitet motsvarande minst hälften av de anställda för att berättigade till ledamotskap i ett företags styrelse bör därför enligt vår mening bibehållas.

Huvudregeln bör likaså vara att styrelserepresentanterna skall utses bland de anställda i berört företag. Frågan om antalet arbetstagarrepresentanter i styrelser får inte göras till en fråga om numerär. En utökning av antalet ledamöter skulle i många fall innebära ett tyngre styrelsearbete för samtliga ledamöter. Det är inte en styrelses storlek som avgör kompetensen, utan kompetensen avgörs av ledamöternas kvalifikationer, effektivitet och förmåga att motsvara alldeles speciella krav som ställs på en styrelses ledamöter.

Mycket är också att betänka då det gäller hur olika företag väljer storlek på sina styrelser med hänsyn just till resp. styrelses sätt att arbeta. Många företag arbetar inom skilda områden eller branscher med stor geografisk spridning och kan även i andra avseenden ha varierande arbetsförhållanden och erfarenhet. Detta kan även gälla kommunala och statliga bolag. Det torde därför inte vara möjligt att ge alla dessa intressen representation i företagets styrelse. Problem som kan uppstå i dessa sammanhang kan lösas endast genom samverkan mellan de anställda och deras egna organisationer.

Skadestånd i den arbetsrättsliga lagstiftningen bör inte införas innan en genomlysning och en analys har genomförts, vilket vi har föreslagit även i annat sammanhang. Att nu fatta beslut vore felaktigt med tanke på att vi i dag vet för litet. När det gäller denna fråga är det angeläget att man inför rätt till avdrag vid beskattning om ändringar skall ske.

Propositionens förslag om ändringar i styrelseledamöters inflytande på verksamhetens inriktning och målsättning innebär ett kringgående av de regler som i dag gäller på det arbetsrättsliga området. I 2 § i MBL och i den bakomliggande utredningen till denna proposition framgår det att arbetstagarernas intresse för inflytande i dessa hänseenden måste få stå tillbaka. Det som avses är verksamhet av konstnärlig eller annan ideell natur, kooperativt, fackligt, politiskt eller annat opinionsbildande ändamål, exempelvis tidsningsutgivning, religiös eller vetenskaplig verksamhet. I sådana företag eller organisationer skall arbetstagarernas representanter enligt MBL i styrelser inte få delta i vare sig beredning eller beslut där verksamhetens inriktning eller målsättning behandlas.

I och med regeringens förslag till ändring på denna punkt i den här propositionen överger regeringen varnet för integriteten inom opinionsbildningen oavsett om den är politisk, religiös, vetenskaplig, facklig, kooperativ

eller av annan ideell karaktär. Detta, herr talman, är mycket allvarligt. Lagstiftningen inom MBL och förslag till den lag om styrelserepresentation för privatanställda som vi nu behandlar kommer om förslaget går igenom inte att harmoniera. Vilken lag skall ändras? Blir det MBL? Vart bär det hän med ett beslut som detta? Opinionsbildningens integritet måste bibehållas. Jag ifrågasätter socialdemokraternas insikt i denna fråga. Eller är det med öppna ögon som ni fattar ett beslut som kommer att få konsekvenser som vi inte helt kan överblicka? Vad säger de socialdemokratiska förespråkarna i utskottet? Stora och omistliga värden kan faktiskt sättas på spel.

Frågan om styrelseledamöters betalningsansvar kan inte få behandlas på det sätt som nu sker. Det är uppseendeväckande att ett lagförslag om en generell ändring av styrelseledamöters betalningsansvar som regleras i aktiebolagslagen presenteras som en mindre del i en proposition om styrelserepresentation för de privatanställda. En sådan fråga berör samtliga styrelseledamöter och får stora konsekvenser för aktieägarnas, inkl. de anställdas, förtroende för sitt företags styrelse. Att vara ledamot i ett företags styrelse skall innebära ett avsevärt ansvar och krav på en stor och helgjuten insats i styrelsens arbete. Det nu föreliggande förslaget urholkar detta ansvar. Inte minst de senaste årens händelser inom ett antal börsföretag visar nödvändigheten av att detta ansvar fortsättningsvis ligger kvar. Innan någon ändring kan bli aktuell måste enligt vår mening frågan närmare utredas. Riksdagen kan inte fatta beslut med anledning av ett förslag utan underlag – som det nu föreliggande förslaget faktiskt är. Socialdemokraternas agerande är högst anmärkningsvärt.

Herr talman! Jag yrkar också bifall till den moderata reservationen 11 i utskottets betänkande.

Under detta anförande övertog tredje vice talmannen ledningen av kammarens förhandlingar.

Anf. 143 CHARLOTTE BRANTING (fp):

Herr talman! Som första politiska parti tog folkpartiet ställning för representation för de anställda i företagens styrelser. Vår utgångspunkt var och är att beslut i första hand bör fattas under medverkan av dem som berörs av besluten. De anställda har ju därför just i sin egenskap av anställda rätt till medbestämmande och insyn i företaget. Representation i styrelsen är också betydelsefull, då styrelsen i stor utsträckning fastställer gränserna för arbetstagarnas inflytande även på de lägre nivåerna.

Lagarna om de anställdas styrelserepresentation har nu funnits i tio år. Vi kan konstatera att de i stort sett har fungerat tillfredsställande. De anställda har fått insyn i företagets skötsel, samtidigt som styrelsen har tillförts ny kunskap. Styrelserepresentationen har lett till ett ökat samarbete och ökat förtroende. Det är bra både för företagets utveckling och för de anställda.

Syftet med löntagarinflytande är att arbetstagarna får en reell möjlighet att påverka de beslut som skall fattas. Det är därför väsentligt att reglerna om styrelserepresentation leder till en process, där medverkan från de anställdas sida blir en naturlig del även i ett tidigt skede. Det är bra att utskottet nu föreslår att de båda berörda lagarna, LSA och LSABF, nu förs samman till en

Prot. 1987/88:46
16 december 1987

*Styrelserepresentation
för de privatanställda,
m. m.*

ny lag. Lagstiftningen vad det gäller styrelserepresentationen blir på detta sätt mer överskådlig.

Herr talman! Det finns vissa delar i det nya lagförslaget som vi från folkpartiet inte kan acceptera. Det framförs i reservationer, varav flertalet är gemensamma med centern och som jag nu skall beröra.

Till grund för den aktuella lagstiftningen ligger tanken att arbetstagarrepresentation skall vara till gagn för alla anställda i företaget. Det är därför väsentligt att arbetstagarrepresentanten verkligen är representativ för de anställda som han eller hon skall företräda. Mot den bakgrunden är det förvånande att regeringen vill slopa den nuvarande representativitetsregeln. Det nya förslaget kan medföra att arbetstagarrepresentanterna endast företräder en minoritet inom sitt organisationsområde på företaget. Folkpartiet föreslår därför att dagens system bibehålls, dvs. att en facklig organisation skall företräda mer än hälften av de anställda på arbetsplatsen för att styrelserepresentation skall få inrättas.

Utskottets majoritet hävdar att den nya regeln bara skulle gälla i väldigt få företag. Det kan ju knappast vara ett gångbart skäl till att en ny regel skall införas.

Jag yrkar bifall till reservation 3.

För att en arbetstagarrepresentant skall kunna vara representativ är det väsentligt att hon eller han har en stark förankring hos de anställda i företaget. Detta menar vi kan en person få bara om hon eller han själv är anställd i företaget. Personen skall spegla de anställdas åsikter och uppfattningar – det kan aldrig en aldrig så duglig och duktig ombudsman göra. Folkpartiet avvisar därför utskottets förslag om att arbetstagarrepresentanten inte ovillkorligen skall vara anställd inom företaget.

Jag yrkar bifall till reservation 6.

Vi från folkpartiet delar naturligtvis utskottets uppfattning att det är väsentligt att kvinnorepresentationen ökar i företagets styrelser. Här har också de fackliga organisationerna ett stort ansvar, som de tyvärr inte har levt upp till.

Genom den nu föreslagna lagen kan många mindre organisationer komma att stå utan styrelserepresentation. Enligt folkpartiets uppfattning är detta olyckligt, då även dessa organisationer i många fall företräder ett betydande antal arbetstagare inom företaget. Även dessa organisationer skall ges möjlighet till påverkan. Därför föreslår vi att platser i styrelsen skall förbehållas just dessa. Detta skulle föranleda en förändring av 8 §. Vi menar alltså att det skall ges möjlighet för mer än en organisation som företräder minst en tjugondel av de kollektivavtalsbundna att fritt utse en suppleant. Varför vill socialdemokraterna utestänga de små organisationerna?

Jag yrkar bifall till reservation 7.

Så kommer jag till den fråga i det här betänkandet som väckt de starkaste känslorna, nämligen den att en arbetstagarrepresentant får rätt till att delta i behandlingen av ärenden som enligt MBL är undantagna information och förhandling. Mot detta har folkpartiet, centern och moderaterna samt vissa socialdemokrater invänt. Vi menar att det är nödvändigt att arbetstagarintresset för inflytande i vissa fall får stå tillbaka för den integritet och obundenhet som faktiskt måste prägla arbetsgivares verksamhet som har

religiöst, vetenskapligt, konstnärligt eller opinionsbildande ändamål. Om utskottets förslag går igenom, får t. ex. facket på ett tidningsföretag rätten att påverka valet av en chefredaktör och tidningens investeringar, något som enligt MBL uttryckligen betraktas som olämpligt.

Den nu föreslagna ordningen kan alltså ses som ett kringgående av de regler som gäller i övrigt på det arbetsrättsliga området på ett sätt som vi definitivt inte anser vara önskvärt. Folkpartiet ansluter sig därför till den uppfattning som förs fram i utredningen, att de synpunkter som ligger bakom bestämmelsen i 2 § MBL även bör gälla här. Arbetstagarrepresentanter i styrelser för företag som avses i 2 § MBL bör alltså inte ha rätt att delta i behandling och beslut i frågor som rör verksamhetens mål och inriktning. Vad är egentligen anledningen till – det kanske Lahja Exner kan svara på – att socialdemokraterna har gått från denna princip i MBL och regeringens promemoria?

Jag yrkar bifall till reservation 9.

Kritik mot de föreslagna sanktionsreglerna har framförts bl. a. från juridiska institutionen vid Lunds universitet. Folkpartiet anser att en så vittgående skadeståndsskyldighet som nu föreslås i många fall kan föra för långt. Även ganska små misstag skulle kunna leda till ansevliga skadestånd, vilket i sin tur skulle medföra stora problem för framför allt små företag. Endast i de fall företag förvägrar de anställda styrelserepresentation bör skadeståndsskyldighet uppstå. I fall som dessa är det å andra sidan självklart att skadestånd verkligen skall utgå.

Jag yrkar bifall till reservation 10.

Till slut några ord om det särskilda yttrandet angående betalningsansvaret. Vi från folkpartiets sida menar att det hade funnits starka skäl att invänta betalningsansvarskommitténs betänkande och remissyttranden över detta. Vi förutsätter att det ändå kommer att finnas möjlighet att pröva betalningsansvaret i dess hela vidd när resultatet av kommitténs arbete föreligger. Därför har vi nöjt oss med ett särskilt yttrande.

Herr talman! Jag yrkar alltså bifall till reservationerna 3, 6, 7, 9 och 10 och i övrigt till utskottets hemställan.

Anf. 144 BÖRJE HÖRNLUND (c):

Herr talman! Inledningsvis ber jag att få yrka bifall till reservationerna 3, 4, 6, 7, 8 och 9.

Jag vill något beröra reservation 4, som gäller de fackliga organisationernas inflytande i koncerner och speciellt de stora företagens internationalisering. Från centerpartiets sida anser vi att det är en styrka att de fackliga organisationerna har ett stort inflytande just vid internationalisering. Vi anser därför, kort sagt, att regeringen, de fackliga organisationerna och SAF har all anledning att fundera vidare över hur man skall garantera ett bra inflytande i sådana situationer.

Jag vill också beröra reservation 6 och understryka det självklara i att det bör vara anställda och inte ombudsmän som skall företräda företaget i företagens styrelse, precis som Charlotte Branting sade.

Prot. 1987/88:46
16 december 1987

*Styrelserepresentation
för de privatanställda,
m. m.*

Anf. 145 LARS-OVE HAGBERG (vpk):

Herr talman! För 15 år sedan beslutade riksdagen att införa styrelserepresentation för anställda i aktiebolag och ekonomiska föreningar. Det är sant, som Charlotte Branting sade, att det var folkpartiet som var först på den politiska arenan med att väcka det här förslaget. Det fanns ett stort motstånd från fackföreningsrörelsen och socialdemokratin. Men av någon anledning släppte man det motståndet och accepterade styrelserepresentation.

Redan från början var vpk emot själva innehållet i styrelserepresentationslagen. De anställdas representanter skulle knytas upp till företagsledningens intressen och skulle bli bundna och inlemmade i det system som kapitalet har. Man skulle framställa någon form av lag som hade grundläggande intressegemenskap.

Nu vet vi av utvecklingen att styrelseledamöterna har haft mycket svårt att inlemma sig och vara precis som kapitalet hela tiden. Man kan väl också säga att styrelserepresentationslagen var den första på 70-talet av en rad klassamarbetslagar. Den var alltså före MBL.

De erfarenheter som man har vunnit av den här lagen under årens lopp visar att de arbetande inte har fått någon ökad makt över sitt arbete och sin position. De har snarare förlorat sin fackliga position. Man kan i många fall påstå att representanterna har blivit en gisslan i styrelsen. Den bedömningen gäller förhållanden över en lång tid.

Inte heller spelar lagen någon stor offensiv roll. Generellt sett anser man väl inom fackföreningsrörelsen att det inte är någon hög position att sitta i företagets styrelse. Snarare är det så att styrelserepresentanten blir ganska isolerad, och det var tydligt också syftet med lagen – att de anställdas representant på något sätt skulle isoleras.

Detta visar också lagens slagsida. Förslaget väcktes av folkpartiet och de borgerliga. Nu är ni med en mun mycket eniga om att lagen har varit bra. Det borde egentligen stämma socialdemokraterna till eftertanke.

De nu föreslagna förändringarna i lagen är inte särskilt upphetsande. Det gäller sammanslagning av lagar, representationsrätten, att man får vara med längre i beredningsorgan, att de arbetande får komma in på ett tidigare stadium, bestämmelser om skadestånd – det är den typen av förändringar som föreslås. Det är inga avgörande förändringar när det gäller grundtanken. Och det handlar inte om några förändringar i maktförhållandena till de arbetandes förmån.

Det var ganska klart att man redan 1972 i lagtexten och i förarbetena till lagen upphävde den facklige representantens partsställning. Han skulle inte vara någon part utan vara en del av företagets styrelse, som de andra. Han skulle alltså inte föra någon partstalan utan ha företagets övergripande intressen för sina ögon. Han skulle absolut inte ensidigt företräda sin grupps intressen.

Med den utgångspunkten har styrelserepresentationslagen naturligtvis blivit vad den blivit för de arbetande. Den har blivit ett led i klassarbetspolitiken, där medbestämmandefilosofin är förlängningen som knyter upp de anställda och de fackliga organisationerna till företaget.

Om man sedan ansluter sig till hela filosofin och tror att företagets totala intresse också är arbetarnas intresse, då hamnar man i en position där

fackföreningsrörelsen avväpnas inte minst ideologiskt. Och när nyliberalismen inte nöjer sig med enbart klassamarbetet, som man gjorde på 70-talet, utan slår till och vill flytta fram sina positioner, då visar det sig att den samlade fackföreningsrörelsen är ganska avväpnad. Den förlorar sina positioner och vet inte var den skall stå. Man upptäcker också att det finns motsättningar mellan detta arbetssätt och det grundläggande intresse som en fackförening skall ha. Detta är en erfarenhet som finns ute i basen. Därför är det inte något särskilt stort uppdrag att vara styrelserepresentant.

Redan från början var det ganska klart att SAF:s målsättning var det övergripande: ökad produktivitet. SAF uttalade ganska klart att det var den övergripande målsättningen för all verksamhet. Då är det klart att det måste vara så, om man skall inlemmas på lika villkor.

När nu representanterna i styrelsen klagat över att det är färdiga beslut, att besluten har fattats innan de kommer på styrelsemötet, och anser att de borde få vara med tidigare, är det ändå en illusion att tro att man genom sin verbala förmåga skall kunna övertyga ett kapitalintresse att ändra ståndpunkt, om man får vara med tidigare i diskussionen.

Huvudfrågan för de arbetande är inte hur tidigt en representant får komma in i bilden utan hur stor makt och hur stora rättigheter en fackförening har.

Sedan till diskussionen som gäller 2 § i MBL. Man skall vara med på ett tidigare stadium i beredningsorganen. I de organisationer som är undantagna skall man också få vara med tidigare i beredningen.

Jag vill klart slå fast att det inte gäller beslut. Vi har yrkat avslag på de förändringar som föreslås i propositionen och vill ha ett helt annat förslag. När vi skall ta ställning till reservation 9, kan vi inte se att det är speciellt häpnadsväckande om de fackliga representanterna får vara med och framföra sina synpunkter även i de här organisationerna. Det är ju klart utsagt, både i förarbetena och i propositionen, att det inte handlar om att delta i besluten, och det tycker jag att man skall slå fast. Indignationen från visst håll tycker jag därför kan tonas ned något. Man kan väl ändå inte tro på – jag tänkte på de borgerliga representanter och Charlotte Branting – att de arbetandes verbala förmåga är så stark att man kan förändra beslut, t. ex. när en tidning skall utse chefredaktör. Det skulle vara skräp till ideell organisation som ändrade sig i det hänseendet. Men skulle man ändra sig, så kanske man hade fel från början. Det kanske inte är så dumt att de anställda åtminstone kan få ge uttryck för sina synpunkter.

Vi i vpk har yrkat avslag på propositionen, och vi begär ett nytt förslag. I en styrelse skall facklig företrädare kunna vara partsrepresentant. Det skall inte föreligga sekretess, utan man skall kunna rådgöra med sin fackförening och arbetarna på ett mycket naturligt sätt. Den avgörande förutsättningen för att man verkningsfullt skall kunna ingå i en bolagsstyrelse är att man på något sätt har lagstadgade demokratiska rättigheter bakom sig och även vetorätt i vissa frågor.

När det gäller frågan om koncerner, som har dykt upp också i detta betänkande, vill jag yrka bifall till den centermotion där man klarsynt nog har sett den stora fara som ligger i de transnationella bolagen och den omfattande internationalisering som just nu pågår i våra stora företag, där fackföreningsrörelsen ofta blir överkörd och har svårt att hävda sina intressen. Vi har yrkat

bifall till den här centermotionen – yrkandet återfinns i reservation 5.

Med detta, herr talman, yrkar jag bifall till vpk-reservationerna i detta betänkande.

Anf. 146 LAHJA EXNER (s):

Herr talman! Styrelserepresentationen för de privatanställda regleras i dag dels i lagen (1976:351) om styrelserepresentation för de anställda i aktiebolag och ekonomiska föreningar, dels i lagen (1976:355) om styrelserepresentation för de anställda i bankinstitut och försäkringsbolag. I propositionen 1987/88:10 har regeringen föreslagit att bestämmelserna i dessa båda lagar sammanförs i en ny lag. Vidare föreslås vissa förändringar i den nu gällande ordningen för styrelserepresentationen, bl. a. att representationsrätten utvidgas att gälla även i företag, exempelvis kommissionärsföretag som inte har egna anställda men som stadigvarande sysselsätter minst 25 arbetstagare.

Lagstiftningen om de anställdas representation i styrelsen bygger på tanken att de anställda i kraft av sitt arbete bör ha rätt både till insyn i och inflytande på bolagets verksamhet. Lagstiftningen om styrelserepresentation för de anställda är därmed en viktig del av de regler som skall garantera de anställdas inflytande i arbetslivet. Av propositionen framgår att de hittills gällande reglerna i allt väsentligt har fungerat tillfredsställande. Från fackligt håll har det emellertid framförts att det likväl finns brister i den gällande lagstiftningen. Den kritiken har gällt bl. a. frågor som rör arbetstagarrepresentanternas ställning i styrelsen och formerna för styrelsearbetet. Även det alltför begränsade tillämpningsområdet har ifrågasatts, liksom att det saknas sanktionsregler i de nu gällande lagarna.

Herr talman! Innan jag övergår till att med några ord kommentera reservationerna som fogats till arbetsmarknadsutskottets betänkande 1987/88:10 vill jag för ordningens skull yrka avslag på samtliga elva reservationer och bifall till utskottets hemställan.

I reservationerna 1 och 2 yrkas avslag på propositionen i dess helhet. I den moderata reservationen hävdas att lagstiftningen på detta område fungerar väl och att det mot denna bakgrund är onödigt att vidta några förändringar i den gällande lagstiftningen. En rad skäl mot ökat inflytande anförs, såsom att en ökning av antalet arbetstagarrepresentanter till tre ledamöter och tre suppleanter skulle kunna leda till att göra styrelsearbetet tyngre för samtliga ledamöter. Det är självfallet så, att det inte är en styrelses storlek som avgör dess kompetens. Men utskottets majoritet utgår ifrån att den ökning av antalet arbetstagarrepresentanter som detta innebär sker med väl kvalificerade människor, som besitter både effektivitet och förmåga att motsvara de speciella krav som ställs på ett företags styrelse.

Vänsterpartiet kommunisterna i sin tur har en helt annan utgångspunkt för sin reservation. De hävdar att de nu gällande lagarna är tandlösa instrument, att regeringens proposition inte innehåller de förutsättningar för styrelserepresentation för anställda som vpk har anfört och att propositionen då bör avslås.

Utskottets majoritet har dock efter noggrann prövning inte funnit att det finns några bärande skäl för dessa avslagsyrkanden, och därmed yrkar vi avslag på båda reservationerna.

Folkpartiet och centern har reserverat sig mot slopandet av representativitetsregeln och anför som skäl att om endast en ringa del av de anställda är organiserade, så kan styrelserepresentanterna sakna förankring hos de anställda vid företaget. Vi har i Sverige en mycket hög organisationsgrad, och de fackliga organisationerna och deras medlemmar kommer säkert även i fortsättningen att göra sitt bästa, så att den av reservanterna befarade situationen inte skall behöva uppstå utan att de anställda har rejäla möjligheter att välja representanter som har förankring hos dem. Avslag på reservation 3.

I reservationerna 4 och 5 befarar centern och vpk att internationaliseringen och bildandet av koncerner kan innebära risk för att de anställdas möjligheter till insyn och inflytande skall försämrats. De arbetande och deras fackliga organisationer kommer enligt reservanternas uppfattning allt längre från de verkliga beslutsfattarna. Utskottet kan av propositionens motivskrivningar konstatera att regeringen är medveten om dessa frågor och kommer att noga följa utvecklingen på området. Det kan, om det visar sig nödvändigt, resultera i en undersökning om hur man på bästa sätt skall komma till rätta med förhållandena. Avslag på reservationerna 4 och 5.

I reservation 6 avvisar folkpartiet och centern regeringens förslag om att arbetstagarrepresentanten inte ovillkorligen måste vara anställd inom företaget. Utskottet anser – liksom regeringen – att det givetvis är av stort värde både för företaget och för de anställda om arbetstagarrepresentanterna har sina anställningar hos företaget. Inom de fackliga organisationerna har man samma uppfattning, och man anser att man inte annat än i undantagsfall bör utse någon som inte är anställd i företaget till arbetstagarrepresentant. Aktiebolagslagen har inte något motsvarande krav. I vissa fall förekommer det redan i dag – bl. a. på vissa byggföretag – att man ansett sig nödsakad att tillfälligt välja någon som inte är anställd hos företaget. Det kan alltså någon enstaka gång uppstå en situation där man blir nödsakad att tillfälligt anlita en annan person, t. ex. en lokal ombudsman, för uppgiften. Detta är en möjlighet, samtidigt som lagförslaget ger uttryck åt att man *iförsta hand* bör anlita de anställda i företaget som arbetstagarrepresentanter. Utskottet tillstyrker den föreslagna lagregeln och avstyrker reservation 6.

Den omständigheten att arbetstagarerna i vissa större företag skall få utse tre styrelseledamöter i stället för två ger anledning till vissa justeringar av bestämmelserna om hur dessa skall utses, om organisationerna inte enas om annat. Hur arbetstagarplatserna skall fördelas mellan förbund som tillhör skilda huvudorganisationer finns reglerat – liksom hittills – även i den nya lagen. Remissinstanserna har i huvudsak godkänt förslaget. Utskottet vill dessutom understryka vikten av att organisationerna vid fördelningen av platserna i styrelsen strävar efter en bred representation. Med detta vill utskottet avstyrka reservation 7.

Åtminstone i de större, men ibland även i de medelstora, företagen är det vanligt att viktiga frågor först bereds i speciella beredningsorgan. Arbetet i styrelserna blir säkert bättre om ärendena redan från början får en allsidig belysning. Om de anställda står utanför detta beredningsarbete, blir följden att frågorna i praktiken avgörs utan reell möjlighet för de fackliga representanterna att påverka. Regeringen har nu föreslagit att en arbetstagarrepre-

sentant får rätt att närvara och delta i ett beredningsorgan bestående av styrelseledamöter eller befattningshavare i företaget, om det gäller ett ärende som senare skall avgöras av styrelsen. Centerpartiet har i reservation 8 anført att någon ovillkorlig rätt till detta inte bör föreligga. Eftersom den föreslagna ordningen ofta redan tillämpas med goda erfarenheter, avstyrker utskottet även reservation 8.

Utskottet tillstyrker också propositionens förslag om förtydligande av jävsreglerna i lagstiftningen och förhållandet till 2 § i MBL. Det sistnämnda innebär en klar regel för arbetstagarrepresentanterna i styrelsen för företag inom exempelvis press, radio och TV, att dessa inte får delta i styrelsens beslut i en fråga som rör verksamhetens mål och inriktning men väl i dess behandling av frågan. I övrigt vill jag hänvisa till utskottets bärande motiveringar i betänkandet och yrkar avslag på reservation 9.

Med anledning av de synpunkter som har kommit fram tidigare under debatten vill jag också nämna att någon motsvarande reglering i nuvarande styrelserepresentationslagstiftning inte finns och att lagförslaget till sin konsekvens således innebär en inskränkning i nu gällande rätt för arbetstagarernas styrelserepresentanter. Skälet till den föreslagna inskränkningen och till att inte gå längre ges utförligt i propositionen på s. 63–65 och i betänkandet på s. 14.

Den nya lagen tillförs bestämmelser om skadestånd. Dessa har i det föreliggande lagförslaget utformats efter välprövat mönster av skadeståndsbestämmelser i annan arbetsrättslig lagstiftning. Skadeståndet i den nya lagen avser endast situationer där arbetsgivare eller arbetstagarorganisation har brutit mot bestämmelser i denna lag och kan bestå av ekonomiskt och allmänt skadestånd. Utskottsmajoriteten tror tydligen mer på de små företagens förmåga att ha ordning på sitt styrelsearbete än reservanterna i reservation 10, som härmed avstyrks.

Moderaterna i utskottet yrkar i reservation 11 att frågan om styrelseledamots betalningsansvar skall utredas vidare. Utskottsmajoriteten har inte funnit detta motiverat. Propositionens förslag med regler för personligt betalningsansvar är välavvägda och måste välkomnas – inte minst av det skälet att det har varit angeläget att klarlägga rättsläget. Det har under beredningen av detta lagstiftningsärende gjorts en fördjupad analys av dessa frågor. Resultatet – i form av justitiedepartementets promemoria, som redan har remissbehandlats – är väl ägnat att ligga till grund för vad detta klarläggande av det personliga betalningsansvaret enligt 13 kap. 2 § i aktiebolagslagen innebär. Lagutskottet har yttrat sig i ärendet och anser att det saknas anledning att ytterligare utreda frågan om styrelseledamots betalningsansvar. Arbetsmarknadsutskottet gör samma bedömning och yrkar avslag på reservation 11.

Slutligen vill jag yrka bifall till utskottets hemställan i dess helhet.

Anf. 147 ERIK HOLMKVIST (m) replik:

Herr talman! Av Lahja Exner vill jag efterlysa svar på de frågor som jag ställde i mitt första inlägg. De var mycket viktiga frågor som jag är övertygad om att en stor del av svenska folket vill ha svar på. Det gäller nämligen inte

ändringar i ett lagförslag som inte betyder någonting utan ändringar med vittgående konsekvenser.

Jag frågar: Varför har ni tagit bort er hand ifrån värnet om opinionsbildningens integritet genom den lag som ni nu föreslagit riksdagen att fatta beslut om? Jag fick inget svar på den frågan, men jag ställer den ännu en gång.

Det är alldeles klart nödvändigt att få veta hur socialdemokraterna ser på den frågan och varför de har kunnat inta en sådan ställning, när MBL säger klart ifrån. Här får med andra ord de fackliga representanterna in en fot i någonting som det tidigare har varit omöjligt för dem att beträda – och det med all rätt. Vi utestänger inte deras inflytande, men vi har sagt att i vissa frågor måste deras inflytande begränsas. Det säger också MBL.

Samma sak är det med styrelseledamöternas ansvar, som man nu faktiskt mer eller mindre naggar i kanten genom att det fortsättningsvis näst intill inte skall finnas några som helst skyldigheter att svara för vad styrelsen tar sig före.

Jag frågar: Ger inte det som har hänt inom Fermenta skäl att tänka till, om inte ändå ett ansvar bör ligga kvar på styrelseledamöterna? Både anställda och aktieägare tror jag kräver detta. Jag tror även vi i riksdagen borde kräva det.

Sedan vill jag till Lars-Ove Hagberg säga följande. Han omyndigförklarar tusentals fackliga arbetare i Sverige.

Anf. 148 TREDJE VICE TALMANNEN:

Repliken gällde Lahja Exners anförande.

Anf. 149 CHARLOTTE BRANTING (fp) replik:

Herr talman! Först säger Lahja Exner att hon inte tror att det kommer att finnas några fackliga representanter som inte företräder minst hälften av de anställda. Då vill jag fråga henne: Varför behöver vi då den här ändringen i lagen? Låt oss hålla fast vid den gamla! Det är vad vi i folkpartiet föreslår. Vi tycker det har fungerat bra.

De anställda måste ändå själva kunna avgöra om de genom medlemskap i en facklig förening önskar vara företrädare i företagets styrelse eller inte. Tycker verkligen Lahja Exner att det är vettigt att de – vilket förekommer – blir företrädare av en organisation som de inte vill vara medlemmar i? Det tycker inte vi i folkpartiet.

Vad sedan gäller frågan om det skall stå "bör" eller "skall" kan man naturligtvis undra om det är något som vi skall tvista om här, men det är faktiskt väsentligt vad gäller arbetstagarrepresentanterna. Vi tycker inom folkpartiet att det är viktigt att representanten är anställd i företaget. Det blir den bästa representationen för de anställda.

I frågan om arbetstagarrepresentationen för de små organisationerna säger Lahja Exner att man är för en så bred representation som möjligt. Jag vill då fråga varför man inte accepterar folkpartiets och centerns förslag att resp. organisationer skall ha rätt till vissa suppleantplatser. Då får vi ju den breda representativitet som Lahja Exner efterlyser.

Anf. 150 LAHJA EXNER (s) replik:

Herr talman! Det verkar nästan som om Erik Holmkvist inte hade lyssnat på vad jag sade. Jag har nämligen i mitt anförande också försökt att ge svar till honom. Vad beträffar de av honom åberopade uppgifterna innebär lagförslaget faktiskt en skärpning. Låt mig exemplifiera med Dagens Nyheters styrelse, där de anställdas representanter i dag sitter med på sammanträdena och deltar i besluten. Det kommer inte att vara möjligt enligt den nya lagen.

I skadestandsfrågan vill jag citera ur propositionen, där statsrådet anför följande:

”En utgångspunkt för ställningstagandet bör enligt min mening vara att regeln om betalningsansvar i 13 kap. 2 § ABL skall innebära en lämplig avvägning mellan bolagsborgenärernas och styrelseledamöternas intressen.” Detta har också lagutskottet pekat på i sitt yttrande.

Jag vill också när det gäller Charlotte Brantings frågor hänvisa till motivtexterna i propositionen. Det är inte nödvändigt att i detalj reglera vilka organisationer som skall utse styrelserepresentanterna. Arbetstagarrepresentanterna har vid det här laget suttit med i styrelser för skilda typer av bolag i ca 15 år, och i vissa bolag har ett ganska stort antal organisationer varit inblandade. I regel uppnår man de bästa resultaten när det förekommer överläggningar mellan de berörda fackliga organisationerna.

Anf. 151 ERIK HOLMKVIST (m) replik:

Herr talman! Lahja Exner talar om en skärpning av den lag som vi diskuterar, men det är ett faktum att enligt MBL fackets representanter varken får delta i beredning eller i beslut i styrelse. Lagförslaget ger emellertid möjligheter för dem att vara med i beredning av ärende som sedan skall avgöras i styrelse. Det är alltså inte fråga om någon skärpning. I stället ger man facket möjlighet att få in en fot där det tidigare inte haft tillträde. Man ger de fackliga företrädarna möjlighet att vara med i beredning vad gäller verksamhet, inriktning och mål när det gäller ideell, kooperativ, facklig, politisk, religiös eller vetenskaplig verksamhet. Detta är ett faktum, Lahja Exner. Men ni tycks inte på socialdemokratiskt håll tveka på den här punkten. Jag tror att det finns all anledning till tvekan i det här avseendet.

När det gäller skadestånd kan i dag mycket små förseelser av en arbetsgivare rendera denne tiotusentals kronor i skadestånd. Det kan inte vara rimligt att vi fortsätter på den vägen. Det här måste ses över. Vi kan inte fortsätta att bygga ut något som är en källa till mycken förtret och mycket stora kostnader. När det är fråga om förbiseenden skall skadestånd inte utgå, men här vill ni bygga ut möjligheterna ytterligare.

Jag vill också säga några ord om en fråga som jag inte annat än marginellt tagit upp i mina två tidigare inlägg. Det händer att de anställda, kanske mer eller mindre mot sin vilja, får acceptera en utifrån kommande person som sin ledamot i en styrelse. Det kan gälla i ett litet företag lika väl som i ett stort. Det kan vara fråga om en ombudsman som har kontakt med många företag, kanske med liknande verksamhet. Lagen ger faktiskt utrymme för detta.

Jag tycker inte att vi skall ge sådana möjligheter att en ombudsman kan väljas in som arbetstagarrepresentant i styrelserna för företag som konkurrerar kanske både tekniskt och ekonomiskt och på annat sätt med varandra.

Det här är mycket allvarligt, och jag hoppas att socialdemokraterna tar sitt förnuft till fånga. Det är fråga om en ständig källa till oro bland företag och även bland företagens anställda.

Anf. 152 CHARLOTTE BRANTING (fp) replik:

Herr talman! Lahja Exner tar upp skadestandsfrågan. Vi har från folkpartiets sida sagt att skadestånd självfallet skall utbetalas om de anställdas rätt till styrelserepresentation förvägras dem. Men att kräva skadestånd därför att en arbetstagarrepresentant inte fått kallelse till någon tillfällig beredningsgrupp tycker vi är att gå litet väl långt.

Lahja Exner säger vidare att vi kräver detaljreglering. Nej, det gör vi inte alls. Vi kräver att det skall finnas suppleantplatser i styrelsen för organisationer som har minst en tjugondel av de kollektivavtalsbundna medlemmarna. Det kan gälla jurister, ekonomer, civilingenjörer eller andra grupper, och vi menar att det är viktigt att representanter också för dem har möjlighet att påverka i styrelserna. Om de har den möjligheten får vi en bred representation.

Jag vill också fråga Lahja Exner en sista gång: Varför skall inte arbetstagarrepresentanterna vara anställda på företaget? Till slut: Folkpartiet är för ett långtgående inflytande från de anställdas sida, men det hindrar ju inte att vi också vill ha en klar rollfördelning.

Anf. 153 LAHJA EXNER (s) replik:

Herr talman! Det är bara att beklaga att herr Holmkvist inte verkar att riktigt förstå den grundläggande skillnaden, nämligen den att MBL ju är en förhandlingsordning. Och i en bolagsstyrelse fattar man faktiskt beslut – den är inget förhandlingsorgan.

När det gäller ombudsmän som kan ta plats i företags styrelser, vilket herr Holmkvist här berörde, kommer ju jävsreglerna att förhindra att en ombudsman kan ingå i fler än en styrelse samtidigt.

Till Charlotte Branting vill jag säga att det endast är i undantagsfall som de anställda kan välja en utomstående – t. ex. en ombudsman – som sin representant i bolagsstyrelsen. Jag utgår från att de anställda i sådana fall väljer en ombudsman, som är väl förtrogen med förhållandena på just denna arbetsplats och som känner till de anställda och har goda relationer med dem. Detta är ju en förutsättning för att han över huvud taget skall bli vald.

Jag tror alltså att det är onödigt att öronmärka några platser för någon speciell organisation. Det säger mig min erfarenhet, och den säger även att man kan komma överens om en rättvis och bred fördelning av platserna.

Anf. 154 JAN-ERIK WIKSTRÖM (fp):

Herr talman! I den promemoria som har utarbetats inom arbetsmarknadsdepartementets rättssekretariat och som ligger till grund för regeringens proposition redovisas på ett klart och fullständigt sätt syftet med lagen om styrelserepresentation och lagen om medbestämmande i arbetslivet (MBL).

Rätten för de anställda att med stöd av lagstiftningen om styrelserepresentation delta i företagets ledande organ utgör en betydelsefull komponent i det regelsystem som finns för att ge arbetstagarerna medinflytande. Lagstift-

ningen om styrelserepresentation kan sägas utgöra en arbetsrättslig lagstiftning i den meningen att den rör förhållandet mellan arbetsgivaren och de anställda.

Syftet med lagstiftningen om styrelserepresentation är att de anställda skall beredas insyn och inflytande i fråga om företagets verksamhet. Detta har klart kommit till uttryck i 1 § i nuvarande lag och föreslås komma till lika klart uttryck i det förslag till ny lag som kammaren nu behandlar.

Reglerna i MBL om förhandlingar och information är likaså avsedda att ge de anställda insyn och inflytande i sådana frågor där företagsledningen – efter fullgjord förhandlingsskyldighet – ensam fattar beslut. Från tillämpningsområdet för MBL har emellertid uttryckligen i 2 § gjorts undantag för sådan verksamhet som är av religiös, vetenskaplig, konstnärlig eller annan ideell natur eller som har kooperativt, fackligt, politiskt eller annat opinionsbildande ändamål såvitt avser verksamhetens mål och inriktning. Den bärande tanken har varit att det fackliga inflytandet genom medbestämmande inte skall tillåtas konkurrera med annat demokratiskt beslutsfattande eller träda de grundlagsfästa principerna om yttrandefrihet och tryckfrihet för när.

Det är vid behandling i styrelsen av en fråga som styrelseledamöter får insyn i frågan och kan utöva inflytande på dess handläggning. Om de anställdas representanter i styrelsen för företag som avses i 2 § MBL får tillfälle att delta i styrelsens behandling av en fråga som rör verksamhetens mål och inriktning, kan det inte uteslutas – det är tvärtom troligt – att behandlingen av frågan får karaktär av förhandling.

Det vore orimligt om sådan insyn och sådant inflytande – som inte kan ifrågakomma enligt MBL – i stället skulle kunna utövas av de anställdas representanter enligt lagen om styrelserepresentation.

I motioner från alla partier utom vpk har nu föreslagits en annan lydelse av den aktuella 14 §. Jag var för min del övertygad om att hela utskottet skulle tillstyrka motionerna, men finner nu att socialdemokraterna inte vill att denna lag skall ge uttryck för samma principiella tankegång som MBL gör på denna punkt.

Men ännu är det inte för sent att ansluta sig till reservation 9, vilken jag härmed yrkar bifall till. Jag hoppas att det är fler än Magnus Persson som vill medverka till att denna viktiga paragraf får en bättre utformning än den som utskottsmajoriteten har förordat.

Anf. 155 OVE KARLSSON (s):

Herr talman! I arbetsmarknadsutskottets betänkande 1987/88:10 om styrelserepresentation för de privatanställda behandlas en av mig väckt motion, A7, om det angelägna i att även de anställda hos häradsallmänningar och allmänningsskogar i Norrland och Dalarna kan ges styrelserepresentation.

Utskottet hänvisar kortfattat till vad statsrådet har framhållit i propositionen, där det sägs att det på lång sikt är otillfredsställande med en lösning som innebär att denna kategori anställda inte omfattas av den lag som vi nu står i begrepp att anta.

Det borde vara självklart att anställda vid den form av gemensamt ägande som det här är fråga om bör ha rätt till styrelserepresentation. Det kan aldrig

vara riktigt att valet av associationsform skall vara avgörande för om de anställda skall få styrelserrepresentation eller inte. Jag vill framhålla det angelägna i att regeringen snarast återkommer med förslag om hur anställda vid s. k. besparingskogar och olika former av skogsallmänningar skall få styrelserrepresentation. Detta gäller inte bara besparingskogar och häradsallmänningar i Norrland och Dalarna utan även de besparingskogar och olika former av skogsallmänningar som finns i andra delar av landet. Det är mycket angeläget att anställda i alla former av gemensamhetsskogar, var i landet de än finns, får styrelserrepresentation.

Än en gång vill jag framhålla det angelägna i att regeringen snarast återkommer med förslag om hur frågan om styrelserrepresentation skall lösas för anställda vid olika former av skogsallmänningar och besparingskogar var i landet de än förekommer.

Herr talman! Jag har för dagen inget yrkande.

I detta anförande instämde Leo Persson (s).

Anf. 156 BENGTOLA RYTTAR (s):

Herr talman! Jag har under flera år jobbat ute i den praktiska verkligheten. Det gör att jag instämmer i propositionens förslag i alla avseenden utom ett, nämligen när det gäller det personliga betalningsansvaret för styrelserepresentanter. Ett sådant personligt betalningsansvar kommer att leda till att det blir mycket svårt att få fram löntagarrepresentanter i de mindre företagens styrelser. Där har de små möjligheter att verkligen kontrollera den ekonomiska utvecklingen i företaget. Det finns klart motiverat i motion 8.

Det kommer att vara ytterligt svårt att få fram representanter, och de fackliga organisationer som skall tillsätta dessa människor tar på sig ett stort ansvar. De måste varna dem – verkligen göra klart vilka risker de tar.

När det sedan gäller personligt betalningsansvar är det ytterligare en faktor som gör att det är litet betänkligt att fatta detta beslut nu. I förra veckan lade betalningsansvarskommittén fram ett betänkande, där den fördjupade sig i de frågor som rör personligt betalningsansvar. Kommitténs förslag ser litet annorlunda ut än det vi nu diskuterar.

Formalia hindrar mig från att yrka bifall till motionen, men jag har härmed deklarerat min syn i denna fråga.

Överläggningen var härmed avslutad.

Mom. 1 (avslag på proposition 1987/88:10 m. m.)

Först biträdades reservation 1 av Sonja Rembo m. fl. med 80 röster mot 18 för reservation 2 av Lars-Ove Hagberg. 228 ledamöter avstod från att rösta.

Härefter bifölls utskottets hemställan med 232 röster mot 72 för reservation 1 av Sonja Rembo m. fl. 20 ledamöter avstod från att rösta.

Mom. 3 (styrelserrepresentationslagens representativitetsregel)

Utskottets hemställan bifölls med 177 röster mot 150 för reservation 3 av Elver Jonsson m. fl. 1 ledamot avstod från att rösta.

Prot. 1987/88:46
16 december 1987

Vissa TV- och radiofrågor

Mom. 4 (de fackliga organisationernas inflytande i koncerner)

Utskottets hemställan – som ställdes mot *dels* reservation 4 av Börje Hörnlund och Kersti Johansson, *dels* reservation 5 av Lars-Ove Hagberg – bifölls med acklamation.

Mom. 6 (utseende av arbetstagarrepresentant bland de anställda)

Utskottets hemställan bifölls med 173 röster mot 153 för reservation 6 av Elver Jonsson m. fl.

Mom. 7 (arbetstagarrepresentanternas fördelning på organisationer)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 7 av Elver Jonsson m. fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 8 (representation i beredningsorgan m. m.)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 8 av Börje Hörnlund och Kersti Johansson – bifölls med acklamation.

Mom. 9 (förhållandet till 2 § MBL)

Utskottets hemställan bifölls med 171 röster mot 155 för reservation 9 av Elver Jonsson m. fl. 1 ledamot avstod från att rösta.

Mom. 10 (bestämmelser om skadestånd)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 10 av Elver Jonsson och Charlotte Branting – bifölls med acklamation.

Mom. 12 (fortsatt utredning av frågan om styrelseledamots betalningsansvar)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 11 av Sonja Rembo m. fl. – bifölls med acklamation.

Övriga moment

Utskottets hemställan bifölls.

15 § Föredrogs

konstitutionsutskottets betänkande

1987/88:21 om vissa TV- och radiofrågor.

Vissa TV- och radiofrågor

Anf. 157 ANDERS BJÖRCK (m):

Herr talman! Sveriges riksdag har det yttersta ansvaret för att yttrande- och informationsfrihet råder i Sverige, inte bara, herr talman, i denna kammare just nu utan också i t. ex. radion och televisionen. Självfallet måste denna frihet ges en mycket vidsträckt tolkning. Det går inte att begränsa den bara till vissa medier.

Debatten om yttrande- och informationsfriheten gällde en gång bara det tryckta ordet. Det var naturligt, av det enkla skälet att detta var det enda

sättet att informera och bilda opinion för en vidare krets.

I dag är det emellertid inte längre så. För några dagar sedan fick vi i Sveriges Radios styrelse del av vissa siffror över hur svenska folket utnyttjar massmedia. Det visade sig att 75 % av svenska folket antingen lyssnar på radio varje dag eller följer TV-program varje dag. Det är nära nog exakt samma siffra som gäller för morgontidningar. Övriga medier ligger långt efter. Radion och televisionen spelar alltså en oerhört väsentlig roll när det gäller att informera och att bilda opinion.

En morgontidning får vem som helst starta. Det krävs visserligen kunnande och kapital, men det är inte omöjligt. Staten understödjer med ett generöst presstöd; hundratals miljoner betalas årligen ut i direkt sådant stöd. Räkningar med de indirekta subventionerna handlar det om miljardbe-
lopp.

Den som alltså startar en tidning får samhällets stöd och kan få åtskilliga miljoner, men den som försöker starta en radio- eller TV-station får böter eller fängelse. Där är samhällets inställning direkt fientlig, enligt gällande lagstiftning. Här råder i princip monopol.

Konstitutionsutskottets betänkande 21 handlar om möjligheterna att skapa större frihet på detta område. Detta betänkande har just i dagarna fått en särskild aktualitet, med tanke på vad som nu är i görningen när det gäller att begränsa TV-tittarnas frihet. Det finns därför anledning att säga några ord om senaste nytt på förbudsområdet.

Som ett resultat av den kabel-TV-lagstiftning som riksdagen antog på förslag av massmediekommittén för några år sedan görs det en uppdelning i lagstiftningen när det gäller att ta emot satellitsändningar via kabel i två kategorier. För den ena gruppen, s. k. kommunikationssatelliter i fast trafik, gäller koncessionstvång, alltså tillståndstvång, för mottagningen om ett kabelnät har fler än 100 hushåll anslutna. För den andra kategorin, som rör s. k. direktsändande satelliter, gäller att deras sändning betraktas som vanlig rundradiosändning, dvs. som en vanlig radio- eller TV-sändning. Det innebär att de, precis som när man slår på radioapparaten eller TV-apparaten, fritt kan tas emot av var och en vare sig det sker via en egen parabolantenn eller genom ett kabel-TV-nät. Där gäller alltså samma frihet som vilka radiolyssnare eller TV-tittare som helst har här i landet.

Detta är viktigt. Det var en del av den överenskommelse som slöts mellan de fyra stora partierna i riksdagen om den framtida regleringen av kabel-TV-verksamheten.

Nu finns det uppenbarligen vissa planer från regeringens sida att sätta allt detta ur spel. Den 22 april i år gav regeringen tilläggsdirektiv till den sittande enmansutredningen, den s. k. radiolagsutredningen, med uppgift att föreslå en lagändring så att det skulle vara möjligt att stoppa mottagning av direktsända satellitprogram. I första hand gäller det den s. k. Astrasatelliten, som någon gång nästa höst kommer att sända program på bl. a. svenska. Den satelliten kommer att vara reklamfinansierad. Det är den satellitsändningen som i massmedia något oegentligt kallas för TV 3. Detta vill regeringen uppenbarligen kunna förbjuda och alltså hejda svenska TV-tittare från att själva välja vad de vill se på.

Förslaget är nu ute på remiss. Om regeringen kommer att lägga fram en

förbudsproposition är ännu inte bekräftat. Skulle så ske, får man räkna med en hård politisk strid. Det är också självklart, herr talman, att ett sådant förslag måste underkastas en noggrann prövning, om det verkligen är förenligt med den grundlagsstadgade yttrande- och informationsfrihet som vi faktiskt har. Min förhoppning är att regeringen och det ansvariga statsrådet, Bengt Göransson, låter bli att lägga fram ett sådant förbudsförslag. Det kommer helt och hållet att sakna förankring hos svenska folket.

Herr talman! I dag kunde vi i Dagens Nyheter läsa att Gro Harlem Brundtland, på de norska socialdemokraternas vägnar, ämnar föreslå en från det norska radio- och TV-monopolet NRK fristående andra TV-kanal. Den skall bli reklamfinansierad. I reservation 3, som är fogad till det utskottsbe-
tänkande som vi nu diskuterar, behandlas frågor som är direkt parallella med det som just nu håller på att hända i Norge. Socialdemokraterna i Norge är alltså beredda att skapa ett alternativ till det norska radio- och TV-monopolet. De är dessutom beredda att tillstyrka reklamfinansiering.

Moderata samlingspartiet och folkpartiet har uppfattningen att det är viktigt att vi också i Sverige får ett alternativ till Sveriges televisions båda kanaler. Ett fristående TV-företag, finansierat med reklam, innebär en sådan ökning av mångfalden.

Detta kommer att bli en viktig fråga de närmaste åren. Den kommer med all säkerhet att bli ett inslag i den kommande valrörelsen. Jag ber att få yrka bifall till reservation 3.

Reklam är nödvändigt för att finansiera lokala TV-sändningar. Det vore djupt olyckligt om lokal etersänd TV tvingas förlita sig på organisationers eller andra sponsorerers välvilja och på kommunala pengar. Skall det bli någonting verkligt attraktivt av den lokala televisionen måste den vara fristående och ges rimliga ekonomiska resurser. Det finns faktiskt ingen anledning att medverka till lokal etersänd TV, om det kommer att handla om en etersänd lokal TV som lever på kommunala pengar. Det finns t. o. m., herr talman, skäl att varna för en utveckling där det lokala TV-mediet inte har tillräcklig frihet och saknar resurser att göra program med tillfredsställande kvalitet.

Anf. 158 JAN-ERIK WIKSTRÖM (fp):

Herr talman! Etermedierna fungerar i dag i en helt annan situation än för bara tio år sedan. Då kom praktiskt taget alla ljudradio- och TV-sändningar som man lyssnade till och tittade på i vårt land från Sveriges Radio. I dag är närradion i stora delar av vårt land ett självklart inslag i medieutbudet. Hela den socialdemokratiska partikongressen i höstas sändes t. ex. i närradion. Det finns videoapparater i bortåt en miljon hushåll, som därmed har gjort sig oberoende av TV:s och de lokala biografernas program. Kabel-TV förmedlar huvudsakligen utländska satellitprogram till en kvarts miljon svenska hushåll, en siffra som väntas ha ökat till 700 000 år 1990.

Tre nyckelord i liberal mediepolitik är frihet, mångfald och kvalitet. Den utveckling jag antytt befinner sig än så länge bara i sitt begynnelsestadium. Under 1990-talet kommer TV-kanaler att vara tillgängliga i vårt land i en mångfald som vi på 1970-talet inte kunde drömma om och som vi än i dag har svårt att riktigt föreställa oss. Det är dock inte troligt att mångfalden av

program blir lika stor som mångfalden av kanaler. Åtskilliga programbolag kommer säkert att till stor del fylla sina sändningar med serier och lätta underhållningsprogram, i stor omfattning köpta i USA.

I det läget är det viktigt att stärka utbudet av svenska program av god kvalitet och därigenom bevara och utveckla vår kulturella egenart. Det blir en huvuduppgift för Sveriges Radio framöver. Den skall även i fortsättningen finansieras genom mottagaravgifter, och dessa kan behöva höjas för att kvalitetskravet skall kunna tillgodoses. Svensk television kan och bör emellertid också utvecklas, både kvantitativt och kvalitativt, av företag som finansieras på annat sätt. Bättre utbildningsmöjligheter för TV-producenter behövs också, om vi skall kunna göra konkurrenskraftiga program på vårt eget språk.

Sverige förfogar i dag över tillräckligt med TV-frekvenser för två rikstäckande TV-nät utöver de två som nu är i bruk. Dessutom finns det plats för ett antal lokala sändare. Nya svenska företag behöver alltså inte vara hänvisade till utländska satelliter för att nå sin publik.

Vi vill snarast göra det möjligt för intresserade företag att upprätta ett från Sveriges Radio fristående, reklamfinansierat TV 3. Eftersom radio- och TV-frekvenser är en allmän nyttighet, bör detta företag sluta avtal med staten av i stort sett samma innebörd som det som finns mellan staten och Sveriges Radio; fast naturligtvis med undantag för reklamförbudet. Inom näringslivet finns stort intresse för en sådan lösning.

På senare tid har kommuner och lokala organisationer argumenterat för inrättande av från Sveriges Radio fristående lokala TV-stationer – ett slags motsvarighet till närradion. Det är ett önskemål som vi i folkpartiet stöder. Vi föreslår därför också att försök med lokal-TV skyndsamt genomförs. Eftersom det är mycket mera kostsamt att producera TV-program än att göra närradio, måste de lokala stationerna få stor frihet att själva avgöra hur verksamheten skall finansieras.

Den socialdemokratiska partikongressen i höstas sade bestämt nej till TV-reklam. Därmed avvisades den intäktskälla som framstår som mest naturlig för både lokala stationer och ett rikstäckande TV 3. I stället talade man något svävande om att lokal-TV skulle kombineras med betal-TV. Ett exempel på hur det kan fungera i praktiken finns i Köpenhamn. Där driver Esselte en kanal som sänder dels kodade program med film och underhållning, dels lokala program som kan ses av alla. Betal-TV bekostar lokal-TV. Esselte har en ansökan liggande om att få starta en liknande kanal i Stockholm. Blir det möjligen Bengt Göransson's nya giv, eller kommer han att följa ett tips som LO-tidningen kom med häromsistens? I Danmark har arbetarrörelsen satsat 80 miljoner på att starta lokala TV-stationer, berättar tidningen. Sedan "är det upp till den lokala TV-stationen att själv ordna sin ekonomiska överlevnad – – I TV-rutan betyder det att man sänder Bingo ett par kvällar i veckan i stället."

Det här är ett problem för ett parti som anser att man måste reglera både vad som sänds och hur det skall finansieras. Om socialdemokraterna släppte sin regleringsiver, skulle de kunna få ett brett stöd i riksdagen. Men i stället råder stor förvirring i det socialdemokratiska lägret. Somliga är för ökad frihet i etern, andra är bestämda motståndare. Bengt Göransson tillhör den

senare gruppen, och det med besked. Han kämpar emot satelliterna men finner hela tiden att tekniken rusar före honom. Det senaste är att han vill förbjuda vidaresändning av satellitprogram i kabelnät. Den arme radiolagsutredaren konstaterar att förutsättningen för att informationsfriheten skall begränsas enligt regeringsformen är att bevarandet av koncessionssystemet för lokala kabelsändningar är ett sådant viktigt skäl som regeringsformen anger. Bengt Göransson torde få svårt att visa detta.

Hans modell innebär att kabelnät med mer än 100 hushåll inte får sända kommersiella satellitsändningar, medan de som är anslutna till mindre kabelnät eller har egen parabolantenn kan titta så mycket de vill. En sådan reglering är praktiskt ohållbar och helt oförenlig med vår yttrandefrihetstradition.

Vi liberaler har en genomtänkt och konsekvent mediepolitik. Mitt råd till regeringen är: Sluta drömma om förbud mot parabolantennor och liknande regleringar. Anslut er till en mediepolitik som präglas av frihet, kvalitet och mångfald.

Herr talman! Jag yrkar bifall till reservation 3.

Anf. 159 KARL BOO (c):

Herr talman! På få områden går utvecklingen så snabbt som på etermedieområdet. Samtidigt berör denna utveckling de enskilda människorna direkt och på ett kanske avgörande sätt i värderingar och ställningstaganden. In i svenska vardagsrum ökar utbudet av internationella program över en ständigt ökande satellitverksamhet. Den nationella kontroll som i dag kan ske från de s. k. kommunikationssatelliterna genom kabellagen blir mer och mer "överspelad" av utvecklingen. Både medeffektssatelliterna och de direktsändande satelliterna sänder med sådan styrka att de relativt enkelt kan tas emot med mindre parabolantennor.

Sådan är situationen enkelt uttryckt, och dessa perspektiv bör vi ha med när vi diskuterar mediefrågor inför framtiden. Sverige kan aldrig bli en ö i etermedieutvecklingen. Det går ju inte att upprätta några gränser i rymden. Detta är inte ett uttryck för uppgivenhet utan mera ett avstamp i diskussionerna om framtiden.

Självfallet bör vi så långt det är möjligt hindra sändningar som kan ha en skadlig inverkan på tittarna. Detta gäller inte minst skildringar som innehåller våldsinslag bestående av sexuella övergrepp och sadism mot barn och även mot vuxna. Med skärpning av lagstiftningen och ökade möjligheter för kabelnämnden att bevaka och ingripa när det gäller nedtagning och vidaresändning över kabelnät kan säkert en viss förebyggande verksamhet nå resultat. Säkert kommer också de företagsägda satellitverksamheterna att beakta detta när det gäller sändning via kommunikationssatellit.

Den kanske avgörande frågeställningen är hur vi skall kunna hävda vårt lands kulturutbud över etermedierna och hur vi skall klara kampen och konkurrensen med direktsändande satellitutbud. Från centern har vi lagt fast handlingslinjer. Med den storlek vårt land har är våra resurser och möjligheter trots allt begränsade. Det gäller att använda dem på effektivaste möjliga sätt för att nå en önskad målsättning.

Vi har företaget Sveriges Radio. Företaget skall svara för en programverk-

samhet i allmänhetens tjänst. Det är självklart att denna public-service-organisation måste ha goda resurser för att kunna hävda sig i den alltmer hårdnande konkurrensen på TV-området, som är en följd av utbyggnaden av satellitsändningarna. Dessa ökade resurser måste i första hand användas för att värna det svenska kulturlivet, bl. a. genom att den svenska kvalitetsproduktionen ökas.

Det är självklart att vi även i fortsättningen måste se till att Sveriges Radio tillförs de inkomster som behövs i första hand genom licensavgifter. Även om dessa i viss utsträckning kan höjas och även om rationaliseringar och effektiviseringar bör kunna ske inom företaget, bör enligt centerns uppfattning förstärkningar av radiofonden ske genom att öppna för reklam så att man får intäkter den vägen. En förutsättning är att endast en av de båda TV-kanalerna skall användas för reklam och att reklaminslagen sänds i särskilda avdelningar och inte bryter in i andra program.

Med detta yrkar jag bifall till reservation 4.

I reservation 5 följer vi från centern upp vår motion om fristående etersända lokala och regionala TV-stationer. Dessa skall kunna sända på de frekvenser som tilldelats Sverige genom internationella överenskommelser. Det råder inga tvivel om att en etersänd lokal TV skulle ha väsentliga fördelar framför kabel-TV. Lokal etersänd TV kan nå alla hushåll utan att dessa behöver skaffa ny teknik. Det skulle därtill förbättra möjligheterna att nå ut med lokalt producerade program, exempelvis av folkrörelserna.

Kommunerna har genom Kommunförbundet gjort framställningar om lokal etersänd TV och manifesterar därmed ett starkt intresse just för sådan verksamhet. Utskottets majoritet säger att frågan övervägs i regeringen. Det vore intressant att veta vad som har gjort att det ännu inte har kommit något förslag.

Det är angeläget att ett sådant alternativ kan vägas in när kabel-TV:s fortsatta utbyggnad skall bedömas. Jag yrkar bifall till reservation 5.

Som framgår av ett särskilt yttrande beklagar vi från centern att inte propositionens förslag i vad avser våldsskildringar i filmer, videogram m. m. kommer upp till behandling i detta sammanhang. Från centern anser vi att det inte längre går att acceptera att den ohämmade spekulativen i våld får fortgå medan regering och riksdag väntar på fortsatt utredning. Man kan med fog säga att regering och riksdag tycks ha blivit handlingsförlamade i frågan.

Vi vill att nuvarande förhandsgranskning skall utvidgas att gälla alla i kommersiellt syfte saluförda videogram. Vi menar att det inte med fog kan resas invändningar mot detta ur yttrandefrihetssynpunkt.

Nu har också statsministern uttalat att han önskar få del av opinionen i denna fråga. Det fick han delvis för någon vecka sedan, när en rad organisationer, bland dem alla politiska kvinnoförbund, uttalat att nuvarande lagstiftning för att begränsa videovåldet är helt verkningslös. I yttrandet framhålls: "Filmerna speglar en förnedrande människosyn, där den starke, med vapen, automatiskt har rätt. Bristen på humana värden och respekt för livets värdighet är total. Samtidigt ökar våldstendenserna i samhället. Våldsbrotten ökar ständigt i antal. Misshandeln tar allt grövre former. Allt fler beväpnar sig med vapen eller tillhyggen av olika slag. Inte minst sker detta bland ungdomen."

Det kan räcka med detta. Uttalandet slutar med att framhålla att starka opinioner förväntar sig att samhällets lagstiftande organ går från ord till handling. Man kräver detta för barnens skull. Herr talman! Jag vill med kraft understryka detta. Det stämmer helt med centerns uppfattning i frågan.

Anf. 160 BO HAMMAR (vpk):

Herr talman! Sverige har en mycket löslig lagstiftning i fråga om kabel-TV och satellit-TV. På det området pågår en mycket snabb utveckling. Starka kommersiella och finansiella intressen gör sig gällande.

På hemmaplan förbereder just nu Scansat, under finansmannen Jan Stenbeck och Kinnevikkoncernen, att starta sändningarna från den reklamfinansierade skandinaviska satellitkanalen. Det är alldeles uppenbart att Scansat avser att kringgå bestämmelserna om förbud mot reklam riktad direkt till svenska hushåll. I Norge har Stenbeck vad jag förstår redan fått nej. Även i Sverige har vi all anledning att slå till bromsarna. En snabb översyn av lagstiftningen på det här området är nödvändig. Jag inser att det här är en komplicerad materia och att det finns stora svårigheter när det gäller att reglera lagstiftningen.

Självfallet kan – det skall också understrykas – de nya tekniska möjligheterna, däribland satellitsändningar, användas också på ett mycket positivt sätt för att öka informationen, för att förmedla värdefulla program och för förbättrad nyhetsservice. Vi är ingalunda teknikfientliga. Men vi anser att åtgärder ändå är nödvändiga för att förhindra att dessa fantastiska tekniska möjligheter används för att prångla ut brutaliserande och kommersialiserade skrappprogram i rent vinstintresse.

Det finns olika möjligheter att gå fram lagstiftningsvägen, tror jag. Kulturminister Bengt Göransson och kabelnämndens direktör har pekat på några alternativ som man bör kunna pröva. I vpk:s partimotion visar vi på en annan möjlig åtgärd för att begränsa kommersialiseringen.

De flesta satellit-TV-bolagen är som bekant reklamfinansierade. Är det då rimligt att dessa reklam-TV-bolag kostnadsfritt skall ha tillgång till de svenska kabelnäten? Motfrågan är naturligtvis: Är det möjligt att ta ut någon avgift av dessa bolag? Ja, i Holland har man faktiskt visat att det är möjligt. Robert Murdochs Sky Channel har tvingats att betala en s. k. entrébiljett för att komma in i kabel-TV-näten. Man kan tänka sig ett system där svenska nätägare åläggs att ta ut en avgift från de TV-bolag som man vidareänder. De inkomna medlen kunde sedan levereras in till kabelnämnden, eller varför inte till det nya medieråd som vi föreslår i vår motion?

Televerket har under senare år satsat enorma belopp på kabelutbyggnad för satellit-TV. Utbyggnaden har inte skett efter något demokratiskt fattat beslut. Den sker också utan sociala eller kulturpolitiska hänsynstaganden. Kommunerna har ett begränsat inflytande. Konsumenterna tvingas ofta vara med och betala utan att kunna överblicka vad de betalar för.

I avsikt att få till stånd ett ordentligt demokratiskt inflytande över utbyggnaden av kabel-TV föreslår vpk att ett medieråd inrättas som betonar konsumenternas intressen före nätägarnas intressen – ett forum där de tekniska, kulturella och sociala frågorna i samband med kabelutbyggnaden kan prövas i ett samhälleligt perspektiv. Rådets funktion skall vara att ta fram

beslutsunderlag om den medieutveckling som pågår och därmed stärka det demokratiska inflytandet över denna utveckling.

Herr talman! Den massiva utbyggnaden av kabelnätet är naturligtvis i första hand avsedd för att ta emot satellitsändningar. Men det låter naturligtvis bättre om man kan ge en mer vardagsnära och demokratisk motivering, och så har då lokala TV-sändningar kommit in i bilden. Men alla vet vi att dessa sändningar har utomordentligt begränsad omfattning. Och även om kabelutbyggnaden skulle fortsätta kommer många hushåll att vara förhindrade att ta in några lokala sändningar, eftersom de fortfarande kommer att stå utanför näten.

Om man skall satsa på lokal-TV – jag understryker om, därför att det finns många tveksamheter – bör man nog i stället satsa på etersänd lokal-TV. Vi tycker att det här är en fråga som regeringen bör titta närmare på.

Skall man ha lokal-TV tror jag – till skillnad från vad Anders Björck pläderade för – att det är väsentligt att hålla den fri från reklam. Anders Björck och jag sitter båda i pressutredningen, den s. k. dagstidningskommittén. Jag är övertygad om att om vi skulle släppa loss reklam i lokal-TV skulle det få fullständigt förödande följder för pressen i vårt land förutom alla andra negativa konsekvenser.

Herr talman! Jag har inte så mycket berört frågan om Sveriges Radio och TV. Vi har ju diskuterat den många gånger tidigare, och vi har från vår sida deklarerat vår position. Jag skall bara upprepa den i all korthet.

I en tid av ökad kommersialisering är det naturligtvis av stor vikt att vi satsar mer på att utveckla Sveriges Radios och TV:s roll som ett företag i allmänhetens tjänst. Det utesluter enligt vår bestämda mening reklamfinansiering. Låt oss i stället samverka för att ge Sveriges Radio och TV ökade resurser, något som vpk i flera år föreslagit.

Jag vill avslutningsvis yrka bifall till reservationerna 1, 2 och 6.
(forts. prot. 47)

16 § Kammaren beslöt att förhandlingarna skulle fortsättas vid morgondagens sammanträde.

17 § Utökning av antalet suppleanter i socialförsäkringsutskottet

Anf. 161 TREDJE VICE TALMANNEN:

Enligt till kammaren inkommet protokollsutdrag har valberedningen föreslagit att antalet suppleanter i socialförsäkringsutskottet skall utökas från 16 till 17.

Jag hemställer att antalet suppleanter i socialförsäkringsutskottet bestäms till 17.

Kammaren biföll denna framställning.

Prot. 1987/88:46
16 december 1987

Meddelande om val

Meddelande om interpellation

18 § Meddelande om val

Anf. 162 TREDJE VICE TALMANNEN:

Jag får meddela att val till styrelsen för Stiftelsen Riksbankens jubileumsfond och fyllnadval till utskott kommer att ske vid morgondagens sammanträde.

19 § Anmäldes och bordlades

Bostadsutskottets betänkande

1987/88:7 efter förnyad behandling av ärende om ett nytt plan- och bostadsverk (prop. 1987/88:37)

20 § Meddelande om interpellation

Meddelades att följande interpellation framställdes

den 16 december

1987/88:151 av *John Andersson* (vpk) till industriministern om sysselsättningen vid Stensele Mekaniska Verkstad:

Den 4 februari 1986 svarade industriminister Thage G Peterson på två interpellationer angående sysselsättningen vid Stensele Mekaniska Verkstad. Bl. a. sade industriministern följande:

”Statsföretag förvärvade år 1979 Kockums Industri AB från staten. ÖSA AB förvärvade i augusti 1984 den av Kockums Industri AB bedrivna rörelsen avseende tillverkning och försäljning av skogsmaskiner i dotterbolaget Stensele Mekaniska Verkstad AB. ÖSA AB är ett helägt dotterbolag till Rauma Repola Svenska Aktiebolag, som i sin tur är ett helägt dotterbolag till Rauma Repola Oy i Finland.

Genom beslut den 31 januari 1985 beviljade regeringen ÖSA AB tillstånd att förvärva samtliga aktier i Stensele Mekaniska Verkstad AB samt tillstånd att förvärva rörelsen avseende tillverkning och försäljning av skogsmaskiner.

Styrelsen för ÖSA AB lämnade den 16 januari 1986 beskedet att ÖSA har för avsikt att lägga ned skogsmaskinstillverkningen vid Stensele Mekaniska Verkstad. Nedläggningen kommer att beröra samtliga 205 anställda. MBL-förhandlingar beräknas starta inom kort. Något beslut om att lägga ned verksamheten vid Stensele har alltså icke fattats.

Enligt vad jag erfarit fördes förhandlingarna med ÖSA och Rauma Repola i samband med försäljningen utifrån förutsättningen att verksamheten skulle fortsätta som tidigare. I köpeavtalet mellan Kockums och ÖSA förklarar sig också ÖSA inte ha någon avsikt att vidta åtgärder som negativt påverkar sysselsättningen i Stensele. Denna avsikt bekräftades senare från Rauma Repolas och ÖSA:s sida i samband med handläggningen av förvärsärendet.

Regeringen utgår ifrån att Rauma Repola tar sitt regionalpolitiska ansvar genom fortsatt drift av Stenselefabriken eller ordnar alternativ verksamhet

och sysselsättning. Detta besked har regeringen framfört till Rauma Repolas ledning.”

Prot. 1987/88:46
16 december 1987

Senare i denna debatt underströk industriministern åter en gång det ansvar som Rauma Repola hade genom att säga:

Meddelande om interpellation

”Jag sade att regeringen har meddelat ägaren Rauma Repola att företaget har gjort sådana åtaganden i samband med både köpet och förvävsärendet att dessa åtaganden enligt regeringens mening innebär att företaget har att välja mellan att fortsätta verksamheten eller ordna alternativ verksamhet och sysselsättning. Jag är alltså inte beredd att frita Rauma Repola från sitt ansvar.”

Detta var klara och raka besked från industriministern som inte kan missförstås. Men hur gick det?

Jo, antalet anställda halverades och i anledning av detta sade industriministern följande i ett frågesvar i riksdagen den 20 november 1986:

”Rauma Repola meddelade den 16 januari 1986 att verksamheten vid Stensele Mekaniska Verkstad AB skulle läggas ned och att samtliga 205 anställda skulle beröras. Som jag flera gånger redovisat här i kammaren klargjorde regeringen på ett tidigt stadium att Rauma Repola hade ett ansvar för sysselsättningen i Stensele. Enligt vad jag erfarit sysselsätts i dag, efter genomförda MBL-förhandlingar, 115 personer vid företaget.

Regeringen utgår från att Rauma Repola fortsätter sina ansträngningar för att lösa problemen i Stensele.”

Under den här tiden hade alltså regeringens ambitioner sjunkit från 205 till 115 anställda vid fabriken. Nu, i dag, är samtliga anställda uppsagda till den 4 mars 1988. Detta har fått de anställda vid fabriken att skriva följande öppna brev till regeringen och industridepartementet:

”Vi anställda vid SMV, Stensele-fabriken, är uppsagda från vår arbetsplats från och med den 4 mars 1988 – mot vår vilja. Vi har under 25 års tid mycket aktivt deltagit i utvecklingen av ett effektivt maskinellt skogsbruk, vilket inneburit att den svenska skogsindustrin har kunnat erhålla en jämn tillförsel av skogsråvara.

Detta har starkt bidragit till att landet har erhållit goda exportinkomster från skogsindustrin.

Men genom Statsföretag AB:s försäljning av vårt företag till finska Rauma Repola Oy har vi försatts i den situation vi nu befinner oss i.

Vårt enda krav hittills har varit ett meningsfullt arbete på den ort där vi bor. Eftersom detta krav ej synes gå att uppfylla kräver vi härmed att industridepartementet och regeringen så snabbt som möjligt ställer pengar till förfogande, så att vi anställda kan erhålla våra respektive löner följande index fram till dess vi går in i pensionsåldern.

Vi kräver att detta sker efter samma system som t. ex. JO, Per-Erik Nilsson, justitieminister Sten Wickbom med flera prominenta personer erhållit sina framtida löneförmåner.

Eftersom regeringspartiets ledstjärna är solidaritet och jämlikhet, måste

det ligga regeringen varmt om hjärtat att lösa vår framtida försörjning så snabbt som möjligt.

Anställda vid SMV Forsvik, Stensele"

Med hänvisning till ovanstående vill jag ställa följande frågor till industriminister Peterson:

1. Har enligt industriministerns mening Rauma Repola fullföljt det ansvar som industriministern inte var beredd att frita dem ifrån?
2. Om svaret på den frågan är nej, vilka åtgärder avser industriministern då att vidta?
3. När företaget hade 205 anställda sade industriministern att företaget har att välja mellan att fortsätta verksamheten eller att ordna alternativ verksamhet och sysselsättning. Står industriministern fast vid detta besked även i dag?
4. Om svaret är ja, kan då industriministern lämna ett klart besked om vilka åtgärder regeringen ämnar vidta för att nu lagda varsel inte fullföljs?
5. Har industriministern några besked att lämna angående de hundratalet ersättningsjobb som måste till som ersättning för dem som tidigare sparkats från sin anställning?

21 § Meddelande om frågor

Meddelades att följande frågor framstälts

den 16 december

1987/88:285 av *Hadar Cars* (fp) till utbildningsministern om anordnande i visst fall av en gemensam skolledning för en gymnasieskola och en vuxenskola:

Norra Real är en välkänd Stockholmsskola där inte minst den naturvetenskapliga utbildningen alltid har hållit en mycket hög standard.

Under några år har hotet om nedläggning av Norra Real som ungdomsgymnasium hängt tungt över skolan. På basis av de fakta om elevunderlag m. m. som tagits fram har dock skolstyrelsen i Stockholm funnit att den bästa användningen av Norra Real skulle vara att där kombinera gymnasieskolan med kommunal vuxenskola.

Från den 1 juli i år gäller ett nytt system för statsbidrag till skolledning. I förslagstexten framhåller regeringen att ett syfte skulle vara att ge ökade möjligheter till en samordnad skolledning i de fall någon eller några skolformer är av ringa omfattning.

Stockholms skolstyrelse har ansökt om rätt att fr. o. m. läsåret 1988/89 i Norra Real ha en gemensam skolledning för en gymnasieskola och en vuxenskola. Denna ansökan har regeringen avslagit.

Vilka var regeringens huvudsakliga motiv för avslaget?

1987/88:286 av John Andersson (vpk) till industriministern om pensionsrätten för vissa skogsarbetare hos domänverket:

Prot. 1987/88:46
16 december 1987

Meddelande om frågor

År 1976 inköptes Klippankoncernen av Södra Skogsägarna. Antalet anställda inom skogen var drygt 70 personer, därav många över 50 år. På grund av Södras likviditetskris försåldes dess förvärvade skogsinnehav år 1982 till domänverket. De anställda fick samma förmåner och skyldigheter som andra anställda i domänverket, utom i ett avseende, nämligen pensionen.

Orsaken till detta är enligt uppgift att det var ett andrahandsköp, och då gäller ej domänverkets pensionssystem. Detta innebär att vissa skogsarbetare inordnades i domänverkets pensionssystem med sex års tjänst inom skogen. Detta fastän man i verkligheten hade jobbat i 30 år.

Med hänvisning till ovanstående vill jag ställa följande fråga till industriministern:

Är industriministern beredd att vidta nödvändiga åtgärder för att rätta till de uppenbara orättvisorna som blir följden i sådana fall?

1987/88:287 av John Andersson (vpk) till försvarsministern om ersättningsbeloppen vid skador i militärtjänst:

Ersättningsbeloppen för dem som skadas i militärtjänst har icke höjts sedan 1969, och enligt uppgift från försvarets civilförvaltning kommer de icke heller att höjas framöver.

Med tanke på prisutvecklingen sedan 1969 måste detta betecknas som mycket otillfredsställande för dem som skadas i militärtjänst och som drabbas av olika graders invaliditet.

Med hänvisning till ovanstående vill jag ställa följande fråga till försvarsministern:

Är försvarsministern beredd att vidta nödvändiga åtgärder för att den påtalade bristen rättas till, och för att en uppräknings av ersättningen även ges retroaktiv verkan?

22 § Kammaren åtskildes kl. 22.58.

In fidem

BERTIL BJÖRNSSON

/Olof Marcusson

Förteckning över talare
(Siffrorna avser sida i protokollet)

Onsdagen den 16 december

Talmannen 79, 86
Tredje vice talmannen 147, 159, 160
Andersson, Axel (s) 69
Andersson, John (vpk) 72
Bager, Erling (fp) 47, 50, 51, 61, 63
Bergqvist, Jan (s) 100, 106, 108
Billing, Knut (m) 43, 45, 46, 49, 59, 62
Biörsmark, Karl-Göran (fp) 81, 85, 86
Bjelle, Britta (fp) 114, 119, 122, 123
Björck, Anders (m) 152
Björk, Gunnar (c) 67
Boo, Karl (c) 156
Branting, Charlotte (fp) 139, 147, 149
Cars, Hadar (fp) 72
Claeson, Tore (vpk) 11, 14, 18, 20, 26, 28, 31, 51, 55, 60, 62
Dahlberg, Rolf (m) 23, 28, 30, 33, 37, 64
Danielsson, Bertil (m) 70, 71, 72
Edgren, Margitta (fp) 125, 131, 132
Exner, Lahja (s) 144, 148, 149
Fiskesjö, Bertil, tredje vice talman (c) 126
Friggebo, Birgit (fp) 34, 37, 38
Gard, Margareta (m) 8, 15, 17, 20, 21
Gardner, Ingela (m) 80, 84, 86
Gennser, Margit (m) 87, 96, 98, 104, 107
Hagberg, Lars-Ove (vpk) 142
Hammar, Bo (vpk) 128, 158
Hansson, Agne (c) 7, 16, 19, 21, 30, 33, 40, 45, 46, 49, 50, 55, 70, 71, 79
Holmkvist, Erik (m) 137, 146, 148
Håkansson, Per Olof (s) 28, 32, 34, 56, 61, 64, 78, 83, 85
Hörnlund, Börje (c) 141
Ingvardsson, Margó (vpk) 98, 105, 108, 135
Johansson, Kjell (fp) 90, 96, 98, 104, 107
Johansson, Kurt Ove (s) 129, 131, 132
Josefson, Stig (c) 93, 97, 98, 117, 120, 122
Karlsson, Ove (s) 150
Karlsson, Torsten (s) 118, 121, 123
Landberg, Maj-Lis (s) 13, 17, 19, 21
Lindblad, Hans (fp) 77
Lindström, Ralf (s) 75
Magnusson, Göran (s) 86
Nilsson, Lennart (s) 35, 37
Nyhage, Hans (m) 124, 129, 131, 132
Persson, Siw (fp) 10, 15, 19, 25, 32, 33, 38
Petersson, Karl-Anders (c) 74

Ryttar, Bengt-Ola (s) 151
Svensson, Alf (c) 109, 133
Tarschys, Daniel (fp) 65
Wachtmeister, Knut (m) 113, 121, 123
Wikström, Jan-Erik (fp) 149, 154
Öhrsvik, Lena (s) 135

Prot.
1987/88:46

